दंगिशरण गाउँपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रम

हाम्रो दंगिशरण

आधारभुत तह (कक्षा १-८)

प्रकाशक

शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

दंगिशरण गाउँपालिका

हेकुली, दाङ

संरक्षक

श्री सम्भु गिरी - अध्यक्ष
श्री पिमा कुमारी खड्का - उपाध्यक्ष

प्राविधिक सहयोग

श्री सुदर्शन रिजाल विज्ञ सदस्य उप प्राध्यापक महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, दाङ ।

पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल

श्री बिनोद अधिकारी	संयोजक
श्री लक्ष्मण दास चौधरी	सदस्य
श्री गोबिन्द प्रशाद आचार्य	सदस्य
श्री श्रीधर शर्मा	सदस्य
श्री पदमा चौधरी	सदस्य
श्री बालुराम चौधरी	सदस्य
श्री उमा के.सी.	सदस्य सचिव

सल्लाहकार

श्री निमराज भट्टराई (प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, दंगिशरण गाउँपालिका)
श्री रोशन जंग शाह (संयोजक, सामाजिक बिकास समिति)

भाषा सम्पादन

गोकर्ण पौडेल

प्रकाशक :

शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा
दंगिशरण गाउँपालिका कार्यालय, हेकुली, दाङ

सर्वाधिकार प्रकाशकमा

प्रथम संस्करण : २०८०

भूमिका

स्थानीय पाठ्यक्रम विकास कार्यान्वयन मार्गदर्शन २०७६ ले गरेको मार्गदर्शनअनुरुप हाम्रो दंगिशरण स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गरिएको छ । स्थानीय पाठ्यक्रम यस गाउँपालिकाको शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाको अगुवाईमा दंगिशरण गाउँपालिकाका सरोकारवालाहरू तथा पाठ्यक्रम विज्ञको सहभागितामा तयार गरेको हो । स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको लागि गठित कार्यदलले गाउँपालिकाका ७ वटै वडाको प्रतिनिधीत्व हुने गरी ४ स्थानमा कार्यशालाहरुको आयोजना गरी स्थानीय पाठ्यक्रममा समाबेश गरिने बिषयको आवश्यकता पहिचान गरी प्राथमिकीकरण गरेको छ । पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल तथा विज्ञ सदस्यले पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले विकास गरेको ढाँचा बमोजिम पाठ्यक्रमको मस्यौदा तयार गरेको छ भन्ने विश्वास लिएका छौ । कार्यदल र विज्ञ सदस्यले शिक्षा सरोकारवालाहरुसँग विभिन्न चरणमा छलफल गरी पाठ्क्रमलाई अन्तिम स्वरुप दिने काम गरेको हो । कार्यदलले तयार गरेको मस्यौदालाई गाउँपालिकार शिक्षा समिति, गाउँ कार्यपालिकामा समेत छलफल गरी अन्तिम रुप दिने काम गरिएको छ ।

दंगिशरण गाउँपालिकाले तयार गरेको यस स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम शैक्षिक सत्र २०८० देखि गाउँपालिका भित्रका सबै सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयहरूमा एकै साथ लागू गरिनेछ । यस पाठ्यक्रमले स्थानीय आवश्यकतामा आधारित व्यावहारिक विषयवस्तुहरू समावेश गरेको छ भन्ने विश्वास लिएका छौं । यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयनले दंगिशरण गाउँपालिकाको ऐतिहासिक परिचय, धार्मीक परिचय, दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु, दंगिशरणका पेसा, व्यवसाय र सिप, मूल्य शिक्षा र जीवनोपयोगी सिप, विपत् व्यवस्थापन, फोहोर व्यवस्थापन तथा हरित विद्यालय र सामाजिक कार्य, संघसंस्था तथा व्यक्तित्व आदि विषयवस्तुहरूको बारेमा विद्यार्थीहरूमा ज्ञान, सिप, अभिवृद्धि विकास गर्नेछ भन्ने विश्वास लिएका छौं ।

पाठ्यक्रम निर्माणमा खट्ने कार्यदलका सदस्यहरू, रचनात्मक तथा अमूल्य राय सुझाव प्रदान गर्नुहुने विज्ञ सदस्य श्री सुदर्शन रिजाल, अन्तर्क्रिया कार्यक्रममा सक्रिय सहभागी हुने जनप्रतिनिधिहरू, राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू, शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, शिक्षाप्रेमी सबैमा दंगिशरण गाउँपालिकाको तर्फबाट हार्दिक आभार प्रकट गर्न चाहन्छौँ ।

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको हाम्रो पहिलो प्रयास भएकाले यसमा सबै विषय क्षेत्रहरू नसमेटिएको पनि हुन सक्छ । पाठ्यक्रम जीवित र गतिशील दस्तावेज भएकोले आवश्यक रुपमा यसलाई अध्यावधिक तथा परिमार्जन गर्दै लगिनेछ । पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी त्यस क्रममा देखिने कमी कमजोरी औंल्याई परिमार्जन र सुधारका लागि रचनात्मक सुझाव तथा पृष्ठपोषण प्रदान गरिदिनहुन सबै शिक्षा सरोकारवालाहरुमा हार्दिक अनुरोध गर्दछौं ।

पिमा कुमारी खड्का .
उपाध्यक्ष

शम्भु गिरी .
अध्यक्ष

मन्तब्य

दंगिशरण गाउँपालिकाले शैक्षिक शत्र २०८० देखि लागु हुनेगरी आधारभूत तह कक्षा १-८ को स्थानीय पाठ्यक्रम “हाम्रो दंगिशरण“ स्वीकृत गरी कार्यन्वयनमा ल्याएको छ । यो पाठ्यक्रम राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७५, स्थानीय पाठ्यक्रम विकास कार्यान्वयन मार्गदर्शन, २०७६ को परिधिमा रहेर विकास गरिएको छ भन्ने बिश्वास लिएको छु । स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको लागि गठित कार्यदलले स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा गाउँपालिकाका भित्रका सरोकारवाला निकायहरू तथा पाठ्यक्रम विज्ञको समेत सहभागितामा गाउँपालिकाका ७ वटै वडामा पुगेर पाठ्यक्रमका विषयबस्तु पहिचान गर्ने तथा आएका सुझावलाई कार्यदलको बैठकहरुबाट प्राथमिकीकरण गर्ने काम गरिएको छ । पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल तथा विज्ञ सदस्यले पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले विकास गरेको ढाँचा बमोजिम पाठ्यक्रमको मस्यौदा तयार गरेको छ भन्ने विश्वास लिएका छु ।
कार्यदलले तयार गरेको मस्यौदालाई पालिका शिक्षा समिति तथा कार्यपालिकामा समेत छलफल गरी अन्तिम रुप दिने काम गरिएको छ । दंगिशरण गाउँपालिकाले तयार गरेको यस स्थानीय पाठ्यक्रम शैक्षिक सत्र २०८० देखि गाउँपालिकाका सबै सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयहरूमा एकै साथ लागू गरिने छ । यस पाठ्यक्रमले स्थानीय आवश्यकतामा आधारित व्यावहारिक विषयवस्तुहरू समावेश गरेको छ भन्ने विश्वास लिएको छु । निर्माण प्रक्रियाका सबै चरणमा सहभागी हुन नपाए पनि मुख्य मुख्य छलफलहरुमा म समेत सहभागी भएर राय दिने अवसर पाएकाले पाठ्यक्रम राम्रो बनेको छ भन्ने विश्वास लिएको छु । यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयनले दंगिशरण गाउँपालिकाको ऐतिहासिक परिचय, धार्मिक परिचय, दंगिशरणका परम्परा तथा संस्कृतिहरु पेसा, व्यवसाय र सिप, मूल्य शिक्षा र जीवनोपयोगी सिप, बिपत् व्यवस्थापन, फोहोर व्यवस्थापन तथा हरित विद्यालय र सामाजिक कार्य, संघसंस्था तथा व्यक्तित्व आदि विषयवस्तुहरूको बारेमा विद्यार्थीहरूमा ज्ञान, सिप, अभिवृत्ति विकास गर्नेछ भन्ने विश्वास लिएको छु ।

पाठ्यक्रम निर्माणमा खटिनु भएका कार्यदलका सदस्यहरू, रचनात्मक तथा अमूल्य राय सुझाव प्रदान गर्नु हुने विज्ञ सदस्य, अन्तर्क्रिया कार्यक्रममा सक्रिय सहभागी हुने जनप्रतिनिधिहरू, राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू, प्रधानाध्यापक, शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, शिक्षाप्रेमी सबैमा दंगिशरण गाउँपालिकाको तर्फबाट हार्दिक आभार प्रकट गर्न चाहन्छु ।

स्थानीय पाठ्यक्रम गतिशील दस्तावेज भएकोले कार्यन्वयनका क्रममा आउने थप राय सल्लाहका आधारमा अद्यावधिक तथा परिमार्जन गर्दै लगिनेछ । पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी त्यस क्रममा देखिने कमी कमजोरी औंल्याई परिमार्जन र सुधारका लागि रचनात्मक सुझाव तथा पृष्ठपोषण प्रदान गरि सहयोग गरिदिनुहुन सबै सरोकारवालाहरुमा हार्दिक अनुरोध गर्दछु ।

निमराज भट्टराई
प्रमुख प्रसासकीय अधिकृत

भूमिका

विद्यार्थीहरुलाई स्थानीय विषयको ज्ञान सिप प्रदान गर्नुपर्छ भन्ने मान्यतालाई महसुस गर्दै नेपाल सरकारले स्थानीय विषयलाई पाठ्यक्रममा राख्ने नीतिगत व्यवस्था गरेको छ । केन्द्रबाट तयार पारिएका पाठ्यक्रमले मात्र विद्यार्थीहरुलाई आवश्यक ज्ञान, सिप, व्यावहारिक क्षमताहरु प्रदान गर्न सक्ने अवस्था रहँदैन भन्ने यथार्थतालाई आत्मसात गरी स्थानीय पाठ्यक्रमको अवधारणा कार्यान्वयनमा आएको हो ।

यसै अवधारणा अनुसार स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम निर्माणका लागि दंगिशरण गाउँपालिका शिक्षा समितिबाट शिक्षा शाखा प्रमुख बिनोद अधिकारीको संयोजकत्वमा ७ सदस्यीय कार्यदल गठन गरी यो पाठ्क्रम तयार गरिएको छ ।

कार्यदलले पहिलो चरणमा दंगिशरण गाउँपालिकाका ७ वटै वडाका जानकार व्यक्तिहरुको प्रतिनिधित्व तथा समुदाय विशेषका जानकार समेतको सहभागितामा गाउँपालिकाका ४ स्थानमा कार्याशालाहरु आयोजना गरी पाठ्यक्रममा समावेश गरिने विषयका बारेमा सुझाव सङ्कलन गर्ने काम गरेको थियो । दोस्रो चरणमा छलफलबाट आएका सुझावहरुलाई डकुमेन्टेसन गरी पाठ्यक्रम निर्माणका विशेष प्राविधिक बैठकहरुमा पर्याप्त छलफलबाट पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले विकास गरेको ढाँचामा मस्यौदा तयार गर्ने काम गरिएको थियो । कार्यदलले तयार गरेको मस्यौदामा गाउँपालिकाका सबै सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरु लगायतका शिक्षा सरोकारवाला सरोकारवालाहरुसँग छुट्टै कार्यशालाहरुको आयोजना गरी पाठ्क्रममा कक्षागत रुपमा प्रस्ताव गरिएका विषय क्षेत्र र क्रम निर्धारण, सिकाई उपलब्धी र विषयको विस्तृतीकरणमा राय सुझाव लिइएको थियो । कार्यदलले गाउँपालिकास्तरको कार्याशालाबाट आएका सुझाव समेतलाई समेटेर तयार गरिएको स्थानीय विषयको पाठ्यक्रमको मस्यौदालाई शिक्षा समिति र गाउँकार्यपालिका समेतमा छलफल गराई अन्तिम रुप दिएको हो ।।

कार्यदलले धेरै मेहनेत गरी तयार गरिएको यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयनमा दंगिशरण गाउँपालिकाले विशेष भूमिका खेल्ने विश्वास कार्यदलले लिएको छ । यो पाठ्यक्रम दंगिशरण गाउँपालिकाको पहिचान समेत हो । यस पाठ्क्रमको उद्देश्य अनुसार पाठ्क्रमलाई कार्यन्वयनमा ल्याउन आगामी दिनमा गाउँपालिकाले बिशेष भुमिका खेल्नुछ भन्ने बिश्वास लिएको छु । सकेसम्म पाठ्क्रमकै आधारमा अध्यापन गर्न जोड दिइने छ । आबश्यक परेको खण्डमा पाठ्यपुस्तक निर्माण गरी विद्यार्थीहरुको हातहातमा पुऱ्याउन गाउँपालिकाले सहयोग गर्नेछ भन्ने विश्वास लिएको छु । दंगिशरण गाउँपालिकाको स्थानीय विषयको पाठ्क्रम निर्माणमा सहयोग गर्ने सम्पूर्ण जनप्रतिनिधिहरु, बिज्ञ सदस्य महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस दाङका उप प्राध्यापक श्री सुदर्शन रिजाल, प्रधानाध्यापकहरु, विव्यस अध्यक्षहरु, समुदाय विशेषका अगुवाहरु लगायत सबै तह र तप्कामा कार्यदल हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछ ।

बिनोद अधिकारी
कार्यदल संयोजक

विषयसूची

१. परिचय	१
२. तहगत सक्षमता	६
३. विषयवस्तुको क्षेत्र एकाइ, पाठ्यभार तथा उपक्षेत्र तथा बिषयको बिस्तृतिकरण	७
४. कक्षागत सिकाइ उपलब्धि	१९
५. विषयको क्षेत्र, संभाबित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन विधि	२९
६. सिकाई सहजीकरण बिधी	९४
७. सम्भावित परियोजना तथा प्रयोगात्मक क्रियााकलापहरू	८५
८. विद्यार्थी मूल्याङ्कन	९८

अनुसूचीहरू

अनुसूची - १ : कक्षा १-३ को मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम	१०४
अनुसूची - २ : विशिष्टीकरण तालिका नमुना कक्षा ६-८	११७
अनुसूची - ३ : वडा तथा पालिकाबाट आएका सुझावको एकिकृत स्वरुप	११८
अनुसूची - ४ : स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका क्रममा लिइएका तस्विरहरुको झलक	१२४
अनुसूची - ५ : स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सूझाव सकलनमा प्रयोग गरिएको प्रश्नावलीको नमुना	१३१
शन्दर्भ सामग्रीहरु	१४८

भाग १ (एक) : परिचय

१. स्थानीय पाठ्यक्रम परिचय

स्थानीयस्तरमा आवश्यक ठानेको विषयवस्तुलाई उनीहरूकै विज्ञता र सक्रियतामा कम लागतमा स्थानीयस्तरमै तयार गरिने पाठ्यक्रम नै स्थानीय पाठ्यक्रम हो । पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जन निरन्तर चलिरहने प्रक्रिया हो । समाजको माग र सिकारुको आवश्यकताका आधारमा पाठ्यक्रममा समसामयिक, विश्वव्यापी र स्थानीय विषयवस्तुलाई समावेश गरिन्छ । स्थानीय तहमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीमा व्यवहारकुशल तथा जीवनोपयोगी सिप र सक्षमताहरू विकास गर्न पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीलाई सिकारुमैत्री बनाउने प्रयास गरिन्छ । यसै क्रममा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपको सैद्धान्तिक अवधारणा अनुसार आधारभूत तहको मौजुदा पाठ्यक्रममा परिमार्जन गरी एकीकृत पाठ्यक्रम विकास गरिएको छ ।

पाठ्यक्रमको मौजुदा संरचनाअनुसार आधारभूत तहमा कक्षा १-३ मा साप्ताहिक ५ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक एक सय ६० पाठ्यघण्टाको मातृभाषिक सिप/स्थानीय विषयवस्तुसम्बन्धी क्रियाकलाप र कक्षा ४-८ मा साप्ताहिक ४ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक एक सय २८ पाठ्यघण्टाको मातृभाषा/स्थानीय विषय समावेश गरिएको छ । स्थानीय विषयअन्तर्गत मातृभाषा वा स्थानीय ज्ञान, सिप र प्रविधिमा आधारित विषयसँग सम्बन्धित क्रियाकलाप समावेश गरिएका छन् । यसअन्तर्गतका सिर्जनात्मक सिप विकाससम्बन्धी क्रियाकलापलाई अन्य विषय क्षेत्रका क्रियाकलापसँग पनि सम्बन्धित गराउन सकिन्छ । स्थानीय तहले विद्यालयको सहभागितामा स्थानीय विज्ञ, अभिभावक तथा शिक्षकको सहयोगमा स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ ।

स्थानीय पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन स्थानीय तहबाटै हुने भएकाले विज्ञको सहयोगमा वा सरोकारवालाहरु स्वयंमा स्थानीय सक्षमता विकास गरी सबै विद्यालयमा मातृभाषा वा स्थानीय विषयको पठनपाठन सुनिश्चित गर्ने दायित्व पनि स्थानीय तहमै रहेको छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप अनुसारको संरचनामा स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याउँदा स्थानीय आवश्यकता पूर्ति हुनुका साथै सिकाइप्रतिको अपनत्वसमेत विकास हुन्छ भन्ने मान्यता रहेको छ । यही आवश्यकतालाई दृष्टिगत गरी स्थानीय तहमा स्थानीय विषयवस्तुमा आधारित पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन गर्नुपर्छ । पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन २०७६ तयार गरि स्थानीय तह तथा विद्यालयहरुलाई नै स्थानीय स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास गर्न सहजता प्रदान गरेको छ । सोही मार्गदर्शनको परिधिमा रही दंगिशरण गाउँपालिकाले स्थानीय शिक्षा सरोकारवालाहरुसँग प्रयाप्त छलफल गरी हाम्रो दंगिशरण स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम तयार गरेको छ ।

१.१.स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको औचित्य

स्थानीय स्तरका पहिचान, स्थानीय सिप, व्यवसाय, पेसा एवं रोजगारलाई सम्बोधन गर्दै वैदेशिक रोजगारीमा समेत काम गर्न सक्ने उत्पादनमुखी र सिपयुक्त नागरिक तयार गर्नु स्थानीय पाठ्यक्रमको मुख्य उदेश्य हो । शिक्षाले राष्ट्रियका साथै स्थानीय कला सौन्दर्य, आदर्श तथा विशिष्टताको संरक्षण, संवर्धन र विस्तारतर्फ अभिप्रेरित नागरिक तयार गर्नु, समाजको आधुनिकीकरणमा सहयोग गरी देश निर्माणका निम्ति मानव संसाधनको विकास गर्ने लक्ष राखेको हुन्छ । केन्द्रीय तहमा निर्माण गरिने पाठ्यक्रमबाट मात्र सोअनुरूपको उद्देश्य पूरा गर्न सम्भव हुँदैन । राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय परिवेश र सन्दर्भको अध्ययनबाट स्थानीय आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न स्थानीय पाठ्यक्रमको प्रावधान आवश्यक भइसकेको तथ्य विभिन्न अध्ययन तथा प्रतिवेदनले औंल्याएका छन् । स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनको औचित्यलाई देहायबमोजिमका बुँदाहरूले स्पष्ट गर्दछन् ।

- पाठ्यक्रमका माध्यमबाट स्थानीय तहका आवश्यकतालाई सम्बोधन गरी सिकाइलाई व्यावहारिक र प्रभावकारी तुल्याउनु ।
- स्थानीय कला कौशल, व्यवसाय, प्राकृतिक सम्पदा तथा संस्कृतिको जानकारी गराई त्यसअनुरूपको व्यवहार गर्न सक्ने तुल्याउनु ।
- भौगोलिक, जातीय, लैङ्गिक, भाषिक, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, प्राकृतिक विविधतालाई सम्बोधन गर्नु ।
- एक स्थान/क्षेत्र/व्यक्तिको ज्ञानलाई अर्को स्थान/क्षेत्र/व्यक्तिमा अनुकरण गरी अनुभव साटासाट गरी उत्पादनमूलक ज्ञान, सिप, प्रविधिको विस्तार गर्नु ।
- स्थानीय तहका कला, संस्कृति, परम्परा, पर्यटकीय क्षेत्र, सिप, भाषा आदिको संरक्षण र संवर्धन गर्नु ।
- स्थानीय ज्ञान, सिप र प्रविधिलाई राष्ट्रियकरणका साथै विश्वव्यापीकरण गर्न सहयोग गर्नु ।
- स्थानीय आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न सक्ने गरी स्थानीय सरोकारवालालाई जिम्मेवारी बोध गराउनु ।
- स्वावलम्बी एवं आत्मनिर्भर हुने शिक्षा प्रदान गरी रोजगारमुखी नागरिक तयार गर्नु ।
- आयआर्जन, श्रमप्रति सम्मान, कामप्रति लगाव बढाउन सहयोग पुऱ्याउनु ।
- स्थानीय तहमा लुकेर बसेका ज्ञान, सिप र प्रविधिलाई पाठ्यक्रमका माध्यमबाट उजागर गर्ने प्रयत्न गर्नु ।
- स्थानीय विषयवस्तु समावेश गर्नुपर्ने आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्नु ।
- आधुनिक र बालमैत्री वातावरणमा सिकारुले व्यावहारिक ज्ञान लिने अवसर सिर्जना गर्नु ।
- परम्परागत पेसा, व्यवसाय र प्रविधिलाई जगेर्ना गर्न र विकास गर्न सहयोग पुऱ्याउनु ।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम निर्माणमा सबै सरोकारवालाको संलग्नताको सम्भावना रहदैन । यसले स्थानीय तहको भाषा, संस्कृति, ज्ञान र सिपलाई पूर्ण रूपले समेट्न सम्भव पनि हुँदैन । अतः स्थानीय तहको भाषा तथा संस्कृतिको जगेर्ना गर्न स्थानीय तहको ज्ञान, सिप, प्रविधि र उत्पादनलाई राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा जोड्ने ज्ञान र सिपको विकास गरी आत्मनिर्भर, उत्पादनमुखी, जीवनोपयोगी, व्यावहारिक र दक्ष जनशक्ति तयार गर्नुपर्छ ।

यसका लागि स्थानीय आवश्यकताका विषय/क्षेत्रलाई समावेश गरी सरोकारवालामा पाठ्यक्रमप्रति अपनत्वको भावना विकास गराउनु आवश्यक छ । स्थानीय मूल्य, मान्यता, धर्म, परम्परा, संस्कृति, स्रोत सामग्रीको संरक्षण, संवर्धन, परिचालन र विकास गर्नका लागि मार्गनिर्देश गर्ने र स्थानीय तहको क्षमता विकासमार्फत राज्यको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र राजनीतिक क्षेत्रमा आवश्यक पर्ने सक्षम, सचेत र इमानदार नागरिक तयार गर्दै शिक्षालाई स्थानीय परिवेशअनुरूप व्यवहारसँग जोड्ने मार्गचित्र तयार गर्नु यसको औचित्य रहेको छ ।

१.३. स्थानीय पाठ्यक्रमको उदेश्यहरु

- सबै स्थानीय सरोकारवालाहरूलाई स्थानीय पाठ्यक्रमको अवधारणा, सिद्धान्त र औचित्यसहित यसको आवश्यकता पहिचान गरी स्स्थानीय विषयहरुलाई पाठ्यक्रममा समाबेश गर्न सहयोग गर्नु ।
- नेपालमा स्थानीय पाठ्यक्रम सम्बन्धी नीति तथा अभ्यासको समीक्षा गरी विद्यालय तहका लागि भावी योजना निर्माण र कार्यान्वयनका लागि जिम्मेबार बन्न सहजीकरण गर्नु ।
- स्थानीय तहमा स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री विकास, छनोट तथा कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्नु ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तकसम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनमा सहयोग गर्नु ।

१.४. स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणले हुने फाईदाहरु

- :स्थानीय आवश्यकताका विषयवस्तुले स्थान पाउने तथा स्थानीय विषयवस्तुमा आधारित हुने ।
- पाठ्यक्रम स्थानीय तहबाटै विकास हुने तथा स्थानीय भौतिक तथा मानवीय स्रोत साधनको उपयोग हुने ।
- पाठ्यक्रममा स्थानीय सरोकारवालाको अपनत्व रहने तथा विद्यालय र समुदायको सम्बन्ध सुदृढ हुने ।
- स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास भई यसको कार्यान्वयनमा स्थानीयको पहुँच तथा प्रभावकारिता अभिवृद्धि हुने ।
- स्थानीय स्रोत तथा शैशिक सामग्रीको प्रयोग हुने भएकोले स्थानीय सरोकारवालाको सकृय सहभागिता रहने ।

१.५.स्थानीय पाठ्यक्रम मार्गदर्शन २०७६ ले दिएका स्थानीय पाठ्यक्रमका सम्भावित विषय क्षेत्र

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपले आधारभूत तहको कक्षा १–३ मा साप्ताहिक ५ पाठ्यघन्टा र कक्षा ४–८ मा साप्ताहिक ४ पाठ्यघण्टाको स्थानीय पाठ्यक्रम रहने व्यवस्था गरेको छ । माध्यमिक तहमा स्थानीय पाठ्यक्रम अलग्गै राखिएको छैन । माध्यमिक तहमा विद्यालयले ऐच्छिक विषय छनोट गर्दा स्थानीय तहसँग समन्वय गर्नुपर्ने व्यबस्था छ । आधारभूत तहका लागि सम्भाव्य स्थानीय विषयका क्षेत्रहरू यहाँ उल्लेख गरिएको छ ।

मातृभाषा :

नेपाल बहुभाषिक देश हो । बालबालिकालाई मातृभाषा सिक्ने अवसर प्रदान गर्नका लागि लेख्य भाषा भएका भाषिक समुदायका बालालिकाहरूलाई उनीहरूको मातृभाषा सिकाउने कार्यमा प्राथमिकता दिनुपर्दछ । विभिन्न मातृभाषी विद्यार्थीहरू भएको कक्षामा कुन मातृभाषा सिकाउने भन्ने कुराको निर्णय सहज छैन । धैरै अभिभावक तथा विद्यार्थीबाट एउटै मातृभाषामै पढाउने माग भई आएमा विद्यालय वा स्थानीय तहले पाठ्यक्रम विकास केन्द्रद्वारा विकास गरिएका विभिन्न मातृभाषाका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक हुबहु वा आवश्यकतानुसार परिमार्जन गरी प्रयोग गर्न वा निर्धारित ढाँचामा पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक विकास गरी प्रयोग गर्न सक्ने व्यबस्था गरिएको छ ।

संस्कृति, सामाजिक विविधता, इतिहास, सांस्कृतिक सम्पदा, पुरातत्व

- ऐतिहासिक स्थल, वस्तु, ऐतिहासिक व्यक्तित्व, प्राचीन स्मारक, स्थानीय समुदायको इतिहास, ऐतिहासिक ग्रन्थ लगायत ।
- मठमन्दिर,पाटीपौवा, चैत्य, स्तूप, पुराना दरबार, शिलालेख, ताम्रपत्रलगायत स्थानीय स्तरमा मनाइने विभिन्न धर्म, धार्मिक सहिष्णुता र सद्भाव, धार्मिक क्रियाकलाप, धार्मिक स्थल लगायत ।
- स्थानीय समुदायका आदिवासी, जनजाति, लोपोन्मुख जाति, दलित तथा पिछडिएका जाति र उनीहरूको रहनसहन, संस्कार लगायत । स्थानीय स्तरमा बोलिने भाषा, भाषिका र तिनीहरूको संरक्षण लगायत ।
- स्थानीयस्तरका क्लब, सरकारी तथा गैरसरकारी एबं समुदायमा आधारित सङ्घ संस्था, सामुदायिक सङ्घ संस्था लगायत ।
- स्थानीय क्षेत्रका शिक्षा, सामाजिक, सांस्कृतिक, साहित्यिक, कला, खेलकुद लगायतका क्षेत्रमा ख्यातिप्राप्त व्यक्तिको जीवनी लगायत ।

भूगोल, प्राकृतिक सम्पदा र तिनको सदुपयोग

- स्थानीय परिवेशको धरातलीय स्वरूप, हावापानी, मौसम लगायत ।
- स्थानीय परिवेशको जङ्गल, रुखबिरुवा, खोला, नदीनाला, ताल, पोखरी,मूहान, जडीबुटी, जीवजन्तु ।
- स्थानीय प्राकृतिक स्रोत र सम्पदा, वातावरण संरक्षण र राष्ट्रिय निकुञ्ज लगायत ।

परम्परागत तथा प्रचलित स्थानीय सिप तथा कला

स्थानीय परिवेशअनुसार परम्परागत रूपमा प्रचलित वा लोपोन्मुख विभिन्न किसिमका कला, सङ्गीत, नृत्य, गायन, चकटी बुन्ने, गुन्द्री बुन्ने, सुकुल बुन्ने, धानको पुतली बनाउने, खेलौना बनाउने, माटाका भाँडा बनाउने, चित्र कोर्ने, गीत गाउने, गीत लेख्ने, मादल बजाउने, डम्फु बजाउने, खैँजडी बजाउने, हार्मोनियम बजाउने, टुङ्ना बजाउने, पञ्चेबाजा बजाउने, स्थानीय नृत्य देखाउने लगायत ।

स्वास्थ्य, सरसफाइ, वातावरण संरक्षण

- फोहोरमैला व्यवस्थापन, स्वच्छ खानेपानी, शौचालय, ढल निकास, अस्पताल, स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, प्राथमिक उपचार, सामुदायिक स्वास्थ्य लगायत
- आफ्नो वरपरको वातावरणका तत्व, अवस्था र संरक्षणका उपाय लगायत ।
- योगाभ्यास, कपर्दी, थुँगी खेल, भुस दौड, बाघको छाला, गट्टा, डन्डिबियो, हवाई कासा, राजा कपर्दी एकखुट्टे लगायत । योग, दैनिक आहारविहार, परम्परागत प्राकृतिक उपचार, आनीबानी लगायत ।
- आयुर्वेद, जडीबुटीको प्रयोग आदि ।

विविध

- स्थानीय स्तरका कृषि, पन्छी तथा पशुपालन, उद्योग, पर्यटन, जडीबुटीलगायत अन्य आयआर्जनका क्षेत्र ।
- पेसा तथा व्यवसायको पहिचान तथा परिचय ।
- करेसाबारी, बगैचा, कौसी तरकारी । स्थानीय सरकारको बनोट र कार्य । स्थानीय शिक्षाको अवस्था ।
- प्राकृतिक प्रकोप ,उपभोक्ता सचेतना , स्थानीय पुस्तकालय र वाचनालय ।
- स्थानीय उद्योग र पर्यटन , जोखिम व्यवस्थापन ।

● माथि दिइएका विषय क्षेत्र उदाहरण मात्र हुन् । यीबाहेक स्थानीय परिवेशमा अनेकौं विषयक्षेत्र र विषयवस्तु हुन सक्छन् । तिनीहरूमध्येबाट आवश्यकताको पहिचान गरे एक वा सोभन्दा बढी पनि छनोट गरी पाठ्यक्रमको संरचनामा ढालेर पठनपाठन गर्न सकिन्छ । विषयक्षेत्र छनोट गरिसकेपछि उद्देश्यको आधारमा विषयवस्तु छनोट गर्नुपर्दछ । विषयवस्तुको छनोट गर्दा पनि कक्षा, तह, विद्यार्थीको उमेर, सिकाइस्तर, मनोविज्ञान, उपलब्ध स्रोत र साधन, समय आदिलाई ध्यान दिनुपर्छ ।

विभिन्न विषय तथा कक्षामा स्थानीय विषयवस्तु एकीकरण विषयक्षेत्रका रूपमा अलग्गै स्थानीय पाठ्यक्रम रहने व्यवस्था कक्षा १–८ को पाठ्यक्रम संरचना रहेको छ । यही संरचनाअनुसार विद्यालय

वा स्थानीय तहले पाठ्यक्रम विकास वा अनुकूलन गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्दछ भने अन्य विषयक्षेत्रमा पनि विद्यालय तथा सम्बन्धित शिक्षकले शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा स्थानीय विषयवस्तु समावेश वा एकीकरण गर्न सक्दछन् । यसमा शिक्षकले शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा, परियोजना कार्यमा स्थानीय परिवेश, विषयवस्तुबाट क्रियाकलाप सुरु गर्ने, यसलाई पाठ्यक्रमका विषयवस्तुसँग जोड्ने गर्न सक्दछन् । त्यसै गरी सिकाइ क्रियाकलापका क्रममा स्थानीय परिवेशका उदाहरण प्रस्तुत गर्ने, सिकाइलाई स्थानीय परिवेशमा प्रयोग गर्ने, स्थानीय विषय वा परिवेशसंग सम्बन्धित गराउने गर्नुपर्छ । पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका सक्षमता तथा सिकाइ उपलब्धि हासिल हुने गरी शिक्षण सिकाइमा स्थानीय विषयवस्तु एकीकरण गर्नाले सिकाइलाई रुचिकर र सान्दर्भिक बनाउन थप सहयोग पनि प्राप्त हुन्छ ।

१.६ पाठ्यक्रम निर्माणको सन्दर्भ

नेपालको संविधानले विद्यालय तहको शिक्षालाई स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रभित्र राखेको छ । शिक्षालाई मौलिक हकका रूपमा व्यवस्था गरी शैक्षिक अधिकारको निक्षेपण र स्थानीयकरण मार्फत बलियो शैक्षिक जग निर्माणको मार्ग प्रशस्त गरेको छ । १५ औं योजनाले परम्परागत र स्थानीय ज्ञान, सिप र प्रविधिको संवर्द्धन तथा संरक्षण गर्दै वैज्ञानिक खोज एवम् अनुसन्धानबाट प्रतिपादित नवीनतम प्रविधिलाई मुलुकको समग्र विकास प्रक्रियामा उपयोग गर्ने रणनीति तय गरेको छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७५ ले आधारभूत तहमा एउटा विषयका रूपमा स्थानीय विषय वा मातृभाषाको पाठ्यक्रम स्थानीय तहले तयार गरी पठनपाठन गराउनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । सङ्घीय सरकारले समग्र पाठ्यक्रम तथा परीक्षासम्बन्धी मापदण्ड, नीति, गुणस्तरका सूचक र बेन्चमार्क तयार गर्नुपर्ने, प्रदेश सरकारले सो सम्बन्धमा क्षमता विकास र समन्वय गर्ने तथा स्थानीय सरकारले सङ्घीय नीतिभित्र रही स्थानीय नीति निर्माण र कार्यान्वयन गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । त्यसैगरी दिगो विकासका लक्ष्य, २०३० को सफल कार्यान्वयनका राष्ट्रिय रणनीतिमा समेत स्थानीय क्षमता, ज्ञान, सिप र प्रविधिलाई सबलीकरण गरी गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्न सकिने कुरा उल्लेख गरिएको छ ।

यो पाठ्यक्रम राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७५ र स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन (मातृभाषासहित), २०७६ ले निर्दिष्ट गरेका प्रावधानलाई ध्यान दिई विकास गरिएको छ । यो पाठ्यक्रम निर्माणको मुख्य उद्देश्य स्थानीय विषयवस्तु, स्थानीय आवश्यकता पहिचान गरी स्थानीय सहभागिता र विज्ञताको संलग्नतामा पाठ्यक्रम विकास गर्ने, विद्यार्थीहरूमा स्थानीय ज्ञान, सिप, अभिवृत्तिको विकास गर्ने, श्रमको सम्मान गर्ने भावनाको विकासको साथै स्थानीय पेसा, व्यवसाय, प्रविधि, मूल्य मान्यता, वातावरण संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्ने रहेको छ । यसका लागि प्रारम्भिक कक्षादेखि नै स्थानीय परिवेशसँग परिचित गराउनका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । स्थानीय ज्ञान, सिप, प्रविधि, संस्कृति, प्रकृति, संस्कार, कला, भाषा, साहित्यको संवर्द्धन र सबलीकरणबाट मात्र अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने सोच, क्षमता विकास र वस्तु उत्पादन गर्न सकिने तथ्यलाई दृष्टिगत गरी स्थानीय पाठ्यक्रमको अवधारणालाई अगाडि सारिएको छ । यस पाठ्यक्रममा विशेषतः दंगिशरण गाउँपालिकाको परिचय, नक्साङ्कन र इतिहास, गाउँपालिकाको गठन, सेवा प्रवाह र पालिकाभित्रको रीतिरिवाज, संस्कार र संस्कृति, स्थानीय धार्मिक र पर्यटकीय स्थलहरू, स्थानीय परम्परागत पेशा, व्यवसाय र प्रविधि, सङ्क्रामक रोगहरू, स्थानीय प्रकोप र जोखिमको पहिचान तथा व्यवस्थापन जस्ता पक्षहरू समावेश गरिएका छन् । गरेर सिक्ने पद्धतिमा आधारित भई सिकाइ सहजीकरण गर्ने र विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूले विभिन्न माध्यमबाट प्राप्त ज्ञान, सिप र अभिवृद्धिलाई विद्यालय तथा समुदायमा प्रयोग गर्ने खालका क्रियाकलापलाई जोड दिएको छ ।

२. तहगत सक्षमता/उद्देश्य

कक्षा : १-३ को तहगत सक्षमता

आधारभूत तहको कक्षा १-३ को अध्ययन पश्चात विद्यार्थीहरु निम्न सक्षमताहरु हासिल गर्नेछन् :

१. परिवार टोल, वडा र दंगिशरण गाउँपालिकाका धार्मिक तथा पर्यटकिय क्षेत्रको चिनारी तथा गाउँपालिकाको सामान्य जानकारी

२. दंगिशरण गाउँाीलिकामा रहेका स्थानीय परम्परा तथा संस्कृति प्रति सचेतना विकास

३. दंगिशरण गाउँपालिकाका स्थानीय परम्परागत पेसा, व्यवसाय र सिपसँग परिचित

४. मूल्य शिक्षा, जीवनोपयोगी सिप, उद्घोषण कला तथा व्यबहारिक लेखनको विकास

५. सामाजिक कार्य, सामाजिक संघसंस्था तथा स्थानीय खेलहरुबारे जानकारी

६. विपत् व्यबस्थापन, फोहोर व्यबस्थापन र हरित विद्यालयबारे जानकारी

कक्षा ४-५ का सक्षमता

आधारभूत तहको कक्षा ४-५ को अध्ययन पश्चात विद्यार्थीहरु निम्न सक्षमताहरु हासिल गर्नेछन् :

१. दंगिशरण गाउँपालिकाको सङ्क्षिप्त परिचय, नक्सा र अवस्था पहिचान, दंगिशरणका धार्मिक, सांस्कृतिक तथा पर्यटकीय स्थलको परिचय र महत्वबोध

२. दंगिशरणका परम्परा तथा संस्कृतिको परिचय र महत्वबोध

३. स्थानीय परम्परागत पेसा, व्यवसाय र सिपको परिचय, सम्मान तथा अभ्यास प्रति जागरुकताबोध

४. मूल्य शिक्षा, जीवन उपयोगी सिप, उद्घोषण कला, व्यवहारिक लेखन तथा महत्वबोध एवम् अभ्यास

५. सामाजिक कार्य, सामाजिक संघसंस्था तथा स्थानीय खेलहरुको चिनारी तथा महत्वबोध

६. विपत्का घटना आगलागी, बाढी पहिरो, डुवान, भुक्षय, जंगली जनाबरबाट सुरक्षित रहन सक्षम फोहोर व्यवस्थापन, तथा हरित विद्यालयको अवधारणासँग परिचित

कक्षा ६-८ का सक्षमता

१. टोल, वडा तथा गाउँपालिकाको परिचय कार्य संरचना सेवा प्रवाहको तरिकाबारे जानकारी, गाउँपालिकाको धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रको संरक्षण र महत्व

२. दंगिशरणका परम्परा, रीतिरिवाज, र संस्कृतिको खोजी, पहिचान र संरक्षण

३. परम्परागत पेसा, व्यवसाय र सिप प्रविधिको परिचय, महत्व पहिचान, सिप उपयोगको संभावना र सिपको अभ्यास

४. मूल्य शिक्षा, जीवन उपयोगी सिप, उद्घोषण कला, व्यवहारिक लेखन सिपको पहिचान र संरक्षणमा तत्परता

५. सामाजिक कार्य, सामाजिक संघसंस्था र स्थानीय खेलहरुको महत्व तथा सामाजिक कार्यमा अग्रसरता

६. विपत्बाट हुने क्षति न्युनिकरणमा आफ्नो भुमिका पहिचान, बिपत् तथा फोहोर व्यबस्थापन र हरित विद्यालय अवधारणाको बोध तथा प्रयोग

३.० स्थानीय पाठ्यक्रमको विषय क्षेत्रक्रम र अनुमानित पाठ्यभार

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	कक्षा १-३	पूर्णाङ्क	कक्षा ४-८	पूर्णाङ्क
१	दंगिशरणको परिचय, दंगिशरणका धार्मिक पर्यटकिय क्षेत्रहरु	३५	२२	३५	२७
२	दंगिशरणका परम्परा र संस्कृति	३५	२२	२५	२०
३	दंगिशरणबासीका पेशा व्यवसाय तथा सिप	२५	१६	२०	१६
४	मूल्य शिक्षा, जीवन उपयोगी सिप, बोल्ने कला तथा व्यबहारिक लेखन सिप	२५	१६	२०	१६
५	सामाजिक कार्य, सामाजिक संघसंस्था तथा स्थानीय खेलहरु	२०	१२	१२	९
६	विपत व्यवस्थापन, फोहोर व्यबस्थापन र हरित विद्यालय	२०	१२	१६	१२
	जम्मा	**१६०**	**१००**	**१२८**	**१००**

३.१ हाम्रो दंगिशरण स्थानीय बिषय क्षेत्र, उपक्षेत्र र पाठ्यभार

क्र.सं.	बिषय क्षेत्र	उपक्षेत्र	कार्यघण्टा		
			कक्षा १-३	कक्षा ४-५	कक्षा ६-८
१	दंगिशरणको परिचय दंगिशरणका धार्मिक तथा पर्यटकिय क्षेत्रहरु	मेरो घर मेरो टोल, मेरो गाउ, मेरो वडा, मेरो पालिका, वडा तथा पालिकाको भौगोलिक बनोट, जनसंख्या जातजाती, खोलानाला, हावापानी, बनजंगल, जडिबुटी खनिजहरु बाताबरण, वडा, स्थानीय तह र तीनले प्रदान गर्ने सेवाहरु दंगिशरणका धार्मिक तथा पर्यटकिय क्षेत्रहरु	३५	३५	३५
२	दंगिशरणका परम्परा तथा संस्कृतिहरु	आदर सम्मान, चाडपर्बहरु, मेलाजात्राहरु, जीनशैली, पोशाक, गित,संगितका क्षेत्रहरु, बाजाहरु, नृत्यहरु, कलासंस्कृति, समुदायका असल अभ्यासहरु, पर्म झारा, बरपिपल रोप्ने परम्परा,	३५	२५	२५
३	दंगिशरणबासीका पेशा व्यबसाय तथा सिप	कृषि, पशुपालन, बाखा पालन, बंगुर पालन, आरन, डोको बुन्ने, नाङलो, मादल, ठेकी, हलोजुवा, मदानी, डोको, डालो, स्याउ, दुना टपरी बुनाई, ,	२५	२०	२०
४	मुल्य शिक्षा, उद्घोषण कला तथा व्यबहारिक लेखन सिप	असल आदत, योग ध्यान, सकारात्मक सोच, जीवन उपयोगी शिप, नैतिक मुल्य शिक्षा निबेदन, माइन्युट तथा भपाई लेखन	२५	२०	२०
५	सामाजिक संस्था तथा व्यक्तित्व तथा स्थानीय खेलहरु	समुदायमा रहेका सामाजिक संघसंस्थाहरु, सामाजिक व्यक्तित्वहरु, निर्बाचित जनप्रतिनिधीहरु तथा स्थानीय खेलहरुको चिनारी तथा खेल्ने अभ्यास	२०	१२	१२
६	विपत / फोहोर व्यबस्थापन तथा हरित विद्यालय	प्राकृतिक प्रकोप, पहिरो, चट्याङ, बाढी, आगलागी, जंगली जनाबरबाट हुने डर, बिपत व्यवस्थापन तथा हरित विद्यालय	२०	१६	१६
	जम्मा		१६०	१२८	१२८

३.२. स्थानीय बिषयको कक्षागत बिषयगत क्षेत्र क्रम तथा बिषयको बिस्तृतिकरण

३.२.१. बिषयक्षेत्र **दंगिशरणको परिचय तथा दंगिशरणका धार्मिक/पर्यटकिय स्थलहरु**को **कक्षागत बिषय क्षेत्र क्रम र बिस्तृतीकरण तालिका। कक्षा १-३ को ३५ कार्यघण्टा तथा कक्षा ४- ८ को ३५ कार्यघण्टा**

कक्षा	बिषय क्षेत्र	बिषयको बिस्तृतिकरण	का.घ.
१	हाम्रो घर	घरको चित्र वर्णन घरको परिचय, घर एक सुरक्षित स्थल, घर परिबारको एकाई, घर स्थानीय तहको सानो एकाई घरको महत्व आदी ।	५
	हाम्रो परिबार	परिबारको परिचय, परिबारको महत्व, परिबार एक सामाजिक एकाइ, परिवार एक संस्था, परिवार एक एकता आदी ।	५
	करेसाबारी	करेसावारीको परिचय, महत्व, करेसाबारीको चित्र वर्णन करेसावारीबाट लिन सकिने फाइदा आदी ।	५
	फुलबारी	फुलावारीको परिचय, महत्व, चित्र बर्णन फुलबारीको उपयोग आदी ।	५
	रमणिय स्थलहरु	रमणिय स्थल परिचय, घर तथा बिद्यालय वरपरका रमणिय स्थलहरुहरुको नाम, चित्र बर्णन, रमणिय स्थलहरु आदीबारे जानकारी ।	८
	धार्मिक स्थलहरु	धार्मिक स्थलहरुको परिचय, महत्व, उपयोगीता, धार्मिक स्थलहरुका चित्र बर्णन आदी ।	७
२	हाम्रो वरपर	वरपर को परिचय, वरपरको महत्व, वरपर हाम्रो वातावरण तथा परिवेश, वरपरको चित्र बर्णन आदी ।	६
	हाम्रो छिमेक	छिमेकको परिचय, महत्व, छिमेकीसंगको सहकार्य मेलमिलाप आदी ।	७
	हाम्रो टोल	टोलको परिचय, टोलको महत्व, टोलको उपयोगीता, टोल एक सामाजिक संस्था ।	७
	हाम्रो गाउँ	गाउँको परिचय, गाउपालिकाको सानो एकाइमा सहयोग गर्ने एकाइ ।	७
	पोखरी तालतलैया	पोखरी तालतलैयाको परिचय, पोखरी तालतलैयाको रमणियता, पोखरी तालतलैयाको संरक्षण, पर्यटकिय क्षेत्रको रुपमा बिकास आदीबारे जानकारी ।	८
३	खोला/नदिनाला	ववइ, माया खोला, चिरागार (बागर), भमके खोला, पातुखोला आदीको चित्र जानकारी तथा परिचय, खोला नदिनालाको श्रोतको उपयोग खोला नदिनालाबाट लिन सकिने फाइदा, खोला नदिनालाको संरक्षण आदीबारे जानकारी ।	१०
	बाटाघाटा/सडकहरु	तुलसीपुर सुर्खेत सडक खण्ड (बालापुर श्रीगाउँ खण्ड), दंगीशरण पहुँच मार्ग, पर्सडुवा, दामोदर मार्ग, हेकुली सडक, नन्द्रागाउँ सुकदेवा सडक.....।	१०
	साध सिमाना	घरको, गाउँको, वडाको, गाउँपालिकाको साध सिमानाका परिचय, साध सिमानाको महत्व साध सिमाना छुट्टाउन किन आबश्यक छ ? आदी बारेमा जानकारी ।	८
	भु वनौट	समथर, अग्लोहोचो, खोच आदीका बारेमा जानकारी, दंगिशरण गाउँपालिकाको भु वनौटको अबस्था ।	७
४	दंगीरणको भौगोलिक	समथर, चुरेले घेरिएको, दाङको नक्सामा दंगिशरण, प्रदेशको	७

	अबस्थाको परिचय	नक्सामा दंगिशरण,	
	दंगिशरणको हावापानी	दंगिशरण गाउँपालिकाको हावापानीको अबस्था गर्मी, ठण्डी, तापक्रमको अबस्था, बर्षाको अबस्था ।	४
	दंगिशरणको बनजंगल	वनजंगलको परिचय, गढवा गाउँपालिकामा रहेका सामुदायिक, राष्ट्रिय तथा धार्मिक बन सम्पदा आदीको अबस्थाबारे जानकारी ।	६
	वनपैदावार, बन्यजन्तु र चराचुरुङी	दंगिशरणका बनजंगलमा पाइने बन पैदाबार, बनस्पती, बन्य जन्तु, चराचुरुङीको चिनारी महत्व तथा संरक्षण आदी ।	६
	दंगिशरणका धर्मिक स्थलहरु	मठ मन्दिर, भुयार थान, मस्जिद, गुम्बा, चर्च आदीको परिचय, महत्व, धार्मिक स्थलमा जादा प्राप्त हुने आनन्द भाव आदीको महत्व ।	६
	दंगिशरणबासीले मान्ने धर्महरु	हिन्दु, मुस्लीम, इसाइ, बौद्व आदी धर्महरुको परिचय, धर्मको महत्व, धार्मिक आस्थाले दिने एकता भाव आदी ।	६
५	दंगिशरणका प्राकृतिक श्रोतहरु	दंगीकरणको प्राकृतिक श्रोतहरु (बनजंगल, पानी, माटो, खोला, खानी, जडिबुटी) आदी ।	६
	दंगिशरणको क्षेत्रफल	वडागत तथा समग्र पालिकाको भौगोलिक क्षेत्रफल ।	४
	वडा परिचय	सबैभन्दा सानो प्रसासनिक एकाइ, वडा कार्यालयहरु रहेका स्थान, वडा समितिको बनावट ।	४
	वडाबाट पाइने सेवा	बिद्यार्थीसंग सम्वन्धितमा जोड दिने (जन्मदर्ता, सिफारिस आदी)	६
	स्थानीय जडिबुटी र तीनको उपयोग	निम, हर्रोबर्रो, तीतेपाती, घिउकुमारी, आदी मुख्य मुख्य बढी प्रयोग कुन कुन भइरहेको छ भन्नेलाई जोड दिने ।	५
	दंगिशरणका बजार तथा बजार उन्मुख क्षेत्रहरु	हेकुली, श्रीगाउँ, बागर, पोटली, बालापुर (डाडाचिस), सरुवाडाडा.........।	५
	दंगिशरणको सामान्य परिचय	नाम, वडा बिभाजन, भौगोलिक क्षेत्र, अबस्थिति सिमाना आदी ।	५
६	दंगिशरणको जातजातीगत अबस्था	दंगिशरणमा बसोबास गर्ने जानजातीहरुको नाम, परिचय, थारु, ब्राम्हण, क्षेत्री, मगर, बादी, दमाई, कामी, सुनार, मगर आदी जातजातीको परिचय तथा बिशेषता आदी ।	८
	जनसांख्यिक अबस्था	दंगिशरणको वडागत जनसांख्यिक अबस्था, लैगिक अबस्था, घनन्वको अबस्था आदी ।	८
	सतिघाट मन्दिर बुलबुले ताल...	दंगिशरणका प्रमुख धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरु मध्येका सतिघाट मन्दिर तथा भगबन्तनाथ मन्दिरको परिचय महत्व	८
	दंगिशरणमा निर्मित कृतिम ताल पोखरी	ओबी चिरा, बागेचिरा ....आदीको परिचय, महत्व, सिचाई तथा आयआर्जनमा उपयोग आदी ।	६
	दंगिशरणका ऐतिहासिक महत्वको क्षेत्रहरु	रतननाथ मन्दिर, रचपल ताल, डाडाचिस ताल आदीको परिचय तथा अन्य क्षेत्रहरु ।	५

७	थारु सग्राहलय चखौरा	थारुहरुको ऐतिहासिक स्थलथारु संग्रहालयको परिचय महत्व, थारु भेषभुषा थारु कला संस्कृतिको संग्रहको महत्व ।	१०
	होम स्टे को परिचय	होम स्टे परिचय, चखौरा र बैभाङमा निर्माण भएका होम स्टेबारे जानकारी, होम स्टे का बिशेषता, होम स्टेबाट आम्दानी गर्ने तरिका ।	६
	राजाकोट र शिवपुरी पर्यटकिय बिकास क्षेत्र	राजाकोट शिवपुरी क्षेत्र बिकास समिति परिचय, महत्व आदीबारे जानकारी,	६
	कार्यपालिका	कार्यपालिकाको परिचय र संरचना तथा कार्यपालिकाका कार्यहरु ।	७
	शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाले दिने सेवाहरु	शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाको परिचय तथा यस्ले दिने सेवाहरु ।	६
८	दंगिशरण गाउँपालिकाको ऐतिहासिक परिचय	दंगिशरणको ऐतिहासिक परिचय, थारु संरचनामा पछला प्रगन्ना अन्तर्गत पर्ने इकाइहरु आदीको परिचय ।	१०
	दंगिशरण गाउँपालिकाको प्रसासनिक संरचना	गाउँपालिकामा रहेका मुख्य मुख्य शाखा र शाखाहरुले प्रदान गर्ने मुख्य मुख्य सेवा - महिला बालबालिका, न्यायिक समितिले दिने सेवा आदी ।	६
	गाउँ सभा	गाउँसभाको परिचय र संरचना गाउँसभाले गर्ने कामहरु	७
	दाङका स्थानीय तहहरुबारे सामान्य जानकारी	दाङको हालका स्थानीय तहहरुको सामान्य परिचय ।	६
	दाङ जिल्लाको परिचय	दाङको जिल्लाको सामान्य परिचय, साबिक र अहिलेको अबस्था आदी ।	६

३.२.२. दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु बिषय क्षेत्र क्रम र बिस्तृतीकरण तालिका :। कक्षा १-३ को ३५ कार्यघण्टा तथा कक्षा ४- ८ को २५ कार्यघण्टा

कक्षा	बिषय क्षे	बिषयको बिस्तृतिकरण	का.घ.
१	खानाको परिकार (सबै प्रकारका)	खानाका परिकारको चित्र बर्णन, खानाका परिकारको परिचय, खानाको परिकारको महत्व आदी ।	७
	थारु समुदाय बिशेषका खानाका परिकार ढिकी	थारु समुदाय बिशेषमा अलि बढी प्रचलनमा रहेको जस्ले समुदायकै पहिचान दिने परिकार ढिक्रीको तस्विर, परिचय, महत्व, बनाउने तरिका आदी ।	७
	बर्‍या, चुनी बर्‍या,	थारु समुदाय बिशेषमा अलि बढी प्रचलनमा रहेको जस्ले समुदायकै पहिचान दिने परिकार बर्‍या, चुनी बर्‍याको तस्विर, परिचय, महत्व, बनाउने तरिका आदी ।	६
	हलुवा, खीर परिकार	हलुवा र खीर चाडबाड बिशेषमा बनाइने खानाका परिकार तस्विर, बनाउने चाहिने सामान, बनाउने तरिका महत्व आदी ।	६
	क्वाटी परिकार	क्वाटी अर्थात गेडागुडी भिजाएर, टुसा उमारेर बनाइने परिकार, क्वाटीको तस्विर, बनाउने तरिका खादा हुने फाइदा महत्व आदी	४

	खिचडी परिकार स्थानीय दहि चिउरा	मासको दाल चामल भिजाएर मिसाएर घीउ समेत राखेर पकाइने बिशेष परिकार जो माघे सक्रान्तीमा बढी खाइन्छ । खिचडीको तस्बिर, बनाउने तरिका बनाउन चाहिने सामान आदी ।	६
२	पहिरन / पोसाक समग्र परिचय	पोसाक/पहिरनको चित्र बर्णन, पोसाकको सामान्य परिचय, पोसाकको महत्व, पोसाक लगाउदाका फाइदा ।	७
	थारु समुदाय बिशेषका पहिरनहरु (गोन्या/चोल्या, डैनाहा/झुल्वा, जामा / पग्या, फऱ्या आदी)	थारु समुदाय बिशेषका पहिरनहरु (गोन्या/चोल्या, डैनाहा/झुल्वा, जामा / पग्या, फऱ्या आदी कुन समयमा कसकसले किन पहिरिन्छन भन्ने जानकारी पहिरनको चिनारी तथा महत्व आदी ।	१२
	ब्राम्हण क्षेत्री समुदाय बिशेषका पहिरनहरु	दौरा सुरवाल र टोपीको परिचय महत्व, चिनारी आदी ।	६
	मगर समुदाय बिशेषका पहिरनहरु	मगर समुदायका पहिरनहरु (भाग्रो, गादो, कालो टोपी आदीको चिनारी महत्व आदी ।	६
	नेवार समुदाय बिषेशका पहिरनहरु	नेवार समुदायका बिशेष पोशाक हाकुपटासी वा तथा अन्य पोषाकको चिनारी ।	४
३	स्थानीय मेला पर्ब	सति मन्दिरमा माघीको अवसरमा लाग्ने मेला, आश्विनमा लाग्ने सुपाकोटी मेला आदीको परिचय तथा अबसरमा गरिने क्रियाकलाप आदी ।	८
	माघी (दिवानी)	नयाँ बर्ष योजना निर्माण, अगुवा छान्ने ....पारिबारिक भेटघाट तथा जमघट, मान्यजनलाई पुज्ने, परम्परागत संस्कार गर्ने, मिठो मिठो खाने आदी ।	६
	अट्वारी	अट्वारी पर्ब परिचय, पर्बको सांस्कृतिक महत्व, पर्बमा गरिने क्रियाकलाप आदी ।	६
	अष्टिम्कि	अष्टिम्कि पर्ब परिचय, पर्बको सांस्कृतिक महत्व, पर्बमा गरिने क्रियाकलाप आदी ।	५
	ढ्रया गुरै, हर्‍या गुरै	ढ्रया गुरै, हर्‍या गुरै पर्बको परिचय, पर्बको सांस्कृतिक महत्व, पर्बमा गरिने क्रियाकलाप आदी ।	५
	जनै पुर्णिमा, भुम्या पर्ब, हरिसयनी, हरिबोधीनी, नागपञ्चमी, साउने सक्रान्ती	जनै पुर्णिमा, भुम्या, हरिसयनी, हरिबोधीनी, नागपञ्चमी, साउने सक्राती पर्बको पर्बको परिचय, पर्बको सांस्कृतिक महत्व, पर्बमा गरिने क्रियाकलाप आदी ।	५
४	लोक बाजाहरु पञ्चेबाजा/नौमती बाजा	पञ्चेबाजा/नौमती बाजाको परिचय बाजाको सास्कृतिक महत्व, बाजा बजाउदा गरिने क्रियाकलाप आदी ।	७
	मजीरा (मञ्जुरा)	मजीरा /मजुरा बाजाको परिचय बाजाको सास्कृतिक महत्व,	३

		बाजा बजाउदा गरिने क्रियाकलाप आदी ।	
	झ्याली, चट्की, कस्टार,	झ्याली, चट्की, कस्टारबाजाको परिचय बाजाको सास्कृतिक महत्व, बाजा बजाउदा गरिने क्रियाकलाप आदी ।	३
	मादल खैजडी	मादल खैजडी बाजाको परिचय बाजाको सास्कृतिक महत्व, बाजा बजाउदा गरिने क्रियाकलाप आदी ।	५
	पिलरु संख, घण्ट	पिलरु, संख, घण्ट बाजाको परिचय बाजाको सास्कृतिक महत्व, बाजा बजाउदा गरिने क्रियाकलाप आदी ।	३
	मुरली/बासुरी	मुरली, बासुरी बाजाको परिचय बाजाको सास्कृतिक महत्व, बाजा बजाउदा गरिने क्रियाकलाप आदी ।	४
५	**लोक गित परम्परा**		**२५**
	मागर, सख्या, अष्टिम्की	मागर, सख्या, अष्टिम्की गित कुन कुन बेला गाइन्छ ? के महत्व छ ? के सन्देश दिनका लागि गाइन्छ ? सो अबसरमा गाइने टुक्का सास्कृतिक महत्व आदी बारे जानकारी ।	५
	सजना, मैना	सजना, मैना गित परिचय, कुन बेला गाइन्छ ? के महत्व छ आदी ।	४
	बड्कीमार, ढुमरु, बर्का,	बड्कीमार, ढुमरु, बर्का गित कुन कुन बेला गाइन्छ ? गितको के सांस्कृतिक महत्व रहेको छ ? ।	६
	झुम्रा, महोत्या हुर्दुङ्गा, लठ्ठवा,	झुम्रा, महोत्या हुर्दुङ्गा, लठ्ठवा, आदी गितहरु कुन कुन बेला गाइन्छ ती गितको के सास्कृतिक महत्व छ ? कसरी गाइन्छ आदीबारे जानकारी ।	५
	झाम्रे, टप्पा, पैया, भजनकृतन	झाम्रे, टप्पा, पैया, भजनकृतन गितको परिचय, कुन कुन बेला कुन कुन समुदायले गाउछन् ? गितको महत्व आदीबारे जानकारी ।	५
६	संस्कारहरु	संस्कारको परिचय, प्रचलन संस्कार गर्नुको कारण महत्व संस्कार गर्दा हुने फाइदा आदी ।	६
	जन्म संस्कार	जन्म संस्कार समुदाय बिशेष अनुसार जन्म संस्कार भनेको के हो ? किन गरिन्छ । गर्दा हुने फाइदा ।	५
	ब्रतबन्ध संस्कार	ब्रतबन्ध संस्कार समुदाय बिशेष अनुसार जन्म संस्कार भनेको के हो ? किन गरिन्छ । गर्दा हुने फाइदा ।	४
	बिबाह संस्कार	बिबाह संस्कार समुदाय बिशेष अनुसार जन्म संस्कार भनेको के हो ? किन गरिन्छ । गर्दा हुने फाइदा ।	५
	मृत्यु संस्कार	मृत्यु संस्कार समुदाय बिशेष अनुसार जन्म संस्कार भनेको के हो ? किन गरिन्छ । गर्दा हुने फाइदा ।	५
७	लोक नृत्य परम्परा	लोक नृत्य परम्परा परिचय तथा महत्व ।	६
	मागर, सजना, मैना,	मागर, सजना, मैना नृत्य परिचय, नृत्य ताल प्रकृया, कसरी नाचिन्छ ? के महत्व छ ? आदी ।	५
	सख्या, अष्टिम्की, झुम्रा,	सख्या, अष्टिम्की, झुम्रा नृत्यहरुको परिचय, नृत्य गर्ने तरिका कुन कुन समुदायमा यी नृत्य प्रचलनमा छन ? आदी ।	५
	महोत्या, हुर्दुङ्गा, लठ्ठवा,	महोत्या, हुर्दुङ्गा, लठ्ठवा नृत्यहरुको परिचय, नृत्य गर्ने तरिका कुन कुन समुदायमा यी नृत्य प्रचलनमा छन ? आदी ।	५
	बड्कीमार, ढुमरु, बर्का, ढोलाहा	बड्कीमार, ढुमरु, बर्का, ढोलाहा नृत्यहरुको परिचय, नृत्य गर्ने तरिका कुन कुन समुदायमा यी नृत्य प्रचलनमा छन ? आदी ।	४

८	लोक सामाजिक परम्परा	लोक सामाजिक परम्पराको परिचय महत्व ।	४
	झराली (झारा)	गाउँको साझा काममा बिना पारिश्रमिक घरकै औजार लिएर गरिने सामाजिक कार्य, जस्तै सार्बजनिक कुला सफाई, बाटोघाटोको सफाई । जुन काम गर्दा सामाजिक हित हुन्छ त्यस प्रकृतिको काम जस्लाई झारा भन्ने गरिन्छ ।	५
	सटाहा (पर्म)	घरमा गरिने श्रमको काममा आफुलाई पर्दा छिमेकी साथी बोलाई काम गर्ने र साथीलाई पर्दा आफु गएर साथीकोमा काम गर्ने चलन । कतै यसलाई बाउरे पनि भन्ने गरिन्छ ।	५
	पैचो (सटाहा) अन्नले सामान साट्ने	परम्परागत रुपमा चलि आएको चलन । घरमा सामान नभएको बेला छिमेकीबाट सापट ल्याएर काम चलाउने चलन, अन्नले सामान साट्न चलन ।	५
	वर पिपल रोप्ने, पोखरी खन्ने सामाजिक परम्परा	चौरासी पुजा गर्दा वा अरु कुनै बिशेष कार्यमा गरिने सामाजिक कार्य परम्परागत रुपमा हुदै आएको पोखरी खन्ने, चौपानी निर्माण गर्ने तथा बर पिपल रोप्ने परम्परा आदी ।	६

३.२.३. दंगिशरणका पेसा व्यबसाय र सिप बिषय क्षेत्र क्रम र बिस्तृतीकरण तालिका : । कक्षा १-३ को २५ कार्यघण्टा तथा कक्षा ४- ८ को २० कार्यघण्टा

कक्षा	बिषय क्षेत्र	बिषयको बिस्तृतिकरण	का.घ.
१	पेसा	परिबारका सदस्यले गर्ने पेसा, पेसाका बारेमा चित्र बर्णन तथा परिचय ।	५
	कृषि पेसा	परिबार तथा छिमेकमा भइरहेको कृषि पेसाको उदाहरण दिई कृषि पेसाको शन्द तथा चित्र बर्णन ।	५
	अन्न बाली	अन्न बालीका नामहरु कृषि पेसाको नाम, चित्र बर्णन तथा परिचय	५
	दलहन बाली	दलहन बालीको नाम चित्र बर्णन परिचय ।	५
	तरकारी बाली	घर परिबार, छिमेकीले गर्ने तरकारी बालीका नामहरु, चित्र बर्णन तथा परिचय ।	५
२	बेमौसमी तरकारी	बेमौसमी तरकारी (भिण्डी, टुमाटर, भाण्टा, बोडी, काक्रा आदीको परिचय, बेमौसमी तरकारी खेतीबाट हुने फाइदा	६
	मसलाजन्य बाली	धनिया, मेथी, अदुवा, हलेतो, पुतना, लसुन बेसार खुर्सानी आदी बालीको परिचय ।	६
	पशुपालन	घर तथा छिमेकीले गर्ने पशुपालन पेसा, भैसीपालन, गाइपालन, बाख्रा पालन आदीको परिचय महत्व आदी ।	७
	कुखुरा पालन	स्थानीय जातका कुखुरा पालन परिचय, स्थानीय जातका कुखुरा पालनबाट हुने फाइदा तथा गर्ने तरिका ।	६
३	नगदे बाली	दंगिशरणमा हुने तोरी, अडहर, मसुरो, तिल अर्सी आदी नगदे बालीको परिचय, खेती गर्ने तरिका खेतीबाट हुने फाइदा ।	५
	परम्परागत धान खेती परम्परागत मकै खेती	धान तथा मकै खेतीको परिचय, खेतीबाट हुने फाइदा गर्ने तरिका । खेतीमा परिबारका सदस्यको सहयोग भुमिका	५
	परम्परागत गहु खेती	गहुँ तथा तोरी खेतीको परिचय, खेतीबाट हुने फाइदा	५

	परम्परागत तोरी खेती	गर्ने तरिका । खेतीमा परिबारका सदस्यको सहयोग भुमिका	
	फलफुल खेती	आप, केरा, मेवा, अम्वा आदी फलफुल खेतीको परिचय, फलफुल खेतीको महत्व र फाइदा आदी ।	५
	परम्परागत तथा आधुनिक कृषि खेतीमा प्रयोग हुने प्रबिधि तथा औजार	ढिकी, झातो, डोक्नी, कोल, मिल, कुटो, कोदालो, हसिया, फरुवा गैटी, हलो, हिया, टेक्टर हलो, थ्रेसर आदीको परिचय तथा त्यसको प्रयोगबाट हुने फाइदा ।	५
४	व्यवसायको परिचय	कामका आधारमा व्यबसायको परिचय, महत्व र किसिम ।	४
	स्थानीयस्तरमा गरिने व्यबसाय	स्थानीयस्तरमा भइरहेका किराना व्यापार, खाद्यान्न पसल, भाडा पसल, खाद्य गल्ला पसल, औषधी पसल, होटल व्यबसाय आदीको परिचय,, आबश्यकता र महत्व ।	४
	स्थानीय उद्योगहरु	धान, गहुँ, मकै तथा तोरी मिल, ग्रील उद्योग, काष्ठ उद्योग, ...आदी ।	४
	पालिका भित्रका कृषि तथा फलफुल पकेट क्षेत्र	निश्चित कृषि तथा फलफुल बालीको पकेट क्षेत्र भनि पहिचान भएका क्षेत्र तथा त्यसको प्रबर्धनका लागि गरिएका क्रियाकलाप ।	४
	पालिका भित्रको पशुपालन पकेट क्षेत्र	निश्चित पशुपालनका लागि उपयुक्त पकेट क्षेत्र भनि पहिचान भएका क्षेत्र तथा त्यसको प्रबर्धनका लागि गरिएका क्रियाकलाप ।	४
५	आरन व्यबसाय	आरन व्यबसायको परिचय, महत्व, उपयोगीता ।	५
	फलाम तथा तामा निर्मित औजार तथा भाडाकुडा	फलाम तथा तामा निर्मित घरेलु औजार तथा भाडाकुडा र तीनको उपयोगबाट हुने फाइदा ।	५
	दुना टपरी खुटाई दुनाटपरीको बजारीकरण	दुना टपरीको प्रयोग, उत्पादन र बजारीकरण गरी आयआर्जन गर्ने उपाय ।	५
	वासबाट घरेलु सामान निर्माण	वासबाट निर्मित डोको, राय, मान्द्रो, भकारी आदी घरेलु सामान तथा सजाबटका सामग्री निर्माण, बजारीकरण तथा आयआर्जन गर्ने उपाय	५
६	पुष्प व्यबसाय	दंगिशरणमा गर्न सकिने पुष्प व्यबसायको परिचय, महत्व, उपयोगीता, बजारीकरण सिप र आयआर्जन गर्ने तरिका	५
	नर्सरी व्यवसाय	नर्सरी व्यबसायको परिचय, महत्व नर्सरी व्यबसायका फाइदा तथा उपयोगीता ।	५
	जडिबुटी व्यबसाय	स्थानीय जडिबुटीको परिचय, जडिबुटी व्यबसायको परिचय, महत्व, उपयोगीता र बजारीकरण सिप ।	५
	स्थानीय बाबियो निर्मित डोरी	डोरी, खटिया, दाम्लो, लगायतका घरेलु सामान निर्माण र उत्पादन प्रबर्धन तथा बजारीकरणको तरिका	५
७	स्थानीय कास, मुज निर्मित सामग्री	डेलुवा, ढकिया, गुन्द्री, लगायतका घरेलु सामग्री उत्पादन तथा बजारीकरण सिपबारे जानकारी ।	५
	स्थानीय बास निर्मित	छिठुवा, छत्री, पिस्टुल, माछा मार्ने हेल्का, आदीको उत्पादन तथा	५

	सामग्री	बजारीकरण सिपबारे जानकारी ।	
	स्थानीय काष्ठकला	काष्ठकलाको परिचय, काष्ठकलाको महत्व, उपयोगीता	५
	स्थानीय साल तथा मालुको पात निर्मित सजाबटका सामग्री	स्थानीय साल, मालुको, पिपलका पातबाट स्वागत तथा सत्कारका सामग्री निर्माण गर्ने तरिका तथा बजारीकरण गर्ने सीप	५
८	अष्टिम्कि कला, गोडना कला तथा मृतिका कला	अष्टिम्कि कला, गोडना कला तथा मृतिका कलाको परिचय, कलाहरुको सास्कृतिक महत्व, उपयोगिता र फाइदा	**५**
	स्थानिय हस्तकला	स्थानीय हस्तकलाको परिचय, महत्व, फाइदा तथा उपयोगिता ।	
	हस्तकलाको संरक्षण, सामग्रीको बजारीकरण तथा आयआर्जन	हस्तकलाको संरक्षण, हस्तकलाका सामग्रीको बजारीकरण तथा आयआर्जनका उपायहरु	**५**
	कला संरक्षण तथा प्रबर्धनमा गाउँपालिकाको भुमिका	स्थानीयस्तरमा रहेका हस्तकला लगायतका कलाहरुको संरक्षण, प्रबर्धन, बजारीकरण र कला प्रदशएनबाट गरिने आयआर्जनमामा गाउँपालिकाको भुमिका ।	**५**

३.२.४.मुल्य शिक्षा, जीवन जीवन उपयोगी सिप, बोल्ने कला तथा व्यबहारिक लेखन बिषय क्षेत्र र बिस्तृतीकरण तालिका । कक्षा १-३ को २५ कार्यघण्टा तथा कक्षा ४- ८ को २० कार्यघण्टा

कक्षा	**बिषय क्षेत्र**	**बिषयको बिस्तृतिकरण**	**का.घ.**
१	मेलमिलाप	मिलेर बस्ने अभ्यासको तस्विर, मेलमिलापको महत्व, मेलमिलापका फाइदा ।	**७**
	असल वानी	राम्रा बानीका तस्विरहरु, असल बानीले हुने फाइदा	**६**
	खुसी मान्छे	खुसी भएका किशानको तस्विर, खुशीको महत्व, खुशी हुदा हुने फाइदा ।	**६**
	सहयोग गर्ने बानी	एक आपसमा सहयोग गरेका तस्विरहरु, सहयोगी बानीबाट हुने फाइदा ।	**६**
२	नम्र व्यबहार	नम्र व्यबहार जनाउने चित्र, नम्र व्यहार सिप, नम्र व्यवहार अभ्यास, नम्र व्यबहार गर्दा हुने फाइदा ।	६
	सद्भाव	सद्भाव जनाउने चित्र, सद्भाव व्यवहार अभिनय, सद्भावको परिचय, सद्भाव प्रकट गर्दा हुने फाइदा ।	६
	माया	माया जनाउने चित्र, मायाभाव, मायाको परिचय, माया गर्दा हुने फाइदा ।	६
	दानी मान्छे	समाजको कुनै दानी मान्छेको उदाहरण दिएर दान गर्नु राम्रो काम भएको भाव दिने कथा ।	७
३	अनुसासन	अनुसासनको परिचय, महत्व र फाइदा ।	७
	परिश्रमको महत्व	परिश्रमको परिचय महत्व र फाइदा ।	६
	सिप आर्जन	सिप आर्जनको परिचय, सिपको महत्व, सिपका फाइदा ।	६

	कार्यक्षमता	कार्यक्षमताको परिचय, कार्यक्षमताको महत्व र कार्यक्षमताका फाइदा ।	६
४	अन्तर व्यक्ति सम्वन्ध	अन्तर व्यक्ति सम्वन्ध सिपको परिचय, अन्तर व्यक्ति सम्वन्ध सिपको महत्व, अन्तर व्यक्ति सम्वन्ध सिपबाट हुने फाइदा ।	५
	सञ्चार सिप	सञ्चार सिपको परिचय, सञ्चार सिपको महत्व, सञ्चार सिपका फाइदा ।	५
	प्रभावकारी सञ्चार	प्रभावकारी सञ्चारको परिचय, प्रभावकारी सञ्चारको महत्व, प्रभावकारी सञ्चारका फाइदा ।	५
	स्व मुल्याङ्कन सिप	स्व मुल्याङ्कन सिपको परिचय, स्व मुल्याङ्कनको महत्व, स्व मुल्याङ्कन सिपका फाइदा	५
५	उद्घोषण	उद्घोषणको परिचय, उद्घोषणको महत्व, उद्घोषणबाट आफुलाई हुने फाइदा ।	५
	उद्घोषणमा सम्बोधन सिप	उद्घोषणमा सम्वोधन सिपको परिचय, सम्वोधनको महत्व, छोटो समयमा सबैलाई सम्वोधन गर्ने तरिका ।	५
	कलात्मक उद्घोषण शैली	उद्घोषण शैलीको परिचय, कलात्मक उद्घोषण शैलीका टिप्सहरु, कलात्मक उद्घोषणबाट हुने फाइदा ।	५
	तर्क क्षमता	तर्क क्षमताको परिचय, तर्क क्षमताको महत्व तर्क क्षमताले दैनिक जीवनमा हुने फाइदा ।	५
६	निबेदन परिचय	निबेदन परिचय, महत्व, निबेदनको उपयोगिता ।	५
	निबेदनका तत्वहरु	निबेदनमा हुनुपर्ने तत्वहरुबारे जानकारी ।	५
	निबेदनको ढाँचा	निबेदन ढाँचा तथा निबेदन शैली ।	५
	निर्णय सिप	निर्णय सिपको परिचय, निर्णय सिपबाट हुने फाइदा ।	५
७	समस्याको पहिचान	समस्याको पहिचानको परिचय, समस्या पहिचान सिप तथा समस्या पहिचानका टिप्सहरु ।	५
	समस्याको समाधान	समस्याको समाधानको परिचय, समस्या पहिचान सिप तथा समस्या समाधान गर्ने तरिका अभ्यास ।	५
	भर्पाई लेखन	भर्पाईको परिचय, भर्पाइको महत्व, भर्पाइ लेखनबाट हुने फाइदा तथा भपाइको उपयोगिता ।	५
	भपाई लेखन ढाँचा	भपाई लेखन ढाँचाका नमुना अभ्यासहरु ।	
८	लक्ष निर्धारण	लक्ष निर्धारणको परिचय, महत्व लक्ष निर्धारणबाट हुने फाइदा तथा उपयोगिता ।	४
	सकारात्मक सोच	सकारात्मक सोचको परिचय, सकारात्मक सोचबाट हुने फाइदा उपयोगीता ।	४
	सृजनात्मक सोचाई	सृजनात्मक सोचाईको परिचय, महत्व, उपयोगिता तथा सृजनात्मक सोचाइले हुने फाइदा ।	४
	माइन्युट लेखन परिचय	माइन्युट लेखन परिचय, माइन्युट लेखनको महत्व, माइन्युट लेखनबाट हुने फाइदा तथा माइन्युट लेखनको उपयोगिता	४
	माइन्युट लेखन ढाँचा	माइन्युट लेखन ढाँचाका तत्वहरु, माइन्युट लेखन अभ्यास ।	४

३.२.५ सामाजिक कार्य, सामाजिक संस्था तथा स्थानीय खेलकुदको बिषय क्षेत्र र बिस्तृतीकरण तालिका । कक्षा १-३ को २० कार्यघण्टा तथा कक्षा ४- ८ को १२ कार्यघण्टा

कक्षा	बिषय क्षेत्र	बिषयको बिस्तृतिकरण	का.घ.
१	बुवा आमा	बुवा आमाको चित्र बर्णन । दुई चार बाक्यमा बुवा आमाको परिचय ।	४
	गुरु गुरुआमा,	गुरु गुरुआमाको चित्र बर्णन । दुई चार बाक्यमा गुरु गुरु आमाको परिचय ।	४
	महिला स्वास्थ्य स्वयसेविका	महिला स्वास्थ्य स्वयसेविकाको चित्र बर्णन । दुई चार बाक्यमा महिला स्वास्थ्य स्वयंसेबिकाको परिचय ।	४
	घर तथा बिद्यालय	घरको चित्र बर्णन । दुई चार बाक्यमा घरको परिचय । बिद्यालयको चित्र बर्णन । दुई चार बाक्यमा बिद्यालयको परिचय ।	४
	रुमाल लुकाउने खेल तातो आलु खेल	रुमाल लुकाउने खेलको परिचय तथा खेल्ने तरिका तातो आलु खेलको परिचय तथा खेल्ने तरिका	४
२	टोल⁄ सानो गाउँ	टोल⁄गाउँको परिचय, टोल तथा गाउँको महत्व ।	४
	टोलका अगुवा	टोलका अगुवाको परिचय, अगुवाले गर्ने गरेका कामहरु अगुवाको नेतृत्व तथा परिचालनमा काम गर्दा हुने फाइदाहरु ।	४
	टोल बिकास संस्था	टोल बिकास संस्थाको परिचय, टोल बिकास संस्था गठनको महत्व, टोल बिकास संस्था मार्फत गर्न सकिने कामहरु ।	४
	सामाजिक काम	सामाजिक कामको परिचय, सामाजिक कामले हुने फाइदा, सामाजिक कार्यमा जोडिदा मिल्ने सन्तुष्टि आदी ।	४
	सात ढुंगे र चारी खेल	सात ढुंगे र चारी खेलको परिचय तथा खेल खेल्ने तरिका	४
३	बालक्लव	बालक्लवको परिचय, बालक्लवको महत्व, बालक्लव गठनबाट हुने फाइदा र उपयोगिता आदी ।	४
	युवा क्लव	युवा क्लवको परिचय, युवा क्लवको महत्व, युबा क्लवको गठनबाट हुने फाइदा तथा उपयोगिता आदी ।	४
	आमा समुह	आमा समुहको परिचय, आमा समुहहरुले गर्ने गरेका सामाजिक कामहरु, आमा समुह गठनबाट हुने फाइदा आदी	४
	स्वास्थ्य संस्थाहरु	स्वास्थ्य संस्थाहरु तथा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाईको परिचय, स्वास्थ्यसंस्थाको महत्व, स्वास्थ्यसंस्थाहरुबाट पाइने सेवाहरु	४
	दौड, मुसो बिरालो भ्यागुतो उफ्राई	दौड, मुरो बिरालो, भ्यागुतो उफ्राइको परिचय खेल्ने तरिका	४
४	सहकारी संस्था,	सहकारी संस्थाहरुको परिचय, सहकारी संस्थाले गर्ने सामाजिक सेवा तथा कार्यहरु	३
	सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह	सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहको परिचय, उपभोक्ता समितिमा आबद्ध हुदा हुने फाइदा, सामुदायिक बन उपभोक्ता समिति मार्फत गर्न सकिने कार्यहरु	३
	सामुदायिक संस्था (बडघर) हरु	थारु समुदायमा बिद्यमान सामुदायिक संस्था (बडघर) माघी दिवानी आदीको परिचय तथा बडघरमा हुने सामाजिक अभ्यासको परिचय	३

	खानेपानी उपभोक्ता संस्थाहरु	वडा वडामा रहेका खानेपानी उपभोक्ता संस्थाहरुको परिचय, उपभोक्ता समितिले गरिरहेका कामहरु	३
५	सामुदायिक पुस्तकालय	सामुदायिक पुस्तकालयको परिचय, पुस्तकालयको महत्व, पुस्तकालयको उपयोगिता	३
	सामुदायिक सिकाइ केन्द्र	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको परिचय, महत्व, तथा उपयोगिता	३
	महिला बिकास संस्थाहरु	महिला बिकास संस्थाहरुको परिचय, महिला बिकास संस्थाहरुको महत्व, महिला बिकास संस्थाहरुले समुदायमा गरेका कामहरु	३
	इको क्लव	इको क्लवको परिचय, इको क्लवको महत्व, इको क्लव गठनबाट हुने फाइदा	३
६	वडा अध्यक्ष तथा सदस्यहरु	वडा अध्यक्ष तथा सदस्यहरुको परिचय, उनीहरुले गर्ने कामबारे जानकारी ।	३
	गाउँपालिका अध्यक्ष तथा उपाध्यक्ष	गाउँपालिका अध्यक्ष तथा उपाध्यक्षको परिचय तथा उनीहरुले गर्ने कामबारे जानकारी ।	३
	प्रदेश र संघमा निर्बाचित जनप्रतिनिधीहरु	प्रदेश र संघमा निर्बाचित जनप्रतिनिधीहरुको नाम तथा उनीहरुको सामान्य परिचय ।	३
	गाउँपालिकाका प्रेरक व्यक्तित्वहरु	दंगिशरण गाउँपालिकाका साझा प्रेरक व्यक्तित्वहरु (राजनीति, सामाजिक क्षेत्र, खेल तथा कला क्षेत्र आदीका)	३
७	रेडक्रस तथा जुरेस	रेडक्रस तथा जुरेस, बागर रेडक्रसको परिचय, रेडक्रस आस्था	३
	नेपाल स्काउट	नेपाल स्काउटको परिचय, स्काउटको मान्यता आस्था, स्काउट मार्फत गर्न सकिने काम, स्काउटको महत्व आदी ।	३
	दंगिशरणका शैक्षिक संस्थाहरुको संक्षिप्त परिचय	दंगिशरणका शैक्षिक संस्थाहरुको संक्षिप्त परिचय, स्थापना मिति, उनीहरुले शिक्षाको बिकासमा पुऱ्याएको योगदानबारे जानकारी ।	३
	दंगिशरणको शैक्षिक बिकासमा योगदान गरेका सामाजिक व्यक्तिहरु	दंगिशरणको शैक्षिक बिकासमा योगदान गरेका सामाजिक व्यक्तिहरुको परिचय (फरक फरक वडा र बिद्यालयको हकमा फरक फरक व्यक्ति हुन सक्ने)	३
८	स्वास्थ्य व्यबस्थापन समिति र यस्ले गर्ने कामहरु	स्वास्थ्य व्यबस्थापन समितिको परिचय, संरचना तथा यस्ले गर्ने कामहरुबारे जानकारी ।	३
	बिद्यालय व्यबस्थापन समिति र यस्ले गर्ने कामहरु	बिद्यालय व्यबस्थापन समितिको परिचय, संरचना तथा र यस्ले गर्ने कामहरुबारे जानकारी ।	३
	सामाजिक बिकासमा सामुदायिक संस्थाको भुमिका	छलफल तथा अन्तर्क्रियाका माध्यमबाट सामाजिक बिकासमा सामुदायिक संस्थाको भुमिका पहिल्याउने ।	३
	सामाजिक बिकासमा सामुदायिक संस्था र	सामाजिक बिकासमा सामुदायिक संस्थाको भुमिका तथा सामुदायिक संस्था र गाउँपालिका बिचको सहकार्यका क्षेत्रहरु	३

	गाउँपालिका बिचको सहकार्य		

३.२.६. बिपद् /फोहोर व्यबस्थापन, हरित बिद्यालय बिषय क्षेत्रक्रम र बिस्तृतीकरण तालिका । कक्षा १–३ को २० कार्यघण्टा तथा कक्षा ४– ८ को १६ कार्यघण्टा

कक्षा	बिषय क्षेत्र	बिषयको बिस्तृतिकरण	का. घ.
१	बिपद्का घटनाहरु	बिपद्का घटनाहरु हावाहुरी, चट्याङ, सर्पको टोकाइ, नदि, कुलो तथा तालमा डुब्नु, दुर्घटना आदीका चित्रहरु	५
	फोहोर ठाउँ	फोहोर ठाउँका चित्रहरु, फोहोर हुन सक्ने संभाबित सार्बजनिक स्थलहरु	५
	सफा ठाँउ	सफा ठाउँको चित्र, सफा ठाउँको परिचय, सफा ठाउँको महत्व	५
	फुल बगैचा	फुल बगैचाको परिचय, महत्व, फुल बगैचाका फाइदा	५
२	बिपतका घटना परिचय	बिपत आगलागी हावाहुरी, चट्याङ, सर्पको टोकाइ, तालमा डुब्नु, दुर्घटनाको बिद्युत सट, सामान्य परिचय	५
	फोहोरका कारणहरु	फोहोरका कारणहरु, फोहोरबाट हुने बेफाइदा	५
	फोहोर सफा गर्ने औजारहरु	फोहोर सफा गर्ने औजारहरुको नाम तथा फोहोर सफा गर्ने औजारबाट फोहोर उठाउन तरिकाबारे जानकारी	५
	सरसफाई	सरसफाईको परिचय, सफा हुदाका फाइदाहरु, सफा हुनुपर्ने कारणहरु, सफा हुने तरिका	५
३	बिपतका कारणहरु	हावाहुरी, चट्याङ, सर्पको टोकाइ, तालमा डुब्नु, दुर्घटना आदीका कारणहरु	५
	फोहोरका प्रकारहरु	गल्ने र नगल्ने फोहोर । ठोस, तरल तथा बायुजन्य फोहोरको परिचय	५
	फोहोरको बर्गिकरण	फोहारको बर्गिकरणको परिचय, बर्गिकरण तरिका आदी	५
	घर तथा बिद्यालयमा फुल तथा फलफुल रोपण	घर तथा बिद्यालयमा फुल तथा फलफुलका बिरुवा रोपण गर्ने तरिका	५
४	बाढी र आगलागीबाट हुने असरहरु	बाढी र आगलागीबाट हुने असरहरुको परिचय	४
	प्राकृतिक तथा मानव जन्य प्रकोपको असरहरु	प्राकृतिक तथा मानव जन्य प्रकोपको असरहरुको परिचय	४
	विन तथा पिट कम्पोष्टिङ	फोहोर व्यबस्थापनका लागि गरिने विन तथा पिट कम्पोष्टिङको परिचय	४
	घर तथा बिद्यालयमा फुल तथा फलफुलको संरक्षण	घर तथा बिद्यालय बगैचामा रोपिएका फुल तथा फलफुलको पानीहाल्ने, गोडमेल गर्ने मल हाल्ने, काटछाट गर्ने तरिका	४
५	बिपत जोखिम न्युनिकरण	बिपत जोखिम न्युनिकरणको परिचय, महत्व, फाइदा तथा उपयोगिता	४
	प्राकृतिक/मानव जन्य	प्राकृतिक तथा मानव जन्य प्रकोपको बचाउका उयायहरु	४

	प्रकोपबाट बच्ने उयायहरु		
	खेर जाने फोहोर बस्तुबाट सजाबटका सामग्री निर्माण	खेर जाने फोहोर बस्तुबाट सजाबटका सामग्री निर्माण तथा बिक्री बितरण गरी आयआर्जन गर्ने सिप	४
	खेर जाने पानीको उपायोग	खेर जाने फोहोर पानीलाई करेसाबारी, बगैचा आदीमा उपयोग गर्ने तरिका सिकाउने	४
६	बिपतबाट बच्ने उपायहरु	बिपतबाट बच्ने उपायहरु	४
	आगलागीको बिपतबाट जोगिन गरिने कृत्रिम घटना अभ्यास	आगलागीको बिपतबाट जोगिन गरिने कृत्रिम घटना अभ्यास	४
	बाढीको बिपतबाट जोगिन गरिने कृत्रिम घटना अभ्यास	बाढीको बिपतबाट जोगिन गरिने कृत्रिम घटना अभ्यास	४
	बिद्यालय बगैचामा उत्पादिन फुल तथा फलफुलको बजारीकरण तथा आयआर्जन सिप	बिद्यालय बगैचामा उत्पादिन फुल तथा फलफुलको बजारीकरण तथा आयआर्जन सिप	४
७	बिपतको समयमा गरिने आकस्मिक प्राथमिक उपचारको पूर्ब तयारी	बिपतमको समयमा गरिने आकस्मिक प्राथमिक उपचारको उपचार पूर्ब तयारी सिप परिचय, गर्नु पर्ने पुर्ब तयारीहरु	४
	बिपत व्यबस्थापनमा बिद्यार्थी र स्थानीय समुदायको भुमिका	बिपत व्यबस्थापनमा बिद्यार्थी र स्थानीय समुदायको भुमिका	४
	फोहोर व्यबस्थापनमा बिद्यार्थी र स्थानीय समुदायको भुमिका	फोहोर व्यबस्थापनमा बिद्यार्थी र स्थानीय समुदायको भुमिका	४
	हरित बिद्यालय निर्माणमा बिद्यार्थी र स्थानीय समुदायको भुमिका	हरित बिद्यालय निर्माणमा बिद्यार्थी र स्थानीय समुदायको भुमिका	४
८	बिपतबाट जोगिन गर्न सकिने पुर्ब तयारीहरु	बिपतबाट जोगिन गर्न सकिने पुर्ब तयारीहरु	**४**
	बिपत व्यबस्थापनमा पालिकाको भुमिका	बिपत व्यबस्थापनमा पालिकाको भुमिका	**४**
	फोहोर व्यबस्थापनमा पालिकाको भुमिका	फोहोर व्यबस्थापनमा पालिकाको भुमिका	**४**
	हरित बिद्यालय निर्माणमा पालिकाको भुमिका	हरित बिद्यालय निर्माणमा पालिकाको भुमिका	**४**

४. कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

(क) कक्षा १ देखि कक्षा ३ सम्म

क्र.स.		कक्षागत सिकाइ उपलब्धि		
	क्षेत्र/थिम	**कक्षा १**	**कक्षा २**	**कक्षा ३**
१	**दंगिशरण गाउँपालिकाको परिचय, धार्मीक तथा पर्यटकिय क्षेत्रहरु**	• आफ्नो परिवारका सदस्यहरुको नाम, काम र नातासम्बन्ध बताउन • आफू बसेको गाउँबस्तीको नामका साथै आफू पढने विद्यालयको नाम र त्यहाँ काम गर्ने प्र.अ, शिक्षक र कर्मचारीहको नाम र कामको विवरण उल्लेख गर्न • आफ्नो बस्तीवस्ती वरपर रहेको नदी, खोला र बाटोहरुको नाम बताउन • आफ्नो बस्तीवस्तीमा रहेका धार्मिक स्थल र मठमन्दिरहरुको नाम बताउन • आफ्नो घर नजिकै रहेका स्थानीय बजारको नाम बताउन • आफ्नो बस्तीटोलको स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको नाम र कामको विवरण दिन	• आफू बस्ने वडा नम्बर र वडा कार्यालयको ठेगानाका साथै आफ्नो गाउपालिकाको नाम बताउन • आफू बस्ने वडाभित्रका गाउँटोल नामका साथै गाउँटोलको छिमेकी विद्यालयहरुको नाम बताउन • आफ्नो वडाभित्र रहेका नदी, खोला, झरना, तालको नाम बताउन • वडाभित्र नजिक रहेका स्थानीय बजारहरुको नाम बताउन • टोल नजिक रहेका स्वास्थ्य प्रदायक संस्थाको नाम र ठेगाना बताउन	• दंगिशरण गाउँपालिकाको कार्यालय रहेको स्थान र स्थापना भएको सालका साथै पालिकाका अध्यक्ष र उपाध्यक्षको नाम भन्न • गाउँपालिकाभित्रका मुख्य मुख्य सडकको नाम र अवस्थिति पत्ता लगाउन • आफनो वडाभित्र रहेका विद्यालयहरुको नामका साथै आफू बसोबास गर्ने वडाका वडा कार्यालयका पदाधिकारीहको संख्या र सदस्यहरूको नाम बताउन • आफू बसोबास गर्ने वडाभित्र रहेका स्वास्थ्य प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना बताउन • गाउँपालिकाभित्र रहेका मुख्य बजारहरु अर्थात किनमेल गर्ने ठाउँहरुको विवरण पहिचान गर्न
२	**दंगिशरणका परम्परा तथा संस्कृतिहरु**	• आफ्नो बस्तीटोलमा भएको धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन • आफ्नो बस्तीटोलमा भएका विभिन्न जातजातिहरुले मनाउने चाडपर्वहरुको नाम बताउन • आफ्नो बस्तीटोलमा नाचिने नाचहरु पहिचान गर्न	• आफ्नो वडाभित्र भएका धार्मिक स्थलको नाम र अवस्थिति पत्ता लगाउन • आफ्नो वडाभित्र नाचिने नाचहरुको सामान्य परिचय दिन • आफ्नो वडाभित्र विभिन्न जातजातिहरुले मनाउने चाडपर्वहरुको नाम नयाँ वर्ष बारे जानकारी दिन • दंगिशरण गा.पा.भित्र मनाउने चाडपर्वहरुको नामनामेसी विवरण उल्लेख गर्न	• दंगिशरण गा.पा.भित्र रहेका महत्वपूर्ण धार्मिक स्थलको सामान्य परिचय दिन • दंगिशरण गा.पा.भित्र नाचिने मुख्य नाचहको सामान्य परिचय दिन • अटवारी पर्व र होली पूर्णिमा पर्वको जानकारी दिन • दंगिशरण गा.पा.भित्र रहेका नदी, खोला, पोखरी र तालहरुको सामान्य परिचय दिन • दंगिशरण गा.पा.भित्र रहेका सार्वजनिक स्थलहरुको सामान्य परिचय दिन
३	**दंगिकरणका पेशा, व्यवसाय, सिप र प्रविधि**	• परिवारका सदस्यहरुले गर्ने पेसा र व्यवसायको नाम बताउन • अन्नबालीहरुको पहिचान गर्न • दलहन बालीको पहिचान गर्न • घर तथा स्थानीय समुदायमा गरिने तरकारीहरुको पहिचान गर्न	• छिमेकी परिवारका सदस्यहरुले गर्ने मुख्य पेसा व्यवसायको नाम बताउन • स्थानीय रुपमा लगाइने बेमौसमी बालीनालीको पहिचान गर्न • अन्नबालीको परिचय दिन • तरिकारीको परिचय दिन • आफनो घर तथा समुदायमा उत्पादन भएका वस्तुको बिक्री गर्ने ठाउँको नाम बताउन	• दंगिशरण गाउँपालिकामा मानिसले गर्ने पेसा, व्यवसायको सामान्य परिचय दिन • मसला जन्य बालीको परिचय दिन • नगदेबालीको परिचय दिन • बेमौसी बालीको परिचय दिन • परम्परागत स्थानीय प्रविधिको परिचय दिन • परम्परागत र आधुनिक प्रविधिको तुलना गर्न

४	**मूल्यनिष्ठ शिक्षा र जीवनोपयोगी सिप**	• नाता सम्बन्धका मानिसहरुको आनीवानी र विवरण बताउन • असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने शील र स्वभावहरुको बखान गर्न • सवैको प्रिय हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरुको पहिचान र बखान गर्न • असल एवम् मन पर्ने मानिसहरुका बानी व्यवहारलाई सम्झने र प्रयोग गर्ने अभ्यास गर्न • स्थानीय स्तरमा आफुलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन र अभ्यास गर्न • घरपरिवार, छरछिमेक र बस्तीटोलमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा गर्न हुने र गर्न नहुने कुराहरुको सूची र जीवनमा त्यसको अभ्यास गर्न • घरपरिवारका सदस्यहरुका राम्रा आनीबानीहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता आनीबानीहरुको बखान र आफ्नो जीवनमा अभ्यास गर्न • आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी बनाउने कलाको अभ्यास गर्न • योग र ध्यान (प्रणव ध्यान, भस्त्रिका प्रणायाम, सिंहासन, गरुडासन) लगायत का योगहरुको अभ्यास गर्न • श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास गर्न • घरपरिवार र समाजका, अशक्त, ज्येष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने बानीको अभ्यास गर्न	• नाता सम्बन्धका मानिसहरुको आनीवानी र विवरण दिन • असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने शील र स्वभावहरुको बखान गर्न • सवैको प्रिय हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरुको पहिचान र बखान गर्न • असल एवम् मन पर्ने मानिसहरुका बानी व्यवहारलाई सम्झने र प्रयोग गर्ने अभ्यास गर्न • स्थानीय स्तरमा आफुलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन र अभ्यास गर्न • घरपरिवार, छरछिमेक र बस्तीटोलमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा गर्न हुने र गर्न नहुने कुराहरुको सूची र जीवनमा त्यसको अभ्यास गर्न • घरपरिवारका सदस्यहरुका राम्रा आनीबानीहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता आनीबानीहरुको बखान र आफ्नो जीवनमा अभ्यास गर्न • आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी बनाउने कलाको अभ्यास गर्न • श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास • घरपरिवार र समाजका, अशक्त, ज्येष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने बानीको अभ्यास गर्न	• साथी र समुदायका मानिसहरुको नाता सम्बन्धको पहिचान र भूमिकाको बोध गरी माया, श्रद्धा र आदरसम्मान गर्ने बानीको बखान र अभ्यास गर्न • अरुलाई माया, आदर सम्मान गर्दा आफूलाई पनि माया, आदर र सम्मान प्राप्त हुने विषयको बखान र अभ्यास गर्न • परिवारको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभाव र आचरणको परिचय एवम् अभ्यास गर्न • असल साथीहरुका राम्रा आनीबानीको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता आनीबानीहरुलाई आफ्नो जीवनमा प्रयोग र अनुसरण गर्न • स्थानीयस्तरमा आफूलाई मन पर्ने गीत, संगीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन, सिर्जना र प्रस्तुतीकरण गर्न • आफ्नो घरपरिवार तथा समाजमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी र अभ्यास गर्न • असल साथीहरुका राम्रा आनीबानीको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता आनीबानीहरुको आफ्नो जीवनमा अभ्यास गर्न • आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी बनाउने कलाको अभ्यास गर्न • श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास गर्न • समाजका ज्येष्ठ नागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने स्वभावको विकास र अभ्यास गर्न

५	**सामाजिक संस्था, सामाजिक कार्य तथा सामाजिक व्यक्तित्वहरु र स्थानीय खेलहरु**	• सामाजिक काम बताउन तथा सामाजिक काममा सरिक हुन • घर एक सामाजिक संस्था हो भन्ने बताउन • घरमुलीले गर्ने काम बताउन • विद्यालय एक सामाजिक संस्था हो भन्न	• गुरु आमाका बारेमा बताउन • महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाले गर्ने काम बताउन • टोल विकास संस्थाले गर्ने काम बताउन	• बालक्लवका बारेमा बताउन • आमा समूहका बारेमा बताउन • स्वास्थ्य संस्थाहरुका बारेमा बताउन • दंगिशरणका शैक्षिक संस्थाका बारेमा बताउन
६	**विपत / फोहोर व्यबस्थापन तथा हरित विद्यालय**	• विद्यालय आउँदा र घर जाँदा बाटोमा हुने जोखिम पहिचान गर्न • विद्यालय आउँदा र घर जाँदा बाटोमा हुने जोखिमबाट साबधानी अपनाउन • कक्षाकोठा, विद्यालय, घर र बाटोमा सडक दुर्घटना, करेन्ट लाग्ने र करेन्टबाट समेत हुने आगलागी, डुबानबाट बच्ने उपायहरू अवलम्बन गर्न • कृत्रिम घटना अभ्यास गर्न	• हावाहुरी, चट्याङ्ग, बाढी, पहिरो, भू-क्षय, सर्पदंश र जङ्गली जनावरको आक्रमण आदिको पहिचान गर्न • घरभित्र हुने जोखिमहरू छत, बिजुली,भऱ्याङ्ग वा लिस्नो, बार्दली वा बरण्डा पहिचान गर्न • घरभित्र हुने जोखिमहरूबाट बच्ने उपायहरु अवलम्बन गर्न • कक्षाकोठा, विद्यालय, घर र बाटोमा हावाहुरी, चट्याङ्ग, पहिरो र बाढी, पहिरो, सर्प दंश र जङ्गली जनावरको आक्रमण आदिबाट बच्ने उपायहरू अवलम्बन गर्न	• विपद्को परिचय दिन • विपद्को किसिम बताउन • विद्यालयभित्र जस्तै छत, बिजुली, र्भयाङ्ग, बरण्डा, खेल सामग्री, फर्निचर, शौचालय आदिमा हुने जोखिमहरुकौ पहिचान गर्न • विद्यालयभित्र हुने जोखिमबाट साबधानी अपनाउन • भूकम्पबाट सुरक्षा हुन तरिका बनाउन • महामारीबाट सुरक्षा हुने तरिका बताउन • सुरक्षाका लागि कृत्रिम घटना अभ्यास गर्न • फोहोरको सदुपयोग तथा व्यबस्थापन गर्न

(ख) कक्षा ४ देखि कक्षा ५ सम्म

क्र.स.		कक्षागत सिकाइ उपलब्धि	
	क्षेत्र/एकाइ	**कक्षा ४**	**कक्षा ५**
१	**दंगिशरण गाउँपालिकाको परिचय, धार्मीक तथा पर्यटकिय क्षेत्रहरु**	• दंगिशरण गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थितिको सामान्य जानकारी दिन • दंगिशरण गाउँपालिका स्थापनाको संक्षिप्त परिचय र यहाँको कुल जनसङ्ख्या बताउन • दंगिशरण गाउँपालिका वडाको संख्या, वडा कार्यालयको ठेगाना र वडागत जनसङ्ख्याको जानकारी दिन • दंगिशरण गाउँपालिका भित्र रहेका वनजगल र नदीनाला र हावापानीको जानकारी दिन	• दंगिशरण गाउँपालिकाको क्षेत्रगत उचाइ अक्षांश देशान्तरका साथै वडागत घरधुरी र जनसङ्ख्या(महिला पुरुष) विवरण उल्लेख गर्न • गाउँपालिकामा रहेका जातजाति वितरण जनसंख्या(थारु,मधेशी यादव ब्राह्मण, क्षेत्री, मगर, लित) उल्लेख गर्न • आफु बस्ने वडाको नक्सा कोर्ने अभ्यास र नक्सामा आफनो बस्ती, विद्यालय, वडा कार्यालय, मुख्य बाटाहरु भर्ने अभ्यास गर्न • दंगिशरण गाउँपालिकामा रहेका शैक्षिक संस्थाहरुको विवरण वताउन
२	**दंगिशरणका परम्परा तथा संस्कृतिहरु**	• दंगिशरणको सतिघाट मन्दिरको परिचय, इतिहास र महत्व बताउन • ईद र किसमस वारे जानकारी दिन • थारु, मगर ब्राम्हण क्षेत्री समुदायमा नाचिने सख्या, पैया, भुम्रा गित तथा नाचको परिचय महत्व बताउन	• हरितालिका तीज र श्रीकृष्ण जन्माष्टमीको पौराणिक महत्व र मनाउने तरिका • लटठहवा र झुमरा नाँचको इतिहास, महत्व, लगाइने पोशाक र बजाइने बाजा र संरक्षणको आवश्यकता पहिचान गर्न • बाघे चिरा लगायतका कृतिम हाइड्यामको परिचय दिन, महत्व र संरक्षणका

			उपायहरु पहिचान गर्न
३	**दंगिकरणवासीका पेशा, व्यवसाय, सिप र प्रविधि**	• लसुन, बेसार, सखरखण्ड, बदम, अदुवा खेतीमा सहयोग गर्न • स्थानीय स्तरमा उत्पादित वस्तुहरुको (परालको गुन्द्री, चकटी, डोको, ढकिया, बिँडा, नाङ्लो(सुपेला), हँसिया, दाइँ लगाउने, बाबियोको डोरी बाट्ने, झौवा) को परिचय दिन • परम्परागत कृषि औजार (हलो, जुवा, फरुवा, लिड्को, खोप) को चिनारी कृषि कार्यमा प्रयोग तथा महत्व बताउन	• स्थानीय परम्परागत पेसा व्यवसाय (गाईपालन, भेडापालन, बाखापालन, कुखुरापालन, भैंसिपालन, बंगुरपालन, खरायोपालन, हाँसपालन, टर्कीपालन) को परिचय दिन • आलु, टमाटर, केरा, च्याउखेती, गुन्द्रुकको सामान्य परिचय दिन र महत्व बताउन
४	**मूल्यनिष्ठ शिक्षा, जीवनोपयोगी सिप, उद्घोषण कला र व्यबहारिक लेखन**	• समाज र राष्ट्रका असल मानिसहरुले गरेका कार्यहरुको चर्चा गर्न र उक्त कार्यको अनुसरण गर्ने सिप र आचरणको अभ्यास गर्न • बोलेका कुराहरु र गरेका कुराहरुको सन्तुलत मिलाउने सिप र बानीको अभ्यास गर्न • समाजको असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिप र स्वभावहरुको अभ्यास गर्न • आफूलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन, सिर्जना र अभ्यास गर्न • बस्तीटोल र समाजमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी दिन र अभ्यास गर्न • जीवन र जगतका विषयवस्तु र घटनाहरुलाई सापेक्षिक रुपमा हेर्ने बानीको अभ्यास गर्न • अरुमा भएका राम्रा कुराहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता आनीबानीहरुलाई जीवनमा निरन्तर अनुशरण गर्ने अभ्यास गर्न • आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन सहयोग गर्ने सिपको परिचय दिन र अभ्यास गर्न • परिवार र समाजका जेष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने स्वभावको अभ्यास गर्न	• समाज र राष्ट्रका असल मानिसहरुले गरेका कार्यहरुको चर्चा र उक्त कार्यको अनुसरण गर्ने सिप र आचरणको अभ्यास गर्न • थोरै बोल्ने, विस्तारै बोल्ने र मीठो बोल्ने स्वभावको अनुसरण गरी खुशी र सुखी हुने स्वभावको वर्णन एवम् अभ्यास गर्न • परिवार र समाजको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभाव र आचरणको परिचय दिन र अभ्यास गर्नुको साथै भबिष्य को योजना बनाउन • आफूलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन, सिर्जना र प्रस्तुति गर्न • बस्तीटोल र समाजमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा सामाजिक सद्भावलाई ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी दिन र अभ्यास गर्न • जीवन र जगतका हरेक कुराहरुभित्र केही न केही असल कुरा हुने कुराको परिचय दिन, बोध गर्न र अभ्यास गर्न • अरुमा भएका राम्रा कुराहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता आनीबानीहरुलाई जीवनमा निरन्तर अनुशरण गर्ने अभ्यास गर्न • आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन सहयोग गर्ने सिपको परिचय र अभ्यास गर्न • परिवार र समाजमका जेष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने भावनाको वर्णन र अभ्यास गर्न
५	**सामाजिक संस्था, सामाजिक कार्य तथा सामाजिक व्यक्तित्वहरु र स्थानीय खेलहरु**	• सहकारी संस्थाको परिचय दिन र यसले गर्ने कामहरु भन्न • सामुदायिक वन समूहको परिचय दिन र वन समूहले गर्ने काम भन्न • आफ्नो टोल तथा वडामा रहेका सामुदायिक संस्थाहरुका नाम र काम भन्न • वडामा रहेका स्वास्थ्य व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष तथा सदस्यहरुको नाम भन्न	• वडामा रहेका विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष तथा सदस्यहरुको नाम भन्न • वडा अध्यक्ष र सदस्यहरुको नाम भन्न • खानेपानी उपभोक्ता संस्थाका बारेमा बताउन • उपभोक्ता समितिहरुका बारेमा बताउन • रेडक्रस तथा जुनियर रेडक्रस सर्कलको बारेमा बताउन • नेपाल स्काउटका बारेमा बताउन
६	**विपत / फोहोर व्यबस्थापन तथा**	• सडक दूर्घटना, करेन्ट लाग्ने र करेन्टबाट समेत हुने आगलागी, डुबान (इनार, पानीटंकि, सेफ्टी टंकी, गोबरग्याँस, नाला) र भिरबाट	• हावाहुरी, चट्याङ्ग, बाढी, पहिरो, भू-क्षय, सर्पदंश र जङ्गली जनावरको आक्रमण आदिको पहिचान गर्न

	हरित विद्यालय	• लड्ने जस्ता प्रकोपको पहिचान गर्न • विद्यालय आउँदा र घर जाँदा बाटोमा हुने जोखिम पहिचान गर्न • विद्यालय आउँदा र घर जाँदा बाटोमा हुने जोखिमबाट साबधानी अपनाउन • कक्षाकोठा, विद्यालय, घर र बाटोमा सडक दुर्घटना, करेन्ट लाग्ने र करेन्टबाट समेत हुने आगलागी, डुबानबाट बच्ने उपायहरू अवलम्बन गर्न • कृत्रिम घटना अभ्यास गर्न	• घरभित्र हुने जोखिमहरू छत, बिजुली,भऱ्याङ्ग वा लिस्नो, बार्दली वा बरण्डा पहिचान गर्न • घरभित्र हुने जोखिमहरूबाट बच्ने उपायहरु अवलम्बन गर्न • कक्षाकोठा, विद्यालय, घर र बाटोमा हावाहुरी, चट्याङ्ग, पहिरो र बाढी, पहिरो, सर्प दंश र जङ्गली जनावरको आक्रमण आदिबाट बच्ने उपायहरू अवलम्बन गर्न • कृत्रिम घटना अभ्यास गर्न

(ग) कक्षा ६ देखि कक्षा ८ सम्म

क्र. स.	क्षेत्र/एकाइ	कक्षागत सिकाइ उपलब्धि		
		कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
१	दंगिशरणको परिचय तथा दंगिशरणका धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरु	• गाउँपालिकाको नक्सा कोर्न र नक्सामा आफनो बस्ती, विद्यालय, वडा कार्यालयहरु, मुख्य बाटाहरु भर्न • वडाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु तथा तिनको जिम्मेवारी र वडा कार्यालयबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधालाई प्रभावकारी बनाउने उपायहरु जानकारी दिन • पालिका भित्र जनसङ्ख्याको उमेरगत अवस्थाको विश्लेषण गर्न • वडा कार्यालयले शिक्षा, बालबालिका, युवा महिलाका लागि तय गरेका कार्यक्रमहरु जानकारी दिन • दंगिशरण गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरुको जानकारी दिन	• जिल्लाको नक्सा बनाइ र आफनो गाउँपालिका, मुख्य स्थानहरु, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थल, नदी, ताल समावेश गर्न • गाउँपालिकाको शैक्षिक अवस्था एवम् नाका क्षेत्रमा मानवीय वस्तीको विगत तथा वर्तमान अवस्थाको जानकारी दिन • गाउँपालिका भित्र रहेका सुरक्षा चौकी/ इकाईले प्रदान गर्ने सेवाहरु बताउन एवम् समग्र गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधालाई प्रभावकारी बनाउने उपायहरु बताउन • गाउँपालिकाले शिक्षा, बालबालिका, युवा महिलाका लागि तय गरेका कार्यक्रमहरुको जानकारी दिन	• प्रदेशको नक्सा बनाइ आफनो जिल्ला, पालिका र त्यहाँका मुख्य स्थानहरु, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थल, नदी, ताल आदिको अवस्थितिको चित्रण गर्न • बस्तीसभा बस्ने तरिका र गाउसभाका काम कर्तव्य र अधिकारको जानकारी दिन् । • गाउँपालिकामा भएको न्यायिक समितिको जिम्मेवारी र भूमिका बताउन • एवम् गाउँपालिकाले जारी गरेका मुख्य ऐन नियमावलीहरुको संक्षिप्त जानकारी दिन • दंगिशरण गाउँपालिकाका गौरवका आयोजनाहरुका बारेमा जानकारी दिन • जिल्ला र प्रदेशस्तरमा दंगिशरण गाउँपालिकाको तुलनात्मक अवस्था (क्षेत्रफल, शिक्षा स्वास्थ्य, सम्पदा र आर्थिक गतिविधि) को जानकारी दिन
२	दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु	• देविस्थान मन्दिरक र दुर्गा मन्दिरको इतिहास र महत्व बताउन • देविस्थान मन्दिर र दुर्गा मन्दिरको संरक्षण र विकास गर्ने उपायहरुको खोजी गर्न • झयाउरे नाँचको परिचय दिन र यसको महत्व तथा इतिहास बताउन • दंगिशरणका मानिसले लगाउने पोशाक र बजाइने बाजा र संरक्षणको आवश्यकता बताउन • झरझरे र ज्यामिरे छहराको परिचय र महत्व बताउन	• मस्जिद र चर्चको परिचय दिन र महत्व बताउन • संगारु नाँचको परिचय, इतिहास, महत्व, लगाइने पोशाक र बजाइने बाजा र संरक्षणका तरिका बताउन र सहभागी हुन • आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो वडा, पालिका र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने वडाका मानिसहरुको पहिचान र योगदानको चर्चा गर्न	• सांस्कृतिक सम्पदाको आर्थिक र सामाजिक महत्वको जानकारी दिन • सामाजिक र आर्थिक विकाशमा कृषि वन र पर्यटन वन को भुमिका बताउन • आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो वडा, पालिका र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने पालिकाका कलाकार, खेलाडी, लेखक, साहित्यकार, सामाजिक अभियन्ता, सिमारक्षक नाकाबासी नागरिकहरुको पहिचान र योगदानको चर्चा गर्न

		• मिाघे संक्रान्तिको परिचय, महत्व र मनाउने तरीका र उक्त पर्वमा सहभागी हुन • नागपञ्चमीको पौराणिक महत्व बताउन र मनाउने तरिकामा सहभागी हुन •		
३	**दंगिशरणबासीका पेशा, व्यवसाय र सिप तथा प्रविधि**	• भैंसिपालन/कुखुरापालनको महत्व र पालन गर्ने तरिका बताउन र उक्त कार्यमा सहयोग गर्न • अन्नबालीहरुको खेती गर्ने तरिका बताउन र उक्त खेतीमा सहयोग गर्न • तरकारी बालीको खेती गर्ने तरिका बताउन र खेती कार्यमा सहयोग गर्न • हस्त निर्मित सामग्रीहरु ढकिया, बिँडा र परालको गुन्द्री बनाउने तरीका बताउन र निर्माण गर्न • व्यवसायिक कृषिको परिचय दिन, कृषि पकेट क्षेत्र र यसको महत्व बताउन • कृषि पेशा र व्यवसायको आवश्यकता र महत्व बताउन	• बाखापालन/भेडापालनको महत्व र पालन गर्ने तरिका बताउन र उक्त कार्यमा सहयोग गर्न • दलहन बालीको खेती गर्ने तरिका बताउन र उक्त खेती गर्ने कार्यमा सहयोग गर्न • तरकारी खेती गर्ने तरिका बताउन र उक्त खेती कार्यमा सहयोग गर्न • हस्त निर्मित सामग्री झौवा, नाङ्लो, बाबियोको डोरी बाट्ने तरिका बताउन र निर्माण गर्न • दंगिशरणका प्रमुख व्यावसायिक पशुपालन केन्द्रहरुको पहिचान गर्न • दंगिशरण गाउँपालिकाले पशुपालन र कृषि क्षेत्रको प्रबर्धन, सहयोग र सम्बर्धनको लागि गाउँपालिकाले तय गरेका कार्यक्रमको जानकारी दिन	• गाईपालन/बंगुरपालन/टर्कीपालनको महत्व र पालन गर्ने तरिका बताउन र उक्त कार्यमा सहयोग गर्न • बेमौसमी तरकारी खेती गर्ने तरिका बताउन र उक्त खेतीमा सहयोग गर्न • नगदेबाली खेती गर्ने तरिका बताउन र उक्त कार्यमा सहयोग गर्न • हस्त निर्मित सामग्री : डोको, छिटोनी, चकटी बुन्ने तरिका बताउन र निर्माण गर्न • हस्त निर्मित सामग्रीहरुको प्रदर्शनी गर्न • जिल्ला स्तरमा दंगिशरण गाउँपालिकाको कृषि र पशुपालको क्षेत्रमा भएका विकासात्मक अवस्थाको तुलना गर्न • स्थानीय क्षेत्रमा कृषिको महत्व र योगदान पहिचान गर्न
४	**मूल्यनिष्ठ शिक्षा, जीवनोपयोगी सिप, बोल्ने कला र व्यबहारिक लेखन**	• थोरै बोल्ने, विस्तारै बोल्ने, मीठो बोल्ने स्वभावको अनुसरण गर्दै खुसी र सुखी हुने बानीको अभ्यास गर्न • आफूसँग भएका प्रतिभा र क्षमताको स्वमूल्याङ्कन गरी निश्चित लक्ष्यका साथ समाज र राष्ट्रको जिम्मेवार नागरिक भइ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास गर्न • गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुमा सक्रिय रुपमा सहभागी हुन र सिर्जना गर्ने सिप र कलाको अभ्यास गर्न • स्थानीयस्तरका प्रमुख धर्महरुको बारेमा सङ्क्षिप्त परिचय दिन • स्थानीयस्तरमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा सामाजिक सद्भावलाई ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी दिन र अभ्यास गर्न • जीवन र जगतलाई सकारात्मक किसिमले सोच्ने सिप र वानीको अभ्यासका साथै खुसी र सन्तुलित	• थोरै बोल्ने, विस्तारै बोल्ने, मीठो बोल्ने र अरुका कुरा ध्यान दिएर सुन्ने स्वभावको अनुसरण गर्दै खुशी र सुखी हुने बानीको अभ्यास गर्न • आफूसँग भएका प्रतिभा र क्षमताको स्वमूल्याङ्कन गरी निश्चित लक्ष्यका साथ समाज र राष्ट्रको जिम्मेवार नागरिक भइ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास र अनुसरण गर्न • गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुमा सक्रिय रुपमा सहभागी हुने सिप र कलाको अभ्यास एवम् प्रस्तुत गर्न • स्थानीयस्तरका प्रमुख धर्म र तिनका प्रणेताहरुको बारेमा सङ्क्षिप्त परिचयका साथै स्थानीयस्तरमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा सामाजिक सद्भावलाई ध्यान	• थोरै बोल्ने, विस्तारै बोल्ने, मीठो बोल्ने र अरुका कुरा ध्यान दिएर सुन्ने स्वभावको अनुसरण गर्दै खुसी र सुखी हुने बानीको अभ्यास गर्न • आफूसँग भएका प्रतिभा र क्षमताको स्वमूल्याङ्कन गरी निश्चित लक्ष्य भबिष्य को योजना बनाउन र प्रतिबद्धताका साथ समाज र राष्ट्रको जिम्मेवार नागरिक भइ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास, अनुसरण र प्रदर्शन गर्न • गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको सिर्जना एवम त्यस्ता क्रियाकलापमा सक्रिय रुपमा सहभागी हुने सिप र कलाको अभ्यास र प्रस्तुति गर्न • स्थानीयस्तरका प्रमुख धर्महरुको मूल मर्मका बारेमा संक्षिप्त परिचयका साथै स्थानीयस्तरमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा सामाजिक सद्भावलाई ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी दिन र अभ्यास गर्न

		जीवनका विविध पक्षहरुको जानकारी दिन र अनुसरण गर्न • अरुमा भएका राम्रा कुराहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता आनीबानीहरुको जीवनमा निरन्तर अनुशरण गर्ने अभ्यास गर्न • योग र ध्यान (सर्वाङ्गीण व्यायाम, प्रणव ध्यान, उद्गीथ प्रणायाम, अनुलोम विलोम प्रणायाम, उर्ध्वताडासन, कोणासन) लाई स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास र प्रयोग गर्न • श्रम र सिर्जनाको सम्मान र अभ्यास गर्ने बानीको विकास गर्न • परिवार र समाजका जेष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने भावनाको वर्णन र अभ्यास गर्न	पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी दिन र अभ्यास गर्न • जीवन र जगतलाई सकारात्मक किसिमले सोच्ने सिप र वानीको अभ्यास एवम प्रस्तुतिका साथै खुसी र सन्तुलित जीवनका विविध पक्षहरुको जानकारी र प्रयोग बताउन तथा अनुसरण गर्न • अरुमा भएका राम्रा कुराहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता आनीबानीको जीवनमा अनुशरण गर्ने अभ्यासका साथै आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन प्रेरित गर्ने सिप र कलाको अभ्यास गर्न • श्रम र सिर्जनाको सम्मान र अभ्यास गर्ने बानीको विकास गर्न • घरपरिवार र समाजका जेष्ठ नागरिक लगायत असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने सिप र भावनाको अभ्यास गर्न	• जीवन र जगतलाई सकारात्मक किसिमले सोच्ने सिप र वानीको अभ्यास एवम प्रस्तुतिका साथै जीवनलाई खुसी र सन्तुलित बनाउनका लागि आवश्यक पर्ने विविध पक्षहरुको जानकारी र प्रयोग बताउन तथा अनुसरण गर्न • अरुमा भएका राम्रा कुराहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता स्वभावहरुको जीवनमा निरन्तर अभ्यास र अनुशरणका साथै आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन प्रेरित गर्ने सिप र कलाको अभ्यास र अनुसरण गर्न • पूर्वीय दर्शन, हाम्रा असल आचरण, संस्कार र मूल्य एवम् मान्यताहरुको विश्लेषण र अनुशरण गर्न • श्रम र सिर्जनाको सम्मान र अभ्यास गर्ने बानीको विकास गर्न • घरपरिवार र समाजका जेष्ठनागरिक एवम् असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने सिप र भावनाको अभ्यास एवम् अनुसरण लगायत हाम्रा पुर्खा, वंश तथा गोत्रको पहिचान गर्दै यसको महत्व बताउन र उपादेयताको बारेमा जानकारी दिन
५	**सामाजिक संस्था, सामाजिक कार्य तथा सामाजिक व्यक्तित्वहरु र स्थानीय खेलहरु**	• पुस्तकालयको बारेमा बताउन • सिकाई केन्द्रहरुका बारेमा बताउन • दंगिशरणमा क्रियाशील साहित्यीक संघसंस्थाका बारेमा बताउन • वडा तथा गाउँपालिकामा रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुको बारेमा बताउन • वडा तथा गाउँपालिकामा स्वास्थ्य संस्था स्थापनामा विशेष भूमिका खेल्ने व्यक्तिहरु	• दंगिशरणको पहिलो शैक्षिक संस्थाका बारेमा बताउन • दंगिशरणको पहिलो उच्च शिक्षालय सिद्धपृथ्वी क्याम्पसका बारेमा बताउन • दंगिशरणका अन्य मुख्य शैक्षिक संस्थाहरु • दंगिशरणका शैक्षिक संस्थाहरु स्थापनामा विशेष भूमिका खेल्ने व्यक्तित्वहरु	• दंगिशरणको प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र श्रीगाउँका बारेमा बताउन • दंगिशरणको बिकासमा भूमिका खेल्ने व्यक्तिहरुका बारेमा बताउन • दंगिशरणका प्रमुख तथा उपप्रमुख तथा दंगिशरणबाट संघ तथा प्रदेशमा निर्बाचित जनप्रतिनिधिहरुका बारेमा बताउन
६	**विपत / फोहोर व्यबस्थापन तथा हरित विद्यालय**	• महामारीको परिचय दिन • महामारीका प्रकारहरूको परिचय दिन (कोभिड, बर्ड फ्लू, डेङ्गु र झाडापखाला) • अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई विपदबाट हुने जोखिम पहिचान गर्न • अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई विपदबाट हुने जोखिमबाट सुरक्षित राख्न विद्यार्थीको भूमिका बताउन • डढेलो, आगलागी, भूक्षय, बाढी, सर्प दंश, जङ्गली जनावरको आक्रमण, विषालु च्याउ लगायत	• भूकम्प र सुरक्षित घरको लागि पूर्वतयारी (संरचनात्मक र गैरसंरचनात्मक सुरक्षा) को जानकारी दिन • सुरक्षित घरको लागि विद्यार्थीको भूमिका बताउन • यात्राको समयमा साइकल, स्कुटर वा मोटरसाइकल, सार्बजनिक सवारी, भ्रमणबाट हुने जोखिम पहिचान गर्न • सडक दुर्घटनाबाट साबधानी हुन • कोभिड, बर्ड फ्लू, डेङ्गु र झाडापखाला	• सुरक्षित विद्यालय अवधारणा • भूकम्प र सुरक्षित विद्यालयको लागि पूर्वतयारी र विद्यार्थीको भूमिका (संरचनात्मक र गैरसंरचनात्मक सुरक्षा) बताउन • भूकम्पबाट हुने जोखिम न्यूनिकरणका लागि विद्यालय र समुदायको भूमिका • सुरक्षित विद्यालयको लागि विद्यार्थीको भूमिका पहिचान गर्न • विश्वका प्रमुख महामारीहरू प्लेग, फ्लू, एचआईभी एड्स र कोभिड १९) को परिचय दिन र यसबाट

		विषजन्य पदार्थ आदिबाट हुने दुर्घटना रोकथामका लागि पूर्व तयारी गर्ने तरिका बताउन र सावधानी अपनाउन • बिपदबाट जोगिने कृत्रिम घटनाका अभ्यास गर्न	रोकथामका लागि पूर्व तयारी गर्ने तरिका बताउन र अपनाउन • कोभिड, बर्ड फ्लू, डेङ्गु र झाडापखाला नियन्त्रणका लागि विद्यालय र समुदायको भूमिका पहिचान गर्न	बच्ने उपायहरु बताउन • महामारीहरुबाट विश्व समुदायमा भएका सिकाइ पहिचान गर्न • विपद्को सामूहिक प्रतिकार्यका उपायहरू बताउन • विपद्को सामूहिक प्रतिकार्यमा विद्यार्थीको भूमिका बताउन

५. विषयवस्तुको क्षेत्र क्रम, सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन विधि तथा प्रक्रिया कक्षा १

क्षेत्र/थिम	मुख्य विषयवस्तु	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
दंगिशरणको परिचय तथा धार्मिक पर्यकिय स्थलहरु	• हाम्रो घर	• चित्र एवं श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउँदै घरका मुख्य मुख्य अंगहरु चिनाउने । • घरको आकारका बारेमा छलफल गराउने । • तपाईको घरमा के के छ भनेर घरको सम्झना गराउने । • घरबन्न चाहिने वस्तुको बारेमा छलफल गराउने । • बाहिरबाट हेर्दा घरमा के के देखिन्छ भन्दै सोध्दै घरका मुख्य मुख्य अंगहरु बताउने । • घरको चित्र देखाई घर बनाउन लगाउने । • अभ्यास गराउदै घरमा बारेमा विस्तृत जानकारी दिने । • घर गाउँपालिकाको सबै भन्दा सानो एकाइको रुपमा चिनाउने गरी व्याख्या गर्ने ।	• घरका मुख्य मुख्य अंग के हुन भनेर सोध्ने • घरको चित्र कोर्न लगाउने • खेलका माध्यमबाट सोध्ने • घरको चित्र बनाउन लगाई घरका मुख्य मुख्य भाग के के हुन् चित्र बनाएर देखाउन लगाउने	५
	• हाम्रो परिवार	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई खेल खेलौ भन्दै हामी कक्षामा को को छौ रे भनेर कक्षाको सुरुवात गर्ने । • विद्यार्थीले भनेको कुरा टिपोट गर्दै यो हाम्रो विद्यालयको १ कक्षाको परिवार हो भन्ने । • तपाईको परिवारमा को को सदस्य हुनुहुन्छ भनेर विद्यार्थीहरुलाई सोध्ने । विद्यार्थीले भनेको कुरा बोर्डमा ठुला अक्षरले टिपोट गर्ने । विद्यार्थीले भनेकै कुरालाई आधार मानेर परिवारमा हुने सदस्यहरु भन्ने । • परिवार बन्नलाई को को चाहिने रहेछ भनेर विद्यार्थीलाई सोधेर तयार गरिएको सूची देखाउदै हाम्रो परिवारको बारेमा बताउने ।	• घरको परिवारमा भएका सदस्यहरुको नाम भन्न लगाएर • साथीको परिवारमा भएका सदस्यहरुको नाम भन्न लगाएर • मामाघरको परिवारका सदस्यहरुको सूची बनाउन लगाएर	५
	• करेसाबारी	• आफ्नो घरको वरिपरि के के हुन्छ भनि विद्यार्थीलाई सोधेर कक्षाको सुरुवात गर्ने । • घरमा तयार गरेर लगेको करेसाबारीको चित्र देखाउने • तपाईको घरमा यस्तै करेसाबारी छ कि छैन भनेर सोध्ने • विद्यार्थीबाट आएका कुरामा थपथाप गर्दै आफूले बनाएको चित्रमा छुटेका कुरा पनि करेसाबारीमा हुन्छन भनेर सुनाउने • विद्याथीलाई कक्षाकोठामै तपाईको घरको करेसाबारीको चित्र कोर्न लगाउने ।	• करेसाबारी भनेको के हो भनेर सोधेर • करेसाबारीमा के के हुन्छ भन्ने सोधेर • करेसाबारीको चित्र बनाउन लगाएर	५
	• फुलबारी	• घर तथा बिद्यालय परिसरमा रहेका फुलहरु देखाउदै फुलहरु रहेको स्थानलाई फुलबारी भन्छन भनेर जानकारी दिने । • घर तथा बिद्यालय वरपरको फुलबारीलाई चित्र तथा भिडियोका माध्यमबाट पनि चिनाउन सकिन्छ ।	• फुलबारी केलाई भनिन्छ भनेर सोध्ने । • घर तथा बिद्यालय परिसरमा रहेका फुलबारी देखाउन लगाउने ।	५
	• रमणिय स्थलहरु	• चित्र एवं श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट विद्यालय वरपरका केही रमणीय स्थलहरु प्रदर्शन गर्ने । • बिद्यार्थीहरुलाई रमणिय स्थल हरुको नाम भन्न लगाई उनीहरुले भनेका रमणिय स्थलहरुको सूची टिप्दै जाने । • विद्यार्थीहरुले भनेका र चित्र एवम् श्रव्य दृश्य सामग्रीका	• आफ्नो गाउँपालिकामा भएका रमणिय स्थलहरुको नाम भन्न लगाएर ।	८

		माध्यमबाट देखाइएका रमणीय स्थलहरुको सूची बनाएर हाम्रो गाउँटोलमा भएका रमणीय स्थलहरुको चिनारी गराउने ।	• रमणिय स्थलहरुको चित्र कोर्ने अभ्यास गराएर ।	
	• धार्मिक स्थलहरु	• चित्र एवं श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट विद्यालय वरपरका धार्मिक स्थलहरु प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो गाउँटोलमा भएका धार्मिक स्थलहरुको नाम भन्न लगाउने र उनीहरुले भनेका धार्मिक स्थलहरुको सूची टिप्दै जाने । • विद्यार्थीहरुले भनेका र चित्र एवम् श्रव्य दृश्य सामग्रीका माध्यमबाट देखाइएका धार्मीक स्थलहरुको सूची बनाएर हाम्रो गाउँटोलमा भएका धार्मिक स्थलहरुको चिनारी गराउने ।	• आफ्नो वडा गाउँपालिका जिल्ला मा भएका धार्मिक स्थलहरुको नाम भन्न लगाएर । • धार्मिक स्थलहरुको चित्र कोर्ने अभ्यास गराएर ।	७
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु ३५	• खानाका परिकार (सबै प्रकारका)	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई आज पढ्ने पाठको बारेमा जानकारी दिई आफूले घरबाट लगेको गाउँघरमा प्रचलित खानाका परिकार पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, अडियो भिडियो क्लिप आदिलाई कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तिमीहरुको घरमा चाडबाडमा प्रचलित खानाका के के परिकारहरु थाहा पाएका छौं भनेर सोध्ने र उनीहरुबाट आएका कुराहरुलाई टिपोट गर्ने । • आफूले प्रदर्शन गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीबाट आएका कुराहरुमा तुलना गर्दै खानाका परिकारहरुको सामान्य परिचय, यसको महत्व तथा फाइदाका बारेमा बताउने ।	• आफ्नो घर तथा छिमेकीको घरमा पकाइने खानाका परिकारहरुको नामहरु सोधेर • आफूले प्रत्यक्ष वा चित्रमा देखेका खानाका परिकारका चित्र बनाउन लगाएर	७
	• थारु समुदायका खानाका परिबार ढिक्री	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई आज पढ्ने पाठको बारेमा जानकारी दिई आफूले घरबाट लगेको थारु समुदायमा प्रचलित खानाका परिकार पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, अडियो भिडियो क्लिप आदिलाई कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तिमीहरुले थारु समुदायमा प्रचलित खानाका के के परिकारहरु थाहा पाएका छौं भनेर सोध्ने र उनीहरुबाट आएका कुराहरुलाई टिपोट गर्ने । • आफूले प्रदर्शन गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीबाट आएका कुराहरुमा तुलना गर्दै थारु समुदायमा प्रचलित खानाका परिकारहरुको सामान्य परिचय, यसको महत्व तथा फाइदाका बारेमा बताउने ।	• आफ्नो घर तथा छिमेकीको घरमा पकाइने थारु समुदायसँग सम्बन्धित परिकारहरुको नाम भन्न लगाएर • आफूले प्रत्यक्ष वा चित्रमा देखेको थारु समुदायमा प्रचलित परिकारका चित्र कोर्न लगाएर	७
	• बर्‍या, चुनी बर्‍या	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई आज पढ्ने पाठको बारेमा जानकारी दिई आफूले घरबाट लगेको दंगिशरणमा प्रचलित बर्‍या, चुनी बर्‍या खानाका परिकार पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, अडियो भिडियो क्लिप आदिलाई कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तिमीहरुले बर्‍या, चुनी बर्‍या खानाका परिकार बारेमा के थाहा पाएका छौं भनेर सोध्ने र	• आफ्नो घर तथा छिमेकीको घरमा पकाइने बर्‍या, चुनी बर्‍या परिकारहरु के बाट बनाईन्छ भन्ने सोधेर • आफूले प्रत्यक्ष वा	६

		उनीहरुबाट आएका कुराहरुलाई टिपोट गर्ने । • आफूले प्रदर्शन गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीबाट आएका कुराहरुमा तुलना गर्दै दंगिशरणमा प्रचलित बर्‍या, चुनी बर्‍या परिकारहरुको सामान्य परिचय, यसको महत्व तथा फाइदाका बारेमा बताउने ।	चित्रमा देखेको बर्‍या, चुनी बर्‍या परिकारको चित्र बनाउन लगाएर	
	• हलुवा • खीर	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई आज पढ्ने पाठको बारेमा जानकारी दिई आफूले घरबाट लगेको हलुवा तथा खीरको परिकार पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, अडियो भिडियो क्लिप आदिलाई कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तिमीहरुले हलुवा खीरका परिकारहरु थाहा पाएका छौ भनेर सोध्ने र उनीहरुबाट आएका कुराहरुलाई टिपोट गर्ने । • आफूले प्रदर्शन गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीबाट आएका कुराहरुमा तुलना गर्दै हलुवा र खीर परिकारको सामान्य परिचय, यसको महत्व तथा फाइदाका बारेमा बताउने ।	• विद्यार्थीलाई आफूले प्रत्यक्ष वा चित्रमा देखेको हलुवा तथा खीर परिकारका बारेमा थाहा पाएको कुरा भन्न लगाएर	६
	• क्वाटी परिकार	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई आज पढ्ने पाठको बारेमा जानकारी दिई आफूले घरबाट लगेको क्वाटीका परिकार परिकार पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, अडियो भिडियो क्लिप आदिलाई कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तिमीहरुले क्वाटी परिकारका के के परिकारहरु थाहा पाएका छौ भनेर सोध्ने र उनीहरुबाट आएका कुराहरुलाई टिपोट गर्ने । • आफूले प्रदर्शन गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीबाट आएका कुराहरुमा तुलना गर्दै क्वाटी परिकारहरुको सामान्य परिचय, यसको महत्व तथा फाइदाका बारेमा बताउने । • बिद्यालयमा भएका शिक्षक शिक्षिका तथा समुदायमा क्वाटी बनाउन जान्ने अबिभावकलाई कक्षा कोठामै आमन्त्रण गरेर कक्षामा आमन्त्रण गरी क्वाटीका परिकारहरु बनाउन लगाई बिद्यार्थीलाई देखाउने ख • कक्षामा इन्टरनेट उपलब्ध भएको अवस्थामा गुगल सर्च मार्फत क्वाटी बनाउने तरिकाको भिडियो प्रदर्शन गरेर	• आफूले प्रत्यक्ष देखेका वा सुनेका क्वाटी परिकारका परिकारहरुका नामहरु सोधेर • भिडियो सर्च गर्न लगाई क्वाटी वनाउने तरिकाको भिडियो पत्ता लगाउन भनेर	४
	खिचडी • स्थानीय दहि चिउरा	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई आज पढ्ने पाठको बारेमा जानकारी दिई आफूले घरबाट लगेको खिचडी तथा दहि चिउरा परिकार पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, अडियो भिडियो क्लिप आदिलाई कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तिमीहरुले खिचडी तथा दहि चिउरा परिकारबारे के थाहा पाएका छौ भनेर सोध्ने र उनीहरुबाट आएका कुराहरुलाई टिपोट गर्ने । • आफूले प्रदर्शन गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीबाट	• आफूले प्रत्यक्ष देखेका वा सुनेका खिचडी तथा दहि चिउरा परिकारका बारेमा सोधेर • भिडियो सर्च गर्न लगाई खिचडी तथा दहि चिउरा परिकार वनाउने तरिकाको	६

		आएका कुराहरुमा तुलना गर्दै खिचडी तथा दहि चिउरा परिकारहरुको सामान्य परिचय, यसको महत्व तथा फाइदाका बारेमा बताउने । • बिद्यालयमा भएका शिक्षक शिक्षिका तथा समुदायमा खिचडी तथा दहि चिउरा परिकार बनाउन जान्ने अबिभावकलाई कक्षा कोठामै आमन्त्रण गरेर कक्षामा आमन्त्रण गरी खिचडी तथा दहि चिउरा परिकार बनाउन लगाई बिद्यार्थीलाई देखाउने । • कक्षामा इन्टरनेट उपलब्ध भएको अवस्थामा गुगल सर्च मार्फत क्वाटी बनाउने तरिकाको भिडियो प्रदर्शन गरेर	भिडियो पत्ता लगाउन भनेर	
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
पेसा, व्यवसाय र सीप **२५**	• पेसा	• दंगिशरण गाउँपालिकाका मानिसले गर्ने विभिन्न पेसा तथा व्यवसायहरुको बारेमा चित्र तथा भिडियोद्धारा देखाउने र पेसा र व्यवसायको परिचय दिने • विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुका परिवारका सदस्यहरुले गर्ने पेसा तथा व्यवसायहरु बताउन लगाउने	• परिवारका सदस्यले गर्ने पेसा र व्यवसायको नाम बताउन लगाएर	**५**
	• कृषि पेसा	• चित्र वा भिडियोद्धारा हाम्रा कृषि पेसा तथा कृषि पेसामा प्रयोग हुने औजारका चित्रहरु प्रदर्शन गरेर नाम भन्न लगाउने । • विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर तथा छिमेकीको घरमा प्रयोग हुने कृषि पेसासँग सम्बन्धित कुराहरु तथा औजारहरुको नाम भन्न लगाउने । • शिक्षकले तयार गरेको कृषि पेसामा प्रयोग हुने औजारसँग सम्बन्धित औजार र विद्यार्थीबाट आएका नामको तुलना गर्दै औजारहरुको चिनारी र कामबारे बताउने	• कृषि पेसा तथा कृषि पेसामा प्रयोग हुने औजारहरुको नाम भन्न लगाएर • कुन कृषि पेसामा कुन औजार के काममा प्रयोग गरेका छौ भनी सोधेर	**५**
	• अन्न बाली	• चित्र वा भिडियोद्धारा हाम्रा घर तथा छिमेकमा उत्पादन हुने अन्न बालीका चित्रहरु प्रदर्शन गरेर नाम भन्न लगाउने । • विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर तथा छिमेकीको घरमा प्रयोग अन्न बालीका नामहरु र तीतिहरुको उपयोगका बारेमा भन्न लगाउने । • शिक्षकले तयार गरेको अन्नबाली र विद्यार्थीबाट आएका अन्नबालीका नाम तथा कामको नामको तुलना गर्दै अन्नबालीको परिचय तथा कामबारे बताउने	• अन्नबालीका नामहरु भन्न लगाएर • आफ्नो घर तथा छिमेकमा उत्पादन हुने अन्नबालीका नाम र तीनलाई कहिले कसरी उपयोग गरिन्छ सोधेर	**५**
	• दलहन बाली	• चित्र वा भिडियोद्धारा हाम्रा घर तथा छिमेकमा उत्पादन हुने दलहन बालीका चित्रहरु प्रदर्शन गरेर नाम भन्न लगाउने । • विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर तथा छिमेकीको घरमा प्रयोग दलहन बालीका नामहरु र तीतिहरुको उपयोगका बारेमा भन्न लगाउने । • शिक्षकले तयार गरेको अन्नबाली र विद्यार्थीबाट आएका दलहन नाम तथा कामको नामको तुलना गर्दै दलहन बालीको परिचय तथा कामबारे बताउने	• दलहनबालीका नामहरु भन्न लगाएर • आफ्नो घर तथा छिमेकमा उत्पादन हुने दलहनबालीका नाम र तीनलाई कहिले कसरी उपयोग गरिन्छ सोधेर	**५**
	• तरकारी	• चित्र वा भिडियोद्धारा हाम्रा घर तथा छिमेकमा उत्पादन	• तरकारी बालीका	**५**

	बाली	हुने तरकारी बालीका चित्रहरु प्रदर्शन गरेर नाम भन्न लगाउने । • विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर तथा छिमेकीको घरमा प्रयोग तरकारी बालीका नामहरु र तीतिहरुको उपयोगका बारेमा भन्न लगाउने । • शिक्षकले तयार गरेको अन्नबाली र विद्यार्थीबाट आएका तरकारी बालीका नाम तथा कामको नामको तुलना गर्दै तरकारीबालीको परिचय तथा कामबारे बताउने	नामहरु भन्न लगाएर • आफ्नो घर तथा छिमेकमा उत्पादन हुने तरकारी बालीका नाम र तीनलाई कहिले कसरी उपयोग गरिन्छ सोधेर	
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
मूल्य शिक्षा, जीवन उपयोगी सीप, बोल्ने कला, व्यवहारिक लेखन २५	• मेलमिलाप	• मेलमिलापसँग सम्बन्धित चित्र तथा श्रव्यदृश्य सामग्री दखाउने • विद्यार्थीलाई घर र विद्यालयमा कसरी मिलेर बस्न सकिन्छ भनेर छलफल तथा अभ्यास गर्न लगाउने । • विद्यार्थीले भनेका कुराको टिपोट गर्ने • विद्यार्थीले मेलमिलापबारे अभिनय अभ्यास गरेका कुरा अरुलाई हेर्न बुझ्न भन्ने । • शिक्षकले शैक्षिक सामग्रीको रुपमा मेलमिलामका बारेमा बनाएका सामग्री र विद्यार्थीले भनेका गरेका कुरालाई तुलना गर्न लगाउन ।	• कक्षाकोठामै मिलेर बसेको मेलमिलाप अभ्यास गर्न लगाएर • मिलेर बस्दा हुने फाइदा भन्न लगाएर	७
	• असल बानी	• शिक्षकले असल बानीका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई असल बानी के हो भन्न लगाउदै शिक्षकले बोर्डमा असल बानीका सूचीहरु बनाउदै जाने । • शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले बनाएको सूचीको तुलना गर्दै छलफल गराउदै जाने	• असल बानीहरु भन्न लगाउने • असल बानीको कुनै एक अभ्यास गर्न लगाएर	६
	• खुशी मान्छे	• शिक्षकले सहयोगी भावना तथा खुशीका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई खुशी के हो भन्न लगाउदै शिक्षकले बोर्डमा विद्यार्थीले भनेका कुराको सूचीहरु बनाउदै जाने । • शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले बनाएको सूचीको तुलना गर्दै छलफल गराउदै जाने	• खुशीका बारेमा विद्यार्थीलाई भन्न लगाएर • सहयोग गरेको तथा खुशी भएको अभिनय गर्न लगाएर	६
	• सहयोग गर्ने बानी	• शिक्षकले सहयोगी भावना तथा खुशीका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई सहयोग गर्ने बानी के हो भन्न लगाउदै शिक्षकले बोर्डमा विद्यार्थीले भनेका कुराको सूचीहरु बनाउदै जाने । • शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले बनाएको सूचीको तुलना गर्दै छलफल गराउदै जाने	• सहयोग गर्ने बानीका बारेमा विद्यार्थीलाई भन्न लगाएर • सहयोग गरेको अभिनय गर्न लगाएर	६
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
सामाजिक कार्य, सामाजिक	बुवा आमा	• शिक्षकले बुवा आमाका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, भिडियो वा टिपोट प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई बुवा आमाका बारेमा भन्न लगाउदै	• बुवा आमाका बारेमा विद्यार्थीलाई भन्न लगाएर	४

संस्था तथा स्थानीय खेल २०		शिक्षकले बोर्डमा विद्यार्थीले भनेका कुराको सूचीहरु बनाउदै जाने । • शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले बनाएको सूचीको तुलना गर्दै छलफल गराउदै जाने	• बुवा आमाले गर्ने कुनै एक कामको अभिनय गर्न लगाएर	
	• गुरु गुरुआमा	• शिक्षकले गुरु गुरुआमाका बारेमा तयार तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, भिडियो वा टिपोट प्रदर्शन गर्ने । • विद्यालयको अफिस कोठामा लगेर गुरु गुरुआमालाई चिनाउने । • गुरु गुरु आमाले के काम गर्नुहुन्छ भन्न लगाउने । • बिद्यार्थीले भनेका कुरा र शिक्षकले तयार गरेका कुराहरु तुलना गर्दै पढाउने ।	• गुरु गुरुआमाका बारेमा विद्यार्थीलाई भन्न लगाएर • गुरु गुरुआमाले गर्ने क्रियाकलापका बारेमा भन्न लगाएर	४
	• महिला स्वास्थ्य स्वयंसेबिका	• शिक्षकले महिला स्वास्थ्य स्वयंसेबिकाका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, भिडियो वा टिपोट प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तपाईको महिला स्वास्थ्य स्वयंसेबिकाले गर्ने कामहरु भन्न लगाई सोध्दै विद्यार्थीले भनेका कुरा बोर्डमा टिपोट गर्दै जाने । • शैक्षिक सामग्री र बोर्डमा लेखिएका कुरालाई आधार मान्दै विद्यार्थीलाई छलफलमा सहभागी गराउदै कक्षा अगाडि बढाउने • शिक्षक आफैले महिला स्वास्थ्य स्वयंसेबिकाको अभिनय गरी गाउँघरमा महिला स्वास्थ्य स्वयंसेबिकाले गर्ने कामको अभिनय गरी विद्यार्थीहरु देखाउने । • बिद्यालय नजिकै महिला स्वास्थ्यसेबिका भएको अबस्थामा कक्षामा आमन्त्रण गरी उहाँले गर्ने काम उहाँबाटै बिद्यार्थीलाई भन्न लगाउने ।	• विद्यार्थीलाई महिला स्वास्थ्य स्वयंसेबिकाले गर्ने कामहरु भन्न लगाएर • विद्यार्थीलाई महिला स्वास्थ्य स्वयंसेबिकाकाले गर्ने कामका बारेमा अबिभावकलाई सोधेर आउने गृहकार्य दिएर	४
	घर तथा बिद्यालय	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई विद्यालयका घर तथा बिद्यालयमा हुने गरेका कामहरु भन्न लगाउनुहोस । • शिक्षकले घर तथा विद्यालयका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, भिडियो वा टिपोट प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई घर तथा विद्यालयका बारेमा के थाहा छ भन भनि प्रश्न गर्ने विद्यार्थी भनेका कुराहरु शिक्षकले बोर्डमा टिपोट गर्दै जाने । • शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले भनेका कुराको सूचीको तुलना गर्दै छलफल गराउदै जाने	• बिद्यार्थीलाई घर तथा बिद्यालयका बारेमा आफुलाई थाहा पाएको कुरा सोधेर • घर तथा बिद्यालय किन चाहिन्छ सोधेर ।	४
	• रुमाल लुकाउने खेल • तातो आलु खेल	• शिक्षकले रुमाल लुकाउने र तातो आलु खेलका बारेमा बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री, नोट, चार्ट वा श्रव्य दृश्य सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • कक्षा कोठामै वा बिद्यालयको चौर वा मैदानमा रुमाल लुकाउने तथा तातो आलु खेल खेल्ने अभ्यास गराउने ।	• कक्षामा पढाए अनुसार बिद्यार्थीलाई रुमाल लुकाउने तथा तातो आलु खेल खेल्न लगाउने ।	४
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
विपत व्यवस्थापन,	• बिपतका घटनाहरु	• शिक्षकले घर तथा विद्यालयमा हुनसक्ने सम्भावित विपतका घटनाहरु बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री	• घर तथा विद्यालयमा घट्न सक्ने सम्भावित	५

फोहोर व्यवस्थापन र हरित विद्यालय २०		प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई घर तथा विद्यालयमा हुनसक्ने सभावित विपतका घटना के के हुन भन्न लगाउदै शिक्षकले बोर्डमा विद्यार्थीले भनेका कुराको सूचीहरु बनाउँदै जाने । • शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले बनाएको सूचीको तुलना गर्दै छलफल गराउदै जाने	विपतका घटनाहरुका बारेमा विद्यार्थीलाई भन्न लगाएर	
	. फोहोर ठाउँ	• शिक्षकले घर तथा विद्यालयमा हुने सम्भाति फोहोर स्थानहरुका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, भिडियो वा टिपोट प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई घर तथा विद्यालयमा फोहोर हुन सक्ने ठाउँहरुका बारेमा भन्न लगाउदै शिक्षकले बोर्डमा लेख्दै जाने । • शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले बनाएको सूचीको तुलना गर्दै छलफल गराउदै पढाउने ।	• विद्यार्थीलाई घर तथा विद्यालयमा हुने सम्भावित फोहोर स्थानहरुको नाम भन्न लगाएर • फोहोर ठाउँहरु देखाउन लगाएर	५
	. सफा ठाउँ	• शिक्षकले सफा ठाँउका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, भिडियो वा टिपोट प्रदर्शन गर्ने । • मोबाइल वा प्रोजेक्टरको सहायताले सफा ठाउँहरुको दृश्य देखाउने । • विद्यार्थीहरुलाई सफा राख्ने ठाउँहरु कहाँ कहाँ हुन सक्छ भनेर सोध्दै सूची बनाउदै जाने । • विद्यार्थीले भनेका कुरा र शिक्षकले बनाएको शैक्षिक सामग्रीको मद्यतले कक्षामा छलफललाई निरन्तरता दिदै जाने ।	• विद्याथीलाई घर तथा विद्यालयमा सफा ठाउँहरु कहाँ कहाँ हुन सक्छन भन्न लगाएर •	५
	फुल बगैंचा	• शिक्षकले घर तथा विद्यालयमा फूल बगैचाका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, भिडियो वा टिपोट प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई घर तथा विद्यालयको फूल बगैचा भनेको के हो सोध्ने र उनीहरुले भनेका कुरा बोर्डमा टिपोट गर्दै जाने शिक्षकले तयार गरेको घर तथा विद्यालयको फूल बगैचाका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले बनाएको सूचीको तुलना गर्दै छलफल गराउदै जाने ।	• बिद्यालय तथा घर परिसरमा रहेका फुल बगैचा देखाउन लगाएर • फुल बगैचामा रहेका फुलहरुका नामहरु भन्न लगाएर • फुल बगैचाको संरक्षण कसरी गर्ने सोधेर	५

विषयवस्तुको क्षेत्र क्रम, सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन विधि तथा प्रक्रिया कक्षा २

क्षेत्र/थिम	मुख्य विषयवस्तु	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
दंगिशरण को परिचय तथा धार्मीक पर्यटकिय स्थलहरु	• हाम्रो वरपर	• शिक्षकले हाम्रो वरपरसँग सम्बन्धित चार्ट, चित्र एवं श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउँदै हाम्रो वरपर भएका वस्तुहरु चिनाउने । • हाम्रो वरपरका अरु के के देखिन्छ भनेर बारेमा छलफल गराउने • तपाईको घर वरपर के के छ भनेर वरपरको सम्झना गराउने । • घर तथा विद्यालय वरपरको चित्र बनाउन लगाउने ।	• घरको वरपर के के देख्न सकिन्छ भनी सोधेर • वरपर घुम्दै वरपर देखिएका चिज वस्तु भन्न लगाएर	६

		• वरपर घुम्दै रम्दै वरपरको बारेमा जानकारी लिने दिने ।		
	• हाम्रो छिमेक	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई खेल खेलौ भन्दै हामी कक्षामा को हो छौ रे भनेर कक्षाको सुरुवात गर्ने । • विद्यार्थीले भनेको कुरा टिपोट गर्दै हाम्रो छेउमा बस्ने, घर तथा विद्यालयको छेउमा बस्ने मानिस नै हाम्रो छिमेक वा छिमेकी हुन भन्ने कुराको बोध गराउने । • शिक्षकले हाम्रो छिमेकको बारेमा तयार गरेको चार्ट पेपर, नोट, अडियो भिजुअल सामग्री आदि प्रदर्शन गर्ने । • तपाईको घरको छिमेकमा कसकसको घर छ भनी विद्यार्थीहरुलाई सोध्ने । विद्यार्थीले भनेको कुरा बोर्डमा ठुला अक्षरले टिपोट गर्ने । विद्यार्थीले भनेका कुरा तथा शिक्षकले तयार गरेको चार्ट पेपरमा लेखिएको कुराका आधारमा हाम्रो छिमेक कक्षा सञ्चालन गर्ने ।	• आफ्ना साथीहरुको घर कहाँ कहाँ पर्छ भनी सोधेर • नजिक घर पर्ने साथीको नाम भन्न लगाएर	७
	हाम्रो टोल	• कक्षाका साथीहरुलाई आफू बस्ने टोलका नामहरु भन्न लगाउने । विद्यार्थीहरुले भनेको कुरा बोर्डमा टिपोट गर्दै जाने । • शिक्षकले हाम्रो टोलका बारेमा तयार गरेको चार्ट पेपर प्रदर्शन गर्ने • विद्यार्थीहरुले आफूले बसोबास गर्ने भनि टिपोट गरेका टोलहरु र शिक्षकले प्रदर्शन गरेको चार्ट पेपरमा केन्द्रित रहेर कक्षा सञ्चालन गर्ने • शिक्षकले विद्यार्थीलाई बोल्न प्रोत्साहन गर्ने गरी, विद्यार्थीका सबै इन्द्रिय सक्रिय हुने गरी कक्षा सञ्चालनको वातावरण सिर्जना गर्ने	• आफू बस्ने टोलको नाम भन्न लगाएर • आफ्नो साथी बस्ने टोलको नाम भन्न लगाएर	७
	• हाम्रो गाउँ	• शिक्षकले हाम्रो गाउँघरका बारेमा घरमा लेखेर तयार गरेको चार्ट आदि शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • कक्षाका साथीहरुलाई तिमीहरुलाई आफू बस्ने गाउँघरका बारेमा के कुरा थाहा छ भनि सोधखोज गर्ने । • विद्यार्थीबाट आएका कुरा र शिक्षकले तयार गरेको हाम्रो गाउँघरका बारेको सामग्री बिच तुलना गर्दै पढाउने	• हाम्रो गाउँघर भनेको के हो भनि सोधेर	७
	• पोखरी तालतलैया	• विद्यार्थीहरुलाई बिहान साँझ र बिदाको दिनमा कहाँ कहाँ घुम्न जान्छौ ?भनेर सोध्ने । विद्यार्थीहरुले भनेका स्थानहरुलाई बोर्डमा टिप्दै जाने । • शिक्षकले आफूले बनाएर लगेको तालतलैया सम्बन्धी शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, श्रव्य तथा दृश्य सामग्री प्रस्तुत गर्ने । • तालतलैयाका बारेमा विद्यार्थीबाट आएका कुरा चार्टमा भएका कुरा छलफल गराउन • नजिकै तालतलैया भएको अबस्थामा तालतलैयाको प्रत्यक्ष अवलोकन गराउने ।	• विद्यार्थीहरुलाई आफुले देखेका पोखी तालतलैयाको नाम भन्न लगाएर • कुनै एक घुम्ने ठाउँको चित्र कोर्न लगाएर • आफूले घुमेको ठाउँमा देखेका कुरा बन्न लगाएर	८
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु	• पहिरन /पोसाक समग्र	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई पढाउने पाठको बारेमा जानकारी दिई आफूले घरबाट तयार गरी लगेका पोसाक पहिरन पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, अडियो	• पोसाक पहिरनका बारेमा सोधेर • आफूले प्रत्यक्ष वा	७

३५	परिचय	भिडियो क्लिप आदिलाई कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तिमीहरुले थाहा पाएका पहिरनहरुको नाम सोध्ने र उनीहरुबाट आएका कुराहरुलाई टिपोट गर्ने । • आफूले प्रदर्शन गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीबाट आएका कुराहरुमा तुलना गर्दै थारु समुदायका पहिरन, यसको परिचय, महत्व तथा फाइदाका बारेमा बताउने ।	चित्रमा देखेको पोसाकका नामहरु भन्न लगाएर • मन पर्ने कुनै एक पोसाकको चित्र बनाउन लगाएर	
	• थारु समुदायक बिशेषका प्रचलित पहिरनहरु गोन्या/चोल्या, डैनाहा/झुल्वा, जामा/पग्या/फऱ्या आदी	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई पढाउने पाठको बारेमा जानकारी दिई आफूले घरबाट लगेको थारु समुदायमा प्रचलित पहिरन पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, अडियो भिडियो क्लिप आदिलाई कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तिमीहरुले थारु समुदायमा प्रचलित पहिरनहरु थाहा पाएका छौँ भनेर सोध्ने र उनीहरुबाट आएका कुराहरुलाई टिपोट गर्ने । • आफूले प्रदर्शन गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीबाट आएका कुराहरुमा तुलना गर्दै थारु समुदायका पहिरन, यसको परिचय, महत्व तथा फाइदाका बारेमा बताउने ।	• थारु समुदायसँग सम्बन्धित परिरनहरुका बारेमा सोधेर • आफूले प्रत्यक्ष वा चित्रमा देखेको थारु समुदायमा प्रचलित परिरनका चित्र बनाउन लगाएर	१२
	• ब्राम्हण/क्षेत्री समुदायमा प्रचलित पहिरनहरु	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई पढाउने पाठको बारेमा जानकारी दिई आफूले घरबाट लगेको ब्राम्हण/क्षेत्री समुदायमा प्रचलित पहिरन पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, अडियो भिडियो क्लिप आदिलाई कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तिमीहरुले ब्राम्हण/क्षेत्री समुदायमा प्रचलित पहिरनहरु थाहा पाएका छौँ भनेर सोध्ने र उनीहरुबाट आएका कुराहरुलाई टिपोट गर्ने । • आफूले प्रदर्शन गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीबाट आएका कुराहरुमा तुलना गर्दै थारु समुदायका पहिरन, यसको परिचय, महत्व तथा फाइदाका बारेमा बताउने ।	• ब्राम्हण/क्षेत्री समुदायसँग सम्बन्धित परिरनहरुका बारेमा सोधेर • आफूले प्रत्यक्ष वा चित्रमा देखेको ब्राम्हण/क्षेत्री समुदायमा प्रचलित परिरनका चित्र बनाउन लगाएर	६
	• मगर समुदायमा प्रचलित पहिरनहरु	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई पढाउने पाठको बारेमा जानकारी दिई आफूले घरबाट लगेको मगर समुदायमा प्रचलित पहिरन पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, अडियो भिडियो क्लिप आदिलाई कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तिमीहरुले ब्राम्हण क्षेत्र समुदायमा प्रचलित पहिरनबारे के के कुरा थाहा पाएका छौ भनेर सोध्ने र उनीहरुबाट आएका कुराहरुलाई टिपोट गर्ने । • आफूले प्रदर्शन गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीबाट आएका कुराहरुमा तुलना गर्दै मगर समुदायमा प्रचलित पहिरनका सामान्य परिचय, यसको महत्व तथा फाइदाका बारेमा बताउने ।	• मगर समुदायसँग सम्बन्धित परिकारहरुका नाम सोधेर • आफूले प्रत्यक्ष वा चित्रमा देखेको मगर समुदायमा प्रचलित पहिरनहरुको चित्र बनाउन लगाएर	६
	• नेवार समुदायमा प्रचलित पहिरनहरु	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई पढाउने पाठको बारेमा जानकारी दिई आफूले घरबाट लगेको नेवार समुदायमा प्रचलित पहिरनहरु पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, अडियो भिडियो क्लिप आदिलाई कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तिमीहरुले नेवार समुदायमा प्रचलित पहिरनका बारेमा के थाहा पाएका छौँ भनेर सोध्ने र उनीहरुबाट आएका कुराहरुलाई टिपोट गर्ने ।	• विद्यार्थीलाई आफूले प्रत्यक्ष वा चित्रमा देखेको नेवार समुदायमा प्रचलित पहिरनका नामहरु भन्न लगाएर	४

		• आफूले प्रदर्शन गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीबाट आएका कुराहरुमा तुलना गर्दै नेवार सुदायमा प्रचलित पहिरनको सामान्य परिचय, यसको महत्व तथा फाइदाका बारेमा बताउने ।		
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
पेसा, व्यवसाय र सीप २५	• बेमौसमी तरकारी	• दंगिशरण गाउँपालिकाका मानिसले गर्ने बेमौसमी तरकारी खेतीका बारेमा शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, चित्र तथा भिडियोद्धारा देखाउने । • दंगिशरणका मानिसले गर्दै आएका बेमौसमी तरकारी खेतीको परिचय दिने । • विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुका परिवारका सदस्य तथा छिमेकीले गर्ने बेमौसमी तरकारी खेतीहरु बताउन लगाउने ।	• परिवारका सदस्यले गर्ने बेमौसमी तरकारी खेतीको नाम बताउन लगाएर • छिमेकीले गर्ने बेमौसमी तरकारी खेतीका बारेमा बताउन लगाएर	६
	• मसला जन्य बाली	• दंगिशरण गाउँपालिकामा गरिने मसला जन्य बाली संग सम्बन्धित शिक्षकले तयार गरेको चार्ट, चित्र वा भिडियोद्धारा देखाउने । ती पेसा गर्दा भएको फाइदा लाभको बारेमा बताउने । था छिमेकीले गरिरहेका परम्परागत हस्तकला लगायत पेसाबाट भएको फाइदा बताउन लगाउने । विद्यार्थीले बताएका कुरामा छलफल गर्दै मसला जन्य बालीको उपयोगबाट भएको फाइदाहरु बताउने ।	• घर तथा छिमेकीहरुले गर्ने मसला जन्य बालीका नाम तथा फाइदाबारे बताउन लगाएर	६
	• पशुपालन	• शिक्षकले पशुपालनको परिचय तथा महत्वका बारेमा तयार गरेको चार्ट, चित्र तथा श्रव्यदृश्य सामग्री कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई पशुपालनको परिचय तथा महत्वका बारेमा भन्न लगाउने । • पशुपालन गरिरहनु भएका एक जना व्यक्तिलाई कक्षामै आमन्त्रण गरी पशुपालन व्यबसायको परिचय तथा त्यसबाट हुने फाइदाका बारेमा आफ्ना अनुभवहरु सुनाउन लगाउने ।	• पशुपालनको परिचय तथा महत्वका बारेमा सोधेर • घर वा छिमेकमा पशुपालन गरिरहेका अबिभावकलाई किन पशुपालन पेसा गरिरहेका छन् सोधेर	७
	• कुखुरापालन	• शिक्षकले कुखुरापालनको परिचय तथा महत्वका बारेमा तयार गरेको चार्ट, चित्र तथा श्रव्यदृश्य सामग्री कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई कुखुरापालनको परिचय तथा महत्वका बारेमा भन्न लगाउने । • कुखुरापालन गरिरहनु भएका एक जना व्यक्तिलाई कक्षामै आमन्त्रण गरी पशुपालन व्यबसायको परिचय तथा त्यसबाट हुने फाइदाका बारेमा आफ्ना अनुभवहरु सुनाउन लगाउने ।	• कुखुरापालनको परिचय तथा महत्वका बारेमा सोधेर • घर वा छिमेकमा कुखुरापालन गरिरहेका अबिभावकलाई किन पशुपालन पेसा गरिरहेका छन् सोधेर	६

क्षेत्र/थिम	मुख्य विषयवस्तु	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घन्टा
मूल्य शिक्षा, जीवनोपयोगी सीप, उद्घोषण कला, व्यवहारिक लेखन २५	. नम्र व्यवहार	• शिक्षकले नम्र व्यवहारसँग सम्बन्धित आफूले तयार गरेको चार्ट, चित्र तथा श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउने • विद्यार्थीलाई घर र विद्यालयमा कसरी नम्र भएर प्रस्तुत हुने भनेर अभिनय गरेर देखाउने • विद्यार्थीलाई नम्र व्यवहार कसरी देखाउने भनेर सोध्ने साथै नम्र व्यवहारको अभिनय गर्न लगाउने	• विद्यार्थीहरुलाई नम्र व्यवहार भनेको के हो भनि सोधेर • नम्र व्यवहारको अभिनय गर्न लगाएर	६
	. सदभाव	• शिक्षकले सद्भावका बारेमा बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई सद्भाव के हो भन्न लगाउदै शिक्षकले बोर्डमा विद्यार्थीले भनेका कुराको सूचीहरु बनाउँदै जाने । • शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले बनाएको सूचीको तुलना गर्दै छलफल गराउदै पढाउने • एकले अर्कालाई सद्भाव राख्ने अभिनयको अभ्यास गराउने	• सद्भाव भनेको के हो भन्न लगाएर • सद्भाव देखाउने अभिनय गर्न लगाएर	६
	. माया	• शिक्षकले मायाका बारेमा बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई माया के हो भन्न लगाउदै शिक्षकले बोर्डमा विद्यार्थीले भनेका कुराको सूचीहरु बनाउँदै जाने । • शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले बनाएको सूचीको तुलना गर्दै छलफल गराउदै पढाउने • एकले अर्कालाई माया गरेको अभ्यास गराउने	• माया भनेको के हो भन्न लगाएर • माया देखाउने अभिनय गर्न लगाएर	६
	. दानी मान्छे	• शिक्षकले दानी मान्छेका बारेमा बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई दानी मान्छे भन्नाले के बुझीन्छ भन्न लगाउदै शिक्षकले बोर्डमा विद्यार्थीले भनेका कुराको सूचीहरु बनाउँदै जाने । • शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले बनाएको सूचीको तुलना गर्दै छलफल गराउदै पढाउने • एकले अर्कालाई सद्भाव राख्ने अभिनयको अभ्यास गराउने	• दानी मान्छे भन्नाले कस्तो मानिसलाई बुझीन्छ भन्न लगाएर • दान गरेको अभ्यास अभिनय गर्न लगाएर	७
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
सामाजिक कार्य, संघसंस्था र स्थानीय खेलहरु २०	. टोल सानो गाउँ	• शिक्षकले टोल तथा सानो गाँउका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, भिडियो वा टिपोट प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई टोल तथा सानो गाँउ के लाई भनिन्छ भनेर भन्न लगाउने । शिक्षकले बोर्डमा टिपोट गर्दै जाने । • शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले बनाएको सूचीको तुलना गर्दै छलफल गराउदै जाने • बिद्यालय वरपर रहेका टोल तथा साना गाउँको उदाहरण दिदै टोलका अध्यक्ष वा पदाधिकारीलाई कक्षामा आमन्त्रण गरी टोलका बारेमा भन्न लगाउने ।	• टोल तथा सानो गाउँका बारेमा विद्यार्थीलाई भन्न लगाएर • घर तथा बिद्यालय वरपर भएका टोलका नाम भन्न लगाएर	४
	. टोलका	• शिक्षकले टोलका अगुवाका बारेमा घरमा तयार गरेको	• टोलका अगुवाका	४

	अगुवा	शैक्षिक सामग्री चार्ट, चित्र, श्रव्यदृश्य सामग्री आदि कक्षाकोठामा प्रदर्शन गर्ने । • टोलका अगुवाका बारेमा विद्यार्थीले भनेका कुरा बोर्डमा टिपोट गर्ने । • शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले भनेका कुरा देखाउदै तुलना गर्न लगाएर अध्यापन गराउने । • कुनै एक टोलका अगुवालाई कक्षाकोठामा आमन्त्रण गरी टोलका अगुवाले गर्ने गरेका काम र उनीहरुका अनुभव विद्यार्थीहरुलाई सुन्न लगाएर ।	बारेमा विद्यार्थीले थाहा पाएको कुरा भन्न लगार • टोलका अगुवाले समुदायम गर्ने गरेका काम भन्न लगाएर	
	. टोल बिकास संस्था	• टोल विकास संस्थाका बारेमा कक्षा शिक्षकले घरमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री विद्यार्थी माझ प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीलाई टोल विकास संस्थाका बारेमा भन्न लगाउने । • विद्यार्थीले भनेका कुरा र शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीमा केन्द्रीत भएर छलफल गर्दै कक्षा सञ्चालन गर्ने ।	• विद्यार्थीलाई टोल विकास संस्थाका बारेमा भन्न लगाएर	४
	. सामाजिक काम	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई सामाजिक कामको बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, नोट, श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुमाझ प्रदर्शन गर्न लगाउने । • विद्याथीहरुलाई सामाजिक कामका बारेमा के थाहा छ भनेर सोध्ने । विद्यार्थीले भनेका कुरा शिक्षकले बोर्डमा टिपोट गर्दै जाने । • शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले भनेका कुराको सूचीको तुलना गर्दै छलफल गराउदै जाने	• विद्यार्थीलाई सामाजिक काम भनेको के हो भन्न लगाएर	४
	. सात ढुंगे र चारी खेल	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई सात ढुंगे र चारी खेलको बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, नोट, श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुमाझ प्रदर्शन गर्न लगाउने । • विद्याथीहरुलाई सात ढुंगे र चारी खेलका बारेमा के थाहा छ भनेर सोध्ने । विद्यार्थीले भनेका कुरा शिक्षकले बोर्डमा टिपोट गर्दै जाने । • शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले भनेका कुराको सूचीको तुलना गर्दै छलफल गराउदै जाने • सात ढुंगे र चारी खेल खेल्ने अभ्यास कक्षाकोठामै गराउने ।	• विद्यार्थीलाई सात ढुंगे र चारी खेल भनेको के हो भन्न लगाएर • सात ढुंगे र चारी खेल खेल्ने तरिका प्रदर्शन गर्न लगाएर	४
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
विपत व्यवस्थापन, फोहोर व्यवस्थापन र हरित विद्यालय २०	. विपतका घटना परिचय	• शिक्षकले घर तथा विद्यालयमा हुनसक्ने सम्भावित विपतका घटनाहरु बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीका चार्ट, चित्र तथा श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई घर तथा विद्यालयमा हुनसक्ने सम्भावित विपतका घटना के के हुन् भन्न लगाउदै शिक्षकले बोर्डमा विद्यार्थीले भनेका कुराको सूचीहरु बनाउदै जाने । • शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले बनाएको सूचीको तुलना गर्दै छलफल गराउदै जाने ।	• घर तथा विद्यालयमा घट्न सक्ने सम्भावित विपतका घटनाहरुका बारेमा विद्यार्थीलाई भन्न लगाएर	५
	. फोहोरका कारणहरु	• शिक्षकले फोहोरका कारणहरु बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, भिडियो वा टिपोट प्रदर्शन गर्ने । • मोबाइल वा प्रोजेक्टरको सहायताले फोहोरका कारणहरु	• विद्याथीलाई घर तथा विद्यालयमा फोहोर हुनुकाकारणहरु भन्न	५

		सर्च गरी भेटिएका सामग्रीहरु मोबाइल डिजिटल बोर्ड आदिमा प्रदर्शन गरिदिने । • विद्यार्थीहरुलाई फोहोरका कारणहरु बारे सोधी आएका कुरा टिपोट गर्दै छलफल गराउने जाने । • विद्यार्थीले भनेका कुरा र शिक्षकले बनाएको शैक्षिक सामग्रीको मद्यतले फोहोरका कारणहरु बारे कक्षामा छलफललाई निरन्तरता दिदै जाने ।	लगाएर ।	
	. फोहोर सफा गर्ने औजारहरु	• शिक्षकले फोहोर सफा गर्ने औजारका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, भिडियो वा टिपोट प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई फोहोर सफा गर्ने औजारहरु भनेको के हो सोध्ने र उनीहरुले भनेका कुरा बोर्डमा टिपोट गर्दै जाने । शिक्षकले तयार गरेको फोहोर सफा गर्ने औजारहरुका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले बनाएको सूचीको तुलना गर्दै छलफल गराउदै पढाउदै जाने ।	• विद्यार्थीहरुलाई फोहोर सफा गर्ने औजारहरुका नाम तथा काम के के हो भन्न लगाएर	५
	. सरसफाई	• शिक्षकले सरसफाइका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, भिडियो वा टिपोट प्रदर्शन गर्ने । • मोबाइल वा प्रोजेक्टरको सहायताले सरसफाइका बारेमा सर्च गरी भेटिएका सामग्रीहरु मोबाइल डिजिटल बोर्ड आदिमा प्रदर्शन गरिदिने । • विद्यार्थीहरुलाई सरसफाइका बारेमा सोधी आएका कुरा टिपोट गर्दै छलफल गराउने जाने । • विद्यार्थीले भनेका कुरा र शिक्षकले बनाएको शैक्षिक सामग्रीको मद्यतले फोहोरका कारणहरु बारे कक्षामा छलफललाई निरन्तरता दिदै जाने ।	• विद्याथीलाई सरसफाई का बारेमा भन्न लगाएर ।	५

विषयवस्तुको क्षेत्रक्रम, सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन विधि तथा प्रक्रिया कक्षा ३

क्षेत्र/थिम	मुख्य विषयवस्तु	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	कार्य घण्टा
दंगिशरणको परिचय तथा धार्मिक पर्यटकिय क्षेत्रहरु ३५	• बाटाघाटा/ सडकहरु	• शिक्षकले चित्र, चार्ट आदि शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गरी विद्यार्थीलाई बाटाघाटा तथा सडकको बारेमा ध्यानाकर्षण गराउने । • विद्यार्थीहरुलाई आफू विद्यालय आउदा जादा कहाँबाट कसरी आउने जाने गर्छौ भन्ने कुरा सोधेर बाटोको बारेमा छलफलमा सहभागी गराउने । • श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउदै बाटो हिड्दा अपनाउनुपर्ने सावधानीका बारेमा जानकारी दिने । • विद्यालय नजिकै हुने कार्यक्रमहरुमा जादा आउदा बाटोमा संगै हिडेर हिड्ने तरिकाका सिकाउने । • बाटोको मद्यतले हामी निश्चित गन्तव्यमा पुग्न सक्छौ भन्ने कुराको जानकारी तथा बोध गराउने ।	• बाटोको बारेमा सोधेर • विद्यार्थीलाई बाटोमा हिडाई हिड्दा सहि दिसाबाट हिडे नहिडेको अवलोकन गरेर	१०
	• खोला नदिनाला	• विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर विद्यालय नजिक भएका आफूले देखेका नदी खोलाहरुको नाम भन्न लगाउने ।	• नदी खोला भनेको के हो सोधेर ।	१०

		• शिक्षकले नदी खोलाको बारेमा तयार गरेको चार्ट पेपर आदि शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीलाई नदी खोलामा हामीले के देख्छौ ? त्यहाँबाट के पाउछौ र त्यसलाई के मा प्रयोग गर्न सक्छौ भन्ने कुरा सोध्दै टिपोट गदै छलफलमा सहभागी गराउने । • विद्यालय नजिकको खोला नाला देखाउन सम्भव भएमा नदी खोलाको अवलोकन गराई देखाएर पढाउने ।	• नदी खोला नजिक लगेर नदी खोला चिन्न लगाएर	
	• साध सिमाना	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई साध सिमानाका बारेमा आफूले चार्ट वा चित्रमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गरी कक्षाको सुरुवात गर्ने ।। • विद्यार्थीलाई साध सिमानाका बारेमा सोधी उनीहरुले भनेका भनेको कुरा टिपोट गर्ने । • विद्यार्थीले भनेका कुरा र शिक्षकले तयार गरेका सामग्री दुवै देखाउँदै छलफल गराएर • विद्यार्थीलाई विद्यालयको साध सिमानाका चिन्हहरु देखाई चिन्न लगाउने प्रयोगात्मक अभ्यास गराएर	• साध सिमाना भनेको के हो भन्न लगाएर • विद्यार्थीलाई विद्यालय क्षेत्रको साध सिमाना चिन्न लगाएर	८
	भू बनोट	• दंगिशरण गाउँपालिकाको भू बनोटको बारेमा बताउनु अघि विद्यालय परिसर र आफू बसेको गाउँघरको भू बनोटको बारेमा छलफल गराउने । • भू बनोटका बारेमा शिक्षकले तयार गरेको चार्ट पेपर तथा चित्र आदि प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई खेल मैदान तथा विद्यालय परिसर बाहिर लगेर भू बनोटको आकार देखाएर अग्लो भाग होचो भाग समथर भाग आदि देखाउँदै चिनाउँदै गर्ने ।	• विद्यार्थीलाई भू बनोट बारेमा सोधेर • विद्यार्थीलाई अग्लो होचो र समथर भू भागमा लगी हामी कुन भू भागमा छौ भन्ने चिन्ने अभ्यास गराएर	७
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु ३५	• स्थानीय मेला पर्व	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई पढाउन लागेको पाठको बारेमा जानकारी दिई दंगिशरणमा मनाइने स्थानीय मेला पर्व पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, अडियो भिडियो क्लिप आदिलाई कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तिमीहरु स्थानीय मेला पर्वका बारेमा के थाहा पाएका छौ आदि कुरा सोध्ने । • मेला गएका, मेलामा सहभागी भएका विद्यार्थीलाई अगाडि बोलाएर त्यहाँ जादाको अनुभव भन्न लगाउने । मेला पर्वसँग सम्बन्धित धार्मिक विश्वास र प्रचलनका बारेमा बताउने । • मेलामा जादाका फाइदा तथा महत्वका बारेमा बताउने ।	• दंगिशरणमा मनाइने स्थानीय मेला पर्वका बारेमा सोधेर	८
	• माघी (दिवानी)	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई पढाउन लागेको पाठ माघी - दिवानी) पर्वको बारेमा जानकारी दिई आफूले घरबाट लगेको पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, अडियो भिडियो क्लिप आदिलाई कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तिमीहरु माघी दिवानी मेला पर्वमा सहभागी भएका वा के कुरा थाहा पाएका छौ भनेर सोध्ने । सोधेका कुरा टिपोट गर्ने र आफुले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री दुवैबारे छलफल गराउदै अध्यापन गराउने	• माघी दिवानी मेलाका बारेमा भन्न लगाएर • माघीका अबसरमा घरमा के के गरिन्छ थारु समुदायका बालबालिकालाई सोधेर अन्य बालबालिकालाई सुनाउन लगाउने	६

		• माघी मेला पर्बमा अनुभवहरु भन्न लगाउने । मेला पर्वसँग सम्बन्धित धार्मिक विश्वास र प्रचलनका बारेमा बताउने । • मेलामा जादाका फाइदा तथा महत्वका बारेमा बताउने ।		
	• अट्वारी	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई पढाउन लागेको पाठ अट्वारी पर्बको बारेमा जानकारी दिई आफूले घरबाट लगेको पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, अडियो भिडियो क्लिप आदिलाई कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तिमीहरु अट्वारी पर्बमा सहभागी भएका वा के कुरा थाहा पाएका छौ भनेर सोध्ने । सोधेका कुरा टिपोट गर्ने र आफुले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री दुबैबारे छलफल गराउदै अध्यापन गराउने • थारु समुदायका बालबालीकालाई अट्वारी पर्बमा घरमा के गरिन्छ भन्न लगाउने । अनुभवहरु भन्न लगाउने । अट्वारी पर्वसँग सम्बन्धित धार्मिक विश्वास र प्रचलनका बारेमा बताउने । • अट्वारी पर्बको फाइदा तथा महत्वका बारेमा बताउने ।	• अट्वारी पर्बका बारेमा भन्न लगाएर • अट्वारी पर्बका अबसरमा घरमा के के गरिन्छ थारु समुदायका बालबालिकालाई सोधेर अन्य बालबालिकालाई सुनाउन लगाउने	६
	• अष्टिम्कि	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई पढाउन लागेको पाठ अष्टिम्किको बारेमा जानकारी दिई आफूले घरबाट लगेको पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, भिडियो क्लिप आदिलाई कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तिमीहरुले अष्टिम्किका बारेमा के थाहा पाएका छौ भनेर सोध्ने । • अष्टिम्किका बारेमा मलाई थाहा छ भन्ने विद्यार्थीलाई अगाडि बोलाएर थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • अष्टिम्किमा हुने गतिविधिहरु बताउने । • अष्टिम्किसँग सम्बन्धित ऐतिहासिक सन्दर्भबारे पनि बताउने ।	• विद्यार्थीलाई अष्टिम्किका बारेमा थाहा पाएका कुरा भन्न लगाएर ।	५
	• ढरया गुरै, हरया गुरै	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई पढाउन गइरहेको ढरया गुरै, हरया गुरै पर्बका बारेमा तयार गरेको चार्ट पेपर तथा चित्र या फोटो भिडियो प्रदर्शन गर्ने । • ढरया गुरै, हरया गुरै पर्बमा सहभागी भएका विद्यार्थीलाई मेलाका बारेमा भन्न लगाउने । • ढरया गुरै, हरया गुरै पर्बको परिचय तथा ऐतिहासिक महत्वका बारेमा बताउने ।	• विद्यार्थीलाई ढरया गुरै, हरया गुरै पर्बका बारेमा भन्न लगाएर	५
	• जनै पुर्णिमा, भुम्या पर्ब, हरिसयनी, हरिवोधिनी, नागयञ्चमी, साउने सक्रान्ती	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई पढाउने पाठ जनै पुर्णिमा, भुम्या पर्ब, हरिसयनी, हरिवोधिनी, नागयञ्चमी, साउने सक्रान्ती आदीका बारेमा तयार गरेको चार्ट पेपर, चित्र, फोटो तथा भिडियो प्रदर्शन गर्ने । • जनै पुर्णिमा, भुम्या पर्ब, हरिसयनी, हरिवोधिनी, नागयञ्चमी, साउने सक्रान्ती पर्बमा सहभागी भएका विद्यार्थीलाई पर्बका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • जनै पुर्णिमा, भुम्या पर्ब, हरिसयनी, हरिवोधिनी, नागयञ्चमी, साउने सक्रान्ती आदीका बारेमा परम्परादेखि	• जनै पुर्णिमा, भुम्या पर्ब, हरिसयनी, हरिवोधिनी, नागयञ्चमी, साउने सक्रान्ती आदी पर्बका बारेमा विद्यार्थीलाई भन्न लगाएर •	५

		चल्दै आएका परम्परागत भनाई, ऐतिहासिक सन्दर्भहरु आदि बताउने ।		
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
पेसा, व्यवसाय र सीप २०	• नगदे बाली	• दंगिशरण गाउँपालिकाका मानिसहरुले गर्ने नगदे बालीका बारेमा शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने देखाउने । • विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर तथा छिमेकमा उत्पादन हुने गरेकानगदे बालीहरुका बारेमा बताउन लगाउने । • नगदे बालीबाट हुने फाइदाका बारेमा बताउने । • नगदे बाली खेली गर्ने तरिकाहरु बताउने । • बिद्यालयमा नगदे बाली खेत ीगर्न सकिने जमिन भएको अबस्थामा नगदे बाली उत्पादनको अभ्यासमा सहभागी गराउने ।	• घर तथा छिमेकमा उत्पादन हुने नगदे बालीका बारेमा बिद्यार्थीलाई सोधेर	**५**
	• परम्परागत धान खेती मकै खेती	• दंगिशरण गाउँपालिकामा उत्पादन भइरहेका परम्परागत धान खेती मकै खेतीको उत्पादनबाट हुने फाइदाका बारेमा उत्पादनमा सरिक भइरहेका कृषकहरुलाई कक्षामा आमन्त्रण गरी अनुभव सुनाउन लगाउने । • परम्परागत धान खेती मकै खेतीबाट भएको तथा हुने गरेका फाइदाका बारेमा शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, फोटो भिडियो आदि प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थी स्वयंलाई घर तथा छिमेकमा भइरहेको परम्परागत धान तथा मकै खेतीको अबलोकन गराई त्यसबाट कसरी फाइदा लिन सकिन्छ भन्नेबारे जानकारी दिने ।	• बिद्यार्थीलाई घर तथा छिमेकमा अबिभावकले कसरी परम्परागत धान तथा मकै खेती गरिरहेका छन भन्ने कुराका बारेमा सोधेर ।	**५**
	• परम्परागत गहुँ खेती तोरी खेती • फलफुल खेती	• दंगिशरण गाउँपालिकामा उत्पादन भइरहेका परम्परागत गहुँ खेती तोरी खेती र फलफुल खेतीको उत्पादनबाट हुने फाइदाका बारेमा उत्पादनमा सरिक भइरहेका कृषकहरुलाई कक्षामा आमन्त्रण गरी अनुभव सुनाउन लगाउने । • परम्परागत परम्परागत गहुँ खेती तोरी खेती र फलफुल खेती बाट भएको तथा हुने गरेका फाइदाका बारेमा शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, फोटो भिडियो आदि प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थी स्वयंलाई घर तथा छिमेकमा भइरहेको परम्परागत गहुँ खेती तोरी खेती र फलफुल खेतीको अबलोकन गराई त्यसबाट कसरी फाइदा लिन सकिन्छ भन्नेबारे जानकारी दिने ।	• बिद्यार्थीलाई घर तथा छिमेकमा अबिभावकले कसरी परम्परागत गहुँ तोरी र फलफुल खेती गरिरहेका छन भन्ने कुराका बारेमा सोधेर ।	**५**
	• परम्परागत तथा आधुनिक खेतीमा प्रयोग हुने प्रबिधी तथा औजारहरु	• शिक्षकले चित्र वा भिडियोद्धारा हाम्रा परम्परागत तथा आधुनिक खेतीम प्रयोग हुने प्रबिधी तथा औजारहरुका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • शिक्षकले विद्यार्थीलाई आफ्नो घर तथा छिमेकमा प्रयोग भइरहेका परम्परागत तथा आधुनिक खेतीमा प्रयोग हुने प्रबिधी तथा औजरहरुका बारेमा बताउन लगाउने ।	• बिद्यार्थीलाई आफ्नो घर तथा छिमेकमा प्रयोग भइरहेका परम्परागत तथा आधुनिक अेतीमा प्रयोग हुने प्रबिधि तथा औजारहरुका नाम	**५**

			तथा काम भन्न लगाएर	
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
मूल्य शिक्षा, जीवनोपयोगी सीप, उद्घोषण कला, व्यवहारिक लेखन २५	. अनुसासन	. शिक्षकले अनुशासनका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने । . विद्यार्थीहरुलाई अनुशासन भनेका के हो भन्न लगाउने । . अनुशासनमा बस्दाका फाइदाबारे पनि बताइदिने ।	. विद्यार्थीलाई अनुशासनका बारेमा भन्न लगाउने .	७
	. परिश्रमको महत्व	. शिक्षकले विद्यार्थीलाई परिश्रमको परिचय तथा महत्वबारे लेखिएका चार्टहरु प्रस्तुत गर्ने । . परिश्रम गर्दा हुने फाइदाका बारेमा बताउने । . किसान तथा श्रमजीवीले गरिरहेको परिश्रमको दृश्य देखाएर । त्यसबाट भएका फाइदाका बारेमा परिश्रमीका अनुभव सुन्न लगाएर	. विद्यार्थीलाई परिश्रम भनेको के हो लगाएर	६
	. सीप आर्जन	. शिक्षकले विद्यार्थीलाई सीपको परिचय महत्व तथा सीप आर्जन गर्दा हुने फाइदाका बारेमा लेखिएका चार्टहरु प्रस्तुत गर्ने । . सीप आर्जन गर्दा हुने फाइदाका बारेमा बताउने । . किसान तथा श्रमजीवीले सीप आर्जन गरेपछि भएका फाइदाका अनुभव सुनाएर तथा दृश्य देखाएर । सीप आर्जन गरेका व्यक्तिका अनुभवहरु अनुभव बिद्यार्थीलाई सुन्न लगाएर	. विद्यार्थीलाई सीपका बारेमा भन्न लगाएर . सीप आर्जन गर्दा हुने फाइदाका बारेमा बताएर	६
	. कार्यक्षमता	. शिक्षकले विद्यार्थीलाई कार्यक्षमताको परिचय परिचय महत्व तथा कार्यक्षमता देखाउन सक्दा हुने हुने फाइदाका बारेमा लेखिएका चार्टहरु प्रस्तुत गर्ने । . कार्यक्षमता प्रदर्शन गर्न सक्दा हुने फाइदाका बारेमा बताउने । . कार्यक्षमताले प्रगति गरेका समाजका अनुभवी व्यक्तिहरुलाई कक्षामा आमन्त्रण गरी उनीहरुका अनुभव सुन्न लगाएर	. विद्यार्थीलाई कार्यक्षमताका बारेमा भन्न लगाएर . कार्यक्षमता प्रदर्शन गर्दा हुने कुनै एक फाइदाका बारेमा बताउन लगाएर	७
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
सामाजिक कार्य, संघसंस्था र स्थानिय खेलहरु २०	. बालक्लब	. शिक्षकले बालक्लवका बारेमा लेखेको चार्ट प्रदर्शन गर्ने । . बालक्लबका बारेमा बताउने । . कक्षाकोठाका विद्यार्थीहरुको बालक्लब निर्माण गर्ने । . बालक्लबको अगुवाइमा विद्यालयमा सरसफाई गराउने । . क्लबमा आबद्ध भएर काम गर्दा हुने फाइदाबारे बताउने ।	. बाल क्लबका बारेमा भन्न लगाएर . क्लबमा आबद्ध हुँदा हुने फाइदा भन्न लगाएर	४
	. युवा क्लब	. शिक्षकले युवाक्लबका बारेमा लेखेको चार्ट प्रदर्शन गर्ने । . युवाक्लबका बारेमा बताउने । . विद्यार्थीहरुको भेलाबाट युवा क्लब निर्माण गर्ने । . युवाक्लबको अगुवाईमा विद्यालयमा सरसफाई गराउने । . क्लबमा आबद्ध भएर काम गर्दा हुने फाइदाबारे बताउने ।	. युवा क्लबका बारेमा भन्न लगाएर . युवा क्लबमा आबद्ध हुदा हुने फाइदा भन्न लगाएर	४
	. आमा	. शिक्षकले आमा समूह बारेमा लेखेको चार्ट प्रदर्शन गर्ने ।	. आमा समूह बारे भन्न	४

	समूह	• विद्यार्थीहरुलाई बालबालिकाको बालक्लव, युवाहरुको युवाक्लब भए जस्तै आमाहरुको आमा समूह हुन्छ भनेर आमा समूह बारेमा बताउने । • आमा समूहको अगुवाइमा गाउँको धारा वा इनारको सरसफाई गराउने । • समूह तथा क्लबमा आबद्ध भएर काम गर्दा हुने फाइदाबारे बताउने ।	लगाएर • क्लबमा आबद्ध हुँदा हुने फाइदा भन्न लगाएर	
	. स्वास्थ्य संस्थाहरु	• शिक्षकले स्वास्थ्य संस्थाका बारेमा लेखिएको चार्ट विद्यार्थी माझ प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई स्वास्थ्य संस्था देखेका छौ ? यहाँ के काम हुन्छ ? भनेर सोध्ने । विद्यार्थीबाट आएका कुरा बोर्डमा टिपोट गर्ने । • शिक्षकले तयार गरेको चार्ट र विद्यार्थीबाट आएका बोर्डमा लेखिएका कुरामा केन्द्रित भएर स्वास्थ्य संस्थाको बारेमा छलफल अगाडि बढाउने । • विद्यालय नजिक कुनै स्वास्थ्य संस्था भएको अवस्थामा विद्यार्थीलाई स्वास्थ्य संस्थामा अवलोकन गराउने ।	• विद्यार्थीलाई स्वास्थ्य संस्थाका बारेमा भन्न लगाएर • स्वास्थ्य संस्थाले प्रदान गर्ने सेवाका बारेमा भन्न लगाएर	४
	. दौड, मुसो बिरालो, भ्यागुतो उफ्राई	• शिक्षकले श दौड, मुसो बिरालो, भ्यागुतो उफ्राई खेलका बारेमा लेखिएको चार्ट विद्यार्थी माझ प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तिमिले दौड, मुसो बिरालो, भ्यागुतो उफ्राई खेलेको देखेका छौ वा खेलेका छौ भनेर सोध्ने खेलेको अनुभव भएका बिद्यार्थीलाईल खेल खेल्ने अभ्यासमा सरिक गराई अन्य साथीहरुलाई अबलोकन गराउदै सिक्न प्रोत्साहन गर्ने ।	• विद्यार्थीलाई दौड, मुसो बिरालो, भ्यागुतो उफ्राई खेल खेल्ने नियम सोधेर । • जानेका बिद्यार्थीलाई खेल खेलाउन लगाएर	४
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
विपत व्यवस्थापन, फोहोर व्यवस्थापन र हरित विद्यालय २०	. बिपतका कारणहरु	• शिक्षकले बिपतका कारणहरु लेखिएको चार्ट प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीलाई बिपतका कारण के के हुन्छन भनेर सोध्दै उनीहरुले भनेका कुरा बोर्डमा टिपोट गर्ने । • बोर्डमा टिपेको कुरा र चार्टमा लेखिएका कुराबारे विद्यार्थीसँग छलफल गर्ने ।	• विद्यार्थीलाई बिपतका कारण भन्न लगाएर	५
	. फोहोरका प्रकार	• शिक्षकले फोहोरका प्रकार तथा फोहोरको प्रकरबारे लेखिएका चार्ट प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई फोहोरका प्रकार बारेमा भन्न लगाउने । • विद्यालयमा जम्मा भएका फोहोर कुन प्रकारको हो छलफल गर्ने । • विद्यालयमा जम्मा भएको फोहोरलाई प्रकार अनुसार कसरी बर्गिकरण गर्न सकिन्छ अभ्यास गर्ने गराउने ।	• विद्याथीलाई घर तथा विद्यालयमा भएको फोहोरका प्रकार भन्न लगाएर • विद्यार्थीले फोहोरको वर्गीकरण गर्दै गरेको अवलोकन गरेर	५
	. फोहोरको बर्गिकरण	• शिक्षकले फोहोरको बर्गिकरण बारे लेखिएका चार्ट प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई फोहोरका वर्गीकरणका बारेमा भन्न लगाउने । • विद्यालयमा जम्मा भएका फोहोर कुन प्रकारको हो	• विद्याथीलाई घर तथा विद्यालयमा भएको फोहोरको बर्गिकरण गर्ने तरिका सोधेर फोहोरको वर्गीकरण	५

		छलफल गरी बर्गिकरण गर्ने अभ्यास गर्न लगाउने । •	गर्दै गरेको अवलोकन गरेको कुरा भन्न लगाएर	
	. घर तथा विद्यालयमा फलफूल रोपण	• शिक्षकले घर तथा विद्यालयमा फलफूल रोपणका बारेमा तयार गरेको चार्ट प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीले घर तथा बिद्यालयमा फलफुल रोपण गरेको अनुभव भएमा भन्न लगाउने । • बिद्यार्थीलाई बिद्यालय तथा घरमा फलफूल रोप्ने तरिकाबारे जानकारी दिई फलफुल रोपणमा सहभागी गराउने ।	• विद्यार्थीले घर तथा विद्यालय परिसरमा फलफूल रोप्दा के फाइदा हुन्छ सोधेर • ्घर तथा बिद्यालयमा फलफुल रोपेको अनुभव बारे सोधेर	५

विषयवस्तुको क्षेत्रक्रम, सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन विधि तथा प्रकृया कक्षा ४

क्षेत्र/थिम	मुख्य विषयवस्तु	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	कार्य घण्टा
दंगिशरणको परिचय तथा धार्मिक तथा पर्यटकिय क्षेत्रहरु ३५	• दंगिशरणको भौगोलिक अबस्था	• चित्र एवं श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउदै दंगिशरणको भौगोलिक अबस्थाबारे बताउने । • विद्यार्थीलाई आफु बस्ने घर आफुले पढ्ने बिद्यालय आफ्नो गाउँका रमणीय ठाउहरु रहेको स्थान अग्लो होचो समथर कस्तो स्थानमा छन भनेर सोध्ने । • विद्यार्थीलाई हामी कुन जिल्ला र कुन प्रदेशमा बस्छौ ? हाम्रो भौगोलिक प्रदेश कुन हो आदि कुरा सोध्दै विद्यार्थीलाई कक्षा क्रियाकलापमा सहभागी गराउने । • विद्यार्थीलाई छलफलमा सहभागी गराउँदै कक्षा सञ्चालन गर्ने । • प्रविधिको प्रयोग गरी आफू रहेको स्थान कुन अक्षांश र देशान्तरमा छ भन्ने पत्ता लगाउने प्रक्रियामा विद्यार्थीलाई सरिक गराउने ।	• विद्यार्थीलाई आफु बसेको भुगोलका अबस्थाबारे सोधेर • आफु बसेको गाउँपालिका कुन प्रदेश र कुन जिल्लामा छ भन्न लगाएर	७
	• दंगिशरणको हावापानी	• शिक्षकले दंगिशरणको हावापानीको बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट पेपर, फोटो वा भिडियो प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीलाई दंगिशरणको मौसम अनुसार आजभोलि गर्मी छ वा जाडो छ भन्दै आज बर्षायाम र हिउँदयाममा गर्मी जाडो के हुन्छ भनेर सोध्ने । आएको जवाफलाई टिपोट गर्दै छलफल गर्दै कक्षा सञ्चालन गर्ने ।	• विद्यार्थीलाई दंगिशरणको हावापानीका बारेमा भन्न लगाएर	४
	• दंगिशरणको वनजंगल,	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई दंगिशरणका वनजंगलका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीलाई आफूले देखेको वनजंगलका बारेमा भन्न लगाउने । • विद्यार्थीले नजिकको वनजंगल तथा खोला किनारको अवलोकन गराई वनजंगलमा पाइने वस्तुहरु तथा वन्य जन्तु र चराचुरुङ्गी आदि देखाउने ।	• वनजंगलको बारेमा भन्न लगाएर • वन्यजन्तुको बारेमा भन्न लगाएर • विद्यार्थीले वनजंगलको अवलोकन गरेर सिकेको कुरा सोधेर	६
	• दंगिशरणको वन पैदावार, बन्यजन्तु र	• शिक्षकले दंगिशरणको वनजंगलमा पाइने वनपैदावार, बन्य जन्तु र चराचुरुङ्गी पाठ बारे तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने ।	• विद्यार्थीलाई वनपैदावार, बन्यजन्तु र चराचुरुङ्गीबम	६

	चरा चुरुङी	• विद्यार्थीलाई तिमीहरुले घर तथा विद्यालय वरपर देखेका वनपैदावार, चराचुरुङ्गी को नाम भन्न लगाउने । • विद्यार्थीलाई विद्यालय नजिकको वनजंगल अवलोकन गराई वन पैदावार, बन्यजन्तु र चराचुरुङ्गी चिनाउने ।	नामहरु भन्न लगाएर • वनजंगलको अवलोकनमा देखेका वन्यजन्तु बन पैदावार र चराचुरुङ्गीका नाम सोधेर	
	• दंगिशरणका धार्मिक स्थलहरु	• शिक्षकले दंगिशरणका धार्मिक स्थलहरुका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट पेपर, फोटो वा भिडियो प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीलाई दंगिशरणका धार्मिक स्थलहरुका नामहरु सोध्ने । आएको जवाफलाई टिपोट गर्दै छलफल गर्दै कक्षा सञ्चालन गर्ने ।	• विद्यार्थीलाई दंगिशरणको धार्मिक स्थलहरुको नाम तथा महत्वबारे भन्न लगाएर	६
	• दंगिशरण बासीले मान्ने धर्महरु	• विद्याथीहरुलाई आ आफ्नो घर परिबारमा मान्ने गरेको धर्मका बारेमा भन्न लगाउने । • शिक्षकले दंगिशरणमा मानिने धर्मका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुले घरमा मान्ने धर्म र चार्टमा लेखिएका धर्महरुका बारे छलफल गर्दै कक्षा सञ्चालन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई हाम्रो गाउँघरमा भएका धार्मिक मठमन्दिरहरुको नाम भन्न लगायने र ती कुन धर्मसँग सम्बन्धित छन भनेर बताउने ।	• विद्यार्थीलाई आफ्नो घर परिबारमा मान्ने धर्मको बारेमा भन्न लगाएर • मन्दिरको चित्र देखाइ यो कुन धर्मसँग सम्बन्धित छ भनी सोधेर	६
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु २५	लोक बाजाहरु पञ्चेबाजा तथा नौमती बाजा	शिक्षकले लोक बाजाहरु • पञ्चेबाजा तथा नौमती बाजा आदि लोकका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • शिक्षकले यी बाजासँग सम्बन्धित तालहरु बनाउन लगाएर तालको अर्थ लगाउने । • विद्यार्थीलाई बिद्यालय वा नजिकैका गाउँमा पाइने पञ्चेबाजा तथा नौमती बाजाको अबलोकन गराउन संभव भए अबलोकन गराउने • लोक बाजाहरुको ताल धुन र लयको महत्व तथा यसबाट हुने फाइदा बताउने	• विद्यार्थीलाई बाजा बजाएको देखेको तथा बजाउने कार्यमा सरिक भएको अनुभव भन्न लगाएर	७
	• मजीरा • (मञ्जुरा)	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई आज पढ्ने पाठ मजीरा • (मञ्जुरा) बाजा आदि सँग सम्बन्धित भिडियो क्लिप, चार्ट वा फोटो आदि प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई तपाईको घर छिमेकमा बजाइने बाजाहरुको नाम भन्न लगाउने । • शिक्षकले आफूले जानेका बाजाका तालहरु सुनाउने । • मजिरा तथा मञ्जुरा कुन अबसरमा बजाइन्छ र यी बाजाको महत्व र सन्दर्भबारे बताउने	• विद्यार्थीलाई आफ्नो घर छिमेकमा बजाइने बाजाका नामहरु भन्न लगाएर • मजीरा तथा मञ्जुरा बाजाका तालमा सहभागी हुन लगाएर	३
	• झ्याली चट्की,	• शिक्षकले झ्याली चट्की, कस्टार बाजा पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्री तयार गरी कक्षा कोठामा	• विद्यार्थीहरुलाई घर परिवारमा बजाइने	३

	कस्टार	प्रस्तुत गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई झ्याली चट्की, कस्टार बाजाको तालमा नृत्य गर्न लगाउने । • यस प्रकारका बाजाहरु बजाउने समय बजाउने तरिका बजाउदा हुने फाइदा आदी बताउने ।	बाजाका बारेमा भन्न लगाएर •	
	• मादल खैजडी	• शिक्षकले मादल खैजडी बाजा पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्री तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई मादल खैजडी बाजाको तालमा नृत्य गर्न लगाउने । • यस प्रकारका बाजाहरु बजाउने समय बजाउने तरिका बजाउदा हुने फाइदा आदी बताउने ।	• विद्यार्थीहरुलाई घर परिवारमा बजाइने बाजाका बारेमा भन्न लगाएर • मादल खैजडी बाजा कुन बेला बजाइन्छ भन्न लगाएर	५
	• पिलरु, संख घण्ट	• शिक्षकले पिलरु, संख घण्ट बाजा पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्री तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई पिलरु, संख घण्ट बाजाहरु देखाउन संभव भएमा देखाउने र बाजाका तालहरु सुनाउने • यस प्रकारका बाजाहरु बजाउने समय बजाउने तरिका बजाउदा हुने फाइदा आदी बताउने ।	• विद्यार्थीहरुलाई घर परिवारमा बजाइने पिलरु, संख घण्टबाजाका बारेमा थाहा भएको कुरा भन्न लगाएर •	३
	• मुरली बासुरी	• शिक्षकले मुरली बासुरी बाजा पाठसँग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्री तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई मुरली बासुरी बाजाहरु देखाउन संभव भएमा देखाउने र बाजाका तालहरु सुनाउने • यस प्रकारका बाजाहरु बजाउने समय बजाउने तरिका बजाउदा हुने फाइदा आदी बताउने ।	• विद्यार्थीहरुलाई घर परिवारमा बजाइने मुरली बासुरी बाजाका बारेमा थाहा भएको कुरा भन्न लगाएर	४
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
पेसा, व्यवसाय र सीप २०	• व्यवसायको परिचय	• दंगिशरण गाउँपालिकाका मानिसले गर्ने व्यबसायका बारेमा शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्दै व्यबसायका बारेमा बताउने । • विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर परिवारमा के कस्ता परम्परागत तथा आधुनिक व्यबसाय गर्ने गरेका छन् भन्न लगाउने । • विद्यार्थीले भनेका कुरा र चार्टमा देखाइएको कुरामा केन्द्रित भएर छलफल गर्दै व्यबसायका बारेमा बताउने ।	• परिवारका सदस्य तथा छिमेकीले गर्ने व्यबसाय बारेमा भन्न लगाएर	४
	• स्थानीय स्तरमा गरिने व्यबसाय	• दंगिशरण गाउँपालिकामा स्थानीयस्तरमा गरिने व्यबसायको परिचय तथा फाइदाका बारेमा शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रस्तुत गर्ने । • विद्यार्थीलाई घर परिवार तथा छिमेकमा गरिने स्थानीय व्यबसाय तथा स्थानीय व्यबसायबाट हुने फाइदाका बारेमा भन्न लगाउने । • स्थानीय स्तरमा गरिने व्यबसायबाट लिनसक्ने लाभका बारेमा जानकारी दिने ।	• घर तथा छिमेकीले गरेको स्थानीय व्यबसायबाट हुने कुनै दुई फाइदा भन्न लगाएर •	४
	• स्थानीय	• शिक्षकले तयार गरेको पाठसँग सम्बन्धित स्थानीय	• स्थानीय उद्योगबाट	४

	उद्योगहरु	उद्योगहरुको बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री, चार्ट तथा भिडियो क्लिप प्रदर्शन गरी विद्यार्थीलाई जानकारी दिन । • स्थानीय उद्योगहरु सञ्चालन गर्दा हुने फाइदा र यसबाट हुने अन्य लाभका बारेमा बताउने । • विद्यार्थीलाई दंगिशरण गाउँपालिकामा रहेको कुनै एक उद्योगको अबलोकन गराई उद्योगको बारेमा स्थलगत जानकारी दिने । • उद्योग सञ्चालन गर्दा हुने आम्दानी तथा लाभका बारेमा बताउने ।	उत्पादित वस्तुको बारेमा बिद्यार्थीलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाएर	
	• पालिका भित्रका कृषि तथा फलफुल पकेट क्षेत्र	• शिक्षकले दंगिशरण गाउँपालिका भित्र रहेका कृषि पकेट क्षेत्र तथा फलफुल पकेट क्षेत्रका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीको चार्ट अडियो भिडियो सामग्री प्रस्तुत गर्ने । • बिद्यार्थीलाई पालिका भित्र रहेका आफ्नो वडा तथा गाउँमा रहेको कृषि तथा फलफुल पकेट क्षेत्रका बारेमा भन्न लगाउने । • बिद्यार्थीले भनेका कुरा र शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीको तुलना गर्दै अन्तर्क्रियात्मक तरिकाबाट अध्यापन गर्ने । • बिद्यालय नजिक कुनै कृषि तथा फलफुल पकेट क्षेत्र भएको अबस्थामा स्थलगत अबलोकन गराई पकेट क्षेत्रका बारेमा जानकारी दिने ।	• बिद्यार्थीलाई कृषि पकेट क्षेत्रका बारेमा भन्न लगाएर • फलफुल पकेट क्षेत्रका बारेमा भन्न लगाएर	४
	• पालिका भित्रका पशुपालन पकेट क्षेत्र	• शिक्षकले दंगिशरण गाउँपालिका भित्र रहेका पशुपालन पकेट क्षेत्रका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीको चार्ट अडियो भिडियो सामग्री प्रस्तुत गर्ने । • बिद्यार्थीलाई पालिका भित्र रहेका आफ्नो वडा तथा गाउँमा रहेको पशु पकेट क्षेत्रका बारेमा भन्न लगाउने । • बिद्यार्थीले भनेका कुरा र शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीको तुलना गर्दै अन्तर्क्रियात्मक तरिकाबाट अध्यापन गर्ने । • बिद्यालय नजिक कुनै एक प्रकारको पशुपालन पकेट क्षेत्र भएको अबस्थामा स्थलगत अबलोकन गराई पकेट क्षेत्रका बारेमा जानकारी दिने ।	• बिद्यार्थीलाई पशुपालन पकेट क्षेत्र का बारेमा भन्न लगाएर • पशुपालन पकेट क्षेत्रका बारेमा भन्न लगाएर	४
क्षेत्र/थि म	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
मूल्य शिक्षा, जीवनोपयोगी सीप, उद्घोषण कला, व्यवहारिक लेखन २०	. अन्तरव्यक्ति सम्बन्ध सीप	• शिक्षकले अन्तरव्यक्ति सम्बन्ध सीपका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई अन्तर व्यक्ति सम्बन्धका बारेमा भन्न लगाउदै विद्यार्थीले भनेका कुरालाई शिक्षकले बोर्डमा टिपोट गर्दै जाने । • शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले बनाएको सूचीको तुलना गर्दै छलफल गराउदै जाने	• अन्तरव्यक्ति सम्बन्ध किन आवश्यक छ भन्न लगाएर • अन्तरव्यक्ति सम्वन्ध सीपले के कुरामा मद्यत गर्छ भन्न लगाएर	५
	. सञ्चार	• सञ्चार सीपसंग सम्बन्धित चित्र तथा श्रव्यदृश्य सामग्री	• सञ्चार गरेको अभ्यास	५

	सीप	दखाउने • विद्यार्थीलाई दुई दुई जनाको दुई समूह बनाई एक अर्कामा बोलेर लेखेर तथा अभिनय र सङ्केत माध्यमबाट कुराकानी हाउभाउ प्रस्तुत गर्न लगाउने । • विद्यार्थीले सञ्चार गरेको कुरा हेरिरहेका बाँकी विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुले सञ्चार गरेको कुरा बुझ्यौकि बुझेनौ ? के बुझ्यौ भनेर भन्न लगाउने । • शिक्षकले शैक्षिक सामग्रीको रुपमा सञ्चार सीपका बारेमा बनाएका सामग्री र विद्यार्थीले भनेका गरेका कुरालाई तुलना गर्न लगाउन ।	गर्न लगाएर • सञ्चार गर्दा के कुरामा ध्यान दिनुपर्छ भन्ने कुरा सोधेर	
	. प्रभावकारी सञ्चार सीप	• शिक्षकले विद्यार्थीलाई मैले कसरी पढाउदा तिमीहरुले सजिलो तरिकाले बुझ्छौ भनेर सोध्ने । • विद्यार्थीले भनेका कुरा टिपोट गर्दै उनीहरुले भनेको कुरामा शिक्षकले थप सहजीकरण गर्दै प्रष्ट पार्ने । • शिक्षकले प्रभावकारी सञ्चार सीपका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीको चार्ट प्रस्तुत गर्ने । • प्रभावकारी सञ्चार सीप हाम्रो जीवनमा किन आवश्यक छ भनि बताउने । • प्रभावकारी सञ्चार सीपको मद्यतले गर्न सकिने कुराहरु बताउने	• प्रभावकारी सञ्चार सीपका बारेमा सोधेर • सञ्चार अभिनय गर्न लगाई सो कार्यको अवलोकन गरेर	५
	. स्व मुल्याङ्कन सीप	• स्व मुल्याङ्कन सीपको बारेमा शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रस्तुत गर्ने • विद्यार्थीलाई स्व मुल्याङ्कन सीप भनेको के हो भनेर भन्न लगाउने । • विद्यार्थीबाट आएका कुरामा थप प्रष्ट पार्ने काम गर्ने । स्व मुल्याङ्कन सीपले मिल्ने खुसीका बारेमा बताउने ।	• स्व मुल्याङ्कन सीपका बारेमा सोधेर • स्व मुल्याङ्कन सीपको मिल्ने खुशीका बारेमा भन्न लगाएर	५
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
सामाजिक कार्य, संघसंस्था र स्थानीय खेलहरु १२	. सहकारी संस्थाहरु	• शिक्षकले सहकारी संस्था वित्तीय सेवा दिने सामाजिक प्रकृतिको संस्था भएको जानकारी दिने • शिक्षकले सहकारी संस्थाको परिचय समेटिएको चित्र सहितको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने • सहकारी संस्थाबाट सदस्य तथा समुदायका मानिसले कसरी फाइदा लिन सक्छन भन्ने कुरा बताउने • सहकारीका माध्यमबाट समुहगत हितमा कसरी जोडिन सकिन्छ भन्ने कुरा बताउने ।	• सहकारी संस्थाका बारेमा भन्न लगाएर सहकारीमा आबद्ध हुँदाका फाइदा बारे सोधेर	३
	. सामुदायिक वनहरु	• शिक्षकले सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह वनको दिगो व्यवस्थापनका लागि समुदायबाटै गठित एक सामाजिक प्रकृतिको संस्था भएको जानकारी दिने । • सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहमा आबद्ध हुँदा हुने फाइदाका बारेमा बताउने । • सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह कसरी वन स्रोतको दिगो उपयोग साथै व्यवस्थापन गर्दै वनको संरक्षण गर्छन गर्छन भन्ने कुराको जानकारी दिने ।	• सामुदायक बन कसरी सामाजिक संस्था हो भन्ने सोधेर • सामुदायिक वन समूहमा आबद्ध हुदा हुने फाइदाका बारेमा सोधेर •	३

	. सामुदायिक संस्थाहरु . बडघर आदि	. थारु समुदायमा परम्परादेखि विद्यमान बडघर परम्पराका बारेमा बताउने . बडघर जस्तै समुदायमा रहेका थारु कल्याणकारिणी सभा, नेपाल मगर संघ, नेवार सेवा समिति ब्राम्हण समाज क्षेत्री समाज, प्युठान दाङ सरोकार समाज, लुङाली समाज आदि सामुदायिक संस्थाले कसरी सामुदायिक हितमा काम गर्छन भनेर उदाहरण दिएर बताउने । . सामुदायिक संस्थामा आबद्ध हुँदा हुने फाइदाका बारेमा बताउने	. विद्यार्थीलाई बडघर वा कुनै सामुदायिक संस्थाका बारेमा भन्न लगाएर . सामुदायिक संस्थामा आबद्ध हुँदा हुने फाइदाका बारेमा भन्न लगाएर	३
	. खानेपानी उपभोक्ता संस्थाहरु	. शिक्षकले खानेपानी उपभोक्ता संस्थाहरुको बारेमा तयार गरेको चार्ट, चित्र, तस्बीर तथा श्रव्य दृश्य सामग्री देखाउने . खानेपानी उपभोक्ता संस्थाहरुको संरचना तथा गठन प्रक्रियाका बारेमा बताउने . खानेपानी उपभोक्ता संस्थाहरुले गर्ने कामहरुबारे बताउने	. खानेपानी उपभोक्ता संस्थाहरुका बारेमा सोधेर . खानेपानी उपभोक्ता संस्थाहरुले गर्ने काम सोधेर	३
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
विपत व्यबस्थापन, फोहोर व्यवस्थापन र हरित विद्यालय १६	. बाढी तथा आगलागीबाट हुने असरहरु	. शिक्षकले बाढी र आगलागीका असरका बारेमा तयार गरेका शैक्षिक सामग्रीहरु प्रस्तुत गर्ने . बिपत र पहिरोले हाम्रो गाउँघर तथा विद्यालय आसपासमा पारेका असरहरु बताउने । . विद्यार्थीसँग छलफल गर्दै बाढी तथा आगलागीका असरका बारेमा बिद्यार्थीले राखेका जिज्ञासाहरुबारे प्रष्ट पार्ने । . बाढी तथा आगलागीले पारेका असरहरु देखिने खालका चित्र तथा दृश्य सामग्री देखाउने ।	. बाढीले पार्न सक्ने प्रभाव तथा असरका बारेमा सोधेर . आगलागीका असरका बारेमा सोधेर	४
	. प्राकृतिक तथा मानव जन्य प्रकोपका असरहरु	. शिक्षकले प्राकृतिक तथा मानव जन्य प्रकोपका असरहरुका बारेमा तयार गरिएका शैक्षिक सामग्री चार्ट, फोटो तथा भिडियोहरु देखाउने . विद्यार्थीहरुलाई तपाइको छर छिमेकमा प्राकृतिक तथा मानव जन्य प्रकोपका असरहरु भएका छन भने त्यस्ले पारेको असरका बारेमा बताउन लगाउने । . प्राकृतिक तथा मानव जन्य प्रकोपका असरहरु व्यहोरेका अनुभवी व्यक्तिहरुलाई कक्षाकोठामा आमन्त्रण गरी उनीहरुका अनुभव सुन्ने ।	. विद्यार्थीलाई घर तथा विद्यालय आसपासमा भएका, सुनेका वा देखेका प्राकृतिक तथा मानव जन्य प्रकोपका असरहरुको बारेमा सोधेर	४
	. बिन तथा पिट कम्पोष्टिङ	. शिक्षकले बिन तथा पिट कम्पोष्टिङका बारेमा शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीको चार्ट प्रदर्शन गर्ने । . बिद्यार्थीहरुलाई बिन तथा पिट कम्पोष्टिङका बारेमा बिद्यार्थीलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । . बिद्यार्थीलाई बिन तथा पिट कम्पोष्टिङका काम देखाउन सम्भव भएमा अबलोकन गराउने।	. बिन तथा पिट कम्पोष्टिङका बारेमा बिद्यार्थीलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाएर	४
	. घर तथा विद्यालय मा फुल तथा	. घर तथा विद्यालय मा फुल तथा फलफुलको संरक्षण गर्नुपर्नाका कारणहरुबारे बताउने . घर तथा विद्यालय मा फुल तथा फलफुलको संरक्षण गर्दा बिद्यालय तथा विद्यार्थीलाई हुने फाइदाका बारेमा बताउने	. विद्यालयमा घर तथा विद्यालय मा फुल तथा फलफुलको संरक्षण भनेको के हो	४

	फलफुलको संरक्षण	। • शिक्षकले घर तथा विद्यालय मा फुल तथा फलफुलको संरक्षण सम्बन्धी तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • घर तथा विद्यालय मा फुल तथा फलफुलको संरक्षण गर्ने प्रक्रियामा विद्यार्थीहरुलाई सहभागी गराउने	भन्न लगाएर • घर तथा विद्यालय मा फुल तथा फलफुलको संरक्षण किन गर्ने भन्ने सोधेर	

विषयवस्तुको क्षेत्रक्रम, सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन विधि तथा प्रकृया कक्षा ५

क्षेत्र/थिम	मुख्य विषयवस्तु	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	कार्य घण्टा
दंगिशरणको परिचय तथा धार्मीक र पर्यटकिय स्थलहरु ३५	• दंगिशरणका प्राकृतिक स्रोतहरु	• शिक्षकले दंगिशरणका प्राकृतिक स्रोतहरु पानी, वनजंगल नदीनाला आदिलका बारेमा बताउने । • विद्यार्थीहरुलाई हाम्रो दंगिशरणमा रहेका प्राकृतिक स्रोत के के होलान भनेर सोध्ने । • शिक्षकले प्राकृतिक स्रोतको बारेमा तयार गरेको चित्र, चार्ट तथा श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन गर्ने • विद्यार्थीलाई नजिक भएको प्राकृतिक स्रोते अवलोकन गराई देखेको कुरा भन्न लगाउने ।	• प्राकृतिक स्रोतका बारेमा भन्न लगाएर • प्राकृतिक स्रोत अवलोकन गर्दा देखेका कुरा भन्न लगाएर	६
	• दंगिशरणको क्षेत्रफल	• दंगिशरण गाउँपालिकाको जम्मा क्षेत्रफल तथा वडागत क्षेत्रफल लेखिएको चार्ट प्रदर्शन गर्ने । • शिक्षकले तयार गरेको चार्ट देखाएर विद्यार्थीहरुलाईदंगिशरणपालिकाको क्षेत्रफल र आफू बसेको वडाको क्षेत्रफल भन्न लगाउने । • दंगिशरणको सबैभन्दा धैरै क्षेत्रफल भएको ठुलो वडा र कम क्षेत्रफल भएको सबैभन्दा सानो वडाको बारेमा जानकारी दिने	• दंगिशरणको क्षेत्रफल सोधेर • आफू बस्ने वडाको क्षेत्रफल सोधेर	४
	दंगिशरणको वडा परिचय	• दंगिशरणका वडाहरुको बारेमा शिक्षकले खोजी गरी तयार गरेको चार्ट बोर्डमा प्रदर्शन गर्ने । • बिद्यार्थीहरुलाई वडाका बारेमा थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • बिद्यार्थीले भनेका कुरा र शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्दै वडा परिचय पाठ अध्यापन गराउने । बिद्यालय रहेको वडा कार्यालयमा गएर वा वडा अध्यक्ष वा सदस्यलाई कक्षामा आमन्त्रण गरी श्रोत व्यक्ति बनाएर पनि वडा परिच यबारे जानकारी दिन लिन सकिन्छ ।	• बिद्यार्थीलाई आफु बसेको वा बिद्यालय रहेको वडाका बारेमा थाहा भएको कुनै एक कुरा भन्न लगाएर	४
	• दंगिशरणमा पाइने स्थानीय जडिबुटी र उपयोग	• शिक्षकले दंगिशरणमा पाइने स्थानीय जडिबुटी र उपयोगका बारेमा जानकारी दिने । • बिद्यार्थीलाई हाम्रो घर तथा बिद्यालय वरपर पाइने स्थानीय जडिबुटीको नाम र उपयोगका बारेमा थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले दंगिशरणमा पाइने स्थानीय जडिबुटी र उपयोगमा तयार गरेको लिखित शैक्षिक सामग्री प्रस्तुत	• विद्यार्थीलाई आफ्नो टोल छिमेकमा कुन रहेका कुनै दुई जडिबुटीको नाम र काम भन्न लगाएर	५

		गरी छलफल गराउने ।		
	• दंगिशरणका मुख्य बजार तथा बजार उन्मुख क्षेत्रहरु	• दंगिशरणको मुख्य मुख्य बजार हेकुली बालापुर आदीका बारेमा जानकारी दिने • विद्यार्थीहरुलाई आ आफ्नो वडाको सबैभन्दा ठुलो बजार र बन्दै गरेको बजार क्षेत्रको नाम भन्न लगाउने । • विद्यार्थीहरुले भनेको कुरा र शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीका साथैदंगिशरण गाउँपालिकाको प्रोफाइलमा भएका बजार क्षेत्रका बारेमा जानकारी दिने	• दंगिशरणका प्रमुख बजारको नाम भन्न लगाएर । • आफ्नो वडाको प्रमुख बजार भन्न लगाएर	५
	• दंगिशरणको सामान्य परिचय	• शिक्षकले दंगिशरण गाउँपालिकाको बारेमा आफुले खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्री लेखिएको चार्टबाट गाउँपालिकाको परिचय दिने । • बिद्यार्थीलाई गाउँपालिकाको परिचय भन्न लगाउने • बिद्यार्थीले भनेका र शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीमा उल्लेखित कुराहरु प्रदर्शन गर्दै अध्यापन गर्ने ।	• बिद्यार्थीलाई दंगिशरण गाउँपालिकाका बारेमा थाहा पाएका कुनै दुई कुरा भन्न लगाएर	५
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु २५	लोक गित परम्परा मागर, सख्या, अष्टिम्कि	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई थारु समुदायले गाइने मागर, सख्या, अष्टिम्कि चाडहरुको नाम भन्न लगाउने । • थारु समुदायले मनाउने कुन चाड कुन कुन महिना वा दिनमा मनाइन्छ भन्न लगाउने • शिक्षकले थारु समुदायका लोक गित परम्परा मागर, सख्या, अष्टिम्कि बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, तस्बीर, चित्र, तथा भिडियो प्रदर्शन गर्ने • विद्यार्थीहरुलाई मागर, सख्या, अष्टिम्कि पर्वहरुमा सहभागी भएको भएमा त्यस बेला गरिने क्रियाकलाप र पर्वका अनुभव सुनाउन लगाउने ।	• विद्यार्थीलाई मागर, सख्या, अष्टिम्कि गिती परम्पराका बारेमा भन्न लगाएर	५
	• सजना मैना	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई गनरु समुदायमा गाइने सजना मैना लोक गित परम्पारका बारेमा खोजी गरी थयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रस्तुत गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो गाउँघर समुदायमा गाइने सजना मैना गिती परम्परामा सहभागी भएको वा सुनेको भए सो अबसरमा सहभागी भएको अनुभव र गरिने क्रियाकलापहरु भन्न लगाउने । • आफूले प्रदर्शन गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीबाट आएका कुराहरुमा तुलना गर्दै सहजा मैना गिती परम्पराका बारेमा बताउने ।	• विद्यार्थीलाई आफ्नो गाउँघर समुदायमा गाइने सजना मैनाका बारेमा थाहा भएको कुनै एक एक कुरा भन्न लगाएर	४
	बड्कीमार ढुमरु, बर्का	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई थारु समुदायमा प्रचलित बड्कीमार ढुमरु, बर्का गित आदिका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीलाई थारु समुदायमा गाइने बड्कीमार ढुमरु, बर्का आदी गित आदि मध्ये आफूलाई थाहा भएको कुनै एक गीतका बारेमा भन्न लगाउने	• विद्यार्थीहरुलाई थारु समुदायमा गाइने बड्कीमार ढुमरु, बर्का गित तथा गित गाउँदा गरिने क्रियाकलापका बारेमा भन्न लगाएर	६

	• झुम्रा महोत्या, हुर्दुङ्गगा, लठ्ठहवा	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई थारु समुदायका गिती परम्परा झुम्रा महोत्या, हुर्दुङ्गगा, लठ्ठहवाका बारेमा खोजेर तयार गरेका चित्र, चार्ट, फोटो तथा भिजुअल सामग्री प्रदर्शन गर्ने • विद्यार्थीहरुलाई थारु समुदाय लगायतका समुदायमा गाइने झुम्रा महोत्या, हुर्दुङ्गगा, लठ्ठहवा गितका बारेमा र र त्यस अवसरमा गरिने क्रियाकलाप भन्न लगाउने । • आफूले प्रदर्शन गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीबाट आएका कुराहरुमा तुलना गर्दै जानकारी दिने ।	• विद्यार्थीलाई आफ्नो घर समुदायमा गाइने झुम्रा महोत्या, हुर्दुङ्गगा, लठ्ठहवा गितका बारेमा थाहा भएको कुनै एक कुरा भन्न तथा गरिने क्रियाकलापहरु गर्न लगाएर	५
	• झाम्रे, टप्पा, पैया भजनकृतन	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई दंगिशरणमा ब्राम्हण क्षेत्री तथा मगर समुदायका गिती परम्परा झाम्रे, टप्पा, पैया भजनकृतनका बारेमा खोजेर तयार गरेका चित्र, चार्ट, फोटो तथा भिजुअल सामग्री प्रदर्शन गर्ने • विद्यार्थीहरुलाई ब्राम्हण क्षेत्री तथा मगर समुदाय लगायतका समुदायमा गाइने झाम्रे, टप्पा, पैया भजनकृतन गितका बारेमा र र त्यस अवसरमा गरिने क्रियाकलाप भन्न लगाउने । • आफूले प्रदर्शन गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीबाट आएका कुराहरुमा तुलना गर्दै जानकारी दिने ।	• विद्यार्थीलाई आफ्नो घर समुदायमा गाइने झाम्रे, टप्पा, पैया भजनकृतन गितका बारेमा थाहा भएको कुनै एक कुरा भन्न तथा गरिने क्रियाकलापहरु गर्न लगाएर	५
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
पेसा, व्यवसाय र सीप **२०**	• आरन व्यवसाय	• दंगिशरण गाउँपालिकामा रहेको आरन व्यवसाय फलाम पिटेर औजार बनाउने सीपका बारेमा बताउने । • शिक्षकले आरन व्यवसायका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट, भिडियो आदी प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर छिमेक तथा गाउँमा देखेका आरन व्यवसायका बारेमा भन्न लगाउने • विद्यालय तथा घर नजिकै आरन व्यवसाय सञ्चालन भएको ठाँउको स्थलगत अवलोकन गराउने ।	• आरन व्यबसायका बारेमा थाहा पाएको कुनै एक कुरा भन्न लगाएर	**५**
	फलाम तथा तामा निर्मित औजार तथा भाडाकुडा	• दंगिशरण गाउँपालिकामा फलाम तथा तामा निर्मित औजार तथा भाडाकुडा निर्माण र यसको महत्वका बारेमा बताउने • विद्यार्थीहरुलाई घर छिमेक तथा विद्यालयमा प्रयोग हुने फलाम तथा तामा निर्मित औजार तथा भाडाकुडाका नाम र काम बारे बताउन लगाउने • फलाम तथा तामा निर्मित औजार तथा भाडाकुडाको प्रयोग र यसको स्थानीय महत्व बारे जानकारी दिने	• घर तथा छिमेकीहरुले गर्ने फलाम तथा तामा निर्मीत औजार तथा भाडाकुडा बनाउने पेसाको नाम बताउन लगाएर	**५**
	• दुनाटपरी खुटाई तथा दुना टपरिको बजारिकरण	• विद्यार्थीलाई दुना टपरी देखे/नदेखेको, प्रयोग गरेको / नगरेको, के काममा प्रयोग गर्ने गरेको आदि कुरा सोध्ने । • शिक्षकले दुनाटपरी खुटाई र बजारीकरण सम्बन्धि तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रस्तुत गर्ने । • शिक्षकले गाउँघरमै पाइने साल , मालुका,चिउरी आदिको पातबाट दुना टपरी बनाउन सकिने कुराको जानकारी दिने • दुनाटपरीलाई घर परिवारमा हुने विवाह, जन्म तथा मृत्य	• दुना टपरीको प्रयोगका बारेमा सोधेर • दुनाटपरी कसरी बनाइन्छ सोधेर •	**५**

		संस्कार आदि धेरै मानिस जम्मा हुँदा थाल कचौराका रुपमा प्रयोग गर्ने परम्परागत चलनका बारेमा जानकारी दिने । • विद्यार्थीलाई गाउँघरमा दुनाटपरी खुट्दै गरेको र त्यसलाई घरायसी काममा प्रयोग गर्दै गरेका स्थलहरुको अवलोकन गराउने । • गाउँघर तथा बजारमा दुना टपरीका माग धेरै हुने भएकाले यसको व्यवसायिक उत्पादन गरी बजारीकरण गर्न सकिने कुराको जानकारी दिने । यसका लागि गाउँघरमा केही महिलाहरुले दुना टपरी व्यवसाय सञ्चालन गरेर आम्दानी गर्ने गरेको उदाहरणहरु दिने ।		
	• बासबाट घरेलु सामान निर्माण	• विद्यार्थीलाई स्थानीय स्तरमा पाइने बासबाट घरेलु सामान बनाएको देखे/नदेखेको, प्रयोग गरेको / नगरेको, के काममा प्रयोग गर्ने गरेको आदि कुरा सोध्ने । • शिक्षकले बासबाट घरेलु सामान निर्माण गरेको सम्वन्धी शैक्षिक सामग्री निर्माण गरेको चार्ट प्रस्तुत गर्ने । • शिक्षकले गाउँघरमै बासबाट निर्माण गर्न सकिने घरेलु सामानको नाम र कामका बारेमा जानकारी दिने • विद्यार्थीलाई गाउँघरमा बासको घरेलु सामान प्रयोग गरेर घरेलु सामान निर्माण गर्दै गरेका स्थलहरुको अवलोकन गराउने । • यस्लाई व्यबसायको रुपमा प्रयोग गर्न सकिने कुराको जानकारी दिने ।	• बासबाट घरेलु सामान निर्माण बारे थाहा भएको कुनै दुई कुरा भन्न लगाएर	५
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
मूल्य शिक्षा, जीवन उपयोगी सीप, उद्घोषण कला, व्यवहारिक लेखन २०	. उद्घोषण	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई उद्घोषण कलाका बारेमा जानकारी दिने । • विद्यार्थीलाई उद्घोषण/ बोल्ने कला भनेको के हो भन्न लगाउने • शिक्षकले उद्घोषण कलासँग सम्बन्धित तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीका टिप्स लेखिएको चार्ट प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीलाई कक्षामै माइक्रोफोन दिएर बोल्ने अभ्यास गर्न लगाउने • उद्घोषण पूर्व गर्नुपर्ने तयारीका बारेमा जानकारी दिएर ।	• विद्यार्थीलाई कुनै कुरा बोल्न लगाएर • उद्घोषण गर्दाको तयारी भन्न लगाएर •	५
	. उद्घोषणमा सम्बोधन सीप	• सभा समारोह आदि औपचारिक कार्यक्रमको उद्घोषण गर्दा गरिने सम्बोधनको तरिकाबारे जानकारी दिने • सम्बोधन गर्दा कार्यक्रमका अध्यक्ष ज्यू, प्रमुख अतिथि ज्यु, ड्यासमा आसिन अतिथि गण तथा उपस्थित सम्पूर्ण सज्जनवृन्द मात्र भन्ने । कसैलाई व्यक्तिगत सम्बोधन, धेरै पद जोडेर लामो भाषण नगर्ने सम्बोधन नगर्ने । • उत्कृष्ट सम्बोधन शैलीका उदाहरणहरुको भिडियो क्लीप्सहरु देखाउने । • विद्यार्थीहरुलाई माइक्रोफोन दिएर उद्घोषणमा गरिने सम्बोधनको अभ्यास गर्न लगाउने ।	• उद्घोषण गर्दा सम्बोधन गरिने कुराबारे सोधेर • उद्घोषण सम्बोधनका अभ्यास प्रस्तुत गर्न लगाइ अवलोकन गरेर •	५

	. कलात्मक उद्घोषण शैली	. उद्घोषण कार्यक्रमको प्रभावकारीताको मापन भएकाले उद्घोषण शैली कलात्मक हुनुपर्छ भन्ने कुरालाई उद्घोषकले सधैं ख्याल राख्नुपर्ने कुरा बताउने . उद्घोषणले समयको पालना र उद्घोषण गरिरहेको विषयलाई सधैं ध्यानमा राखेर उद्घोषण गर्नुपर्ने कुरा बताउने । . कलात्मक उद्घोषण कार्यक्रम सफलताको सूचक भएकाले उद्घोषकलाई विषय केन्द्रित हुन, समयको पाबन्दीलाई ख्याल गर्न र वक्ताहरुलाई विषयभन्दा बाहिर नजाने कुरामा सचेत रहनु पर्ने कुरालाई सधै मनन गर्नुपर्ने कुरा बताउने । . कक्षाकोठामै उद्घोषण प्रतियोगीता सञ्चालन गरी तुलनात्मक रुपमा कुन विद्यार्थीले उद्घोषण गरेको कुन पक्ष राम्रो भयो भनेर विद्यार्थीलाई नै मूल्याङ्कन गर्न लगाउने ।	. सहयोगी भावना तथा खुशीका बारेमा विद्यार्थीलाई भन्न लगाएर . सहयोग गरेको तथा खुशी भएको अभिनय गर्न लगाएर	५
	. तर्क क्षमता खेल	. शिक्षकले तर्क क्षमताका लागि चाहिने सामग्रीको सूची बनाउने . कक्षा कोठामै बिद्यार्थीहरुलाई तर्क क्षमता प्रस्तुत गर्ने समुहगत अभ्यास गराएर देखाउने । . तर्क क्षमताबाट व्यक्तित्व बिकासमा हुने फाइदाका बारेमा जानकारी दिने ।	. तर्क भनेको के हो भन्न लगाएर . तर्क क्षमताबाट हुने कुनै एक फाइदाका बारेमा भन्न लगाएर	५
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
सामाजिक कार्य, संघसंस्था र स्थानीय खेलहरु १२	. सामुदायिक पुस्तकालय	. विद्यालयमा आई अध्ययन गर्न नसकिने अवस्थामा समुदायले सञ्चालन गरेका सामुदायिक पुस्तकालयमा गएर अध्ययन गर्न सकिन्छ भन्ने जानकारी दिने । . आफ्नै समुदायमा कुनै पुस्तकालय छ भने त्यसलाई उदाहरण दिएरबताई दिने । . घोराहीमा रहेको सर्बोदय र गढवामा रहेको सामुदायिक पुस्तकालय अबलोकन गराउन सक्ने अबस्था रहेमा यी सामुदायिक पुस्तकालयको अबलोकन गराई सामुदायिक पुस्तकालयका बारेमा जानकारी दिदा अध्यापन झनै प्रभावकारी हुन्छ ।	. विद्यार्थीलाई आफ्नो गाउँपालिका वा नजिकको कुनै पालिकामा रहेको सामुदायिक पुस्तकालयको नाम भन्न लगाएर	३
	. सामुदायिक सिकाई केन्द्र	. शिक्षकले खोजी गरी तयार गरेको सामुदायिक सिकाई केन्दसंग सम्वन्धित शैक्षिक सामग्री चार्टमा प्रस्तुत गर्ने । . बिद्यार्थीलाई सामुदायिक सिकाई केन्द्रका बारेमा थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । . शिक्षकले तयार गरेको सामग्री र बिद्यार्थीबाट आएको टिपोटका आधारमा अध्यापन गर्ने । . बिद्यालय नजिक सामुदायिक सिकाई केन्द्र भएको अबस्थामा स्थलगत अवलोकन गराई सामुदायिक सिकाई केन्द्रका बारेमा जानकारी दिने ।	. बिद्यार्थीलाइ सामुदायिक सिकाई केन्द्रडाब रेमा थाहा पाएको कुनै दुई कुरा भन्न लगाएर	३
	. महिला बिकास संस्थाहरु	. महिलाहरुलाई सहज तरिकाले क्षमता बिकास लगाउत आयआर्जनमा सहयोग गर्ने लगायतका सेवा उपलब्ध गराउने उदेश्यले महिला बिकास संस्थाहरु स्थापना हुने	. महिला बिकास संस्थाका बारेमा भन्न लगाएर	३

		गरेको बारे जानकारी दिने । • शिक्षकले महिला बिकास संस्थाहरुकाा बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री विद्यार्थीमाभ्र देखाउने • नजिकैको कुनै एक महिला बिकास संस्थाको अपिसको अवलोकन गराई यसले कसरी काम गछ भन्ने कुराको जानकारी दिने ।	• नजिकको महिला बिकास संस्थ अबलोकन गर्दा देखेको कुरा भन्न लगाएर	
	. इको क्लव	• बिद्यार्थीहरुलाई आफुलाई इको क्लवका बारेमा थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने • शिक्षकले इको क्लवका बारेमा खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीको चार्ट प्रदर्शन गर्ने । • इको क्लवले बिद्यालय वा समुदायमा कसरी हरियाली कायम गर्न सक्छन भनेर जानकारी दिने । • इको क्लवका माध्यमबाट कसरी संगठित भएर हरियाली प्रबर्धनका साथै सृजनात्मक काम गर्न सकिन्छ भन्ने बारेमा जानकारी दिने ।	• बिद्यार्थीहरुलाई इको क्लवका बारेमा थाहा भएको कुरा भन्न लगाएर	३
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
विपत व्यवस्थापन, फोहोर व्यवस्थापन र हरित विद्यालय १६	. विपत जोखिम न्युनिकरण	• शिक्षकले विपत जोखिम न्युनिकरणका बारे लेखिएको चार्ट पेपर प्रस्तुत गर्ने • विद्यार्थीलाई विपत जोखिम न्युनिकरणका बारे जानकारी दिने • विद्यार्थीहरुलाई विपत जोखिम न्युनिकरणका उपायहरुको सूची बनाएर प्रस्तुत गर्न लगाउने • शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले बनाएको सूचीका बारेमा छलफल गर्दै पढाउने	• विपत जोखिम न्युनिकरणका बारेमा सोधेर • विपत जोखिम न्युनिकरणका उपायहरु सोधेर	४
	. प्राकृतिक तथा मानव जन्य प्रकोपबाट जोगिने उपायहरु	• शिक्षकले प्राकृतिक तथा मानव जन्य प्रकोपबाट जोगिने उपायहरुबारे लेखिएको चार्ट पेपर प्रस्तुत गर्ने • विद्यार्थीलाई प्राकृतिक तथा मानव जन्य प्रकोपबाट जोगिने उपायहरुबारे जानकारी दिने • विद्यार्थीहरुलाई प्राकृतिक तथा मानव जन्य प्रकोपबाट जोगिने उपायहरुको सूची बनाएर प्रस्तुत गर्न लगाउने • शिक्षकले तयार गरेको शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थीले बनाएको सूचीका बारेमा छलफल गर्दै पढाउने	• प्राकृतिक तथा मानव जन्य प्रकोपबाट जोगिने उपायहरुबारे सोधेर	४
	. खेरजाने फोहोबस्तुबाट सजाबटका सामग्री निर्माण	• खेरजाने फोहोबस्तुबाट सजाबटका सामग्री निर्माणका तरिका बारे बताउने । • शिक्षकले खेरजाने फोहोबस्तुबाट सजाबटका सामग्री निर्माणका बारेमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चित्र, चार्ट तथा भिडियो फोटो आदि प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीलाई खेरजाने फोहोबस्तुबाट सजाबटका सामग्री निर्माण गर्ने तरिका सोध्ने बिद्यालय परिसरमा थुप्रिएका केही खेरजाने फोहोबस्तुबाट सजाबटका सामग्री निर्माणको अभ्यास गरेर देखाउने	• विद्यार्थीलाई खेरजाने फोहोबस्तुबाट सजाबटका सामग्री निर्माण गर्ने कुनै एक उपाएबार बताउन लगाएर	४
	. खेरजाने पानीको उपयोग	• विद्यालयमै खेर जाने पानीलाई कसरी उपयोग गर्न सकिन्छ भन्ने अभ्यास गरेर देखाउने । • खेर जाने पानीको उपयोगका बारेमा शिक्षकले खोजी	• विद्यार्थी खेर जाने पानीलाई कसरी उपयोग गर्न सकिन्छ	४

		गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीको चार्ट प्रस्तुत गर्ने • बिद्यार्थीलाई तपाइको घरमा खेर जाने पानीको उपयोग कसरी भएको छ सोध्ने । • खेर जाने पानीको उपयोगबाट फाइदा दिएको कुनै एक स्थानको अबलोकन गराई त्यसबाट भएको फाइदाबारे देखाएर सिकाउने ।	भन्ने कुरा भन्न लगाएर	

विषयवस्तुको क्षेत्रक्रम, सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन विधि तथा प्रकृया कक्षा ६

क्षेत्र/थिम	मुख्य विषयवस्तु	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
दंगिशरणको परिचय तथा धार्मीक पर्यटकिय स्थलहरु ३५	• दंगिशरणको जातजातीगत अबस्था	• दंगिशरण गाउँपालिकामा रहेको जातजातीगत अबस्थाका बारेमा शिक्षकले प्रोफाइल अध्ययन गरी वा अन्य तरिकाले खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गरी बिद्यार्थीलाई जानकारी दिने । • बिद्यार्थीहरुलाई आफ्नो गाउँघरमा रहेका जातजातीका नाम भन्न लगाउने । • राष्ट्रिय तत्थ्याङ्क कार्यालयको वेभसाइड हेरेर दंगिशरण गाउँपालिकाको जातजातीगत अबस्थाका बारेमा छलफल गराउने	• विद्यार्थीलाई आफूलाई थाहा भएको जातजातीका नाम भन्न लगाएर • दंगिशरणमा बसोबास गर्ने जातजातीको नाम सोधेर	८
	• दंगिशरणको जनसांख्यिक अबस्था	• दंगिशरणमा गाउँपालिकाको वेभसाइड हेरेर तथा राष्ट्रिय तत्थ्याङ्क कार्यालयको वेभसाइड हेरेर दंगिशरण गाउँपालिका र वडाहरुको जनसांख्यिक अबस्था अध्ययन गरी शिक्षकले तयार गरेको पाठसंग सम्वन्धित जनसांख्यिक अबस्था सम्वन्धि शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गर्ने • बिद्यार्थीलाई आफ्नो गाउँपालिका तथा वडाको जनसंख्याका बारेमा थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • जनसंख्याको वडागत तथा लैगिक बिभाजन नक्सामा प्रस्तुत गरी देखाउने । • जनसंख्या सम्वन्धि जानकार व्यक्तिलाई कक्षा कोठामा आमन्त्रण गरी जनसंख्या बढ्दा वा घट्दा पर्ने असरका बारेमा बिद्यार्थी संग छलफल गराउने ।	• विद्यार्थीलाई आफ्नो गाउँपालिका वा वडाको जनसंख्या कति छ भन्ने सोधेर • जनसंख्याले विकासमा पार्ने कुनै एक असर भन्न लगाएर	८
	सतिघाट मान्दिर बुलबुले ताल	• विद्यार्थीलाई दंगिशरणका धार्मिक तथा पर्यटकिय क्षेत्रहरु सतिघाट मन्दिर र बुलबुले तालका बारेमा थाहा पाएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीका चार्टहरु प्रस्तुत गर्ने । • सतिघाट मन्दिर तथा बुलबुले ताल संरक्षण समितिका पदाधिकारीहरुलाई कक्षाकोठामा आमन्त्रण गरी जानकारी दिन लगाउने ।	• विद्यार्थीलाई सतिाट मन्दिरका बारेमा कुनै एक कुरा भन्न लगाएर • बिद्यार्थीलई बुलबुले तालका बारेमा कुनै एक कुरा भन्न लगाएर	८
	• दंगिशरणमा निर्मित कृतिम ताल पोखरी	• दंगिशरण गाउँ पालिकामा निर्मित कृतिम ताल, पोखरी तथा हाइड्यामहरुका बारेमा बिद्यार्थीहरुलई थाहा पाएका कुराहरु भन्न लगाउने । • शिक्षकले पाठसंग सम्वन्धित कुरा बारे खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीका चार्टहरु प्रदर्शन गर्ने । • दंगिकरणमा निर्मित कृतिम ताल पोखरी तथा	• दंगिशरणको कृतिम ताल पोखरीका नामहरु भन्न लगाएर • दंगिशरणमा कृतिम ताल पोखरीहरु कहाँ कहाँ छन भन्न	६

		हाइड्यामका चित्रहरु तथा भिडियोहरु संकलन गरी प्रदर्शन गर्ने ।	लगाएर	
	• दंगिशरणका ऐतिहासिक महत्वका क्षेत्रहरु	• दंगिशरणका ऐतिहासिक महत्वका क्षेत्रहरुको नाम बिद्यार्थीहरुलाई भन्न लगाउने । • शिक्षकले गाउँपालिका प्रोफाइल तथा अन्य सामग्री अध्ययन गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीको चार्ट प्रदर्शन गर्ने । • बिद्यालय नजिकै कुनै ऐतिहासिक महत्वका क्षेत्रहरु भएमा अबलोकन गराई ऐतिहासिक महत्वका क्षेत्रका बारेमा जानकारी दिने ।	• दंगिशरणकाक कुनै दुई ऐतिहासिक महत्वका क्षेत्रहरुको नाम भन्न लगाएर	५
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु २५	• दंगिशरणका थारु समुदायमा प्रचलित परम्परागत संस्कारहरु	• शिक्षकले विद्याथीहरुलाई दंगिशरणका थारु समुदायमा प्रचलित संस्कारहरुका बारेमा बिद्यार्थीहरुलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले दंगिशरणमा थारु समुदायमा प्रचलनमा रहेका संस्कारहरुका बारेमा अध्ययन गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीका चार्टहरु अडियो भिडियो क्लीपहरु प्रदर्शन गर्ने । • दंगिशरण गाउँपालिकाका थारु समुदायले गर्ने संस्कारका क्रियाकलापमहरुको अबलोकन गराउने ।	• कक्षामा रहेका थारु समुदायका विद्यार्थीलाई आफ्नो समुदायमा गरिने बिभिन्न सस्कारहरुको नाम भन्न लगाएर • सस्कारमा गरिने क्रियाकलापका कारेमा भन्न लगाएर ।	६
	• जन्म संस्कार	• दंगिशरणमा बसोबास गर्ने थारु, ब्राम्हण क्षेत्री मगर तथा नेवार लगायतका समुदायले जन्मका अबसरमा के कस्ता संस्कार गर्ने गरेका छन भन्ने बारे बिद्यार्थीलाई सोधेर । • दंगिशरणमा जन्मसंस्कारमा गरिने क्रियाकलापका बारेमा शिक्षकले खोजी गरी तयार गरेको संस्कार सम्वन्धिी शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, फोटोहरु तथा अडियो भिडियो क्लिपहरु बनाई प्रदर्शन गर्ने । दंगिशरणका जन्मको अबसरमा हुने कुनै संस्कारहरु भइरहेका स्थानहरुको प्रत्यक्ष अबलोकन गराउन सक्ने अबस्था भएमा अबलोकन गराएर	• बिद्यार्थीहरुलाई जन्म संस्कारका बारेमा कुनै दुई कुरा भन्न लगाएर • बिद्यार्थीलई जन्म संस्कारका बारेमा गरिने कुनै एक क्रियाकलाप भन्न लगाएर	५
	• ब्रतबन्ध संस्कार	• दंगिशरणमा बसोबास गर्ने थारु, ब्राम्हण क्षेत्री मगर तथा नेवार लगायतका समुदायले ब्रतबन्धका अबसरमा के कस्ता संस्कार गर्ने गरेका छन भन्ने बारे बिद्यार्थीलाई सोधेर । • दंगिशरणमा ब्रतबन्ध संस्कारमा गरिने क्रियाकलापका बारेमा शिक्षकले खोजी गरी तयार गरेको संस्कार सम्वन्धिी शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, फोटोहरु तथा अडियो भिडियो क्लिपहरु बनाई प्रदर्शन गर्ने । दंगिशरणका ब्रतबन्धको अबसरमा हुने कुनै संस्कारहरु भइरहेका स्थानहरुको प्रत्यक्ष अबलोकन गराउन सक्ने अबस्था भएमा अबलोकन गराएर	• बिद्यार्थीहरुलाई ब्रतबन्ध संस्कारका बारेमा कुनै दुई कुरा भन्न लगाएर • बिद्यार्थीलई ब्रतबन्ध संस्कारका बारेमा गरिने कुनै एक क्रियाकलाप भन्न लगाएर	५
	• बिबाह संस्कार	• दंगिशरणमा बसोबास गर्ने थारु, ब्राम्हण क्षेत्री मगर तथा नेवार लगायतका समुदायले बिबाहका अबसरमा के कस्ता संस्कार गर्ने गरेका छन भन्ने बारे बिद्यार्थीलाई सोधेर ।	• बिद्यार्थीहरुलाई बिबाह संस्कारका बारेमा कुनै दुई कुरा भन्न लगाएर	५

क्षेत्र/थिम	मुख्य विषयवस्तु	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घन्टा
		• दंगिशरणमा बिबाह संस्कारमा गरिने क्रियाकलापका बारेमा शिक्षकले खोजी गरी तयार गरेको संस्कार सम्वन्धिी शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, फोटोहरु तथा अडियो भिडियो क्लिपहरु बनाई प्रदर्शन गर्ने । दंगिशरणका बिबाहको अबसरमा हुने कुनै संस्कारहरु भइरहेका स्थानहरुको प्रत्यक्ष अबलोकन गराउन सक्ने अबस्था भएमा अबलोकन गराएर	• बिद्यार्थीलई बिबाह संस्कारका बारेमा गरिने कुनै एक क्रियाकलाप भन्न लगाएर	
	• मृत्यु संस्कार	• दंगिशरणमा बसोबास गर्ने थारु, ब्राम्हण क्षेत्री मगर तथा नेवार लगायतका समुदायले मृत्युका समयमा के कस्ता संस्कार गर्ने गरेका छन भन्ने बारे बिद्यार्थीलाई सोधेर । • दंगिशरणमा मृत्यु संस्कारमा गरिने क्रियाकलापका बारेमा शिक्षकले खोजी गरी तयार गरेको संस्कार सम्वन्धिी शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, फोटोहरु तथा अडियो भिडियो क्लिपहरु बनाई प्रदर्शन गर्ने । दंगिशरणका मृत्युको समयमामा हुने कुनै संस्कारहरु भइरहेका स्थानहरुको प्रत्यक्ष अबलोकन गराउन सक्ने अबस्था भएमा अबलोकन गराएर	• बिद्यार्थीहरुलाई मृत्यु संस्कारका बारेमा कुनै दुई कुरा भन्न लगाएर • बिद्यार्थीलई मृत्यु संस्कारका बारेमा गरिने कुनै एक क्रियाकलाप भन्न लगाएर	५
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
पेसा, व्यवसाय र सीप २०	• पुस्प व्यबसाय	• शिक्षकले खोजी गरी तयार गरेको पाठसँग सम्बन्धित दंगिशरणपालिकाका मानिसले गर्ने पुस्प व्यबसायका बारेको चार्ट, चित्र तथा भिडियो सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुका परिवार छिमेक वा गाउँका मानिसले गर्ने पुस्प व्यबसाय के के हुन भनी सोध्ने • विद्यार्थीलाई बिद्यालय नजिकै गाउँमा पुष्प व्यबसाय भइरहेको नजिकैको क्षेत्रको स्थलगत अवलोकनको अवसर प्रदान गर्ने । • पुष्प व्यबसाय गरिरहेका कृषकलाई कक्षामा आमन्त्रण गरी उनीहरुका अनुभवहरु सुन्न लगाउने ।	• बिद्यार्थीहरुलाई दंगिशरणमा कुन कुन ठाँउमा पुष्प व्यबसाय भइरहेको छ भन्न लगाएर • पुष्प व्यबसायबाट हुने फाइदाबारे भन्न लगाएर	**५**
	• नर्सरी व्यबसाय	• शिक्षकले खोजी गरी तयार गरेको पाठसँग सम्बन्धित दंगिशरणपालिकाका मानिसले गर्ने नर्सरी व्यबसायका बारेको चार्ट, चित्र तथा भिडियो सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुका परिवार छिमेक वा गाउँका मानिसले गर्ने नर्सरी व्यबसाय के के हुन भनी सोध्ने • विद्यार्थीलाई बिद्यालय नजिकै गाउँमा नर्सरी व्यबसाय भइरहेको नजिकैको क्षेत्रको स्थलगत अवलोकनको अवसर प्रदान गर्ने । • नर्सरी व्यबसाय गरिरहेका कृषकलाई कक्षामा आमन्त्रण गरी उनीहरुका अनुभवहरु सुन्न लगाउने ।	• बिद्यार्थीहरुलाई दंगिशरणमा कुन कुन ठाँउमा नर्सरी व्यबसाय भइरहेको छ भन्न लगाएर • नर्सरी व्यबसायबाट हुने फाइदाबारे भन्न लगाएर	**५**
	• जडिबुटी व्यबसाय	• शिक्षकले खोजी गरी तयार गरेको पाठसँग सम्बन्धित दंगिशरणपालिकाका मानिसले गर्ने जडिबुटी व्यबसायका बारेको चार्ट, चित्र तथा भिडियो सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुका परिवार छिमेक वा गाउँका मानिसले गर्ने जडिबुटी व्यबसाय के के हुन भनी सोध्ने • विद्यार्थीलाई बिद्यालय नजिकै गाउँमा जडिबुटी व्यबसाय	• बिद्यार्थीहरुलाई दंगिशरणमा कुन कुन ठाँउमा जडिबुटी व्यबसाय भइरहेको छ भन्न लगाएर • जडिबुटी व्यबसायबाट	**५**

		भइरहेको नजिकैको क्षेत्रको स्थलगत अवलोकनको अवसर प्रदान गर्ने । • जडिबुटी व्यबसाय गरिरहेका कृषकलाई कक्षामा आमन्त्रण गरी उनीहरुका अनुभवहरु सुन्न लगाउने ।	हुने फाइदाबारे भन्न लगाएर	
	•स्थानीय बाबियो निर्मित डोरी तथा घरायसी सामान	• शिक्षकले खोजी गरी तयार गरेको पाठसँग सम्बन्धित दंगिशरणपालिकाका मानिसले गर्ने स्थानीय बाबियो निर्मित डोरी तथा घरायसी सामानका बारेको चार्ट, चित्र तथा भिडियो सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुका परिवार छिमेक वा गाउँका मानिसले गर्ने स्थानीय बाबियो निर्मित डोरी तथा घरायसी सामान के के हुन भनी सोध्ने • विद्यार्थीलाई बिद्यालय नजिकै गाउँमा स्थानीय बाबियो निर्मित डोरी तथा घरायसी सामान निर्माण भइरहेको नजिकैको क्षेत्रको स्थलगत अवलोकनको अवसर प्रदान गर्ने । • स्थानीय बाबियो निर्मित डोरी तथा घरायसी सामान बनाई उपयोग बिक्रीबितरण गरिरहेका कृषकलाई कक्षामा आमन्त्रण गरी उनीहरुका अनुभवहरु सुन्न लगाउने ।	• बिद्यार्थीहरुलाई दंगिशरणमा कुन कुन ठाँउमा स्थानीय बाबियो निर्मित डोरी तथा घरायसी सामान बनाउने काम भइरहेको छ भन्न लगाएर • स्थानीय बाबियो निर्मित डोरी तथा घरायसी सामानबाट हुने फाइदाबारे भन्न लगाएर	५
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
मूल्य शिक्षा, जीवनोपयोगी सीप, उद्घोषण कला, व्यवहारिक लेखन २०	. निबेदन परिचय	• शिक्षकले निबेदन परिचय का बारेमा खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्टमा वा प्रोजेक्टरबाट प्रस्तुत गर्ने । • शिक्षकले निबेदन परिचयका साथै यसका फाइदा र महत्वका बारेमा जानकारी दिने । • शिक्षकले कक्षाकोठाका विद्यार्थीहरु बिच निबेदन भनेको के हो कसरी लेख्ने यस्को के महत्व छ भनेर छलफल गराउने । • निबेदनका नमुनाहरुका बारेमा छलफल गराउने ।	• बिद्यार्थीहरुलाई निबेदन भनेको के हो भन्न लगाएर । • निबेदन के कुरामा कहाँ काम लाग्छ भन्न लगाएर	५
	. निबेदनका तत्वहरु	• शिक्षकले निबेदनका तत्वहरुका बारेमा खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्री चार्टमा वा प्रोजेक्टरबाट प्रस्तुत गर्ने । • शिक्षकले निबेदनका तत्वहरुका साथै यसका फाइदा र महत्वका बारेमा जानकारी दिने । • शिक्षकले कक्षाकोठाका विद्यार्थीहरु बिच निबेदनका तत्वहरु लाई सुत्रमा भन्न लगाउने अभ्यास गराउने । • निबेदनका नमुनाहरु ल्याई त्यसका तत्वहरुका बारेमा छलफल गराउने ।	• बिद्यार्थीहरुलाई निबेदनका कुन दुई तत्व भन्न भन्न लगाएर । • निबेदनमा कुनै तत्व छुटेमा के हुन्छ भन्न लगाएर	५
	. निवेदन लेख्ने ढाँचा/तरिका	• शिक्षकले निवेदन भनेको के हो ? निवेदनको आवश्यकता, उपयोग र निवेदनमा हुनुपर्ने अंगहरु, निवेदन लेख्ने ढाँचा तथा तरिकाका बारेमा विद्यार्थीलाई बताउने । • विद्यार्थीलाई निवेदन भनेको के हो ? यो किन लेखिन्छ ? यसको के महत्व छ आदि भन्न लगाउने । • शिक्षकले पाठसँग सम्बन्धित विषयमा खोजी गरी तयार	• बिद्यार्थीलाई निवेदनको ढाँचा तयार गर्न लगाएर • निबेदनको ढाँचा तयार गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुनै दुई कुरा भन्न	५

		गरेको शैक्षिक सामग्री चार्ट पेपर वा प्रोजेक्टरबाट प्रस्तुत गर्ने । • कक्षाकोठामै शिक्षकले कुनै एक विषय दिई (उदाहरण भोलि विद्यालय आउन नसक्ने व्यहोरा) निवेदन लेख्ने अभ्यास गराउने ।	लगाएर	
	निर्णय सिप	• शिक्षकले निर्णयको महत्व दर्शाउदै निर्णय सीपका बारेमा बारेमा बताउने । • शिक्षकले पाठसंग सम्वन्धित निर्णय सीपका बारेमा खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, भिडियो क्लीप आदि प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीलाई निर्णय भनेको के हो र निर्णय सिपले के काम गर्छ भन्न भन्न लगाउने । • निर्णय सीप भएका व्यक्तिको उदाहरण दिई त्यस प्रकारको निर्णय क्षमता भएमा समाज देशले प्रगति गर्न सक्ने कुराका बारेमा बिद्यार्थीलाई जानकारी दिने ।	• विद्यार्थीलाई निर्णय भनेको के हो सोधेर • बिद्यार्थीलाई निर्णय सिपका बारेमा कुनै दुई कुरा भन्न लगाएर	५
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
सामाजिक कार्य, संघसंस्था र स्थानीय खेलहरु १२	. वडा अध्यक्ष तथा सदस्यहरु	• शिक्षकले वडा अध्यक्ष तथा सदस्यहरु तथा वडाको संरचनाका बारेमा बिद्यार्थीहरुलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले पाठसंग सम्वन्धित खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, भिडियो क्लीप वा फोटो प्रदर्शन गर्ने । • वडा अध्यक्ष वा वडा सदस्यलाई एक दिन समय मिलाएर कक्षामा आमन्त्रण गरी श्रोत व्यक्ति बनाई वडा अध्यक्ष वडा सदस्यका जिम्मेबारीहरु उनीहरुले गर्ने काम आदी बारे बिद्यार्थीहरुलाई जानकारी दिने ।कक्षाकोठामा ंगिशरण १५ मा रहेको ऐतिहासिक सर्वोदय पुस्तकालयको बारेमा जानकारी दिने ।	• बिद्यार्थीलाई वडा अध्यक्ष तथा सदस्यहरुले गर्ने कुनै एक काम भन्न लगाएर • वडा कार्यालयको प्रसासनिक संरचनाका बारेमा सोधेर	३
	. गाउँपालिका अध्यक्ष तथा उपाध्यक्षहरु	• शिक्षकले दंगिशरण गाउँपालिकाका बर्तमान तथा निबर्तमान तथा पुर्ब गाउँपालिका अध्यक्ष उपाध्यक्षका बारेमा बिद्यार्थीहरुलाई भन्न लगाउने । • शिक्षकले पाठसंग सम्वन्धित बिषयमा खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीका चार्ट, भिडियो क्लिप तथा तस्बिरहरु प्रदर्शन गर्ने । • गाउँपालिकाका अध्यक्ष तथा उपाध्यक्षले गर्ने कामहरुका बारेमा जानकारी दिने । • गाउँपालिका अध्यक्ष तथा उपाध्यक्षलाई कक्षा कोठामा आमन्त्रण गरी उनीहरुले गर्ने काम र उनीहरुका अनुभवहरु आदान प्रदान गर्ने अबसर प्रदान गर्ने ।	• बिद्यार्थीलाई गाउँपालिका अध्यक्ष तथा उपाध्यक्षका बारेमा आफुले थाहा पाएका कुनै दुई कुरा भन्न लगाएर । • गाउँपालिका अध्यक्ष वा उपाध्यक्षको कुनै एक काम भन्न लगाएर	३
	.प्रदेश र संघमा निर्बाचित जनप्रतिनिधी हरु	• शिक्षकले दंगिशरण गाउँपालिकाका बर्तमान तथा निबर्तमान तथा पुर्ब गाउँपालिका अध्यक्ष उपाध्यक्षका बारेमा बिद्यार्थीहरुलाई भन्न लगाउने । • शिक्षकले पाठसंग सम्वन्धित बिषयमा खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीका चार्ट, भिडियो क्लिप तथा	• बिद्यार्थीलाई प्रदेश र संघमा निर्बाचित जनप्रतिनिधीहरुका बारेमा आफुले थाहा पाएका कुनै दुई कुरा	३

		तस्बिरहरु प्रदर्शन गर्ने । . प्रदेश र संघमा निर्बाचित जनप्रतिनिधीहरुले गर्ने कामहरुका बारेमा जानकारी दिने । . प्रदेश र संघमा निर्बाचित जनप्रतिनिधी मध्ये कुनै एक जनालाई कक्षा कोठामा आमन्त्रण गरी उनीहरुले गर्ने काम र उनीहरुका अनुभवहरु आदान प्रदान गर्ने अबसर प्रदान गर्ने ।	भन्न लगाएर । . प्रदेश र संघमा निर्बाचित जनप्रतिनिधीहरुको कुनै एक काम भन्न लगाएर	
	. गाउँपालिकाका प्रेरक व्यक्तित्वहरु	. शिक्षकले दंगिशरणपालिका समाजसेवामा समर्पित राजनीतिक परिबर्तनमा उल्लेख्य भुमिका निर्बाह गरेका तथा सामाजिक काममा क्रियाशिल प्रेरक व्यक्तित्वहरुका बारेमा बिद्यार्थीहरुलाई भन्न लगाउने । . शिक्षकले पाठसंग सम्वन्धित बिषयमा खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, तस्विरहरु प्रदर्शन गर्ने । . गाउँमा उपलब्ध हुने प्रेरक व्यक्तित्वहरुलाई कक्षा कोठामा आमन्त्रण गरी उनीहरुले गरेका काम उनीहरुका अनुभव तथा त्यसले समाजमा ल्याएको परिबर्तन आदीका बारेमा अन्तर्क्रियात्मक तलफल गर्ने ।	. बिद्यार्थीहरुलाई तपाइको गाउँमा रहेका प्रेरक व्यक्तिहरुको नाम भन्न लगाएर । . प्रेरक व्यक्तिले गरेका कामका बारेमा भन्न लगाएर	३
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
विपत व्यवस्थापन, फोहोर व्यवस्थापन र हरित विद्यालय १६	. बिपतबाट बच्ने उपायहरु	. शिक्षकले पाठसंग सम्वन्धित बिपतबाट बच्ने उपायका बारेमा खोजी गरी तयार गरेको चार्ट, चित्र वा भिडियो क्लीप प्रदर्शन गर्ने । . विद्यार्थीलाई बिपतबाट बच्ने उपायहरुका बारेमा भन्न लगाउने । . बिपतबाट बच्ने उपायका बारेमा बिपतमा काम गरेका अनुभवी व्यक्तिहरुका कक्षाकोठामा आमन्त्रण गरी उनीहरुका अनुभवहरु कक्षाकोठामा बाड्ने अबसर मिलाउने ।	. विद्यार्थीलाई बिपतबाट बच्ने उपायका बारेमा भन्न लगाएर . कस्तो बिपतमा के गर्न सकिन्छ भन्ने कुरा भन्न लगाएर	४
	. आगलागीबाट जोगिन गरिने कृत्रिम अभ्यास	. शिक्षकले विद्यार्थीलाई आगलागीका घटनाबाट जोगिन गरिने कृत्रिम अभ्यासका बारेमा जानकारी दिने । . विपतमा काम गर्ने ससस्त्र प्रहरीको सहयोगमा आगलागीबाट जोगिन गरिने कृत्रिम अभ्यास घटना प्रदर्शन गर्ने . कृत्रिम घटना अभ्यासको मद्यतले साच्चीकै आगलागीका बेला कसरी सुरक्षित हुन सकिन्छ भन्ने बारेमा जानकारी दिने ।	. विद्यार्थीलाई कृत्रिम घटना अभ्यास भनेको के हो भन्ने सोधेर . कृत्रिम घटना अभ्यासमा सहभागी भएको भए अनुभव भन्न लगाएर	४
	. बाढीबाट जोगिन गरिने कृत्रिम अभ्यास	. शिक्षकले विद्यार्थीलाई बाढीका घटनाबाट जोगिन गरिने कृत्रिम अभ्यासका बारेमा जानकारी दिने । . विपतमा काम गर्ने ससस्त्र प्रहरीको सहयोगमा बाढीबाट जोगिन गरिने कृत्रिम अभ्यास घटना प्रदर्शन गर्ने . कृत्रिम घटना अभ्यासले बाढीका बेला कसरी सुरक्षित हुने भन्ने बारेमा जानकारी दिने ।	. विद्यार्थीलाई बाढीबट जोगिने कृत्रिम घटना अभ्यास भनेको के हो भन्ने सोधेर . कृत्रिम घटना अभ्यासमा सहभागी भएको भए अनुभव भन्न लगाएर	४
	. बिद्यालय	. शिक्षकले खोजी गरी तयार गरेको पाठसंग सम्वन्धित	. बिद्यालय बगैचामा	३

	बगैचामा उत्पादित फुल तथा फलफुलको बजारीकरण तथा आयआर्जन सिप	बिद्यालय बगैचामा उत्पादित फुल तथा फलफुलको बजारीकरण तथा आयआर्जन सिप संग सम्बन्धित शैक्षिक सामग्री चार्ट, चित्र तथा भिडियो सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीलाई बिद्यालय बगैचामा उत्पादित फुल तथा फलफुलको बजारीकरण तथा आयआर्जन सिप भनेको के हो भन्न लगाउने । • विद्यालय परिसरमा रहेको बगैचामा वृक्षरोपण कार्यक्रमका आयोजना गरी विद्यार्थीलाई वृक्षरोपण कार्यक्रममा सहभागी बनाउने । • विद्यालय परिसरको हरित बगैचामा वृक्षरोपण गर्दा हुने फाइदाका बारेमा बताउने । फुल तथा फलपुलको उत्पादन गरी ब्जारीकरण तथा आयआजन कसरी गर्ने भन्ने कुरामा बिद्यार्थीलाई प्रत्यक्ष सहभागी गराउने ।	फुल तथा फलफुल उत्पादन गर्दा हुने फाइदाका बारेमा सोधेर • बिद्यार्थीलाई फुल ता फलफुलको बजारीकरण गर्दाका अनुभव भन्न लगाएर	

विषयवस्तुको क्षेत्रक्रम, सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन विधि तथा प्रक्रिया कक्षा ७

क्षेत्र/थिम	मुख्य विषयवस्तु	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
दंगिशरणाको परिचय तथा धार्मिक र पर्यटकिय स्थलहरु ३५	• थारु संग्राहलय चखौरा	• शिक्षकले खोजी गरी तयार गरेको चखौरामा रहेको थारु संग्राहलय पाठसंग सम्वन्धित बिषयमा तयार गरेको चार्ट, चित्र तथा अडियो भिडियो सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीलाई चखौरामा रहेको थारु संग्राहलयको बारेमा थाहा पाएको कुरा भन्न लगाउने । • बिद्यार्थीहरुलाई बिदाको दिनमा चखौरामा रहेको थारु संग्राहलयको अबलोकन गरी त्यहा देखेको कुरा लेखेर ल्याउन भन्ने । • थारु संग्राहलयको ऐतिहासिक महत्वका बारेमा थारु अगुवाका अनुभवहरुलाई कक्षाकोठामा आमन्त्रण गरी भन्न लगाउने ।	• बिद्यार्थीहरुलाई थारु संग्राहलय कहाँ छ भनेर सोधेर • थारु संग्राहलयमा के के छन भन्ने सोधेर	१०
	• होम स्टेको परिचय	• बिद्यार्थीहरु स्वयंलाई तिमिहरुलाई होमस्टे बारे के थाहा छ भनेर भन्न लगाउने । • बिद्यार्थीहरुलाई होम स्टे भनेको के हो भन्ने कुराको जानकारी दिने । • शिक्षकले खोजी गरी तयार गरेको पाठसंग सम्वन्धित होमस्टेको परिचयका बारेमा शैक्षिका सामग्रीको चार्ट भिडियो क्लीप तथा तस्विर प्रदर्शन गर्ने । • दंगिशरण गाउँपालिकामा सञ्चालन भएको होम स्टे का सञ्चालन व्यबस्थापक लाई कक्षाकोठामा आमन्त्रण गरी होमस्टे सञ्चालन गर्दाका फाइदा यसबाट गर्न सकिने आयआर्जन आदीका बारेमा अनुभवहरु भन्न लगाउने ।	• विद्यार्थीलाई होमस्टेका बारेमा भन्न लगाएर । • होमस्टे सञ्चालन गर्दाका कुनै एक फाइदा भन्न लगाएर	६
	राजाकोट र सिबपुरी पर्यटकिय बिकास क्षेत्र	• बिद्यार्थीहरुलाई दंगिहशरणमा रहेको राजाकोट र सिबपुरी पर्यटकिय बिकास क्षेत्र का बारेमा आफुलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले खोजी गरी तयार गरेको पाठसंग सम्वन्धित राजाकोट र सिबपुरी पर्यटकिय बिकास क्षेत्रका बारेमा उल्लेख गरिएको शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, तस्विर प्रदर्शन गर्ने ।	• विद्यार्थीलाई राजाकोट र सिबपुरी पर्यटकिय बिकास क्षत्रका बारेमा थाहा भएको कुनै दुई कुरा भन्न	६

		विद्यालयले संभव भएमा राजाकोट र सिबपुरी पर्यटकिय बिकास क्षेत्रको अबलोकन गराउने संभव नभएमा बिदाको दिन आफै त्यस क्षेत्रको अबलोकन गरी देखेको कुरा लेखेर ल्याउन भन्ने ।	लगाएर । • सो क्षेत्रका `अबलोकन गरेका बिद्यार्थीलाई त्यसबारेमा भन्न लगाएर ।	
	• शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाले दिने सेवा	• बिद्यार्थीलाई तपाइको गाउँपालिकामा रहेको शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाले दिने सेवा के के हुन भनेर भन्न लगाउने । • शिक्षकले दंगिशरणपालिकाको शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाले दिने सेवाका बारेमा शिक्षकले खोजी गरी तयार गरेको चार्ट, चित्र तथा भिजुअल सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • दंगिशरण गाउँपालिकाको शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाका प्रमुखलाई कक्षामा आमन्त्रण गरी शाखाले दिने गरेका सेवाहरु भन्न लगाउने । • विद्यार्थीहरुलाई दंगिशरणपालिकाको स्थलगत अवलोकन गराई त्यहाँ रहेका शाखा प्रमुखहरुलाई भेटेर शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाबाट के के सेवा पाइरहेका छन् जानकारी माग गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	• दंगिशरण गाउँपालिकाको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाले दिने कुनै दुई सेवाका बारेमा भन्न लगाएर • दंगिशरणको शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा अवलोकन गरी थाहा पाएको कुरा भन्न लगाएर	६
	• गाउँ कार्यपालिका	• बिद्यार्थीलई गाउँ कार्यपालिकाका बारेमा के थाहा छ भन्न लगाउने । • शिक्षकले गाउँ कार्यपालिका पाठसंग सम्वन्धित बिषयमा खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, तस्विर तथा अडियो भिडियो सामग्री प्रदर्शन गर्ने । • गाउँपालिका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष प्रमुख प्रसासकिय अधिकृत कसैलाई अनुगमनमा आएको मौका पारी वा आमन्त्रण गरेर गाउँ कार्यपालिकाको बनावट, संरचना र यस्का काम कर्तव्य र अधिकारका बारेमा अनुभवहरु बताउने व्यबस्था मिलाउने ।	• दंगिशरण गाउँ कार्यपालिकाका बारेमा थाहा भएको कुनै एक कुरा भन्न लगाएर • गाउँ कार्यपालिकाको संरचना बारे भन्न लगाएर	७
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु २५	लोक नृत्य परम्परा	• बिद्यार्थीहरुलाई पाठसंग सम्वन्धित लोक नृत्य परम्पराका बारेमा थाहा पाएको कुरा भन्न लगाउने र शिक्षकले बोर्डमा टिपोट गर्ने । • शिक्षकले लोक नृत्य परम्परा पाठसंग सम्वन्धित आफुले खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्रीको चार्ट, तस्विर तथा भिजुअल सामग्री प्रस्तुत गर्ने । • लोक नृत्य परम्पराका जानकार तथा त्यससंग सम्वन्धित व्यक्तिलाई कक्षाकोठामा आमन्त्रण गरी त्यसका बारेमा बिद्यार्थीहरुसंग साक्षात्कार गर्ने अबसर मिलाउने ।	• बिद्यार्थीलाई आफ्नो घर तथा छिमेकीमा हुने गरेकालोक नृत्य परम्परासंग सम्वन्धित कुनै एक कुरा भन्न लगाएर	६
	• मागर • सजना • मैना	• दंगिशरणमा प्रचलित लोक नृत्य परम्परा अन्तगतका मागर सजना मैना आदीका बारेमा बिद्यार्थीलाई थाहा पाएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले पाठसंग सम्वन्धित लोक नृत्य परम्परा अन्तर्गतका मागर सजना मैना आदी नृत्यका बारेमा खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्री प्रोजेक्टरका माध्यमबाट तथा चार्ट	• विद्यार्थीलाई मागर सजना मैना नृत्यका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुनै कुरा भन्न लगाएर	६

		पेपरमा ठुला अक्षरमा लेखेर प्रस्तुत गर्ने ।। • गाँउघर र शहर बजारमा आलभोलि बढी प्रचलनमा आएको मागर सजना मैना लोक नृत्यका बारेमा विद्यार्थीहरुलाई जानकारी दिने । •हाम्रा धार्मिक तथा सास्कृतिक चाडबाडमा हुने मागर सजना मैना आदी नृत्य परम्पराका जानकार व्यक्तिहरुलाई कक्षाकोठामा आमन्त्रण गरी यी नृत्यको बिशेषता महत्व आदीका बारेमा प्रत्यक्ष साक्षात्मकार हुने मौका मिलाउने । •नजिकमा कुनै सास्कृतिक पर्व बिषेशमा मागर, सजना मैना नृत्य भइरहेका स्थानहरुमा बिद्यार्थीलाई अबलोकन तथा सहभागी हुने अबसर प्रदान गर्ने व्यबस्था मिलाउने ।	• मागर सजना मैना मध्ये कुनै एक नृत्य गर्ने तरिका थाहा भएमा प्रदर्शन गर्न लगाएर	
	• सख्या • अष्टिम्कि • झुम्रा	• विद्यार्थीलाई सख्या, अष्टिम्कि, झुम्रा नृत्य गरेको त्यसबारे देखे सुनेको अनुभव गरेको भन्न लगाउने । • शिक्षकले अष्टिम्कि, झुम्रा नृत्यका बारेमा खोजी गरी चार्ट पेपरमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री, श्रव्यदृश्य सामग्री आदि देखाउने । • बिद्यार्थीलाई सख्या अष्टिम्कि, झुम्रा नृत्य गरेका स्थल तथा अबसरहरुमा आफै सहभागी भइ नृत्यकारसंग जानकारी लिने अवसर प्रदान गर्ने । • सख्या अष्टिम्कि, झुम्रा नृत्य गर्नुको ऐतिहासीक सन्दर्भ यस्को ऐतिहासीक महत्व आदीका बारेमा सोधखोज गर्ने । • विद्यालयका बार्षिकोत्सव तथा अबिभावक भेलाहरुमा विद्यालयले सख्या अष्टिम्कि, झुम्रा नृत्यसंग सम्वन्धित व्यक्तीलाई आमन्त्रण गरी विद्यार्थीलाई ती नृत्यहरु हेर्ने र नृत्यमा सहभागी हुने चाजोपाजो मिलाउने ।	• विद्यार्थीलाई सख्या अष्टिम्कि, झुम्रा नृत्यका बारेमा थाहा भएको कुरा भन्न लगाएर • अष्टिम्कि, झुम्रा नृत्यको अभ्यास गरेको अवलोकन गरेर	५
	• महोत्या, हुर्दुङगा, लठ्ठवा	• विद्यार्थीलाई महोत्या, हुर्दुङगा, लठ्ठवा नृत्य गरेको त्यसबारे देखे सुनेको अनुभव गरेको भन्न लगाउने । • शिक्षकले महोत्या, हुर्दुङगा, लठ्ठवा नृत्यका बारेमा खोजी गरी चार्ट पेपरमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री, श्रव्यदृश्य सामग्री आदि देखाउने । • बिद्यार्थीलाई महोत्या, हुर्दुङगा, लठ्ठवा नृत्य गरेका स्थल तथा अबसरहरुमा आफै सहभागी भइ नृत्यकारसंग जानकारी लिने अवसर प्रदान गर्ने । • महोत्या, हुर्दुङगा, लठ्ठवा ा नृत्य गर्नुको ऐतिहासीक सन्दर्भ यस्को ऐतिहासीक महत्व आदीका बारेमा सोधखोज गर्ने । • विद्यालयका बार्षिकोत्सव तथा अबिभावक भेलाहरुमा विद्यालयले महोत्या, हुर्दुङगा, लठ्ठवा नृत्यसंग सम्वन्धित व्यक्तीलाई आमन्त्रण गरी विद्यार्थीलाई ती नृत्यहरु हेर्ने र नृत्यमा सहभागी हुने चाजोपाजो मिलाउने ।	• विद्यार्थीलाई महोत्या, हुर्दुङगा, लठ्ठवा नृत्यका बारेमा थाहा भएको कुरा भन्न लगाएर • महोत्या, हुर्दुङगा, लठ्ठवा नृत्यको अभ्यास गरेको अवलोकन गरेर	४

	• बड्कीमार, ढुमरु, बर्का ढोलाहा	• विद्यार्थीलाई बड्कीमार, ढुमरु, बर्का ढोलाहा नृत्य गरेको त्यसबारे देखे सुनेको अनुभव गरेको भन्न लगाउने । • शिक्षकले बड्कीमार, ढुमरु, बर्का ढोलाहा नृत्यका बारेमा खोजी गरी चार्ट पेपरमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री, श्रव्यदृश्य सामग्री आदि देखाउने । • बिद्यार्थीलाई बड्कीमार, ढुमरु, बर्का ढोलाहा नृत्य गरेका स्थल तथा अबसरहरुमा आफै सहभागी भइ नृत्यकारसंग जानकारी लिने अवसर प्रदान गर्ने । • बड्कीमार, ढुमरु, बर्का ढोलाहा नृत्य गर्नुको ऐतिहासीक सन्दर्भ यस्को ऐतिहासीक महत्व आदीका बारेमा सोधखोज गर्ने । • विद्यालयका बार्षिकोत्सव तथा अबिभावक भेलाहरुमा विद्यालयले बड्कीमार, ढुमरु, बर्का ढोलाहा नृत्यसंग सम्वन्धित व्यक्तीलाई आमन्त्रण गरी विद्यार्थीलाई ती नृत्यहरु हेर्ने र नृत्यमा सहभागी हुने चाजोपाजो मिलाउने ।	• विद्यार्थीलाई बड्कीमार, ढुमरु, बर्का ढोलाहा नृत्यका बारेमा थाहा भएको कुरा भन्न लगाएर • बड्कीमार, ढुमरु, बर्का ढोलाहा नृत्यको अभ्यास गरेको अवलोकन गरेर	४
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
पेसा, व्यवसाय र सीप २०	• स्थानीय कास, मुज निर्मित सामग्री	• विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घरका सदस्यले गर्ने स्थानीय कास, मुज निर्मित सामग्री निर्माणका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले दंगिशरणपालिकाका मानिसले गर्ने पेसा विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घरका सदस्यले गर्ने स्थानीय कास, मुज निर्मित सामग्री निर्माणका बारेमा आफुले खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्री, श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउने । • स्थानीय कास, मुज निर्मित सामग्री निर्माणबाट परिबारका सदस्यलाई हुने फाइदा ती सामग्रीको प्रयोग र बिक्री बितरणको तरिका आदी बारेमा जानकारी दिने । • विद्यार्थीलाई व्यवसायिक रुपमा स्थानीय कास, मुज निर्मित सामग्री उत्पादन भइरहेका क्षेत्रको अबलोकन गर्ने व्यबस्था मिलाउने । • उत्पादनमा सरिक अनुभवी व्यक्तिहरुबाट त्ययसबाट हुने फाइदाका बारेमा अनुभवहरु आदान प्रदान गर्ने ।	• बिद्यार्थीलाई स्थानीय कास, मुज निर्मित सामग्री का बारेमा आफुलाई थाहा भएका कुनै एक कुरा भन्न लगाएर • स्थानीय कास, मुज निर्मित सामग्रीबाट परिबारमा हुने फाइदाकाबारेमा भन्न लगाएर	**५**
	• स्थानीय बास निर्मित सामग्री	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई बाँसबाट बनाइने डोको नाङ्लो, थुन्से, मान्द्रो,छिट्वा, आदिका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले बाँसबाट डोको नाङलो, थुन्से मान्दो बुन्ने सीपका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • विद्यार्थीलाई बाँसको चोयाबाट डोको, नाङ्लो, थुन्से, मान्दो आदि बुनेका स्थानहरुको अवलोकन गर्न लगाई डोको बुन्ने, मान्द्रो बनाउने अभ्यासमा सरिक गराउने ।	• विद्यार्थीलाई बाँसको चोयाबाट डोको कसरी बनाइन्छ भन्न लगाएर • विद्यार्थीलाई डोको नाङ्लो मान्द्रो बुन्ने आदि काममा सरिक हुँदाका फाइदा भन्न लगाएर ।	**५**
	• स्थानीय	• विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर तथा छिमेकी सदस्यले गर्ने	• बिद्यार्थीलाई	**५**

	काष्ठकला	स्थानीय काष्ठकला निर्मित सामग्री निर्माणका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर तथा छिमेकका सदस्यले गर्ने स्थानीय काष्ठकला निर्मित सामग्री निर्माणका बारेमा आफुले खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्री, श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउने । • स्थानीय काष्ठकला निर्मित सामग्री निर्माणबाट परिबारका सदस्यलाई हुने फाइदा ती सामग्रीको प्रयोग र बिक्री बितरणको तरिका आदी बारेमा जानकारी दिने । • विद्यार्थीलाई व्यवसायिक रुपमा स्थानीय काष्ठकला निर्मित सामग्री उत्पादन भइरहेका क्षेत्रको अबलोकन गर्ने व्यबस्था मिलाउने । • उत्पादनमा सरिक अनुभवी व्यक्तिहरुबाट त्ययसबाट हुने फाइदाका बारेमा अनुभवहरु आदान प्रदान गर्ने ।	स्थानीय काष्ठकला निर्मित सामग्री का बारेमा आफुलाई थाहा भएका कुनै एक कुरा भन्न लगाएर • स्थानीय काष्ठकला निर्मित सामग्रीबाट परिबारमा हुने फाइदाकाबारेमा भन्न लगाएर	
	स्थानीय साल तथा मालुकाको पात निर्मित सजाबटका सामग्री	• विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर तथा छिमेकका सदस्यले गर्ने स्थानीय साल तथा मालुकाको पात निर्मित सजाबटका सामग्रीका बारेमा भन्न लगाउने । • विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घरका सदस्यले गर्ने स्थानीय साल तथा मालुकाको पात निर्मित सजाबटका सामग्रीका बारेमा आफुले खोजी गरी तयार गरेको शैक्षिक सामग्री, श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउने । • स्थानीय साल तथा मालुकाको पात निर्मित सजाबटका सामग्रीबाट परिबारका सदस्यलाई हुने फाइदा ती सामग्रीको प्रयोग र बिक्री बितरणको तरिका आदी बारेमा जानकारी दिने । • विद्यार्थीलाई व्यवसायिक रुपमा स्थानीय साल तथा मालुकाको पात निर्मित सजाबटका सामग्री उत्पादन भइरहेका क्षेत्रको अबलोकन गर्ने व्यबस्था मिलाउने । • उत्पादनमा सरिक अनुभवी व्यक्तिहरुबाट त्ययसबाट हुने फाइदाका बारेमा अनुभवहरु आदान प्रदान गर्ने ।	• बिद्यार्थीलाई स्थानीय साल तथा मालुकाको पात निर्मित सजाबटका सामग्रीका बारेमा आफुलाई थाहा भएका कुनै एक कुरा भन्न लगाएर • स्थानीय साल तथा मालुकाको पात निर्मित सजाबटका सामग्रीबाट परिबारमा हुने फाइदाकाबारेमा भन्न लगाएर	५
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
मूल्य शिक्षा, जीवनोपयोगी सीप, उद्घोषण कला, व्यवहारिक लेखन २०	. समस्याको पहिचान	• विद्यार्थीलाई समस्याको पहिचानका बारेमा आफूले थाहा पाएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले समस्याको पहिचानका बारेमा आफूले खोजी गरी तयार चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउने सुनाउने । • विद्यार्थीहरुलाई कक्षामा धेरै समस्या दिई खास समस्याको पहिचान कसरी गर्ने होला भनि घटना अध्ययनबाट समस्या पहिचान गर्ने अभ्यासमा सरिक गराउने । • समस्याको पहिचान गर्दा समस्या भएका व्यक्तिको कुरा सुन्ने तथा उनीहरुबाटै समस्याको पहिचा गर्न लगाउने तरिका बताउने । • कक्षामा होस वा घरमा हुने छलफलमा सरिक भइ आफ्नो	• समस्याको पहिचान गर्दा कुन कुरामा ख्याल गर्ने भन्ने सोधेर • समस्याको पहिचान ले कुन कुन कुरामा फाइदा पुऱ्याउछ भन्न लगाएर	५

		विचार दिदा समस्या सृजना नहोस र त्यहा उत्पन्न हुन सक्ने समस्याहरुको पहिचान गर्न र संभाबित समाधानका उपायका बारेमा बताउने । . समस्या पहिचानले आत्मनिर्भरता बढाउने तथा कुशल व्यक्तित्वको चिनारी बन्ने कुरा बताउने		
	.समस्याको समाधान	. विद्यार्थीलाई समस्याको समाधानका बारेमा आफुले थाहा पाएको कुरा भन्न लगाउने । . शिक्षकले समस्याको समाधानका बारेमा आफूले खोजी गरी तयार चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउने सुनाउने । . विद्यार्थीहरुलाई कक्षामा धेरै समस्या दिई खास समस्याको समाधान कसरी गर्ने होला भनि घटना अध्ययनबाट समस्या समाधान गर्ने अभ्यासमा सरिक गराउने । . समस्याको समाधान गर्दा समस्या भएका व्यक्तिको कुरा सुन्ने तथा उनीहरुबाटै समस्याको समाधान गर्न लगाउने तरिका बताउने । . कक्षामा होस वा घरमा हुने छलफलमा सरिक भइ आफ्नो विचार दिदा समस्या सृजना नहोस र त्यहा उत्पन्न हुन सक्ने समस्याहरुको समाधान गर्ने उपायका बारेमा बताउने । . समस्या समाधानले आत्मनिर्भरता बढाउने तथा कुशल व्यक्तित्वको चिनारी बन्ने कुरा बताउने	. समस्याको समाधान गर्दा कुन कुरामा ख्याल गर्ने भन्ने सोधेर . समस्याको समाधानले कुन कुन कुरामा फाइदा पुऱ्याउछ भन्न लगाएर	५
	भर्पाई लेखन	. बिद्यार्थीलाई भपाई लेखन भनेको के हो थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । . शिक्षकले दैनिक जीवनयापनमा आवश्यक पर्ने भपाई लेखनका बारेमा जानकारी दिने । . शिक्षकले भर्पाइ लेखनका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको भपाई लेखनको परिचय संग सम्वन्धित सामग्री, श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउने सुनाउने . भपाई लेखनका आधारभूत तत्वहरुबारे बताउने । . भपाई लेखनको प्रमाणले भविष्यमा हुने फाइदाका बारेमा बताउने	. विद्यार्थीलाई भपाईका आधारभूत तत्वका बारेमा भन्न लगाएर . भर्पाई लेखन अभ्यासमा सरिक भएको अवलोकन गरेर	५
	. भपाई लेखन ढाँचा/तरिका	. शिक्षकले दैनिक जीवनयापनमा आवश्यक पर्ने लेनदेनको भपाईका बारेमा जानकारी दिने । . शिक्षकले भर्पाइका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको भपाई लेखन तरिका तथा श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउने सुनाउने . विद्यार्थीलाई भपाईबारे आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । . भपाई लेखन ढाँचाका आधारभूत तत्वहरुबारे बताउने । . भपाई लेखनको ढाँचामा कक्षामा सरल भपाई लेखन अभ्यास गर्ने । . भर्पाई लेखन प्रमाणले भविष्यमा हुने फाइदाका बारेमा बताउने	. विद्यार्थीलाई भर्पाईका आधारभूत तत्वका बारेमा भन्न लगाएर . भपाई लेखन अभ्यासमा सरिक भएको अवलोकन गरेर	५
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
सामाजिक	. रेडक्रस तथा	. विद्यार्थीलाई रेडक्रस तथा जुनियर रेडक्रस सर्कलका बारेमा	. विद्यार्थीलाई	३

कार्य, संघसंस्था र स्थानीय खेलहरु १२	जुरेस	पाएको कुरा भन्न लगाउने । . शिक्षकले पाठमा दिइएको रेडक्रस तथा जुनियर रेडक्रस सर्कलका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउने सुनाउने । . रेडक्रस तथा जुरेस कमिटीले गर्ने काम तथा यस्को महत्वका बारेमा जानकारी दिने । . बिद्यार्थीहरुलाई जुरेस कमिटीहरुमा आबद्ध गराउने । . समुदाय तथा बिद्यालयहरुमा गठन भएका जुरेस कमिटिमा आबद्ध पदाधिकारीलाई कक्षामा आमन्त्रण गरी त्यसको महत्व तथा त्यसले गर्ने कामका बारेमा भन्न लगाउने ।	रेडक्रस तथा जुनीयर रेडक्रस सर्कलका बारेमा थाहा पाएको कुरा भन्न लगाएर . रेडक्रस तथा जुरेसले गर्ने काम भन्न लगाएर	
	. नेपाल स्काउट	. विद्यार्थीलाई नेपाल स्काउटका बारेमा पाएको कुरा भन्न लगाउने । . शिक्षकले पाठमा दिइएको नेपाल स्काउटका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउने सुनाउने । . नेपाल स्काउटले गर्ने काम तथा यस्को महत्वका बारेमा जानकारी दिने । . बिद्यार्थीहरुलाई नेपाल स्काउटमा आबद्ध गराउने । . बिद्यालयहरुमा गठन भएका नेपाल स्काउटमा आबद्ध पदाधिकारीलाई कक्षामा आमन्त्रण गरी त्यसको महत्व तथा त्यसले गर्ने कामका बारेमा भन्न लगाउने ।	. विद्यार्थीलाई नेपाल स्काउटका बारेमा थाहा पाएको कुरा भन्न लगाएर . नेपाल स्काउटले गर्ने काम भन्न लगाएर	३
	. दंगिशरणका शैक्षिक संस्थाहरु	. विद्यार्थीहरुलाई दंगिशरणमा रहेका शैक्षिक संस्थाहरुका बारेमा आफूले थाहा पाएका कुराहरु भन्न लगाउने । . शिक्षकले दंगिशरणमा रहेका शैक्षिक संस्थाहरु -क्याम्पसहरु, उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरु, सामुदायिक तथा प्राइभेट क्याम्पसहरु, पुराना माध्यमिक विद्यालयहरु आदिको बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा अन्य श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउने सुनाउने । . दंगिशरणमा रहेका पुराना शैक्षिक संस्थाहरु मध्ये कुनै एक शैक्षिक संस्थाको अवलोकन गराउने । . शैक्षिक संस्था स्थापनामा लाग्ने समुदायका अग्रजहरुलाई भेटेर वा कक्षामा आमन्त्रण गरी उहाँका अनुभवहरु सुन्ने ।	.विद्यार्थीलाईदंगिशरणका पुराना शैक्षिक संस्थाहरुका नाम भन्न लगाएर . शैक्षिक संस्थाहरुमा हुने काम भन्न लगाएर	३
	. दंगिशरणको शैक्षिक बिकासमा योगदान गरेका व्यक्तित्वहरु	. विद्यार्थीहरुलाई दंगिशरणमा स्थापना भएका शैक्षिक संस्थाहरुको स्थापना र बिकासका बारेमा आफूले थाहा पाएका कुराहरु भन्न लगाउने । . शिक्षकले दंगिशरणमा रहेका शैक्षिक संस्थाहरुको बिकासमा योगदान गरेका व्यक्तित्वहरु पाठका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा अन्य श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउने सुनाउने । . दंगिशरणमा रहेका पुराना शैक्षिक संस्थाहरुको स्थापना मा योगदान गरेका व्यक्तित्वहरुको भुमिकाले दंगिशरणको शैक्षिक बिकासमा पुगेको योगदानका बारेमा चर्चा गर्ने । . दंगिशरणको शैक्षिक बिकासमा योगदान गरेका व्यक्तिहरु मध्ये कसैलाई कक्षाकोठामा आमन्त्रण गरी उनीहरुले यसो गर्नुको कारणबारे जानकारी दिने ।	.विद्यार्थीलाई दंगिशरणको शैक्षिक बिकासमा योगदान गर्ने व्यक्तिहरुको नाम भन्न लगाएर .उनीहरुले गरेका काम भन्न लगाएर	३

क्षेत्र/थिम	मुख्य विषयवस्तु	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	कार्य घन्टा
विपत व्यबस्थापन, फोहोर व्यवस्थापन र हरित विद्यालय १६	. विपतको समयमा गरिने आकस्मिक प्राथमिक उपचारको पूर्ब तयारी	. बिद्यार्थीलाई विपतको समयमा गरिने आकस्मिक प्राथमिक उपचारको पूर्ब तयारीका बारेमा थाहा पाएको कुरा भन्न लगाउने । . शिक्षकले विपतको समयमा गरिने आकस्मिक प्राथमिक उपचारको पूर्ब तयारीका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउने सुनाउने . विपतको समयमा गरिने आकस्मिक प्राथमिक उपचारको पूर्ब तयारीका बारेमा जानकारी दिने । . विपतको समयमा गरिने आकस्मिक प्राथमिक उपचारको पूर्ब तयारी घटना अभ्यासमा सरिक हुने ।	विपतको समयमा गरिने आकस्मिक प्राथमिक उपचारको पूर्ब तयारी का बारेमा थाहा भएको कुरा भन्न लगाएर	४
	. विपत व्यबस्थापनमा बिद्यार्थी तथा स्थानीय समुदायको भुमिका	. बिद्यार्थीलाई विपत व्यबस्थापनमा बिद्यार्थी तथा स्थानीय समुदायको भुमिकाका बारेमा भन्न लगाउने । . शिक्षकले विपत व्यबस्थापनमा बिद्यार्थी तथा स्थानीय समुदायको भुमिकाका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउने सुनाउने . विपत व्यबस्थापनमा बिद्यार्थी तथा स्थानीय समुदायको भुमिकाका बारेमा जानकारी दिने । . विपत व्यबस्थापनमा बिद्यार्थी तथा स्थानीय समुदायको भुमिका घटना अभ्यासमा सरिक हुने ।	विपत व्यबस्थापनमा बिद्यार्थी तथा स्थानीय समुदायको भुमिकाका बारेमा थाहा भएको कुरा भन्न लगाएर	४
	. फोहोर व्यबस्थापनमा बिद्यार्थी स्थानीय समुदायको भुमिका	. बिद्यार्थीलाई फोहोर व्यबस्थापनमा बिद्यार्थी तथा स्थानीय समुदायको भुमिकाका बारेमा भन्न लगाउने । . शिक्षकले फोहोर व्यबस्थापनमा बिद्यार्थी तथा स्थानीय समुदायको भुमिकाका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउने सुनाउने . फोहोर व्यबस्थापनमा बिद्यार्थी तथा स्थानीय समुदायको भुमिकाका बारेमा जानकारी दिने । . फोहोर व्यबस्थापनमा बिद्यार्थी तथा स्थानीय समुदायको भुमिका घटना अभ्यासमा सरिक हुने ।	फोहोर व्यबस्थापनमा बिद्यार्थी तथा स्थानीय समुदायको भुमिकाका बारेमा थाहा भएको कुरा भन्न लगाएर	३
	. हरित बिद्यालय निर्माणमा बिद्यार्थी स्थानीय समुदायको भुमिका	. बिद्यार्थीलाई हरित बिद्यालय निर्माणमा बिद्यार्थी तथा स्थानीय समुदायको भुमिकाका बारेमा भन्न लगाउने । . शिक्षकले हरित बिद्यालय निर्माणमा बिद्यार्थी तथा स्थानीय समुदायको भुमिकाका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री देखाउने सुनाउने . हरित बिद्यालय निर्माणमा बिद्यार्थी तथा स्थानीय समुदायको भुमिकाका बारेमा जानकारी दिने । . फोहोर व्यबस्थापनमा बिद्यार्थी तथा स्थानीय समुदायको भुमिका घटना अभ्यासमा सरिक हुने ।	हरित बिद्यालय निर्माणमा बिद्यार्थी तथा स्थानीय समुदायको भुमिकाका बारेमा थाहा भएको कुरा भन्न लगाएर	४

विषयवस्तुको क्षेत्रक्रम, सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन विधि तथा प्रक्रिया कक्षा ८

क्षेत्र/थिम	मुख्य विषयवस्तु	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	कार्य घण्टा

दंगिशरणको परिचय र धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरु ३५	• दंगिशरण गाउँपालिकाको ऐतिहासिक परिचय	• बिद्यार्थीलाई दंगिशरण गाउँपालिकाको ऐतिहासिक परिचयका बारेमा आफुलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले दंगिशरण गाउँपालिकाको ऐतिहासिक परिचयका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस सुनाउनुहोस । • दंगिशरण गाउँपालिकाको ऐतिहासिक परिचय दिन सक्ने अग्रजलाई बिद्यालय तथा काक्षा कोठामा आमन्त्रण गरी गाउँपालिकाको ऐतिहासीक पक्षका बारेमा जानकारी लिने व्यबस्था मिलाउने ।	• विद्यार्थीलाई दंगिशरण गाउँपालिकाको ऐतिहासीक पक्षका बारेमा थाहा पाएको कुरा भन्न लगाएर । • विद्यार्थीलाई दंगिशरणका ऐतिहासीक महत्वका स्थल घुमेको अनुभव भन्न लगाएर	१०
	• दंगिशरण गाउँपालिकाको प्रशासनिक संरचना	• शिक्षकले दंगिशरण गाउँपालिकाको प्रशासनिक संरचनाका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई दंगिशरण गाउँपालिकाको प्रशासनिक संरचनाका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने विद्यार्थीलाई दंगिशरणमा गाउँपालिकाको अवलोकन गर्न लगाई त्यहाँका प्रसासन प्रमुखलाई भेटेर प्रसासनिक संरचना शाखा महाशाखाहरु र तीनीहरुले दिने सेवाका बारेमा जानकारी लिन व्यबस्था मिलाउने ।	• विद्यार्थीलाई दंगिशरण गाउँपालिकाको प्रशासनिक संरचनाका बारेमा थाहा पाएका कुनै दुई काम भन्न लगाए ।	६
	गाउँपालिका सभा	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई गाउँपालिका सभाका बारेमा थाहा पाएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले पाठसंग सम्वन्धित गाउँपालिका सभाका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • बिद्यार्थीलाई गाउँपालिको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा प्रसासन प्रमुखलाई भेटेर गाउँपालिका सभाका बारेमा जानकारी लिने व्यबस्था मिलाउने तथा उनीहरुलाई कक्षामा आमन्त्रण गरी गाउँपालिका सभाका बारेमा भन्न लगाउने ।	• विद्यार्थीलाई गाउँपालिका सभाका बारेमा थाहा पाएका कुनै एक कुरा भन्न लगाएर	७
	• दाङका स्थानीय तहहरु को सामान्य जानकारी	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई दाङका स्थानीय तहहरुका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने • शिक्षकले दाङको स्थानीय तहहरुका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस सुनाउनुहोस । • जिल्ला समन्वय समितिको अवलोकन गरी समन्वय अधिकारी वा समन्वय समिति प्रमुखलाई भेटेर दाङका स्थानीय तहहरुको बारेमा जानकारी दिने • विद्यालय प्रशासनको सहयोगले समन्वय अधिकारी वा समन्वय समिति प्रमुखलाई कक्षामा आमन्त्रण गरी दाङका स्थानीय तहका बारेमा उहाँका अनुभव तथा भनाई सुन्ने अवसर मिलाउने ।	• विद्यार्थीलाई दाङका स्थानीय तहका बारेमा थाहा भएका कुनै तीन कुरा भन्न लगाएर • जिल्ला समन्वय समितिको अवलोकन गरी समन्वय अधिकारीलाई भेटेपछि थाहा पाएको थप कुनै एक कुरा भन्न लगाएर	६

	• दाङ जिल्लाको सामान्य परिचय	• शिक्षकले दाङ जिल्लाका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई दाङ जिल्लाका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • दाङ जिल्लाको बारेमा जानकारी राख्ने संस्कृतिका जानकार, इतिहासकार वा पत्रकारलाई भेटेर दाङ जिल्लाका परिचयका बारेमा जानकारी लिने । • जिल्लाको परिचयका सन्दर्भमा सामान्य प्रशासन तथा संघीय मामिला मन्त्रालयको वेभसाइड , सूचना तथा प्रसारण विभागको बेभसाइड, जिल्ला समन्वय समिति दाङको वेभसाइड आदि हेरेर जानकारी दिन लगाउने	• विद्यार्थीलाई दाङ जिल्लाका बारेमा थाहा पाएको कुनै दुई कुरा भन्न लगाएर । • दाङको बारेमा थाहा पाएको जानकारी दिन सक्ने व्यक्तित्वलाई भेटेपछि थाहा पाएको थप एक कुरा भन्न लगाएर ।	६
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु २५	लोक सामाजिक परम्परा	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई लोक सामाजिक परम्पराका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले हाम्रो गाउँघरमा सामाजिक काममा प्रचलनमा रहेको निशुल्क श्रमदान गरी कुलो निर्माण गर्ने जस्ता लोक सामाजिक प्रथाका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • विद्यार्थीहरुलाई गाउँघरमा सार्वजनिक धारा, इनार वा बाटो सरसफाई अभियानमा एक घर एक सदस्य सरिक हुदा धेरै सामाजिक काम गर्न सकिन्छ भन्ने कुराको मण्णठडसुस गराउने ।	• विद्यार्थीलाई लोक सामासजक परम्पराका बारेमा थाहा पाएका कुरा भन्न भन्न लगाएर • विद्यार्थीलाई कुनै एक लोक सामाजिक परम्परागत अभ्यासमा अभियानमा सरिक हुन लगाएर	४
	• झराली (झारा)	• शिक्षकले हाम्रो गाउँघरमा सामाजिक काममा प्रचलनमा रहेको निशुल्क श्रमदान गरी कुलो निर्माण गर्ने जस्ता झारा प्रथाका खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई सामाजिक कार्य मानिने झाराका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • विद्यार्थीहरुलाई गाउँघरमा सार्वजनिक धारा, इनार वा बाटो सरसफाई अभियानमा एक घर एक सदस्यले घरबाट सरसफाई औजार दिई सरिक हुने अभ्यास गर्ने । • सार्वजनिक कामहरु झारा मार्फत् गर्दा समाजलाई हुने फाइदाका बारेमा छलफल गर्ने ।	• विद्यार्थीलाई झाराका बारेमा थाहा पाएको कुरा भन्न लर्गार • विद्यार्थीलाई झारा अभियानमा सरिक भएको अवलोकन गरेर ।	५
	• सटाहा पर्म/बाउरे	• शिक्षकले दंगिशरणका बस्तीहरुमा प्रचलनमा रहेको पर्म सटाहा (बाउरे) प्रथाका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई पर्म (बाउरे) प्रथाका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने ।	• विद्यार्थीलाई पर्म सटाहा आदीका बारेमा भन्न लगाएर • पर्मको अभ्यास गर्न लगाएर • पर्म गरेको अवलोकन	५

		• विद्यार्थीलाई आफ्नो घर छिमेकमा गर्ने काममा छिमेकी साथीको घरमा पर्ने काममा आफू पर्म गएर तथा आफ्नो घरमा पर्ने काममा साथीलाई बोलाएर श्रमको आदान प्रदान गर्ने अभ्यास गर्न लगाउने । • विद्यार्थीहरुका बिच पर्मको अभ्यास गर्दाका भोगाईहरु तथा यस्ले घर छिमेकमा पार्ने प्रभावका बारेमा छलफल चलाउने ।	गरेर	
	• पैचो • अन्नले सामान साट्ने चलन	• शिक्षकले हाम्रो गाउँघरमा प्रचलनमा रहेको पैचो (ऐँचोपैँचा) अन्नले सामान साट्ने चलनका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई पैँचो प्रथाका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • घर छिमेकमा अन्न, खाद्यबाली, भाडाकुडा सकिएको बेला अथवा पाहुना आएको बेला घरमा नभएको कुरा छिमेकबाट ल्याई काम चलाउने अभ्यास (पैचो) लिने दिने कार्यको अभ्यास गर्न लगाउने । • पैचो लेनदेनले हुने फाइदा तथा सजिले अप्ठ्यारो बारेमा छलफल गर्ने ।	• विद्यार्थीलाई पैँचोको बारेमा सोधेर • विद्यार्थीलाई पैँचो लेनदेन प्रक्रियामा सहभागी हुदा हुने कुनै एक फाइदा बारे सोधेर ।	५
	• बर पिपल रोप्ने, पोखरी खन्ने आदी सामाजिक परम्परा	• शिक्षकले दंगिशरणका केही बस्ती तथा समुदायमा प्रचलनमा रहेको बर पिपल रोप्ने, पोखरी खन्ने आदी सामाजिक परम्परा तथा कार्यका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई बर पिपल रोप्ने, पोखरी खन्ने आदी सामाजिक परम्पराका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • गाउँघरमा बर पिपल रोप्ने, पोखरी खन्ने जस्ता लोक सामाजिक परम्पराबाट गाउँको बिकासमा भएका हुने गरेका फाइदाका बारेमा कक्षामा छलफल गर्ने ।	• विद्यार्थीलाई बर पिपल रोप्ने, पोखरी खन्ने आदी सामाजिक परम्पराका बारेमा थाहा भएको कुरा भन्न लगाएर • विद्यार्थीलाई बर पिपल रोप्ने, पोखरी खन्ने आदी सामाजिक परम्परामा सहभागी भएका देखेका अनुभव भएमा भन्न लगाएर ।	६
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
पेसा, व्यवसाय र सीप **२०**	• खर मुज अष्टिम्कि का, गोडना कला तथा मृतिका कला	• शिक्षकले खर मुज अष्टिम्कि का, गोडना कला तथा मृतिका कलाका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई खर मुज अष्टिम्कि का, गोडना कला तथा मृतिका कलाका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • विद्यार्थीलाई खर मुज अष्टिम्कि का, गोडना कला तथा मृतिका कला बनाउने कार्यको अभ्यास गर्न लगाउने । • खर मुज अष्टिम्कि का, गोडना कला तथा मृतिका कला जानेकाबाट नजानेकाले बुन्ने अभ्यास गर्ने सिकाउने	• विद्यार्थीलाई खर मुज अष्टिम्कि का, गोडना कला तथा मृतिका कलाका सामान उत्पादन बारे थाहा भएको कुरा भन्न लगाएर । • हस्तकलाबाट निर्मित सामान तथा कलाका बारेमा देखेको कुरा भन्न लगाएर	**५**

		अबसर प्रदान गर्ने गराउने ।		
	स्थानीय हस्तकला	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई स्थानीय हस्तकलाका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले स्थानीय हस्तकलाका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • विद्यार्थीलाई स्थानीय हस्तकलाका सामानजहरु बनाउने स्थानहरुको अवलोकन गर्न लगाई हस्तकला अभ्यास कार्यमा सरिक सरिक गराउने ।	• विद्यार्थीलाई हस्तकलाका बारेमा थाहा पाएको कुरा भन्न लगाएर । • हस्तकलालाई उपयोग गर्दा हुने फाइदाका बारेमा भन्न लगाएर	५
	•हस्तकलाको संरक्षण सामग्रीको बजारीकरण तथा आयआर्जन	• शिक्षकले हस्तकलाको संरक्षण सामग्रीको बजारीकरण तथा आयआर्जनका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई हस्तकलाको संरक्षण सामग्रीको बजारीकरण तथा आयआर्जनका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • विद्यार्थीलाई हस्तकलाको संरक्षण सामग्रीको बजारीकरण तथा आयआर्जन गर्ने स्थानको अवलोकन गराई हस्तकला उद्योगका प्रबन्धकसँग कुराकानी गरेर हस्तकलाको संरक्षण तथा बजारीकरण उत्पादन प्रक्रियामा सहभागी बनाउने ।	• विद्यार्थीलाई हस्तकलाको संरक्षण सामग्रीको बजारीकरण तथा आयआर्जनका बारेमा भन्न लगाएर • हस्तकलाको संरक्षण सामग्रीको बजारीकरण तथा आयआर्जनका बारेमा कुनै दुई कुरा भन्न लगाएर	५
	• स्थानीय सिप कला, हस्तकला सामग्री उत्पादन तथा प्रबर्धनमा स्थानीय तहको भूमिका	•शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई स्थानीय सिप कला, हस्तकला • सामग्री उत्पादन तथा प्रबर्धनमा स्थानीय तहको भूमिकाका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने •शिक्षकले स्थानीय सिप कला, हस्तकला सामग्री उत्पादन तथा प्रबर्धनमा स्थानीय तहको भूमिकाका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । •स्थानीय सिप कला, हस्तकला सामग्री उत्पादन तथा प्रबर्धनमा स्थानीय तहको भूमिकाका बारेमा स्थानीय तहले सहयोग गरेर राम्रो बिकास भएका स्थानहरुको अबलोकन गराएर । •	•विद्यार्थीलाई स्थानीय सिप कला, हस्तकला • सामग्री उत्पादन तथा प्रबर्धनमा स्थानीय तहको भूमिकाका बारे भन्न लगाएर • हस्तकला प्रबर्धनमा स्थानीय तहले गर्ने सक्ने भूमिका बारे कुनै दुई उदाहरण भन्न लगाएर	५
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
मूल्य शिक्षा, जीवनोपयोगी सीप, उद्घोषण कला, व्यवहारिक लेखन २०	• लक्ष निर्धारण	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई लक्ष्य निर्धारणका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले लक्ष्य निर्धारणका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • शिक्षकले लक्ष्य निर्धारण टिप्सहरु बताउने । • विद्यार्थीलाई लक्ष्य निर्धारण घटना अभ्यासमा सहभागी बनाउने ।	• विद्यार्थीलाई लक्ष्य निर्धारणका कुनै दुई टिप्स भन्न लगाएर । • लक्ष निर्धारण घटना अभ्यासका क्रियाकलाप सम्झन लगाएर ।	४
	• सकारात्मक	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई सकारात्मक सोचका बारेमा	• विद्यार्थीलाई	४

	सोच	आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले सकारात्मक सोचका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • विद्यार्थीलाई घटना अध्ययनका माध्यमबाट सकारात्मक सोच प्रक्रियामा सहभागी बनाउने । • सकारात्मक सोचका केही टिप्स तथा क्लुका बारेमा जानकारी दिने ।	सकारात्मक सोचका बारेमा थाहा पाएको कुरा भन्न लगाएर • सकारात्मक सोचका कुनै दुई टिप्स भन्न लगाएर ।	
	• सृजनात्मक सोचाइ	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई सृजनात्मक सोचाइका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले सृजनात्मक सोचाइका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • विद्यार्थीलाई घटना अध्ययनका माध्यमबाट सृजनात्मक सोचाइ प्रक्रियामा सहभागी बनाउने । • सृजनात्मक सोचाइका केही टिप्स तथा क्लुका बारेमा जानकारी दिने ।	• विद्यार्थीलाई सृजनात्मक सोचाइका बारेमा थाहा पाएको कुरा भन्न लगाएर • सृजनात्मक सोचाइका कुनै दुई टिप्स भन्न लगाएर ।	४
	• माइन्युट लेखन परिचय	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई माइन्युट लेखनको परिचयका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने • शिक्षकले माइन्युट लेखनका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • माइन्युटका महत्वका बारेमा छलफल गराउने । • माइन्युट लेख्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराका बारेमा बताउने ।	• विद्यार्थीलाई माइन्युट लेखन भन्नाले के बुझीन्छ भन्न लगाएर • माइन्युट लेखन गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुनै दुई कुरा भन्न लगाएर ।	
	• माइन्युट लेख्ने ढाँचा /तरिका	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई माइन्युट लेखन ढाँचा तथा लेख्ने तरिकाका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने • शिक्षकले माइन्युट लेखन तरिकाका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् ।	• विद्यार्थीलाई माइन्युट लेखनका ढाँचा भन्न लगाएर । • माइन्युट लेखन अभ्यास गराएर ।	४
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
सामाजिक कार्य, संघसंस्था र स्थानीय खेलहरु १२	• स्वास्थ्य व्यबस्थापन समिति र यस्ले गर्ने कामहरु	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई स्वास्थ्य व्यबस्थापन समिति र यस्ले गर्ने कामहरुका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले स्वास्थ्य व्यबस्थापन समिति र यस्ले गर्ने कामहरुका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • बिद्यार्थीलाई नजिकैको स्वास्थ्य संस्थाको अबलोकन गराई त्यहाँको स्वास्थ्य व्यबस्थापन समिति र यस्ले गर्ने कामहरुका बारेमा त्यहाँरहेका पदाधिकारीबाट जानकारी लिन लगाएर ।	• स्वास्थ्य व्यबस्थापन समिति र यस्ले गर्ने कामहरुका बारेमा भन्न लगाएर । • स्वास्थ्य व्यबस्थापन समितिका पदाधिकारीलाई भेटेर कुरा गर्दाको अनुभव अनुभव भन्न लगाएर ।	३
	• बिद्यालय व्यबस्थपन	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई बिद्यालय व्यबस्थापन समिति र यस्ले गर्ने कामहरुका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा	• बिद्यालय व्यबस्थापन समिति र यस्ले गर्ने	३

	समिति र यस्ले गर्ने कामहरु	भन्न लगाउने । • शिक्षकले बिद्यालय व्यबस्थापन समिति र यस्ले गर्ने कामहरुका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • बिद्यार्थीलाई नजिकैको अर्को शैक्षिक संस्थाको अबलोकन गराई त्यहाँको बिद्यालय व्यबस्थापन समिति र यस्ले गर्ने कामहरुका बारेमा त्यहाँरहेका पदाधिकारीबाट जानकारी लिन लगाएर ।	कामहरुका बारेमा भन्न लगाएर । • बिद्यालय व्यबस्थापन समितिका पदाधिकारीलाई भेटेर कुरा गर्दाको अनुभव भन्न लगाएर ।	
	. सामाजिक बिकासमा सामुदायिक संस्थाहरुको भुमिका	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई सामाजिक बिकासमा सामुदायिक संस्थाहरुको भुमिकाका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले सामाजिक बिकासमा सामुदायिक संस्थाहरुको भुमिकाका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • बिद्यार्थीलाई नजिकैको कुनै एक सामुदायिक संस्थाहरुको अबलोकन गराई त्यस संस्थाले सामाजिक बिकासमा खेलेको भुमिकाबारेमा अबलोकन गर्न लगाउने तथा त्यहाँ रहेका पदाधिकारीबाट जानकारी लिन लगाउने ।	• सामाजिक बिकासमा सामुदायिक संस्थाहरुको भुमिकाका बारेमा भन्न लगाएर । • सामुदायिक संस्थाको अबलोकन गर्दा तथा त्यहाँका पदाधिकारीलई भेटेर कुरा गर्दाको अनुभव भन्न लगाएर ।	३
	.सामाजिक बिकासमा सामुदायिक संस्था र गाउँपालिका बिचबको सहकार्य	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई सामाजिक बिकासमा सामुदायिक संस्था र गाउँपालिका बिचबको सहकार्यका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले सामाजिक बिकासमा सामुदायिक संस्था र गाउँपालिका बिचबको सहकार्यका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • बिद्यार्थीलाई नजिकैको कुनै एक सामुदायिक संस्था तथा गाउँपालिकाको अबलोकन गराई त्यस संस्था र गाउँपालिका बिचको सहकार्यका बारेमा त्यहाँका पदाधिकारीबाट जानकारी लिन लगाउने ।	• सामाजिक बिकासमा सामुदायिक संस्था र गाउँपालिका बिचबको सहकार्यका बारेमा भन्न लगाएर । • सामुदायिक संस्था तथा गाउँपालिकाको अबलोकन गर्दा तथा त्यहाँका पदाधिकारीलई भेटेर कुरा गर्दाको अनुभव भन्न लगाएर ।	३
क्षेत्र/थिम	**मुख्य विषयवस्तु**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया**	**कार्य घन्टा**
विपत व्यवस्थापन, फोहोर व्यबस्थापन र हरित विद्यालय १६	. बिपतबाट बच्न गर्न सकिने पुर्ब तयारीहरु	• शिक्षकले बिपतबाट बच्न गर्न सकिने पुर्ब तयारीहरुका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई बिपतबाट बच्न गर्न सकिने पुर्ब तयारीहरुका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • बिपतबाट बच्न गर्न सकिने पुर्ब तयारीका बारेमा बिपत क्षेत्रमा काम गरेका अनुभवी संस्था तथा व्यक्तिका अनुभवहरु आदान प्रदान गर्ने व्यबस्था मिलाएर ।	• विद्यार्थीलाई बिपतबाट बच्न गर्न सकिने पुर्ब तयारीहरुका कुनै दुई तरिका भन्न लगाएर । • बिपतबाट बच्न गर्न सकिने पुर्ब तयारीहरु क्रियाकलापका केही अंश भन्न लगाएर ।	४
	. विपत व्यबस्थापनमा	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई विपत व्यबस्थापनमा पालिकाको भुमिका का बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न	• विद्यार्थीलाई विपत व्यबस्थापनमा	४

	पालिकाको भुमिका	लगाउने । • शिक्षकले विपत व्यबस्थापनमा पालिकाको भुमिकोमा बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • बिपत व्यबस्थापनमा पालिकाको भुमिकाका बारेमा पालिकाको बिपत शाखाका सम्पर्क व्यक्तिलाई श्रोतव्यक्तिका रुपमा कक्षामा आमन्त्रण गरेर । • बिपत व्यबस्थापनमा पालिकाले खेलेका भुमिकाका केही उदाहरणिय स्थलहरुको अबलोकन गरेर ।	पालिकाको भुमिकाबारे थाहा पाएको कुरा भन्न लगाएर ।	
	• फोहोर व्यवस्थापनमा पालिकाको भुमिका	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई फोहोर व्यबस्थापनमा पालिकाको भुमिका का बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले फोहोर व्यबस्थापनमा पालिकाको भुमिकोमा बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • फोहोर व्यबस्थापनमा पालिकाको भुमिकाका बारेमा पालिकाको फोहोर व्यबस्थापन शाखाका सम्पर्क व्यक्तिलाई श्रोतव्यक्तिका रुपमा कक्षामा आमन्त्रण गरेर । • फाहोर व्यबस्थापनमा पालिकाले खेलेका भुमिकाका केही उदाहरणिय स्थलहरुको अबलोकन गरेर ।	• विद्यार्थीलाई फोहोर व्यबस्थापनमा पालिकाको भुमिकाबारे थाहा पाएको कुरा भन्न लगाएर ।	४
	• हरित बिद्यालय निर्माणमा स्थानीय तहको भूमिका	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई हरित बिद्यालय निर्माणमा पालिकाको भुमिका का बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउने । • शिक्षकले हरित बिद्यालय निर्माणमा पालिकाको भुमिकोमा बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • हरित बिद्यालय निर्माणमा पालिकाको भुमिकाका बारेमा पालिकाको सम्वन्धित शाखाका सम्पर्क व्यक्तिलाई श्रोतव्यक्तिका रुपमा कक्षामा आमन्त्रण गरेर । • हरित बिद्यालय निर्माणमा पालिकाले खेलेका भुमिकाका केही उदाहरणिय स्थलहरुको अबलोकन गरेर ।	• विद्यार्थीलाई हरित बिद्यालय निर्माणमा पालिकाको भुमिकाबारे थाहा पाएको कुरा भन्न लगाएर ।	४
	• हरित बगैचामा उत्पादिन फूल तथा फलफूलको संकलन तथा बजारीकरण	• शिक्षकले विद्यार्थीहरुलाई हरित बगैचामा उत्पादित फूल तथा फलफूल संकलन तथा बजारीकरणका बारेमा आफूलाई थाहा भएको कुरा भन्न लगाउनेशिक्षकले विद्यालयको हरित बगैचामा उत्पादिन फूल तथा फलफूलको संकलन तथा बजारीकरण गरी आम्दानी गर्ने तरिकाका बारेमा खोजी गरी चार्टमा तयार गरेको शैक्षिक सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री विद्यार्थीहरुलाई देखाउनुहोस् सुनाउनुहोस् । • हरित बगैचामा उत्पादित फुल तथा फलफुल बिक्री तथा बजारीकरणमा बिद्यार्थीलाई सहभागी बनाउने ।	• हरित बगैचामा उत्पादित बस्तुहरुको सदुपयोगका लागि कसरी बजारीकरण गर्ने भन्ने कुरा भन्न लगाएरर	

६. प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य

कक्षा ४

१. तपाईंको पालिकामा कति वटा वडा छन् ? तिनीहरुको क्षेत्रफल कति हो ? क्षेत्रफलको हिसावले कुन वडा कती ठूलो छ ? उल्लिखित विवरणहरु विषय शिक्षक सँगको परामर्शमा पालिकाको सम्बन्धित पदाधिकारीसँग सोधपुछ गरी तलको तालिकामा भरेर कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस ।

वडा नं	समेटिएका बस्तीटोलहरु	वडाको क्षेत्रफल	क्षेत्रफलको हिसावले स्थान	कैफियत
१				
२				
३				
४				
५				

२. तपाईंले आफ्ना वडाका कुन कुन ठाउँमा प्रत्यक्ष गएर अवलोकन गर्नु भएको छ ? त्यहा जाँदा तपाईले देखेको र अहिले सम्म सम्झिरहेको कुरा के हो ? तलको तालिकाका आधारमा विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस ।

प्रत्यक्ष गएर अवलोकन गरेका आफ्नो वडाका स्थानहरु	अहिलेसम्म सम्झिरहेको विषय वा स्थान	सम्झनुको कारण	कैफियत
(क)			
(ख)			
(ग)			
(घ)			

३. विद्यालय छुट्टी भएको दिन तपाइले आफ्नो साथी वा अभिभावकसँग तपाईंको वडाको कुनै स्थानमा जाँदा को को सँग भेट भयो ? उनीहरुलाई तपाइलाई के भने ? उनीहरुका भनाई र त्यो ठाउको अवलोकनबाट के सिक्नु भयो ? तपाई)को अनुभूति सहित यी सबै कुरा समेटेर प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस ।

४. आफ्नो घर वा विद्यालयमा खेती गरिने लसुन, बेसार, सखरखण्ड, बदम, अदुवा खेती मध्ये कुनै एक खेतीमा सहयोग गर्नुहोस् । बिउ राख्ने देखि उत्पादन, प्रयोग र विक्री सम्मका कार्यमा के के क्रियाकलापहरु गरियो ? सबै विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

५. आफ्नो घर वा समुदायस्तरमा उत्पादित वस्तुहरु (परालको गुन्द्री, चकटी, डोको, ढकिया, बिँडा, नाङ्लो, हँसिया, दाइँ लगाउने, बाबियोको डोरी बाट्ने, झौवा) मध्ये कुनै एकको निर्माण कार्यको अवलोकन गर्नुहोस् । निर्माण गर्दा चाहिने सामग्रीहरु, निर्माण गर्ने तरिका र निर्मित सामग्रीको प्रयोग के के कार्यका लागि गरिन्छ ? विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

६. आफ्नो घरपरिवार वा छरछिमेकमा भएका जेष्ठ नागरिकलाई के भनेर बोलाउनु हुन्छ ? उहाँको नाम के हो ? उहाँको शारीरिक अवस्था कस्तो छ ? ती जेष्ठ नागरिकले तपाईंप्रति गर्ने व्यवहार कस्तो छ ? दिक्क लाग्दो वा रमाइलाग्दो ? उनीहरुलाई तपाईले मन पराउनु हुन्छ कि मन पराउनु हुन्न ? यसको कारण सहित उल्लेख गर्दै तपाईंहरुले उहाँहरुबाट सिकेको कुरा के के हुन ? सङ्क्षेपमा लिखित प्रतिबेदन बनाइ प्रस्तुत गर्नुहोस ।

७. तपाँले के के काम गर्दा तपाईका परिवारका सदस्यहरु खुसी हुनु हुन्छ ? घरपरिवारमा गएर उहाँहरुसँग सोधपुछ गर्नुका साथै उहाँहरुमध्ये ककसले गर्ने कुन कुन कुराहरु तपाईंलाई मन पर्छ ? यो क्रियाकलापबाट तपाईंले के सिक्नु भयो ? यी सबैलाई समेटेर प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

८. तपाईंले घरपरिवारमा गएर परिवारका सदस्यहरुको सामू आफूले मन परेको गीत गाउनुहोस् वा मन परेको गीतमा नाच्नुहोस् । तपाईंको गीत सुनेर वा नृत्यको अवलोकन गरेर ककसले के के भन्नु भयो ? उहाँहरुको कुरा सुनेर तपाईंलाई कस्तो महसुस भयो ? तपाईंले गाएको वा नाचेको गीतको नामसहित उल्लिखित सबै कुरा टिपोट गरेर कक्षामा प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

९. तपाँको बस्तीटोलमा तपाईंले चिनेको असल नागरिकको नाम के हो ? तपाईंले उहाँसँग भेट गरेर उहाँले के के राम्रा काम गर्नु भएको रहेछ ? वहाँसँग सोध्नुहोस् । वहाँसँग भेट हुन सक्ने अवस्था नभएमा उहाँको परिवार वा उहाँको सम्बन्धमा तपाईंको आफ्नो परिवारका सदस्यसँग सोधपुछ गर्नुहोस । यो क्रियाकलापबाट तपाईंले के सिक्नु भयो ? आदि कुरालाई समेटेर प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

१०. सोधखोज तथा अवलोकनको माध्यमबाट आफ्नो गाउँपालिका भित्रका वनहरुमा पाइने वन्यजन्तु तथा चराहरुको सूची बनाउनुहोस् । उक्त वन्यजन्तु र चराहरुको महत्व तथा संरक्षण गर्ने तरिकासमेतलाई तलको तालिकामा भर्नुहोस् ।

क्र.स.	वन्यजन्तु/चराको नाम	महत्व	संरक्षणको तरिका
१	कालिज		
२			
३			
४			

११. घर वरपरको खाली जमिन वा करेसाबारीमा उपयोगी बोटबिरुवाको वृक्षारोपण गर्नुहोस् । बिरुवा हुर्कनको लागि आवश्यक पर्ने तत्वहरु (पानी, मल आदि) प्रदान गर्नुहोस् । करिब १ महिनामा बिरुवाको वृद्धि कति भयो, बिरुवामा के कस्ता परिवर्तनहरु आए ? अवलोकन गरी प्राप्त विवरणहरु टिपोट गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१२. घरबाट निस्कने फोहोरहरुको वर्गीकरण (कुहिने, नकुहिने, तरल र ग्याँस) गर्नुहोस् । फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरु अवलम्बन गर्नुहोस् । यसको लागि फोहोर तरल (नाली, शौचालय तथा बाथरुमबाट निस्कने तरल, भान्साबाट निस्कने फोहोर), कुहिने र नकुहिने ठोस फोहोर, ग्याँस (वायु) आदिको व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरुलाई (आफू, आफ्नो परिवार) । यी कार्यबाट फोहोर व्यवस्थापन गर्दा के के प्रगति भयो ? गरेका कार्यहरुको टिपोट तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१३. कक्षाका विद्यार्थीहरुले समूहगत रुपमा विद्यालयबाट निस्कने फोहोरहरुको वर्गीकरण (कुहिने, नकुहिने, तरल र ग्याँस) गर्नुहोस् । फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरु अवलम्बन गर्नुहोस् । यसको लागि फोहोर तरल (नाली, शौचालयबाट निस्कने तरल, क्यान्टिनबाट निस्कने फोहोर), कुहिने र नकुहिने ठोस फोहोर, ग्याँस (वायु) आदिको व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरु प्रयोग गर्नुहोस् । यी कार्यबाट फोहोर व्यवस्थापन गर्दा के के प्रगति भयो ? सङ्क्षेपमा प्रतिवेदन बनाउनुहोस् ।

१४. तपाईं हिन्दु धर्मावलम्बी हो भने कम्तिमा एकजना इसाई वा एकजना मुस्लिम धर्म मान्ने साथीसँग परिचय गरी उनीहरुले मान्ने पर्व क्रिसमस वा ईदको सम्बन्धमा के के गरिन्छ ? र के के खाइन्छ भन्ने कुरा साथीले भनेको आधारमा आफ्ना विचार सहित प्रतिबेदन बनाएर कक्षामा पेश गर्नुहोस्

अथवा तपाइँ इसाई वा मुस्लिम हो भने पनि हिन्दू धर्म मान्ने साथीको दशैंका बारेमा त्यसरी नै प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा पेश गर्नुहोस ।

१५. स्वास्थ्य चोकीको नर्स वा अन्य कुनै कर्मचारीलाई भेटी स्वास्थ्य चोकीले प्रवाह गर्ने सेवा र सेवा लिन अपनाउनु पर्ने प्रक्रियाका बारेमा तलको तालिकाको आधारमा प्रतिवेदन बनाइ पेश गर्नुहोस ।

स्वास्थ्य चौकीले प्रवाह गर्ने सेवाहरु	सेवा लिनका लागि अपनाउनु पर्ने प्रक्रियाहरु
१.	१.
२.	२.
३.	३.
४.	४.

१६. आफैले त्यस ठाउको अवलोकन गरेर वा त्यो सम्भव नभए त्यो अवलोकन गरेका साथी वा अभिभावकसँग सोधपुछ गरेर रानी दह वा पटौली नाकाको परिचय र महत्वको बारेमा लेख लेखेर कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस ।

१७. विगत एक वर्षभित्र समुदायमा घटेका विपद्हरूको सूची अभिभावकलाई सोधि तयार गर्नुहोस। ति विपद् घट्नुका कारणहरू र भएको क्षति
लेखि तलको तालिका भर्नुहोस ।

क्र. सं.	विपद्को नाम	सम्भावित कारण	भएको क्षति

१८. विद्यालयबाट घर जाँदा बाटो वा सडक अवलोकन गरी विद्यालय जाँदा आउँदा हुनसक्ने सम्भावित जोखिमहरू पहिचान गर्नुहोस् । ती जोखमबाट सुरक्षित रहन गर्नुपर्ने उपाएहरू र तपाईंको भूमिका समेत उल्लेख गरी एउटा प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

१९. आगलागि, बाढी, र पहिरोबाट बच्नका लागि गरिने कृत्रिम घटना अभ्यासमा सहभागी भइ उक्त कृत्रिम घटनामा सहभागि भएको आधारमा गरिएका प्रक्रियाहरू बुँदागत टिपोट गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

कक्षा ५

१. तपाई)को पालिकामा कति वटा वडा छन् ? तिनीहरुको जनसङ्ख्या कति हो ? जनसङ्ख्याको हिसावले कुन वडा कती ठूलो छ ? उल्लिखित विवरणहरु विषय शिक्षकसँगको परामर्शमा पालिकाको सम्बन्धित पदाधिकारीसँग सोधपुछ गरी तलको तालिकामा भरेर कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस ।

वडा नं	समेटिएका बस्तीटोलहरु	वडाको जनसङ्ख्या	जनसङ्ख्याको हिसावले वडाको स्थान	कैफियत
१				
२				
३				
४				
५				

२. तपाईंले वडामा भएका बस्तीटोलहरुको नाम लेख्नुहोस् र ती बस्तीटोलहरुमा कुन कुन जातिको बसोवास रहेको छ ? सकेसम्म ती क्षेत्रमा आफैले प्रत्यक्ष गएर अवलोकन गरी तलको तालिकाका आधारमा विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस ।

आफ्नो वडामा भएका बस्तीटोलका नाम	बसोवास गरेका जातजातिहरु	बढी बसोवास भएको जातजाति	कैफियत
(क)			
(ख)			
(ग)			

३. तपाईं कहिले काँही आफ्नो बाहेक आफ्नै गाउँपालिकाको अन्य कुनै विद्यालयमा यस भन्दा पहिले जानु भएको छ कि छैन ? जानु भएको छ भने त्यहीँ गएको आधारमा र नगएको भए विषय शिक्षकसँग अनुमति लिएर कुनै विद्यालयमा जानुहोस र उक्त विद्यालय र तपाईंको विद्यालयका के कस्ता भिन्नताहरु छन् ? तपाईंको विद्यालयमा भन्दा त्यहाँ के राम्रो छ ? र त्यहाँको विद्यालयमा भन्दा तपाईंको विद्यालयमा के राम्रो छ ? उल्लिखित कुरा समेटेर प्रतिवेदन बनाइ विषय शिक्षकलाई पेश गर्नुहोस ।

४. घर वा समुदायमा पालन गरिएको कुनै एक (गाईपालन, भेडापालन, बाख्रापालन, कुखुरापालन, भैंसिपालन, बंगुरपालन, खरायोपालन, हाँसपालन, टर्कीपालन) पशुपालन र कुनै एक पंक्षीपालनको अवलोकन गर्नुहोस् । उक्तपालन कसरी गरिएको रहेछ ? पालनबाट के के फाइदाहरु भएको रहेछ ? विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

५. आफ्नो घर वा विद्यायल वा समुदायमा खेती गरिने आलु, टमाटर, केरा, च्याउखेती, गुन्द्रुक मध्ये कुनै एकको अवलोकन गर्नुहोस् । उक्त तरकारी खेती गर्ने तरिका, उत्पादन भएको अवस्था, प्रयोगको अवस्था र आीर्थक पक्षमा भएको योगदानलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

६. विद्यालयमा आएदेखि अहिलेसम्म विद्यालयबाट तपाईंले के के राम्रा बानी, सिपहरु सिक्नु भयो ? तपाईंले सिकेका बानी र सिपहरुको बारेमा तपाईंका परिवारका सदस्यहरुले के भन्नु हुन्छ ? तपाईंले सिकेको कुन सिप वा बानीले तपाईंका परिवारका कुन कुन सदस्यलाई बढि खुसी बनाएको छ ? तपाईंको सिकाइले तपाईंलाई के फाइदा भएको महसुस गर्नु भएको छ ? यी सवै कुराका आधारमा लिखित विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

७. तपाईंले घरपरिवारमा भएको कुनै कुरा झट्ट सम्झिदा वा अवलोकन गर्दा नराम्रो लागेकोमा सकारात्मक किसिमले सोच्दै जाँदा त्यो भित्र पनि के कुरा राम्रो देख्नु भयो ? तपाईंले देखेको वा सोचेको उक्त राम्रो कुराको बारेमा घरपरिवारका सदस्यहरुसँग छलफल गर्दा क-कसले के के भन्नु भयो ? यसबाट तपाईंलाई के अनुभूति भयो ? उल्लिखित सबै कुरा समेटेर लिखित प्रतिवेदन तयार गरी प्रस्तुत गर्नुहोस ।

८. घरपरिवारमा कुनै उत्सव वा चाड पर्व मनाउदा तपाईं सहभागी भइ गरेका कार्य के के हुन् ? तपाईंले मन पराएका कुरा के के हुन ? उक्त चाडपर्वलाई अझ रमाइलो र सबैजना खुसी भइ सहभागी हुनका लागि के गरेको भए हुन्थ्यो ? यस सम्बन्धमा तपाईंको आफ्नो विचार सहित आफ्ना परिवारका केही सदस्यहरुको बिचारलाई समेत समेटेर प्रतिबेदन तयार गर्नुहोस् ।

९. तपाईंले सिकेका योग, प्राणायाम र ध्यान मध्ये घरमा पनि गएर कुन कुन योग, प्राणायाम र ध्यान गर्नुहुन्छ ? तपाईंले उक्त काम गर्दा तपाईंको घर परिवारका कुन कुन सदस्यले के के भन्नु हुन्छ ? ती काम गर्दा तपाईंलाई कस्तो महसुस हुन्छ ? तपाईंले घरमा गएर गर्ने कुनै योग, प्राणायाम र

ध्यानमध्ये कुन एकबाट हुने फाइदाको बारेमा परिवारका कुन कुन सदस्यले के भन्नुहुन्छ ? तपाईंलाई यसबाट के सिकाइ भयो ? यी सबैलाई संक्षेपमा लेखेर ल्याइ कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१०. घर वरपरको खाली जमीन वा करेसाबारीमा उपयोगी औषधिजन्य वनस्पतिहरु (घिउकुमारी/अमला/तुलसी/असुरो...) को वृक्षारोपण गर्नुहोस् । ती वनस्पतिहरु हुर्कनको लागि आवश्यक पर्ने तत्वहरु (पानी, मल आदि) प्रदान गर्नुहोस् । करिब ३ महिनामा बिरुवाको वृद्धि कति भयो, बिरुवामा के कस्ता परिवर्तनहरु आए ? अवलोकन गर्नुहोस् । ती औषधिजन्य वनस्पतिहरु के के कामको लागि प्रयोग गरिए/गर्न सकिन्छ ? विवरण तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नहोस् ।

११. घरबाट निस्कने ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने मुख्य तीन तरिकाहरु : कम प्रयोग, पुनः प्रयोग र पुनः चक्रण विधि प्रयोग गर्नुहोस् । यी तीन व्यवस्थापनका उपायहरु अवलम्बन गर्दा के के फाइदा भयो ? अनुभवलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१२. कक्षा ५ का विद्यार्थीहरुलाई विभिन्न समूहमा बाँडि दिनुहोस् र विद्यालयबाट निस्कने ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने मुख्य तीन तरिकाहरु : कम प्रयोग, पुनः प्रयोग र पुनः चक्रण विधि प्रयोग गर्नुहोस् । यी तीन व्यवस्थापनका उपायहरु अवलम्बन गर्दा के के फाइदा भयो ? अनुभवलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१३. आफ्नो घर वा घरवरपर वा विद्यालयमा हुने पानीको प्रदूषण सम्बन्धमा अध्ययन गर्नुहोस् र प्राप्त विवरणलाई तलको तालिकामा भर्नुहोस् ।

क्र.स.	प्रदूषण भएको स्थान	प्रदूषणका कारणहरु	प्रदूषणबाट परेको असर	प्रदूषण न्यूनीकरण गर्न गरिएका प्रयासहरु	प्रदूषण न्यूनीकरण गर्न भविष्यमा गर्नुपर्ने कार्यहरु
१					
२					
३					

१४. हरितालिका तीज वा श्रीकृष्ण जन्माष्टमी पर्वको परिचय, महत्व र पर्व मनाउदा गरिने क्रियाकलापहरुको बारेमा उक्त पर्वमा ब्रत बस्ने आमा, दिदी, भाउजु, काकी आदिलाई सोधेर सोको आधारमा लेख लेखी कक्षामा पेश गर्नुहोस ।

१५. वडा कार्यालयमा गएर वा त्यो सम्भव नभए त्यहाँको कुनै कर्मचारीलाई भेटेर वडा कार्यालयले नागरिकाका निम्ति प्रवाह गर्ने सेवा र सेवा लिन अपनाउनु पर्ने प्रक्रियाका बारेमा तलको तालिकाको आधारमा प्रतिवेदन बनाई पेश गर्नुहोस ।

वडा कार्यालयले प्रवाह गर्ने सेवाहरु	सेवा लिनका लागि अपनाउनु पर्ने प्रक्रियाहरु
१.	१.
२.	२.
३.	३.
४.	४.

१६. सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले सामुदायिक वनको संरक्षण, सदुपयोग र विकासका लागि के भूमिका निर्वाह गर्न सक्छ भन्ने सम्बन्धमा स्थानीय वन उपभोक्ता समितिका सदस्यहरु, स्थानीय व्यक्तिहरु र घरमै भएका अभिभावकहरुसँग गरिएको छलफल र भलाकुसारीको आधारमा आफ्नो विचार सहित प्रतिवेदन तयारी गरी पेश गर्नुहोस् ।

कक्षा ६

१. तपाईंको पालिकामा के कति पर्यटक स्थलहरु छन् ? र पर्यटकहरु त्यहाँ जानु पर्ने कारण के छ ? उक्त स्थानहरुमा तपाईं आफैले अवलोकन गर्नु भएको छ भने आफूले अवलोकन गरेका आधारमा र आफूले अवलोकन नगरेको भए अन्य जानकार व्यक्तिसँग सोधपुछ गरी तलको तालिकामा भरेर कक्षामा पेश गर्नुहोस ।

पालिकामा भएका पर्यटकीय स्थलहरु	पर्यटन स्थल रहेको बस्तीटोल र वडा नं.	उक्त स्थानमा पर्यटक जानु पर्ने प्रमुख कारण	कैफियत
१.			
२.			
३.			

२. तपाईंले गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरु मध्ये तपाईंले गरेको अध्ययन, भेटघाट र सोधपुछको आधारमा तल लेखिएका जनप्रतिनिधिहरुको विवरण देहायको तालिकामा भरी कक्षामा पेश गर्नुहोस ।

पालिकाका पदाधिकारीहरु	उनीहरुले गर्ने प्रमुख काम	कैफियत
(क) गाउँपालिका अध्यक्ष		
(ख) गाउँपालिकाका उपाध्यक्ष		
(ग) वडाध्यक्ष		
(घ) वडा सदस्य		

३. गाउँपालिकाको वडाले शिक्षा, युवा तथा बालबालिकाका लागि कानुन अनुसार के कस्ता काम गर्ने प्रावधान छ र काम के गरिरहेको छ ? गर्नु पर्ने र गरेका कामहरुको बीचमा के भिन्नता छ ? उक्त भिन्नतालाई घटाउन के गर्नु पर्ने देखिन्छ ? वडामा काम गर्ने सम्बन्धित क्षेत्रका पदाधिकारी र अन्य जानकारहरुसँग सोधपुछ गरेर आफ्नो अनुभूति सहितको प्रतिवेदन तयार पारी कक्षामा पेश गर्नुहोस ।

४. आफ्नो घर वा विद्यालयमा भैंसिपालन/कुखुरापालन वा अन्नबालीहरु (धान, मकै, गहुँ, जौं) को खेती कार्यमा सहभागी हुनुहोस् । यसरी सहभागी हुँदा पालन वा खेती गर्ने तरिका, उत्पादन भएको वस्तु, प्रयोगको अवस्था, विक्री वितरण सम्बन्धी विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

५. आफ्नो घर वा विद्यालयमा गरिने कुनै एक तरकारी खेती (साग, बन्दा, काउली, टमाटर, गोलभेडा, खुसार्नी) मा सहभागी हुनुहोस् । खेती गर्दा चाहिने सामग्रीहरु, खेती गर्ने तरिका र उक्त खेती कार्यमा सहभागी, उत्पादित तरकारी र प्रयोग तथा बजारीकरण सम्बन्धी विवरण समावेश गरी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

६. हस्त निर्मित सामाग्रीहरु (ढकिया, बिँडा, परालको गुन्द्री) मध्ये कुनै एक सामग्री निर्माण गरी कक्षामा प्रदर्शन गर्नुहोस् ।

७. तपाईंको छरछिमेका कुन कुन धर्म मान्ने मान्छेहरु छन् ? तीमध्ये हरेक धर्म मान्ने एक एक जनालाई आफैले भेटघाट गरी सोधपुछ गर्नुहोस् र उनीहरुले भनेको आधारमा विभिन्न धर्म मान्नुको कारण र उक्त धर्म मान्दा गर्ने क्रियाकलापहरुलाई समेट्दै यसबाट आफूमा विकास भएको अन्तर्दृष्टिलाई समेत उल्लेख गरी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस्

८. तपाईंको परिवारमा धेरै बोल्नु पर्ने र कम बोले पनि पुग्ने स्वभावका मानिसहरु को को हुनुहुन्छ ? उहाँहरुको उक्त स्वभावको बारेमा परिवारका अन्य सदस्यहरुले के के भन्नु हुन्छ ? यसमा तपाईंको विचार के छ ?

९. घरपरिवार वा टोलछिमेकमा तपाई समेत सहभागी भएको कुनै चाडपर्व वा उत्सव मनाउदा के के गरिएको थियो ? उक्त अवसरमा तपाईंले चिनेका कुन कुन मानिसहरु थिए ? तपाईंले उक्त चाडपर्व र उत्सवमा के के गर्नु भयो र र के के खानु भयो ? अति नै मन परेका कुराहरु के के थिए ? यी सबै क्रियाकलापबाट तपाईंले सिकेको कुरा के हो ? यी सबैको विवरण तयार गरी प्रतिवेदन बनाउनुहोस् । आफ्नो विचार के छ ? उल्लिखित सबै कुरा समेटेर प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस ।

१०. तपाईं र तपाईंको परिवारको सदस्य वा तपाईंको कुनै साथी मिलेर बस्तीटोलमा भएको असहज अवस्थाको व्यक्तिलाई सहयोग गर्नु होस् । तपाईंले उक्त सहयोग गर्दा उक्त असहज अवस्थाको व्यक्तिमा के परिवर्तन पाउनु भयो ? उहाँले तपाईंहरुलाई के भन्नु भयो र कस्तो व्यवहार गर्नुभयो ? त्यतिबेला तपाईंलाई कस्तो अनुभूति भयो ? उल्लिखित सवै कुरा समेटेर प्रतिवेदन बनाइ पेश गर्नुहोस् ।

११. विद्यालयको नर्सरी निर्माण कार्यमा सहभागी हुनुहोस् । नर्सरीबाट उत्पादित बेर्नाहरुलाई खाली ठाउँमा रोप्नुहोस् । कक्षाका विद्यार्थीहरु समूहगत रुपमा विभिन्न समूहमा बाँडि दिनुहोस् र बेर्ना हुर्कनाको लागि आवश्यक वस्तुहरुको नियमित रुपमा प्रवाह गर्नुहोस् । करिब २/३ महिनामा उक्त बेर्नाहरुको वृद्धिको अवलोकन गर्नुहोस् । यो कार्य गर्दा आफूले गरेका कार्यहरु र भएको प्रगतिलाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१२. घर वरपरको खाली ठाउँ वा कौसी वा बरण्डामा सागसब्जी तथा दैनिक रुपमा घरमा प्रयोग गर्न सकिने अन्य वनस्पति खेती गर्नुहोस् । नियमित रुपमा उक्त सागसब्जी तथा वनस्पतिको उत्पादन हुन आवश्यक पर्ने वस्तुहरु (पानी, मल, गोडमेल) प्रदान गर्नुहोस् । उत्पादित वस्तुहरु उपभोग गर्नुहोस् र बढी भएको उत्पादित वस्तुको बिक्री वितरण गर्नुहोस् । यी सबै कार्यहरुलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१३. तपाईं घर वा घरवरपर वा विद्यालयमा हुने प्रदूषणका प्रकारहरु पहिचान गर्नुहोस् र उक्त प्रदूषणको गहन अध्ययन गरी प्राप्त विवरणलाई तलको तालिकामा भर्नुहोस् ।

क्र.स.	प्रदूषणको प्रकार	प्रदूषणका कारक तत्व तथा कारणहरु	प्रदूषणबाट भएको असर	प्रदूषण न्यूनीकरण गर्न अपनाइएका प्रयासहरु	प्रदूषण न्यूनीकरण गर्न भविष्यमा चाल्नुपर्ने कदमहरु
१	वायु प्रदूषण				
२	जल प्रदूषण				
३	जमिन प्रदूषण				
४	ध्वनि प्रदूषण				
५	विद्युतीय प्रदूषण				

१४. कक्षामा छलफल गरे बाहेकका आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो गाउटोल, समाज र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने बस्तीटोलका मानिसहरुको सूची र उनीहरुले गरेका त्यस्ता कामहरु देहायको तालिकामा भरी प्रस्तुत गर्नुहोस ।

क्र.सं	आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि	उनीहरुले गरेका राम्रा कामहरु

	उठेर काम गर्ने गाउटोलका राम्रा मानिसहरु	

१५. थारु जातिको महत्वपूर्ण चाडको रुपमा रहेको माघी पर्वमा गरिने क्रियाकलापहरु, यसका राम्रा पक्षहरु र सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरुको बारेमा समेत सम्बन्धित जातिका जानकारहरुसँग सोधपुछ गरी आफ्ना समेत विचारहरु समेटेर प्रतिवेदन बनाइ कक्षामा पेश गर्नुहोस ।

१६. अभिभावकको सहयोगले जङगलबाट चिराइतो, कुरिल्लो, हर्रो, बर्रो, अमला र पिपला आदिका नमूना सङ्कलन गरी अभिभावक र छिमेकीहरुलाई यसको महत्वको बारेमा सोध्नुहोस् र आफूले पनि कक्षामा सिकेको कुरा उहाँहरुलाई भन्नुहोस् । तपाईंले कक्षामा सिकेको कुरा र उनीहरुले भनेको कुरामा के भिन्नता र के समानता छ ? यी सबै कुरा समेटेर आफ्नो विचार समेत राखी प्रतिवेदन लेखेर कक्षामा पेश गर्नुहोस् ।

१७. विगत एक वर्षभित्र समुदायमा घटेका विपद्हरूको सूची अभिभावकलाई सोधि तयार गर्नुहोस। ति विपद् घट्नुका कारणहरू र भएको क्षति लेखि तलको तालिका भर्नुहोस ।

क्र. सं.	विपद्को नाम	सम्भावित कारण	भएको क्षति

१८. चाडपर्वको समयमा हुनसक्ने सम्भावित जोखिमहरू पहिचान गर्नुहोस् । ती जोखिमबाट सुरक्षित रहन गर्नुपर्ने उपायहरूको सम्बन्धमा परिवारका अभिभावकहरुललाई सोधेर तपाईंको भूमिका समेत उल्लेख हुने गरी एउटा प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

१९. तल उल्लेखित प्रमुख विपद्हरू घट्ने समयका आधारमा अभिभावकसँग छलफल गरी प्रकोप पात्रो तयार पार्नुहोस् ।

विवरण	बैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मंसिर	पुस	माघ	फागुन	चैत
बाढी												
पहिरो												
हावाहुरी												
चट्याङ्ग												
आगलागी												
भूकम्प												
सर्पदंश												
जङ्गली जनावरको आक्रमण												

कक्षा ७

१. भर्ना हुन नसकेका बालबालिकाहरु छन् भने तिमध्ये कम्तीमा कुनै एकजनालाई भेट गरी तलको तालिकाका आधारमा तिम्रो विचारसहित प्रतिवेदन तयार गरेर विषय शिक्षकलाई पेश गर्नुहोस ।

विद्यालयमा भर्ना हुन नसकेका बालबालिकाको नाम, थर	ठेगाना	विद्यालय नआउनुको कारण (सम्बन्धित विद्यार्थी र अभिभावकलाई सोधेर)	विद्यालयमा भर्ना गर्ने उपाय
१.			
२.			

२. तपाईंले गाउँपालिकाका रहेका सुरक्षा चौकी (निकाय) ले गर्नु पर्ने काम के हो र त्यो काम गरिहेको छ कि छैन ? यस बारेमा सुरक्षा चौकीका पदाधिकारी र जनसमुदायसँग सोधपुछ गरी आफ्नो विचार समेतका आधारमा तलको तालिकामा भरी कक्षामा पेश गर्नुहोस ।

सुरक्षा चौकीले गर्नु पर्ने काम	सुरक्षा चौकीले गरिरहेको काम	कैफियत

३. गाउँपालिकाले नागरिकका निम्ति प्रदान गर्ने सेवाहरु के के हुन ? ती सेवाहरु प्राप्त गर्नका लागि के के प्रक्रिया पूरा गर्नुपर्दछ ? यस सम्बन्धमा गाउँपालिकामा गएर सोधपुछ गरी वा त्यहाँ भएको नागरिक बडापत्रको अध्ययन गरी वा सम्बन्धित क्षेत्रका पदाधिकारी र अन्य जानकारहरुसँग सोधपुछ गरेर आफ्नो अनुभूति सहितको प्रतिबेदन तयार पारी कक्षामा पेश गर्नुहोस ।

४. आफ्नो घर वा विद्यालयमा बाख्रापालन/भेडापालन वा दलहन बालीहरु (केराउ, चना, मटर) को खेती कार्यमा सहभागी हुनुहोस् । यसरी सहभागी हुँदा पालन वा खेती गर्ने तरिका, उत्पादन भएको वस्तु, प्रयोगको अवस्था, विक्री वितरण सम्बन्धी विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

५. आफ्नो घर वा विद्यालयमा गरिने कुनै एक तरकारी खेती (भन्टा, करेला, लौका, फर्सी, कुभिण्डो, सिमी, भिण्डी, बोडी, मेथी, मुला, गाजर, सलगम, च्याउ) मा सहभागी हुनुहोस् । खेती गर्दा चाहिने सामग्रीहरु, खेती गर्ने तरिका र उक्त खेती कार्यमा सहभागी, उत्पादित तरकारी र प्रयोग तथा बजारीकरण सम्बन्धी विवरण समावेश गरी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुाहेस् ।

६. हस्त निर्मित सामाग्रीहरु (झौवा, नाङ्लो, बाबियोको डोरी बाट्न) मध्ये कुनै एक सामग्री निर्माण गरी कक्षामा प्रदर्शन गर्नुहोस् ।

७. हाम्रो परिवार र बस्तीटोलमा परम्परादेखि चलिआएका प्रचलन र रीतिरिवाजहरु के के छन् ? तीमध्ये पूर्वी दर्शनसँग सम्बन्धित भएका प्रचलन र रीतिरिवाजहरु के के हुन् ? तिनीहरुमध्ये कुन कुन प्रचलन र रीतिरिवाजले हामीलाई सभ्य र खुसी बनाउन सहयोग गरिरहेका छन् ? पूर्वीय दर्शनको बारेमा केही जानकारी राख्ने तपाइको टोलका कुनै व्यक्तिका विचार सहित यसबाट आफूले आर्जन गरेको भावना र सिकाइलाई समेत समेटेर प्रतिबेदन तयार गरी प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

८. तपाईंले हरेक दिन विहान उठ्दा र बेलुका सुत्दा राम्रो कुराहरुको टिपोट गर्ने बानीले तपाईको जीवनमा पारेको सकारात्मक प्रभाव के हो ? यसको बारेमा तपाइँका परिवारका सदस्य र

साथीहरुको भनाइ के छ ? तपाईको स्वभाव र आचरणमा यसबाट भएको परिवर्तन वा सिकाइ के हो ? उल्लिखित सबै कुरा समेटेर प्रतिबेदन बनाइ प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

९. तपाईंको घरपरिवारका सदस्यहरुसँग मिलेर तपाईंले अहिलेसम्म शारीरिक श्रमसँग सम्बन्धित प्रमुख पाँच कामहरु के के हुन् ? तपाईंको उक्त काममा भएको सहभागिताको सम्बन्धमा तपाईंको परिवारका सदस्यहरुको भनाइ के कस्तो छ र तपाईंलाई उक्त काममा सहभागी हुँदा के कस्तो अनुभूति भयो ? उल्लिखित सबै कुरा समेटेर प्रतिवेदन बनाई पेश गर्नुहोस् ।

१०. घरपरिवार वा छरछिमेकमा भएका जेष्ठ नागरिकसँग भेटघाट गरी उहाँले आफ्नो जीवनमा गरेका राम्रा कुराहरु के के रहेछन् ? उहाँलाई कुन कुराको धेरै सम्झना आउँदो रहेछ ? कुन कुरा गरेकोमा उहाँ धेरै खुसी हुनुहुदो रहेछ ? उनीहरुले भनेको आधारमा तपाईंले खुसी हुनका लागि के सिक्नु भयो ? आदि कुरा समेटेर प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

११. गड्यौला मल बनाउने विधि अनुसार घरमा वा विद्यालयमा गड्यौला मल बनाउने कार्यमा सहभागी हुनुहोस् । तयार भएको गड्यौला मललाई प्रयोग गर्ने विधि अनुसार तरकारी खेती, पुष्पखेती, फलफूल खेतीमा प्रयोग गर्नुहोस् । यो मल प्रयोग गर्दा भएका फाइदा तथा उपयोगिता सम्बन्धमा आफ्नो अनुभव समेतलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

१२. घर तथा विद्यालयमा करेसाबारी/बगैंचा निर्माण गरी वा कौसी वा वरण्डा वा गमलामा तरकारी खेती/पुष्पखेती/फलफूल खेती गर्नुहोस् । यसबाट उत्पादित वस्तुहरु, तिनीहरुको उपयोग, भएको फाइदा सम्बन्धी विवरणलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१३. हरित घरको अवधारणा अनुसार घर वरपरको खाली ठाउँमा उपयोगी हुने वनस्पति रोप्नुहोस् । उक्त वनस्पति हुर्कनाका लागि आवश्यक पर्ने तत्वहरु नियमित रुपमा प्रदान गर्नुहोस् । वनस्पति हुर्केको अवस्थाको चित्र वा भिडियो तयार गरी कक्षामा देखाउनुहोस् ।

१४. कक्षाका विद्यार्थीहरु पाँच समूहमा विभाजन हुनुहोस् र समूहगत रुपमा हरित विद्यालयको अवधारणा अनुसार विद्यालय वरपरको खाली ठाउँमा उपयोगी हुने वनस्पति रोप्नुहोस् । उक्त वनस्पति हुर्कनाको लागि आवश्यक पर्ने तत्वहरु नियमित रुपमा प्रदान गर्नुहोस् । वनस्पति हुर्केको अवस्थाको चित्र वा भिडियो तयार गरी कक्षामा समूहगत रुपमा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१५. तपाईंले आफ्नो पालिकामा भएका ताल, छहरा र झरनाहरुको नाम लेखी तिनीहरुको महत्व र संरक्षण गर्नु पर्ने कारणबारे तलका तालिकामा भरी प्रस्तुत गर्नुहोस ।

क्र.सं	दंगिशरण गाउँपालिकामा भएका ताल, कृतिम हाइड्याम र झरनाहरुको नाम	महत्व	संरक्षण गर्नु पर्ने कारण
१			
२			
३			
४			
५			
६			

१६. आफूले देखेको, नाँचेका र यो कक्षा र अघिल्ला कक्षाहरुमा अध्ययन गरेको आधारमा तल समावेश गरिएका नाचहरुको बारेमा तालिकाका भरी कक्षामा पेश गर्नुहोस ।

नाचहरुको नाम	नाच नाँच्ने जातजातिहरु	नाचमा लगाइने पहिरन र बजाइने बाजाहरुको नाम
१. झुम्रा नाच	१.	
२. लट्ठहवा नाच	२.	
३. झ्याउरे नाच	३.	
४.टप्पा नाच	४.	
५.पैया नाच		

१७. अभिभावकको सहयोगले जङगलबाट गुर्जो, विजयसाल, दालचिनी, आकाशवेली, नीम, अर्जुन र खयर आदिका नमूना सङ्कलन गरी अभिभावक र छिमेकीहरुलाई यसको महत्वको बारेमा सोध्नुहोस् र आफूले पनि कक्षामा सिकेको कुरा उहाँहरुलाई भन्नुहोस् । तपाईंले कक्षामा सिकेको कुरा र उनीहरुले भनेको कुरामा के भिन्नता र के समानता छ ? यी सबै कुरा समेटेर आफ्नो विचार समेत राखी प्रतिबेदन लेखेर कक्षामा पेश गर्नुहोस् ।

१८. निम्नानुसार सूची प्रयोग गरी आफ्नो घर भूकम्पबाट कति सुरक्षित छ, घरको अवलोकन एवम् अभिभावकसँग गरिएको छलफलको आधारमा प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

क्रं.सं.	सूचकहरू	सुरक्षित छ	सुरक्षित छैन	कारण
संरचनात्मक				
१	पर्खाल			
२	छत वा छानो			
गैर संरचनात्मक				
१	दराज			
२	टिभि			

१९. कुनै २ जना मोटरसाइकल वा स्कुटर चालकलाई भेटी मोटरसाइकल वा स्कुटरबाट यात्रा गर्दा हुने सम्भाव्य जोखिम र साबधानिका उपायहरू सहित तलको तालिका पूरा गर्नुहोस् र सो का आधारमा 'मोटरसाइकल वा स्कुटरमा सुरक्षित यात्रा' विषयक एक निबन्ध लेख्नुहोस् ।

क्रं.सं.	मोटरसाइकल वा स्कुटर चालकको नाम	सम्भावित जोखिमहरू	साबधानीका उपाएहरू
१			
२			

२०. नजिकैको स्वास्थ्य संस्थाका सवास्थ्यकमीलाई भेटी झाडा पखला, कोभिड, बर्ड फ्लू, र डेङ्गु कसरी सर्छन् र तिनीहरूबाट बच्ने उपायहरू के हुन भनेर सोध्नुहोस । सोको तलको खाका प्रयोग गरी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

क. शीर्षक

ख. उद्देश्य

ग. विधिहरू

घ. मुख्य प्राप्तिहरू

ङ. निष्कर्ष

कक्षा ८

१. तपाईंको वडा र पालिकामा सञ्चालनमा रहेका एवम् सञ्चालन हुने भनी निर्णय भएका गौरवका आयोजनाहरुको देहायको विवरण तपाइले गरेको अध्ययन, सोधपुछ र अवलोकनको आधारमा देहायका तालिकामा भरी कक्षामा विषय शिक्षकलाई पेश गर्नुहोस ।

गौरवको आयोजनाको नाम	आयोजना सञ्चालन हुने स्थान	आयोजनाले गर्ने काम र पुऱ्याउने सेवा	सम्पन्न हुने अवधि र लागत अनुमान
१.			
२.			
३.			
४			

२. दंगिशरण गाउँपालिकाले शिक्षाको बिकासका लागि जारी गरेका ऐन र नियमावलीहरुको देहायको तालिकामा लेखी उक्त ऐन वा नियमावली जारी गर्नु पर्ने खास कारण के हो ? गाउँपालिकाका पदाधिकारी र सम्बन्धित जानकारहरुसँग सोधपुछ र अध्ययन गरी आफ्नो विचार समेतका आधारमा तलको तालिकामा भरी कक्षामा पेश गर्नुहोस ।

गाउँपालिकाले जारी गरेका ऐन र नियमावली	जारी गर्नु पर्ने खास कारण	कैफियत
१.		
२.		
३.		

३. लुम्बिनी प्रदेशको नक्सा बनाइ त्यहाँ भएको तपाईंको जिल्ला र गाउँपालिकाले नक्सामा प्रमुख पर्यटकीय स्थल, जिल्ला सदरमुकाम, प्रमुख सडक र शहर, प्रमुख नदी र ताल आदि भरेर कक्षामा पेश गर्नुहोस ।

४. नाकास्तरीय खेलकुदको आरम्भ भएदेखि यसले दंगिशरण लगायत नाकाक्षेत्रमा पारेको प्रभाव र हासिल गरेका उपलब्धिहरुका बारेमा सरोकारवालाहरुसँग छलफल गरी प्रतिबेदन तयारी गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस ।

५. आफूले देखेका र अरुबाट सुनेका दंगिशरण गाउँपालिकाका विभिन्न नाकाहरुको तलको तालिकामा नाम लेखी यसको महत्वको समेत उल्लेख गरेर कक्षामा पेश गर्नुहोस् ।

नाकाहरुको नाम	अवस्थिति (वडा नं. र बस्तीटोलको नाम)	महत्व र उपादेयता
१.	१.	
२.	२.	
३.	३.	
४.	४.	

६. कक्षामा छलफल गरे बाहेकका आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो बस्तीटोल, समाज र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने दंगिशरण गाउँपालिकाका महानुभाव (साहित्यकार, कलाकार, समाजसेवी, खेलाडी, शिक्षाविद्, सीमारक्षक, वन तथा वातावरण विज्ञ आदि) हरु उनीहरुले सम्पादन गरेका कामहरु तालिकामा भरी प्रस्तुत गर्नुहोस ।

क्र.सं	आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर काम गर्ने दंगिशरण गाउँपालिका राम्रा मानिसहरु	सम्पादन गरेका कामको क्षेत्र	सम्पादन गरेका

७. आफ्नो घर वा विद्यालयमा गाईपालन/बंगुरपालन वा बेमौसमी तरकारीहरु (टमाटर, लौका, करेला, भिण्डी) को खेती कार्यमा सहभागी हुनुहोस् । यसरी सहभागी हुँदा पालन वा खेती गर्ने तरिका, उत्पादन भएको वस्तु, प्रयोगको अवस्था, विक्री वितरण सम्बन्धी विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

८. आफ्नो घर वा विद्यालयमा गरिने कुनै एक नगदेबाली (तोरी, मसुरो, अरहर, तिल, अर्सी) को खेती कार्यमा सहभागी हुनुहोस् । खेती गर्दा चाहिने सामग्रीहरु, खेती गर्ने तरिका र उक्त खेती कार्यमा सहभागी, उत्पादित तरकारी र प्रयोग तथा बजारीकरण सम्बन्धी विवरण समावेश गरी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुाहेस् ।

९. हस्त निर्मित सामाग्रीहरु (डोको, छिटोनी, चकटी) मध्ये कुनै एक सामग्री निर्माण गरी कक्षामा प्रदर्शन गर्नुहोस् ।

१०. तपाईको घरमा को को हुनु हुन्छ ? उहाँहरुले के के काम गर्नु हुन्छ ? उहाँहरुले गर्ने कामले तपाई वा तपाईंको परिवारलाई के कस्तो फाइदा भइरहेको छ वा फाइदा हुने देख्नु भएको छ ? घरका जेष्ठ नागरिक वा आफूभन्दा अग्रजसँग सोधपुछ गरी यसबाट तपाईले सिकेको कुरालाई समेत समेटेर प्रतिबेदन बनाउनुहोस ।

११. तपाईं आफू भविष्यमा के हुने उद्देश्य राख्नु भएको छ ? यो उद्देश्य राख्नुमा तपाईंसँग हाल भएका के कस्ता सक्षमताहरुले तपाईंको मनोबल बढाएका हुन् ? तपाईंको यो उद्देश्यको बारेमा तपाईंका परिवारका सदस्य र साथीहरुले के भन्नु हुन्छ ? तपाईंले आफ्नो जविनको लागि गरिएको उद्देश्य निर्धारणले तपाईंलाई के असर परेको छ ? उल्लिखित सबै कुरा समेटेर प्रतिवेदन तयार गरी प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१२. कस्तो जीवनलाई सन्तुलित जीवन भनिन्छ ? सन्तुलित जीवनले मानिसलाई कसरी खुसी प्रदान गर्न सहयोग गर्दछ ? यस सम्बन्धमा आफ्नो टोलका केही बयोबृद्ध र केही समकक्षीहरुको जमघट गराइ उनीहरुबाट व्यक्त विचारहरुलाई समेट्दै यसबाट तपाईंले आर्जन गरेको अनुभूति र सिकाइलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

१३. तपाईंको परिवारको गोत्र र वंश के हो ? तपाईंको पूर्खा तपाईं अहिले भएको स्थानमा कहाँबाट आउनु भएको हो ? तपाईंको बंशजहरुको बसोबास विशेषगरी कहाँ कहाँ छ ? तपाईंको मामातिरको र तपाईंको परिवारतिरको वंश र गोत्र एउटै हो कि फरक हो ? विहेबारी लगायतका काम गर्दा गोत्र र बंशको ख्याल किन गर्ने गरिन्छ ? यसको कारण के हो ? यो सम्बन्धमा तपाईंका घरपरिवारका अग्रज लगायत समाजका मानिसहरुले के भन्छन् ? यसबाट तपाईंले आर्जन गरेको नयाँ अनुभूति वा सिकाइ के हो ? उल्लिखित सबै कुरा समेटेर प्रतिवेदन बनाइ पेश गर्नुहोस् ।

१४. घरायसी तथा विद्यालयबाट निस्कने ठोस फोहोरको प्रयोग गरी विन र पिट कम्पोष्टिङ विधिबाट मल बनाउनुहोस् । आवश्यकता अनुसार उक्त तयारी मललाई तरकारी खेती, पुष्पखेती, फलफूल खेतीमा प्रयोग गर्नुहोस् । यो मल प्रयोग गर्दा भएका फाइदा तथा उपयोगिता सम्बन्धमा आफ्नो अनुभवसमेतलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

१५. कक्षाका विद्यार्थीहरु समूहमा विभाजन हुनुहोस् र मल बनाउने विभिन्न विधिमध्ये विद्यालयबाट निस्कने कुहिने फोहोरको प्रयोगबाट विन कम्पोष्टिङ वा पिट कम्पोष्टिङ मध्ये कुनै एक विधिबाट मल तयार गर्नुहोस् र आवश्यकताअनुसार करेसाबारी, पुष्पखेती, जडीबुटी खेती वा अन्य खेतीमा प्रयोग गर्नुहोस् ।

१६. आकासे पानी संकलन गर्ने विधिअनुसार विद्यालयका सम्बन्धित विषयका शिक्षकलाई अनुरोध गर्नुहोस् र आकाशे पानी संकलन गर्नुहोस् । संकलित पानीलाई आवश्यकताअनुसार सरसफाइ गर्न, सिँचाइ गर्न प्रयोग गर्नुहोस् । यस किसिमको कार्य गर्दा हुने फाइदाहरुको सम्बन्धमा विवरण तयार गरी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

१७. पाँच समूहमा कक्षाका विद्यार्थीहरु विभाजन हुनुहोस् । तपसिलका कार्यहरु तपसिलका समूहले सम्पन्न गरी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

समूहको नाम	समूहले गर्नुपर्ने कार्यहरु
ऊर्जा समूह	विद्यालयमा प्रयोग भएका ऊर्जाका प्रकार (सौर्य ऊर्जा, विद्युत आदि), ऊर्जाको प्रयोग (सिकाइ, प्रशासनिक कार्य, कम्प्युटर सञ्चालन आदि)
पानी समूह	विद्यालयमा प्रयोग भएको पानीको स्रोतहरु (धारा, कुवा, इनार, आकाशे पानी आदि), पानीको प्रयोग (सिँचाइ, पिउने, सफाइ गर्ने वा अन्य), पानीको संरक्षणका कार्यहरु
सरसफाइ समूह	विद्यालयको खेलमैदान, कक्षाकोठाको सरसफाइ आदि
फोहोरमैला व्यवस्थापन समूह	विद्यालयबाट निस्कने फोहोरको प्रकार (कुहिने, नकुहिने, तरल, ग्याँस वा अन्य), फोहोरमैला व्यवस्थापनका उपायहरु
सिकाइ व्यवस्थापन समूह	बँगैचाका, करेसाबारी, ऊर्जा (सौर्य, पानी) मा सिकाइको लागि प्रयोग
हरियाली प्रवर्धन समूह	वृक्षारोपन, पुष्पखेती, जडीबुटी खेतीको कार्य

१८. निम्नानुसार सूची प्रयोग गरी हाम्रो विद्यालय भूकम्पबाट कति सुरक्षित छ, विद्यालय परिसर र भवनहरूको अवलोकन एव शिक्षकहरूसँग छलफल गरी एक प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

क्र.सं.	सूचकहरू	सुरक्षित छ	सुरक्षित छैन	कारण
संरचनात्मक				
१	पर्खाल			
२	छत वा छानो			
गैरसंरचनात्मक				
१	दराज			
२	बेन्च डेस्क			

१९. प्रविधिको प्रयोग गरी गुगल सर्च गरेर तल उल्लिखित महामारीसँग सम्बन्धित विवरण सङ्कलन गरेर कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

क्र.सं.	महामारीहरू	महामारी पत्ता लागेको वर्ष	महामारी सुरु भएको देश	महामारीको कारण	मृत्यू भएका मानिस सङ्ख्या	औषधि	सुरक्षाका उपाएहरू
१	**झाडापखला**						
२	प्लेग						
३	फ्लू						
४	एचआईभी एड्स						
५	कोभिड-१९						

२०. विपद्को समयमा सूचना अति आवश्यक हुन्छ । सूचनाको माध्यमबाट सामूहिक प्रतिकार्य समयमै हुन्छ । त्यसकारण जुनसुकै विपदमा प्रयोग हुने गरी तलको तालिकामा आकस्मिक सम्पर्क व्यक्ति र आकस्मिक सम्पर्क नम्बरहरू खोजी कक्षामा टास्नुहोस् ।

७. सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया र विधि

(क) कक्षा १-३

पाठ्यक्रमले विद्यार्थीहरुबाट अपेक्षा गरेका सिकाइ उपलब्धि सहज र सरल तरिकाले हासिल गर्न/गराउन शिक्षक तथा विद्यार्थीहरुले गर्ने सम्पूर्ण क्रियाकलापहरु सिकाइ सहजीकरण प्रक्रियाभित्र पर्दछन् । एकीकृत पाठ्यक्रमले सिकाइ उपलब्धिको आधारमा मूल्यांकन गर्ने गरी विद्यार्थी मूल्यांकनको खाका तय गरेको छ । दैनिक सिकाइ सहजीकरणको क्रममा नै निर्धारित सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको लेखाजोखा गर्न शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापको अभिन्न अंगको रुपमा मूल्याङ्कनलाई प्रयोग

गर्नुपर्ने कुरा वर्तमान पाठ्यक्रमले उल्लेख गरेकाले सोही बमोजिमका सिकाइ क्रियाकलापहरु अवलम्बन गर्नुपर्ने हुन्छ । यस पाठ्यक्रमले सिकाईलाई प्रभावकारी र दिगो बनाई उनीहरुको स्थानीय विषयवस्तु र आवश्यकताअनुसारको ज्ञान, सिप र अभिवृत्तिको विकासको सुनिश्चिततताको अपेक्षा गरेको छ । जसका लागि बालबालिका केन्द्रित, अन्तरक्रियात्मक, सहयोगात्मक तथा प्रत्यक्ष अनुभवमा आधारित शिक्षण विधि र रणनीतिहरुको प्रयोगमा जोड दिनुपर्ने हुन्छ । यस अनुसार कक्षाकोठामा हुने शिक्षणमा पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, शिक्षक निर्देशिका, श्रव्यदृश्य सामग्री, सन्दर्भ सामग्रीका अतिरिक्त सकेसम्म स्थानीय स्तरमा उपलब्ध तथा स्वनिर्मित स्रोत र साधनहरुलाई शैक्षणिक सामग्रीको रुपमा प्रयोग गर्नु पर्छ । समयको माग बमोजिम सिकाइलाई निरन्तरता दिन तथा युग सापेक्ष सिकाइका लागि शिक्षण सिकाइमा सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई स्थान दिनु पर्छ र वेभमा आधारित सिकाइलाई वैकल्पिक सिकाइको माध्यमको रुपमा प्रयोग गर्न शिक्षकले आफूलाई आवश्यक पर्ने ज्ञान र सिपको विकास गरी आवश्यकता अनुसार प्रविधिका साधनहरुको प्रयोग गर्नुपर्ने हुन्छ ।

कक्षा १-३ को पाठ्यक्रमले एकीकृत सिकाइलाई जोड दिएकाले शिक्षण सिकाइ सहजीकरणका क्रियाकलापहरुलाई पाठ्यक्रममा दिइएका सिकाइ उपलब्धि र विषयवस्तुको प्रकृतिअनुसार स्थानीय विषयका क्षेत्रहरु र अन्य विषयहरु (नेपाली, अंग्रेजी, गणित र हाम्रो सेरोफेरो) मा भएका मिल्दाजुल्दा विषयवस्तुलाई अन्तरसम्बन्ध कायम गरी सहजीकरण गर्नुपर्छ । स्थानीय विषयमा रहेका कतिपय विषयवस्तुहरु सहजीकरण गर्दा आवश्यकता अनुसार स्थानीय विज्ञहरुको ज्ञान र सिपलाई उपयोग गर्न उहाँहरुलाई कक्षाकोठामा आमन्त्रण गरी अनुभव तथा सिपको प्रदर्शन एवम् अन्तरक्रियाको अवसर सिर्जना गर्नु पर्ने छ । सिकाइलाई सहकार्यात्मक र प्रत्यक्ष अनुभवमा आधारित बनाउन स्थलगत अध्ययन समूहकार्य तथा प्रयोगात्मक अभ्यासमा जोड दिनु पर्ने छ । स्थानीय विषयमा उल्लिखित विषयवस्तुहरु विद्यार्थीहरुको आफ्नै सेरोफेरोका रहेकाले सैद्धान्तिक भन्दा प्रयोगात्मक तरिकाले सिकाइ सहजीकरण गर्नेमा शिक्षकले ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ । स्थानीय कला, संस्कृति, धर्म, चालचलन, रितीरिवाज, पेसा, व्यवसाय, प्रविधिहरुको प्रयोग, संरक्षण, विकास गर्न स्वयम् विद्यार्थीहरुको प्रत्यक्ष उपस्थिति भएपछि मात्र उक्त विषयवस्तुहरुको ज्ञान, सिप र अभिवृत्तिको विकास गराउन सहज हुन्छ । सिकाइलाई दिगो बनाउन सिकेका व्यवहारहरुलाई अभ्यास गर्ने तथा वास्तविक जीवनमा प्रयोग गर्ने अवसर प्रदान गर्नुपर्ने छ । साथै सिकाइ सहजीकरण प्रक्रियाहरुले, अनुभव, खोज, चिन्तन, तर्कद्धारा सिकारुको निर्णय क्षमता विकास गरी ज्ञानको विकास र रुपान्तरण गर्न सहयोग गर्नुपर्छ ।

यस पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि देहाय बमोजिमका सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया अवलम्बनगर्नु पर्ने छ :

- कक्षा १ देखि ३ सम्मको पाठ्यक्रम एकीकृत ढाँचामा विकास गरिएको र यस अन्तर्गत बहु विषयक (विषयहरु अलग अलग तर मिल्दाजुल्दा विषयवस्तुलाई सँगै सिकाउने) र अन्तर विषयक (अन्य विषय र विषयभित्रका विषयवस्तुहरुमा अन्तरसम्बन्ध कायम गरी सिकाइ गराउने) रहेको हुँदा बहुविषयक ढाँचाको सिद्धान्तअनुसार सिकाइ सहजीकरणको योजना बनाइ सिकाइ सहजीकरण गर्नुपर्ने छ ।
- पाठ्यक्रमको बहु विषयक ढाँचा (अन्य विषयसँग मिल्दा सिकाइ उपलब्धि तथा विषयवस्तुलाई सँगै सहजीकरण गर्ने र नमिल्ने विषयवस्तुलाई निश्चित क्रममा राखेर सरल देखि जटिलताको सिद्धान्तअनुसार सहजीकरण गर्ने) अनुरुप एकीकृत सिकाइका लागि शिक्षकले एकीकृत

पाठ्यक्रमको अध्ययन र अन्य शिक्षकहरुसँग समेत समन्वय गरी सहजीकरण क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्ने छ ।

- कक्षा १-३ मा अध्ययन गर्ने बालबालिकाको संज्ञानात्मक विकासको अवस्थालाई दृष्टिगत गरी उनीहरुको धारणा विकासमा सहयोग पुऱ्याउन शिक्षणमा ठोस सामग्रीको प्रयोगलाई प्राथमिकताका साथ स्थान दिनु पर्ने छ ।
- सिकाउनु पर्ने विषयवस्तु/धारणालाई उनीहरुको दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गरी रोचक र मनोरञ्जक ढंगले प्रस्तुत गर्नुपर्ने छ ।
- मनोरञ्जनपूर्ण सिकाईका लागि खेल, गीत, नृत्य र अभिनय विधिको प्रयोग गर्नुपर्ने छ ।
- बालबालिकाको दिगो सिकाईका लागि उनीहरुलाई प्रशस्त अभ्यासको अवसर दिनुपर्ने छ ।
- विद्यार्थीसँग प्रत्यक्ष अनुभव गरेर तथा विद्यार्थी आफै सक्रिय भई सिक्न सक्ने, विश्लेषणात्मक चिन्तनबाट अर्थ निर्माण गर्न सक्ने विषयवस्तुहरुमा विषयवस्तुको प्रकृति हेरी प्रयोग, परियोजना कार्य, सर्वेक्षण, समस्या समाधान, खोज, आगमन वा निगमन विधिको प्रयोग गर्नुपर्ने छ । यो पाठ्यक्रमको विषयवस्तुहरुले स्थानीयतासँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने भएकाले सिकारुलाई प्रत्यक्ष अवलोकन र अनुभव प्रदान गर्न स्थलगत भ्रमणको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने छ ।
- सिकारुहरुले आफूले जानेका र हासिल गरेका ज्ञान, सिप र अनुभवहरु एक आपसमा आदानप्रदान गरी सहपाठीहरुको सहयोग र सहकार्यमा सिक्न तरिकाहरु अवलम्बन गर्नुपर्ने छ ।
- सामाजिक सुधार, जनचेतना र वातावरण संरक्षणमा आफ्नो स्तरबाट योगदान दिन तथा नेतृत्व सिप विकासमा प्रेरित गर्न साना चेतनामूलक भिडियो बनाई सामाजिक सञ्जालमा लोड गर्ने, यस्तै चित्रहरु सार्वजनिक ठाउँमा टाँस्ने जस्ता अभियान तथा सामाजिक कार्यहरुमा सहभागी गराउनुपर्ने छ ।
- कक्षाकोठालाई रमाइलो तथा जीवन्त बनाई राख्न तथा युग सापेक्ष प्रविधियुक्त सिकाइका लागि उपलब्ध श्रव्य दृश्य सामग्रीहरु, विद्युतीय सामग्रीहरु तथा वेभमा आधारित सामग्री र विधिहरुलाई सकेसम्म प्रयोग गर्ने कोशिस गर्नुपर्ने छ ।

कक्षा ४-८ को शिक्षण सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

दंगिशरण गाउँपालिकाभित्रका सबै वडाहरुका स्थानीय विषयवस्तु र आवश्यकतालाई समेटी यस पाठ्यक्रममा विषयवस्तुहरु राखिएको हुँदा उक्त विषयवस्तुको व्यावहारिक ज्ञान, सिप र अभिवृत्ति विकास लागि कक्षाभित्र वा बाहिर आफ्नो घर, समुदाय, संघसंस्था, धार्मिक स्थल, पेसा र व्यवसायस्थल, वन सम्पदा, जलसम्पदामा भ्रमण गरी पञ्च ज्ञानेन्द्रीयद्धारा प्रत्यक्ष अवलोकन तथा प्रयोग गरी सिकेका कुराहरूलाई सिर्जनात्मक विश्लेषण गर्ने प्रतिभाको विकास गर्न प्रोत्साहित गर्ने गरी शिक्षण सिकाइ सहजीकरण गर्नुपर्छ। पाठ्यक्रममा विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न विद्यार्थीहरूले कथा, कविता, नाटक, समाचार, चिठी, सम्पादकीय, गीत, प्रतिवेदन, रेखाचित्र, वृत्तचित्र, स्तम्भचित्र, तालिका, तस्बिर, नक्सा, नमुना निर्माण, प्रयोग, फोटो जस्ता रोचक वस्तुहरू मार्फत् अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । विद्यार्थीहिरूलाई कुनै पनि विषयवस्तु सिकाउँदा जीवन्त सिकाइ वातावरण तयार गर्नु पर्दछ । यसका लागि शिक्षण सिकाइको विधि, पद्धति तथा उपागमलाई विद्यार्थी केन्द्रित र सामग्री केन्द्रित गर्दै प्रयोगात्मक क्रियाकलापबाट गरेर सिक्ने अवस्थाको सुनिश्चितता गर्नु पर्दछ । अझ स्थानीय विषय स्थानीय परिवेश, सन्दर्भ, पहिचान, पेसा व्यवसाय र प्रविधिसँग बढि नजिक

तथा परिचित हुने भएकाले सान्दर्भिक शिक्षण सिकाइ मार्फत बालबालिकाहरुमा पाठ्यक्रमले तोकेका सक्षमता र सिकाइ उपलब्धि हासिल गराउन प्रयत्नशील रहनुपर्छ ।

आधारभूत तहको कक्षा ४ देखि ८ सम्म राखिएका विषयवस्तुहरु सहजीकरण गर्न निम्न विधि र तरिकाहरुको प्रयोग गर्न सकिने छ ।

क्र.स.	शिक्षण विधि	प्रयोग गर्न सकिने विषयवस्तुहरु
१	प्रयोगात्मक विधि	गरेर सिक्ने क्रियाकलापहरु यस विधि अन्तर्गत पर्दछन् । जस्तै : बिरुवा तथा जनावरको हेरचाह, वृक्षारोपन, पशुपालन, पंक्षीपालन, तरकारी खेती, गायन, वादन, नृत्य, अभिनय, हस्तकला र चित्रकलाद्धारा प्रदर्शन आदि ।
२	अवलोकन र परियोजना विधि	गरेर सिक्ने, सँगै बसेर सिक्ने, प्राकृतिक वातावरणमा सिक्ने, सिपको विकास हुने गरी एकल वा समूह, कक्षाकोठाभित्र तथा बाहिर यो विधि प्रयोग गर्न सकिन्छ । जस्तै : स्थानीय सेवाहरुको जानकारी, विभिन्न धार्मिक स्थल, जलसम्पदा, वन सम्पदा, नमुना निर्माण, पेसा, व्यवसाय र प्रविधिको अवलोकन गरी प्रतिवेदन तयारी गर्ने तथा एकल र समूहगत तथा कक्षाकोठाभित्र र कक्षाकोठा बाहिर गरेर सिक्ने, पञ्च ज्ञानेन्द्रीयहरुको प्रयोग द्धारा सिक्ने क्रियाकलापहरु यस अन्तर्गत पर्दछन् ।
३	क्षेत्र भ्रमण विधि	कक्षाकोठा बाहिर रहेका वस्तुहरुको प्रत्यक्ष अवलोकन गरी प्राप्त जानकारीको अभिलेख राख्ने (प्रतिवेदन, चित्र, चार्ट, भिडियो आदि) । जस्तै : धार्मिक स्थल, वन, पोखरी, ताल, खेती, पालन आदि ।
४	छलफल विधि	कुनै विषयवस्तुको बारेमा समूहगत, जोडीगत, कक्षागत रुपमा छलफल गरी निष्कर्ष निकाल्न प्रयोग गरिन्छ । जस्तै : सामुदायिक वनको महत्व, संरक्षण गर्ने उपायहरु, धार्मिक सम्पदानको संरक्षणका उपायहरु, बालबगैंचाको महत्व, हरित विद्यालयको लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने पक्षहरु आदि ।
५	समस्या समाधान विधि	कुनै समस्या दिई समाधानको लागि उपायहरु पहिचान गरी समाधान गर्ने कार्य यस विधिमा गरिन्छ । जस्तो : पुष्प खेती गने, बासको चोयाबाट डालो बुन्ने, मकैको प्वाँखबाट चकटी बुन्ने, वृक्षारोपण गर्ने, सरसफाइ गर्ने आदि ।
६	प्रश्नोत्तर	जुन सुकै विषयवस्तुको उठान गर्दा, परियोजना कार्य वा क्षेत्रभ्रमण वा कक्षा कार्य वा समूह कार्य गराउँदा, विषयवस्तुको प्रस्तुति अघि, प्रस्तुतीकरणको समय र अन्तमा, सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको सुनिश्चित गर्न यस विधिको प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
७	घटना अध्ययन, मामला अध्ययन	वरपरको कुनै विशेष घटनाको अध्ययन गरी त्यसको बारेमा प्रतिवेदन तयार गर्न लगाइ प्रस्तुतीकरण गर्न यस विधिको प्रयोग गर्न सकिन्छ । बाढी, पहिरो, आगलागी, चट्यांग, तरकारी खेती, कुखुरापालन आदि ।
८	प्रदर्शन विधि	कुनै वस्तु देखाएर सिकाउने विधि प्रदर्शन विधि हो । सामग्रीको अभाव भएको बेला शिक्षकले वस्तु वा चित्र प्रदर्शन गरेर सिकाउने गर्दछन् । जस्तै : बराहताल गाउँपालिकाको नक्सा आदि । यसमा श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रदर्शन समेत पर्दछ । जस्तै : तरकारी खेती, पशुपालन, कुखुरापालको

		भिडियो आदि ।
९	सोधखोज विधि	विद्यार्थीमा नयाँ नयाँ कुरा खोजी गर्ने, त्यसको व्यक्ति तथा समाजमा परेको वा पार्ने प्रभाव पहिचान गराउने जस्ता सिपको विकास गराउने, समाजमा रहेको धार्मिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, ऐतिहासिक, भौगोलिक आदि पक्षको सोधखोज गरी वास्तविकता पत्ता लगाउने कार्यमा यस विधिको प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
१०	कथाकथन विधि	विषयवस्तुलाई रमाइलो, आकर्षक, उत्प्रेरणात्मक तरिकाले प्रस्तुतीकरण गर्न यस विधिको प्रयोग गर्न सकिन्छ । जस्तै : धार्मिक स्थल, पेसा, व्यवसाय, प्रविधिको प्रयोग, संरक्षण, विकास र प्रवर्धन आदिलाई कथात्मक तरिकाले प्रस्तुत गर्न सकिन्छ ।

माथि उल्लेख गरिएका विधिहरुका अलावा विषयवस्तुको प्रकृतिअनुसार अन्य विधिहरुको समेत प्रयोग गर्न सकिन्छ । विधिहरुको साथै विद्यार्थीको सिकाइलाई थप आकर्षक, तार्किक, समालोचनात्मक, सहभागितात्मक बनाउन विभिन्न रणनीति तथा तरिकाहरुको प्रयोग गर्न सकिन्छ । जसलाई निम्नअनुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ :

अ) मष्तिष्क मन्थन (आ) जिग्सअ (इ) सोच-जोडीमा छलफल-आदान प्रदान (ई) जोडीमा पढाइ र जोडीमा सारांश (उ) संक्षिप्त लेखन ऊ) मान्यता (ए) घुलमिल/स्थिर/जोडी

८.विद्यार्थी मूल्याङ्कन

(क) कक्षा १-३ मा विद्यार्थी मूल्याङ्कन

शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाकै एउटा अङ्गका रूपमा विद्यार्थीको नियमित रुपमा विद्यार्थीले सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे नगरेको लेखाजोखा गरी विद्यार्थीको सिकाइमा निरन्तर सुधार गरी न्यूनतम सिकाइस्तर प्राप्तिको सुनिश्चितता गर्ने पक्षलाई यस पाठ्यक्रमले जोड दिएको छ । यस प्रकारको मूल्याङ्कनले विद्यार्थीलाई न्यूनतम सिकाइ स्तर प्राप्तिका साथै उनीहरूलाई सिकाइमा निरन्तर प्रगति गर्ने अवसर सिर्जना गर्न सहयोग गर्दछ । स्थानीय विषयमा राखिएका विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धि पूरा गराउनको लागि कक्षाकोठाको शिक्षण सिकाइको क्रममा गरिने लेखाजोखाको साथै विद्यार्थीहरुलाई आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित क्षेत्रमा अवलोकन, क्षेत्रभ्रमण, परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्यमा समेत सलंग्न गराई सोही बमोजिम विद्यार्थीले सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे नगरेको यकिन गर्नुपर्ने हुन्छ र आवश्यकताअनुसार सहजीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । यस्तो मूल्याङ्कनलाई मूलतः सिकाइका लागि मूल्याङ्कन अर्थात् निर्माणात्मक मूल्याङ्कनका रूपमा प्रयोग गरिनुपर्दछ ।

निर्माणात्मक प्रयोजनका लागि सञ्चालन गरिने यस्तो मूल्याङ्कनका लागि विद्यार्थीले के सिक्ने हो भन्ने कुरा निर्धारण गर्नु पर्दछ अर्थात् अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि तय गर्नु पर्दछ । विद्यार्थीले के सिक्ने भन्ने कुराको निर्धारण गरेपछि विद्यार्थीको सिकाइको वर्तमान अवस्था वा निश्चित सिकाइ क्रियाकलापपछिको विद्यार्थीको सिकाइ अवस्था वा स्तर के कस्तो छ भनी विभिन्न साधन तथा माध्यम प्रयोग गरी पत्ता लगाउनुपर्छ । यसरी विद्यार्थीको वर्तमान सिकाइ अवस्था पहिचान गरिसकेपछि सिकाइको निर्धारित लक्ष्यमा कसरी पुग्ने भन्ने मार्ग तय गर्नुपर्दछ । यसरी विद्यार्थीको अपेक्षित सिकाइ स्तर तय गर्ने, सिकाइको वर्तमान अवस्था वा स्तर पत्ता लगाउने र कसरी अपेक्षित सिकाइस्तर प्राप्त गर्ने भनी तय गर्ने कार्यका लागि विद्यार्थीको निर्माणात्मक मूल्याङ्कन गरिन्छ ।

कक्षा १–३ मा गरिने विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई सिकाइ प्रक्रियाकै अभिन्न अङ्गका रूपमा प्रयोग गर्नु पर्दछ । यस्तो मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि तथा कमजोरीहरूको निरन्तर लेखाजोखा गरी सिकाइ सुधारका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गर्नु हो । यस्तो पृष्ठपोषण दिने कार्य दुई चरणमा गर्नुपर्छ । पहिलो चरणअन्तर्गत नियमित सिकाइ सहजीकरण पश्चात् मूल्याङ्कन गर्ने र विद्यार्थीको सिकाइको अवस्थाको लेखाजोखा गर्ने र दोस्रो चरणमा सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको अवस्थाको आधारमा अपेक्षित उपलब्धि प्राप्त गर्न नसकेका विद्यार्थीका कठिनाइका क्षेत्र पत्तालगाई सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु साथै पटकपटकका सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलापबाट पनि सिकाइ सुधार हुन नसकेका विद्यार्थीहरूका लागि उपचारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप तर्जुमा गरी सिकाइमा सुधार गर्नुपर्दछ । कक्षाकोठा र आधारित निर्माणात्मक मूल्याङ्कनले प्रत्येक विद्यार्थीलाई न्यूनतम सिकाइ स्तर प्राप्त गर्ने सुनिश्चितता गरी माथिल्लो सिकाइ स्तर प्राप्त गर्न सहयोग गर्नुपर्दछ । यसबाट विद्यार्थीहरूको कक्षा दोहऱ्याउने क्रमलाई न्यून गरी शैक्षिक क्षति घटाउन सहयोग पुग्नाका साथै न्यूनतम स्तरको सिकाइ सुनिश्चित भई थप सिकाइका लागि अवसर सिर्जना हुने छ ।

(अ) मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया

कक्षा १-३ मा निश्चित समयावधिमा विद्यार्थीको सिकाइको लेखाजोखा गर्ने नभई निरन्तर, नियमित तथा कक्षा क्रियाकलापको अङ्गका रूपमा प्रयोग गर्नुपर्दछ । कक्षाकोठामा सिकाइ क्रियाकलापको योजना तथा सञ्चालन निर्धारित सिकाइ उपलब्धि तथा तिनको विस्तृतीकरणका आधारमा ती सिकाइ उपलब्धि प्राप्त गर्न सक्ने किसिमले गर्नुपर्दछ । विद्यार्थी मूल्याङ्कनमा पनि ती सिकाइ उपलब्धि विद्यार्थीले के कति हासिल गर्न सके भन्ने लेखाजोखा गर्न सकिने प्रक्रिया र साधन प्रयोग गर्नुपर्छ । यस्तो मूल्याङ्कन सिकाइ क्रियाकलापकै अभिन्न अङ्गका रूपमा नियमित रूपमा सञ्चालन गरी विद्यार्थीको सिकाइ सुधारका लागि निरन्तर पृष्ठपोषण प्रदान गर्नुपर्दछ ।

कक्षा १-३ का प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका (Portfolio) व्यवस्थित गरी राखिनुपर्छ । कार्य सञ्चयिका फाइललाई विद्यार्थीको कक्षाकार्य, परियोजना कार्य, प्रयोगात्मक कार्य, उपलब्धि परीक्षा, विद्यार्थीमा आएको व्यावहारिक परिवर्तनको अवलोकन, हाजिरी आदिका माध्यमले अद्यावधिक गर्नुपर्छ । विद्यालयमा पठनपाठन भएका विषयवस्तु र विद्यार्थीको उपलब्धिका बारेमा प्रत्येक थिम वा क्षेत्रको पठनपाठन पश्चात, विषयक्षेत्रको अध्ययन पूरा गरेपछि अभिभावकलाई जानकारी पठाउने व्यवस्था गरी कार्यसञ्चयिकामा त्यसको अभिलेख उल्लेख गर्नुपर्ने छ । यस तहमा गृहकार्यलाई अनिवार्य नगरी कक्षाकार्य, परियोजना कार्य तथा प्रयोगात्मक कार्यलाई नै बढी जोड दिने भए पनि आवश्यक भए केही गृहकार्य पनि दिन सकिने छ तर दैनिक र एकै दिनमा विभिन्न विषयक्षेत्रमा गृहकार्य दिनु भने उपयुक्त हुँदैन । विद्यार्थीको मूल्याङ्कनमा यथाशक्य वास्तविक कार्यको सही तरिकाले मूल्याङ्कन गर्ने साधन समावेश गर्नु उपयुक्त हुने छ ।

(आ) मूल्याङ्कनका तरिका र साधन

परीक्षण गरिने सिकाइ उपलब्धि तथा विषयवस्तुको स्वरूप, विद्यार्थीको उमेर तथा रुचि, उपलब्ध स्रोत तथा साधन, कक्षामा भएका विद्यार्थी सङ्ख्या, शिक्षकको क्षमता तथा रुचि जस्ता पक्ष विचार गरेर मूल्याङ्कनका तरिका र साधनको छनोट तथा विकास गर्नुपर्छ । मूल्याङ्कनका विभिन्न तरिका तथा साधनहरू हुन्छन् । विद्यार्थी मूल्याङ्कनका लागि प्रयोग गर्न सकिने कार्य तथा साधनहरूबाट प्राप्त सूचनाहरूलाई निश्चित स्वरूपमा अभिलेखीकरण गरिनुपर्दछ । कक्षा कार्य, व्यवहार परिवर्तन, सिर्जनात्मक कार्य, कक्षा सहभागिता तथा विद्यार्थीका कार्यको प्रदर्शनको परीक्षणको अभिलेखीकरण शिक्षकको अवलोकनको माध्यमबाट गर्न सकिने भएकाले यसका लागि उपयुक्त अवलोकन फाराम

तयार गर्नुपर्दछ । यसका लागि विभिन्न प्रकारका रुजु सूची तयार गरी विद्यार्थी परीक्षण तथा मूल्याङ्कन गरिन्छ । विद्यार्थीका कार्य तथा उपलब्धिसहित उनीहरूका विभिन्न विवरण व्यवस्थित तरिकाले राख्ने गरी कार्यसञ्चयिका तयार गरी विद्यार्थीको प्रगति के कति मात्रामा र के कसरी भइरहेको छ, के कस्ता सिकाइ कमीकमजोरी रहेका छन् र ती कमी कमजोरीहरू हटाई सिकाइमा सुधार के कसरी गर्ने भन्ने कार्यका लागि यसबाट सहयोग पुग्दछ ।

सामान्यतया स्थानीय विषयको पठनपाठनको क्रममा विद्यार्थीले सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे नगरेको लेखाजोखा गर्नको लागि कक्षा सहभागिता, मौखिक कार्य, लिखित कार्य, परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्य, कार्यसम्पादन तथा प्रदर्शन, सहपाठी तथा स्वमूल्याङ्कन, अभिभावक प्रतिक्रिया, कुराकानी तथा छलफल जस्ता तरिकाहरु अवलम्बन गर्न सकिन्छ । यसको लागि अवलोकन फाराम, रुजु सूची, श्रेणीमापन, रुब्रिक्स, मौखिक प्रश्न जस्ता मूल्याङ्कनका साधनहरु प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

(इ) विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिस्तर र त्यसको सामान्य व्याख्या

उपलब्धिस्तर	मापन	उपलब्धिस्तरको सामान्य व्याख्या
अर्पाप्त (Insufficent)	१	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न नसकेको, सबैजसो सिकाइ उपलब्धिका लागि सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
सामान्य (Basic)	२	मुख्य सिकाइ उपलब्धि आंशिक रूपमा हासिल गरेको तर सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
राम्रो (Proficient)	३	मुख्य सिकाइ उपलब्धि धेरै जसो हासिल गरेको र सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
उच्च (Advanced)	४	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको साथै माथिल्लो स्तरको उपलब्धि हासिल गरेको

पहिलो चरणमा नियमित सिकाइ क्रियाकलापका रूपमा विद्यार्थीको सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइ सुधार गर्नुपर्दछ । मूल्याङ्कनको दोस्रो चरणमा कुनै सिकाइ उपलब्धि हासिल भयो वा भएन भनी उल्लिखित तरिका तथा साधनमध्ये उपयुक्त साधनहरू प्रयोग गरी विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गरी सिकाइस्तर अभिलेखीकरण गर्नुपर्दछ । यसरी अभिलेखित सिकाइस्तर १ वा २ मात्र भएमा सुधारात्मक सिकाइको योजना निर्माण गरी उपलब्धिस्तर ४ पुऱ्याउने प्रयास गर्नुपर्दछ । उपलब्धिस्तर ३ प्राप्त गरेको विद्यार्थीलाई समेत ४ पुऱ्याउन सहयोग गर्नुपर्छ । यदि पटक पटकको प्रयासबाट पनि कुनै विद्यार्थीको उपलब्धिस्तरमा सुधार हुन नसकेमा यसको कारण खोजी गरी उपचारात्मक सिकाइको योजना बनाउनुपर्दछ भने अन्यलाई अग्रिम सिकाइमा सरिक गराउनुपर्दछ । सुधारात्मक सिकाइ पछि पुनः विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गरी उपलब्धिस्तर निर्धारण गरेर पुनःअभिलेखीकरण गर्नुपर्छ । निश्चित सिकाइ क्षेत्रका सिकाइ उपलब्धिहरूको सिकाइ परीक्षण पश्चात् त्यस सिकाइ क्षेत्रको औसत सिकाइ उपलब्धिसमेत गणना गरी विद्यार्थी र अभिभावकसँग छलफल गरी विद्यार्थीका सबलता र सुधारका क्षेत्र र उपाय पहिचान गर्नुपर्छ ।

यही क्रममा सबै विषय क्षेत्रको सिकाइ पश्चात् सबै सिकाइ उपलब्धिको परीक्षण गरी सिकाइ प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको सिकाइ स्तरसहित विषय क्षेत्रगत औसत सिकाइ उपलब्धि निकाल्न सकिन्छ । त्यसै गरी मुख्य व्यवहारकुशल सिपमा विद्यार्थीको उपलब्धि स्तर पनि अभिलेखित गर्न सकिन्छ । यसरी तयार गरिएको अभिलेख नै विद्यार्थीको वार्षिक उपलब्धिको प्रतिवेदन हुने छ । विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिको यस्तो अभिलेख तथा प्रतिवेदनको प्रयोग शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक तथा

विद्यालयले विद्यार्थीको सिकाइस्तरको सुनिश्चितता गर्ने, सिकाइ सुधारका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गर्न र भावी सिकाइका लागि योजनाका लागि गरिन्छ ।

विभिन्न किसिमका अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका लागि उल्लिखित मूल्याङ्कनका तरिका तथा साधनहरूमध्ये कतिपय उपयोगी नहुन पनि सक्दछन् भने कतिपय तरिका तथा साधनहरूको प्रयोगमा भिन्नता ल्याउनुपर्ने हुन सक्दछ । शिक्षकले आफ्नो कक्षाकोठामा भएका विद्यार्थीको अपाङ्गताको किसिम तथा स्वरूप अनुरूप प्रयोग गर्न सकिने मूल्याङ्कनका वैकल्पिक तरिका तथा साधनहरूको तयारी गरी उपयुक्त तरिका तथा साधन प्रयोग गर्नुपर्छ । मूल्याङ्कनका कुनै साधन उपयुक्त नभएकै आधारमा कुनै पनि विद्यार्थीलाई सिकाइको मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषण प्राप्त गर्ने अवसरबाट वञ्चित नहुने गरी शिक्षकले वैकल्पिक तरिकाहरूको खोजी तथा तयारी गर्नुपर्दछ ।

(ई) उपलब्धि प्रतिशत निकाल्ने विधि तथा प्रक्रिया

सामान्यतया प्रत्येक सिकाइ उपलब्धि मापनपछि नतिजा विद्यार्थीलाई जानकारी गराउने, किन यस्तो भयो छलफल गर्ने, विद्यार्थीलाई स्वप्रत्यावर्तनको अवसर दिने र सुधारका उपाय तय गर्नुपर्दछ भने प्रत्येक विषयक्षेत्र वा थिमको सिकाइपश्चात् प्रत्येक सिकाइ उपलब्धि र औसत उपलब्धिसहित अभिभावक र शिक्षकले छलफल गरी सिकाइ सुधार तथा भावी सिकाइका योजना तय गर्नुपर्छ । प्रत्येक थिमको सिकाइपछि अभिभावकसँग छलफल गर्नु विद्यार्थीको सिकाइ सुधारका दृष्टिले उपयुक्त भए पनि छोटोछोटो समयको अन्तरालमा अभिभावसँग छलफल सबैका लागि सम्भव नहुन सक्ने कुरालाई विचार गरेर तीनदेखि चार महिनाको अन्तरालमा सो अवधिको सिकाइ भएका थिमको मूल्याङ्कन नतिजा सहित विद्यार्थीको सिकाइ प्रगति तथा कठिनाइका विषयमा अभिभावकसँग छलफल गरी आवश्यकतानुसार सिकाइ सुधारका उपाय पहिचान गर्न सकिन्छ ।नतिजा र सिकाइ सुधार तथा भावी सिकाइ योजना तय गर्दा सम्बन्धित विद्यार्थी सबल पक्ष, रुचि र कठिनाइलाई ध्यान दिनुपर्छ । यसका लागि यस प्रक्रियामा विद्यार्थीलाई पनि सहभागी गराउनुपर्छ ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कनको अभिलेख तथा कार्यसञ्चयिका व्यवस्थापन

१. विषयक्षेत्रगत रूपमा प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका फाइलमा निम्नअनुसार व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छ :
   - प्रत्येक थिम वा विषयक्षेत्रको मूल्याङ्कन अभिलेख विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका फाइलमा सिलसिलाबद्ध गरी राख्नुपर्छ ।
   - कार्यसञ्चयिका फायलमा विद्यार्थीको व्यक्तिगत, पारिवारिक तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण, कक्षा कार्य, परियोजना कार्य, उपलब्धि प्रतिशतका अभिलेख, हाजिरी विवरण, विद्यार्थीको प्रगति स्पष्ट हुने सहयोग पुग्ने खालमा विद्यार्थीका नमुना कार्य तथा सिर्जनाहरू समयबद्धरूपमा सिलसिला मिलाई राख्नुपर्छ । यसमा जुनसुकै कार्य समावेश नगरी उपलब्धिस्तर झल्काउने प्रतिनिधि कार्यहरूमात्र समावेश गर्नुपर्छ । यसमा यतिनै कार्य समावेश गर्नुपर्छ भन्नु उपयुक्त नभए पनि विषयवस्तुको प्रत्येक क्षेत्र वा थिमबाट १ देखि ३ कार्य तथा समग्रमा विषयक्षेत्रगत रूपमा गरिने पाँचओटासम्म सिर्जनात्मक कार्य समावेश गर्नु उपयुक्त हुन सक्छ ।
   - कार्यसञ्चयिका फाइलमा समावेश गरिएका कार्य तथा अभिलेखहरूको समयबद्ध सूची भित्री कभरपृष्ठमा राखिनुपर्छ ।
   - प्रत्येक विद्यार्थीको कक्षा १ मा तयार गरिएको कार्यसञ्चयिका फाइललाई नै कक्षा ३ सम्म निरन्तर गर्नुपर्छ । शिक्षक परिवर्तन भएमा फायल हस्तान्तरण गर्नुपर्छ ।

२. विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिकालाई निम्नअनुसार प्रयोग सकिन्छ :

- शिक्षकले विद्यार्थीको सिकाइ प्रगतिको अनुगमन गर्न, सिकाइ योजना तथा सिकाइ सुधारको योजना बनाउन
- विद्यार्थीले आफ्नो कार्य तथा सिकाइ प्रगति तथा कमजोरीको जानकारी प्राप्त गरी सिकाइ सुधारमा लाग्न र आफ्नो कार्य र उपलब्धिबारे आत्मविश्वास पैदा गर्न तथा थप कार्य तथा उपलब्धिका लागि प्रोत्साहित हुन
- अभिभावकले विद्यार्थीले कार्य तथा सिकाइ प्रगति तथा कमजोरीको जानकारी प्राप्त गरी सिकाइ सुधारमा सहयोग गर्न
- विद्यालयले विद्यार्थीको सिकाइको प्रमाणका रूपमा लिई अग्रिम सिकाइ अवसर प्रदान गर्न, सबै विद्यार्थीलाई प्रोत्साहन गर्न, शिक्षक विकास तथा प्रोत्साहन कार्यको योजना गर्न र जवाफदेहिता व्यक्त गर्न
- विद्यालय व्यवस्थापनले विद्यालय समुदाय सुधार गरी सिकाइ वातावरण सुधाार गर्न

विषयक्षेत्रगत रूपमा मूल्याङ्कन गर्ने तरिका तथा अभिलेख फाराम

१. मुख्य सिकाइ उपलब्धिलाई विद्यार्थीको सिकाइ स्तर अनुसार १ देखि ४ सम्म रेटिङ गर्नुपर्छ।

२. हरेक मुख्य सिकाइ उपलब्धिको हासिल भयो वा भएन भनी एकिन गनुपर्छ। यसका लागि एउटा सिकाइ उपलब्धि परीक्षण गर्न एकभन्दम बढी मूल्याङ्कन साधन आवश्यक हुन पनि सक्दछ भने कतिपय अवस्थामा एउटै साधन वा एकै पटकको परीक्षणबाट एकभन्दा बढी सिकाइ उपलब्धि पनि परीक्षण गर्न सकिने कुरालाई शिक्षकले विचार गर्नुपर्दछ।

३. सबै विद्यार्थीले न्यूनतम सिकाइ स्तर प्राप्त गरी माथिल्लो स्तरको सिकाइको अवसर प्रदान गर्न मूल्याङ्कनले सहयोग गर्नुपर्दछ। यसका लागि नियमित सिकाइ प्रक्रियापछि गरिएको मूल्याङ्कनमा कुनै सिकाइ उपलब्धिमा १ वा २ स्तर मात्र हासिल गर्न सकेमा सुधारात्मक सिकाइ गरी उपलब्धि वृद्धिको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । यसका लागि सुधारात्मक सिकाइपश्चात् विद्यार्थीको पुनः मूल्याङ्कन गरी फाराममा उल्लेखभएअनुसार अभिलेखित गनुपर्छ।

४. सामान्यतया सबै (प्रत्येक) विद्यार्थीको सिकाइस्तर न्यूनतम ४ पुऱ्याउने गरी सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्दछ। तसर्थ कुनै पनि विद्यार्थीलाई सिकाइस्तर १, २ वा ३ मै छाड्न भने हुँदैन। कुनै विद्यार्थी पटकपटकको सुधारात्मक सिकाइबाट पनि सिकाइस्तर १ तथा २ भन्दा माथि जान सकेन भने त्यसका कारण पहिचान गरी सुधारका उपाय पहिचान गर्ने र सिकाइ सुधार गर्ने प्रयोजनका लागि उपचारात्मक शिक्षण सिकाइ आवश्यक हुनसक्छ। उपलब्धि स्तर ३ प्राप्त गर्ने विद्यार्थीलाई पनि मुख्य तथा माथिल्लो उपलब्धि हासिल गर्ने अवसर प्रदान गरिनु पर्दछ। शिक्षण सिकाइका क्रममा उपलब्धि स्तर ४ पुऱ्याउनु अपेक्षित छ।

५. विषयक्षेत्र तथा थिम अन्तर्गतका सिकाइ उपलब्धिको अङ्कन गरिसके पछि विषयक्षेत्र तथा थिमको समग्र उपलब्धि प्रतिशत निम्न अनुसार निकाल्नु पर्छ :

$$\text{क्षेत्रगत वा थिमगत उपलब्धि प्रतिशत} = \frac{\text{उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड}}{४ \times \text{मूल्याङ्कन गरिएका सिकाइ उपलब्धिहरूको सङ्ख्या}} \times १००$$

उपलब्धि प्रतिशतलाई अक्षराङ्कनसँग मिलान गरी निम्नअनुसार प्रस्तुत गर्नुपर्ने छ :

क्र.स.	**उपलब्धि प्रतिशत**	स्तरीकृत अङ्क	**अक्षरमा उपलब्धिस्तर**	**उपलब्धि स्तरको व्याख्या**

१	९० र सोभन्दा माथि	४.०	A+	सर्वोत्तम (Outstanding)
२	८० र सोभन्दा माथि ९० भन्दा कम	३.६	A	अत्युत्तम (Excellent)
३	७० र सोभन्दा माथि ८० भन्दा कम	३.२	B+	उत्कृष्ट (Very Good)
४	६० र सोभन्दा माथि ७० भन्दा कम	२.८	B	उत्तम (Good)
५	५० र सोभन्दा माथि ६० भन्दा कम	२.४	C+	सन्तोषजनक (Satisfactory)
६	४० र सोभन्दा माथि ५० भन्दा कम	२.०	C	ग्राह्य (Acceptable)
७	३५ र सोभन्दा माथि ४० भन्दा कम	१.६	D	आधारभूत (Basic)
८	३५ भन्दा कम	(	NG	अवर्गीकृत (Not Graded)

६. कक्षाको अन्तमा सबै सिकाइ उपलब्धिमा प्राप्त उपलब्धि स्तरको अङ्कका आधारमा विद्यार्थीको विषय क्षेत्रगत समग्र उपलब्धिस्तर निर्धारण गर्न सकिन्छ । विषय क्षेत्रगत समग्र उपलब्धि प्रतिशत निम्नअनुसार निकाल्नुपर्छ :

$$\text{विषय क्षेत्रगत समग्र उपलब्धि प्रतिशत} = \frac{\text{उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड}}{४ \times \text{मूल्याङ्कन गरिएका सिकाइ उपलब्धिहरूको सङ्ख्या}} \times १००$$

स्थानीय विषयको थिमगत उपलब्धि विवरण
मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम

विद्यार्थी मूल्याङ्कन मापनका आधार

वर्तमान पाठ्यक्रमले सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको आधारमा विद्यार्थीले गरेका कार्यहरुको लेखाजोखा गरी प्राप्त उपलब्धिको अङ्कन गर्ने र यसको आधारमा उपलब्धि प्रतिशत पत्ता लगाउने कार्यलाई जोड दिएको छ । प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिको अधिकतम स्तरमा ४ अंक प्रदान गर्ने प्रावधान रहेको छ । यसको लागि विद्यार्थीको सिकाइ स्तरको मापन १, २, ३ वा ४ गरी विषयक्षेत्र अर्थात् थिमममा उल्लिखित सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको सिकाइ स्तर मापन गरी आएको उपब्धिस्तरको अङ्क चढाउनुपर्छ । सिकाइ उपलब्धि मापन गर्दा प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा हासिल गरेको स्तर यकिन गरी १, २, ३ वा ४ मध्ये कुन स्तर छ त्यसलाई अङ्कन महलमा चढाउनुपर्छ । फारामको कैफियत महलमा उल्लिखितबाहेक अन्य साधन तथा तरिका प्रयोग गरेको भए उल्लेख गर्नुपर्छ । अभिलेख फाराममा मूल्याङ्कन नतिजाका आधारमा प्रत्येक विद्यार्थीको अलग अलग भरी विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिकामा व्यवस्थित गरेर राखी आवश्यकतानुसार विद्यार्थीको सिकाइ सुधार गर्ने कार्यमा प्रयोग गर्नुपर्छ । प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा चारओटा सूचक निर्धारण गरिएको हुनाले पुरा गरेको सूचक अनुसारको अङ्क प्रदान गर्नुपर्छ ।

थिमगत रुपमा दिइएका प्रत्येक सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको लेखाजोखा गर्नका लागि अवलोकन, मौखिक प्रश्नोत्तर, लिखित कार्य, कक्षा कार्य, गृहकार्य, छोटा कक्षा परीक्षा, परियोजना कार्यमध्ये कुनै वा अन्य कुनै उपयुक्त साधन प्रयोग गर्न सकिन्छ । तपसिलका फाराममा केही सम्भाव्य साधनमात्र उल्लेख गरिएका छन् । यी बाहेक कुन साधनद्वारा मूल्याङ्कन गरिएको हो ती साधनलाई फाराममा उल्लेख गर्नुपर्छ । विद्यार्थीको मूल्याङ्कन दुई चरणमा गर्नुपर्छ । नियमित सिकाइ पश्चात् र थप सहायता पश्चात् थिमअन्तर्गत रहेको प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिसँग सम्बन्धित पाठ वा क्रियाकलाप

सञ्चालन पश्चात मूल्याङ्कन गरी मूल्याङ्कन गरिएको मिति र अंक चढाउनुपर्छ। नियमित सिकाइ पश्चात् कुनै विद्यार्थीको कुनै सिकाइ उपलब्धिमा १, २ वा ३ आएमा थप सहयोग गर्नुपर्ने हुन्छ र थप सहायता पश्चात् पुनः मूल्याङ्कन गरी प्राप्त उपलब्धिको अभिलेखित गर्नुपर्छ। थप सहायता गर्दा जुन विद्यार्थीको उपलब्धिस्तर १, २ वा ३ अंक प्राप्त गरे ती विद्यार्थीलाई बढी सहयोग गर्ने, अभिभावकलाई जानकारी दिई सहयोग गर्न लगाउने, कक्षाका ४ अंक प्राप्त गरेका विद्यार्थीलाई सहयोग गर्न लगाउने जस्ता क्रियाकलापहरु गर्न सकिन्छ।

अनुसूची १
स्थानीय विषयको थिमगत उपलब्धि विवरण
मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम : कक्षा १

विषय : स्थानीय **विद्यार्थीको नाम :** **रोलनम्बर :**

१. दंगिशरण गाउँपालिकाको परिचय , दंगिशरणका धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरु

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. आफ्नो परिवारका सदस्यहरुको नाम, काम र नातासम्बन्ध बताउन	प्रश्नोत्तर				
२. आफू बसेको बस्तीबस्तीको नामका साथै आफू पढने विद्यालयको नाम र त्यहाँ काम गर्ने प्र.अ, शिक्षक र कर्मचारीहको नाम र कामको विवरण उल्लेख गर्न	प्रश्नोत्तर				
३. आफ्नो बस्तीवस्ती वरपर रहेको नदी, खोला र बाटोहरुको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. आफ्नो बस्तीवस्तीमा रहेका धार्मिक स्थल र मठ मन्दिरहरुको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
५. आफ्नो घर नजिकै रहेका स्थानीय बजारको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
६. आफ्नो बस्तीटोलको स्वास्थ्य स्वयं सेविकाको नाम र कामको विवरण दिन	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

२. दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. आफ्नो बस्तीटोलमा भएको धार्मिक स्थलहरूको नाम	प्रश्नोत्तर				
२. आफ्नो घर तथा छिमेकमा बनाईने खानाका परिकार तथा समुदाय बिशेषका पोसाकका बारेमा बताउन					
३. आफ्नो बस्तीटोलमै भएका विभिन्न जातजातिहरुले मनाउने चाडपर्वहरुको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
४. आफ्नो बस्तीटोलमा गाइने गितहरु पहिचान गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
५. आफ्नो बस्तीटोलमा नाचिने नाचहरु पहिचान गर्न					
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

३. दंगिशरणबासीका पेसा, व्यवसाय, सिप र प्रविधि

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. परिवारका सदस्यहरुले गर्ने पेसा र व्यवसायको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
२. अन्नबालीहरुको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
३. दलहन बालीको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
४. घर तथा स्थानीय समुदायमा गरिने तरकारीहरुको पहिचान गर्न	अवलोकन, प्रश्नोत्तर				
५. दंगिशरणमा रहेका काष्ठकला, मुर्तिकला तथा स्थानीय सिपका बारेमा बताउन					
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

४. मूल्य निष्ठ शिक्षा, जीवनोपयोगी सिप बोल्ने कला र व्यबहारिक लेखन

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. नाता सम्बन्धका मानिसहरुको आनीवानी र विवरण बताउन	प्रश्नोत्तर				
२. असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने शील - स्वभावहरुको बखान गर्न	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
३. सबैको प्रिय हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरुको पहिचान र बखान गर्न	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
४. असल एवम् मन पर्ने मानिसहरुका बानी व्यवहारलाई सम्झने र प्रयोग गर्ने अभ्यास गर्न	अवलोकन, प्रश्नोत्तर				
५. स्थानीय स्तरमा आफुलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन र अभ्यास गन	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
६. घरपरिवार, छरछिमेक र बस्तीटोलमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा गर्न हुने र गर्न नहुने कुराहरुको सूची र जीवनमा त्यसको अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
७. आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी बनाउने कलाको अभ्यास गन	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
८. श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
९. घरपरिवार र समाजका, अशक्त, जेष्ठ नागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने बानीको अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

५. सामाजिक संस्था, कार्य र स्थानीय खेलहरु

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. दंगिशरणमा रहेका सामाजिक संघ संस्थाहरुको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
२. आफ्नो टोलमा रहेको कुनै एक सामाजिक संस्थाले गर्ने काम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. सामाजिक संस्थाले गर्ने कार्यहरुका बारेमा बताउन	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
४. आफ्नो टोलमा रहेका कुनै एक सामाजिक व्यक्तिको नाम र उहाँले गर्ने काम बताउन ।	प्रश्नोत्तर				
५. दंगिशरणमा खेलिने स्थानीय खेलहरुको नाम भन्न र खेलको अभ्यास गर्न ।	अभ्यास				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

६. बिपद् व्यबस्थापन, फोहोर व्यबस्थापन तथा हरित बिद्यालय

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. विद्यालय आउँदा र घर जाँदा बाटोमा हुने जोखिम पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. विद्यालय आउँदा र घर जाँदा बाटोमा हुने जोखिमबाट सावधानी अपनाउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. कक्षाकोठा, विद्यालय, घर र बाटोमा सडक दुर्घटना, करेन्ट लाग्ने र करेन्टबाट समेत हुने आगलागी, डुबानबाट बच्ने उपायहरू अवलम्बन गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. बाढी पहिरो तथा भुकम्पबाट जोगिन गरिने कृत्रिम घटना अभ्यास	अभ्यास तथा अवलोकन				
५ फोहोरको सदुपयोग गर्न, करेसाबारीका बिरुवालाई पानी दिन					
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

अनुसूची १.२
कक्षा २ को मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम

कक्षा : २ **विषय : स्थानीय** **विद्यार्थीको नाम :** **रोल नम्बर :**

१. दंगिशरण गाउँपालिकाको चिनारी, दंगिशरणका धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरु

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. आफू बस्ने वडा नम्बर र वडा कार्यालयको ठेगानाका साथै आफ्नो गाउँपालिकाको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
२. आफू बस्ने वडाभित्रका बस्तीटोल नामका साथै बस्तीटोलको छिमेकी विद्यालयहरुको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
३. आफ्नो वडाभित्र रहेका नदी, खोला, झरना, तालको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. वडाभित्र नजिक रहेका स्थानीय बजारहरुको नाम बताउन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
५. बस्तीटोल नजिक रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाको नाम र ठेगाना बताउन	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड				
	उपलब्धि प्रतिशत				

२. दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. आफ्नो वडाभित्र भएका धार्मिक स्थलमा गरिने क्रियाकलापका बारेमा जानकारी दिन ।	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. आफ्नो वडाभित्र नाचिने नाचहरुको सामान्य परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
३. आफ्नो वडाभित्र विभिन्न जातजातिहरुले मनाउने चाडपर्वहरुको नाम नयाँ वर्ष बारे जानकारी दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. दंगिशरण गा.पा.भित्र मनाउने चाडपर्वहरुको नामनामेसी विवरण उल्लेख गर्न	प्रश्नोत्तर				
५. दंगिशरणमा खाइने खानाका बिशेष परिकार, पोसाक तथा गित र नृत्यहरुबारे बिबरण उल्लेख गर्न					
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड				
	उपलब्धि प्रतिशत				

कक्षा : २ **विषय : स्थानीय** **विद्यार्थीको नाम :** **रोल नम्बर :**

३. दंगिशरणबासीका पेसा, व्यवसाय, सिप र प्रविधि

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. छिमेकी परिवारका सदस्यहरुले गर्ने मुख्य पेसा व्यवसायको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
२. स्थानीय रुपमा लगाइने बेमौसमी बालीनालीको पहिचान	प्रश्नोत्तर र				

गर्न	अवलोकन				
३. अन्नबालीको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. तरकारीको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५. आफनो घर तथा समुदायमा उत्पादन भएका वस्तुको बिक्री गर्ने ठाउँको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
६. दंगिशरणबासीले गर्ने पेसा व्यबसायका स्थानीय सिप आदीका बारेमा बताउन					
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

४. मूल्यनिष्ठ शिक्षा, जीवनोपयोगी सिप, बोल्ने कला र व्यबहारिक लेखन

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. नाता सम्बन्धका मानिसहरुको आनीवानी र विवरण दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने शील - स्वभावहरुको बखान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. सवैलाई मन पर्ने स्वभावहरुको पहिचान र बखान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. असल मानिसहरुका बानी व्यवहारलाई सम्झने र प्रयोग गर्ने अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५. स्थानीय स्तरमा आफुलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन र अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
६. घरपरिवार, छरछिमेक र बस्तीटोलमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउँदा गर्न हुने र गर्न नहुने कुराहरुको सूची र जीवनमा त्यसको अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
७. आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी बनाउने कलाको अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
८. श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
९. घरपरिवार र समाजका, अशक्त, ज्येष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने बानीको अभ्यास गन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

कक्षा : २ विषय : स्थानीय विद्यार्थीको नाम : रोल नम्बर :

५. सामाजिक संस्था, कार्य र स्थानीय खेलहरु

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. दंगिशरणमा रहेका सामाजिक संघ संस्थाहरुको नाम	प्रश्नोत्तर				

बताउन					
२. आफ्नो टोलमा रहेको कुनै एक सामाजिक संस्थाले गर्ने काम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. सामाजिक संस्थाले गर्ने कार्यहरुका बारेमा बताउन	प्रश्नोत्तर				
४. आफ्नो टोलमा रहेका कुनै एक सामाजिक व्यक्तिको नाम र उहाँले गर्ने काम बताउन ।	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
५. दंगिशरणमा खेलिने स्थानीय खेलहरुको नाम भन्न र खेलको अभ्यास गर्न ।	अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

६. विपद् व्यवस्थापन, फोहोर व्यबस्थापन तथा हरित बिद्यालय

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. हावाहुरी, चट्याङ्ग, बाढी, पहिरो, सर्पदंश र जङ्गली जनावरको आक्रमण आदिको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. घरभित्र हुने जोखिमहरू छत, बिजुली, भत्याङ्ग वा लिस्नो, बार्दली वा बरण्डा पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. घरभित्र हुने जोखिमहरूबाट बच्ने उपायहरु अवलम्बन गर्न	अवलोकन				
४. कक्षाकोठा, विद्यालय, घर र बाटोमा हावाहुरी, चट्याङ्ग, पहिरो र बाढी, पहिरो, सर्प दंश र जङ्गली जनावरको आक्रमण आदिबाट बच्ने उपायहरू अवलम्बन गर्न	अवलोकन				
५. बाढी पहिरो तथा भुकम्पबाट जोगिन गरिने कृत्रिम घटना अभ्यास	अवलोकन				
६. फोहोरको परिचय दिन तथा फोहोर व्यवस्थापन गर्न					
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

अनुसूची १.३

मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम

कक्षा : ३ विषय : स्थानीय विद्यार्थीको नाम : रोल नम्बर :

१. दंगिशरण गाउँपालिकाको चिनारी, दंगिशरणका धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरु

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. दंगिशरण गाउँपालिकाको कार्यालय रहेको स्थान र स्थापना भएको सालका साथै पालिकाका अध्यक्ष र उपाध्यक्षको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
२. गाउँपालिकाभित्रका मुख्य मुख्य सडकको नाम र अवस्थिति पत्ता लगाउन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
३. आफनो वडाभित्र रहेका विद्यालयहरुको नामका साथै आफू बसोबास गर्ने वडाका वडा कार्यालयका पदाधिकारीहको	प्रश्नोत्तर				

सङ्ख्या र सदस्यहरूको नाम बताउन					
४. आफू बसोबास गर्ने वडाभित्र रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना बताउन	प्रश्नोत्तर				
५. गाउँपालिकाभित्र रहेका मुख्य बजारहरु अर्थात किनमेल गर्ने ठाउँहरुको विवरण पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड				
	उपलब्धि प्रतिशत				

२. दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु

सिकाइ उपलब्धि	**मूल्याङ्कनको साधन**	**नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन**		**थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन**	
		मिति	**अङ्कन**	**मिति**	**अङ्कन**
१. दंगिशरण गा.पा.भित्र रहेका महत्वपूर्ण धार्मिक स्थलको सामान्य परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. दंगिशरण गा.पा.भित्र नाचिने मुख्य नाचहको सामान्य परिचय दिन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
३. अट्वारी पर्व र होली पूर्णिमा पर्वको जानकारी दिन	प्रश्नोत्तर				
४. दंगिशरण गा.पा.भित्र रहेका नदी, खोला, पोखरी र तालहरुको सामान्य परिचय दिन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
५. दंगिशरण गा.पा.भित्र रहेका सार्वजनिक स्थलहरुको सामान्य परिचय दिन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड				
	उपलब्धि प्रतिशत				

३. दंगिशरणबासीका पेसा, व्यवसाय, सिप र प्रविधि

सिकाइ उपलब्धि	**मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन**	**नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन**		**थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन**	
		मिति	**अङ्कन**	**मिति**	**अङ्कन**
१. दंगिशरण गाउँपालिकामा मानिसले गर्ने पेसा, व्यवसायको सामान्य परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. मसला जन्य बालीको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. नगदेबालीको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. बेमौसी बालीको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५. परम्परागत स्थानीय प्रविधिको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
६. परम्परागत र आधुनिक प्रविधिको तुलना गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
७ दंगिशरणका परम्परागत पेशा तथा सिपको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड				
	उपलब्धि प्रतिशत				

४. मूल्यनिष्ठ शिक्षा, जीवनोपयोगी सिप बोल्ने कला र व्यबहारिक लेखन

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. साथी र समुदायका मानिसहरुको नाता सम्बन्धको पहिचान र भूमिकाको बोध गरी माया, श्रद्धा र आदरसम्मान गर्ने बानीको बखान र अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. अरुलाई माया, आदर सम्मान गर्दा आफूलाई पनि माया, आदर र सम्मान प्राप्त हुने विषयको बखान र अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. परिवारको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभाव र आचरणको परिचय एवम् अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. असल साथीहरुका राम्रा आनीबानीको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता आनीबानीहरुलाई आफ्नो जीवनमा प्रयोग र अनुसरण गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५. स्थानीय स्तरमा आफूलाई मन पर्ने गीत, संगीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन, सिर्जना र प्रस्तुतिकरण गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
६. असल साथीहरुका राम्रा आनीबानीको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता आनीबानीहरुको आफ्नो जीवनमा अभ्यास गर्न					
७. आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी बनाउने कलाको अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
८. श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
९. समाजका ज्येष्ठ नागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने स्वभावको विकास र अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड				
	उपलब्धि प्रतिशत				

५. सामाजिक संस्था, कार्य र स्थानीय खेलहरु

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. दंगिशरणमा रहेका सामाजिक संघ संस्थाहरुको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. आफ्नो टोलमा रहेको कुनै एक सामाजिक संस्थाले गर्ने काम बताउन	प्रश्नोत्तर				
३. सामाजिक संस्थाले गर्ने कार्यहरुका बारेमा बताउन	प्रश्नोत्तर				
४. आफ्नो टोलमा रहेका कुनै एक सामाजिक व्यक्तिको नाम र उहाँले गर्ने काम बताउन ।	प्रश्नोत्तर				
५. दंगिशरणमा खेलिने स्थानीय खेलहरुको नाम भन्न र खेलको अभ्यास गर्न ।	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धि स्तरको अङ्कको जोड				
	उपलब्धि प्रतिशत				

६. विपद् व्यवस्थापन, फोहोर व्यबस्थापन तथा हरित बिद्यालय

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. विपद्को परिचय दिन	प्रश्नोत्तर (लिखित र मौखिक)				
२. विपद्को किसिम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. विद्यालयभित्र जस्तै छत, बिजुली, भऱ्याङ्ग, बरण्डा, खेल सामग्री, फर्निचर, शौचालय आदिमा हुने जोखिमहरुकौ पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. विद्यालयभित्र हुने जोखिमबाट साबधानी अपनाउन	अवलोकन				
५. भूकम्पबाट सुरक्षा हुन तरिका बनाउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
६. महामारीबाट सुरक्षा हुने तरिका बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
७. बिपतबाट सुरक्षाका लागि कृत्रिम घटना अभ्यास गर्न	अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

विद्यार्थी मूल्याङ्कन (कक्षा ४-८)

पाठ्यक्रमले अपेक्षा गरेका सक्षमता र सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको सुनिश्चत गर्न निर्माणात्मक र निर्णयात्मक दुवै सिसिमका मूल्याङ्कन गरिनेछ । निर्माणात्मक मूल्यमान्यताको मुख्य उद्देश्य निरन्तर मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषणका माध्यमबाट विद्यार्थीको सिकाइमा सुधार गर्नु हो । सिकाइका लागि गरिने यस्तो निर्माणात्मक मूल्याङ्कन शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाको अभिन्न अङ्गका रूपमा रहनु पर्दछ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनमा विद्यार्थीको मूल्याङ्कनका लागि विभिन्न औपचारिक तथा अनौपचारिक तरिका प्रयोग गर्नुपर्छ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनमा कक्षा क्रियाकलाप, विद्यार्थीका कार्य तथा कार्यसम्पादनको अवलोकन, गृहकार्य, परियोजना कार्य, मौखिक तथा लिखित कार्य, एकाइ तथा त्रैमासिक परीक्षाहरू, स्व तथा सहपाठी मूल्याङ्कन लगायतका साधन प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्दा मुख्य सिकाइ उपलब्धि विद्यार्थीले हासिल गरेको सिकाइ स्तरको मूल्याङ्कनका लागि विद्यार्थीका कार्य तथा समस्या समाधानको अवलोकन, मौखिक तथा लिखित प्रश्नोत्तर, कक्षा तथा एकाइ परीक्षा, व्यवहार अवलोकन लगायतका तरिका प्रयोग गर्न सकिन्छ । यसका लागि रुजूसूची, श्रेणी मापन लगायतका व्यवहार अवलोकन फाराम, विभिन्न तहका सिकाइ क्षमता मापन गर्ने प्रश्नहरू, व्यवहारिक समस्या लगायत कक्षा सहभागिता, कक्षा कार्य, गृहकार्य, परियोजना कार्य, प्रयोगात्मक कार्य आदिमा विद्यार्थीको सहभागिता र उपलब्धिका विषयमा शिक्षकको अभिलेख वा नोट आदि मुख्य सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको सिकाइ स्तर मूल्याङ्कन गर्न प्रयोग हुनसक्ने साधनहरू हुन् । यस्तो मूल्याङ्कन विषयवस्तुको प्रत्येक क्षेत्र वा एकाइको सिकाइ पश्चात् गरी सो क्षेत्र वा एकाइ अन्तर्गतका मुख्य सिकाइ

उपलब्धिमा विद्यार्थीको सिकाइ स्तर परीक्षण विभिन्न साधनहरूको प्रयोगबाट गर्नुपर्छ । यसरी सिकाइ उपलब्धि परीक्षण गर्दा विद्यार्थीले न्यूनतम सिकाइ स्तर हासिल गरेको नपाइएमा सुधारात्मक सिकाइको अवसर प्रदान गरी पुनः परीक्षण गरी न्यूनतम सिकाइ स्तर सुनिश्चित गरी थप वा माथिल्लो स्तरको सिकाइको अवसर प्रदान गर्नुपर्दछ । पटकपटकको सुधारात्मक सिकाइ पश्चात् पनि न्यूनतम स्तरको सिकाइ स्तर हासिल गर्न नसक्ने विद्यार्थीका लागि उपचारात्मक सिकाइको योजना निर्माण गरी त्यस्ता विद्यार्थीलाई सहयोग गर्नु पर्दछ ।

(क) आन्तरिक मूल्याङ्कन

आन्तरिक मूल्याङ्कनको अङ्कको निश्चित भार आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा अभिलेखित गर्नुपर्छ । यसका लागि आन्तरिक मूल्याङ्कनलाई अभिलेखित गरी प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छ । यस्तो अभिलेखका आधारमा निम्नलिखित पक्षमा तोकिए अनुसारको भारको अङ्क आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा समावेश गरिने छ :

सि.नं.	**मूल्याङ्कनका पक्ष**	**अंक भार**
१	**सहभागिता**	**४**
२	**प्रयोगात्मक/परियोजना**	**३६**
	(क) प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्यको तयारी (योजना)	६
	(ख) प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य सञ्चालन र प्रतिवेदन/चार्ट तयारी/चित्र/तालिका तयारी र अभिलेखीकरण	२०
	(ग) परियोजना कार्य तथा प्रयोगात्मक कार्यको प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरण	६
	(घ) अन्तर्वार्ता	४
३	**त्रैमासिक परीक्षा**	**१०**
	जम्मा	५०

निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको कुल भारको ५० प्रतिशत आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा निर्माणात्मक मूल्याङ्कनबाट समावेश गरिनेछ भने अन्तिम परीक्षाबाट बाँकी ५० प्रतिशत अङ्क समावेश गरिनेछ ।

द्रष्टव्य :

- सहभागिताअन्तर्गत उपस्थिति तथा सिकाइमा सहभागिता र सक्रियता पर्दछन् ।
- आन्तरिक मूल्याङ्कन तोकिएको भारमा नै गर्नुपर्ने छ । उक्त भारअनुसार नै अक्षराङ्कन पद्धतिअनुसार विद्यार्थीलाई नतिजाको ग्रेडसिट दिन सकिने छ ।
- त्रैमासिक परीक्षालाई ५० प्रतिशत अङ्कभारमा सञ्चालन गरी तोकिएको १० प्रतिशत अङ्कभारमा रूपान्तरण गर्नुपर्ने छ ।
- त्रैमासिक परीक्षामा सुरु देखि पठनपाठन भएका सबै पाठ तथा एकाइबाट बाह्य परीक्षाको विशिष्टीकरण तालिकालाई आधार मानेर प्रश्न निर्माण गरी परीक्षा सञ्चालन गर्नुपर्ने छ ।

- एक शैक्षिक सत्रमा दुईओटा त्रैमासिक परीक्षा सञ्चालन गर्नुपर्ने छ । उक्त परीक्षाको नतिजालाई निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा समावेश गर्नुपर्ने छ ।
- वार्षिक रुपमा विद्यार्थीलाई ग्रेड सिट प्रदान गर्दा आन्तरिक मूल्याङ्कनको ५० प्रतिशत अङ्कभार (सहभागिता ४, परियोजना कार्य, प्रयोगात्मक कार्य ३६, त्रैमासिक परीक्षा १०) को छुट्टै ग्रेड तथा बाह्य परीक्षाको ५० अङ्कभारको छुट्टै ग्रेड कायम गरी आन्तरिक र बाह्य मूल्याङ्कन दुवैको औसत ग्रेड पोइन्ट (**Grade Point Average-GPA)**कायम हुने गरी ग्रेड सिट तयार गर्नुपर्ने छ ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्दा शिक्षकले अपाङ्गता भएका र विशेष सिकाइ आवश्यकता भएका विद्यार्थीहरूका लागि उपयुक्त हुने मूल्याङ्कन प्रक्रिया अपनाउनुपर्ने छ । विशेष आवश्यकता भएका विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्दा आवश्यकताअनुसार दृश्य तथा ठूला मुद्रित सामग्री, स्पर्शात्मक सामग्री लगायतको उपयोग गर्नुपर्ने छ । प्रतिक्रियामा आधारित मूल्याङ्कनका लागि उपकरण, टङ्कण, साङ्केतिक भाषा वा सङ्केत प्रयोग गर्न उत्प्रेरित गर्नुपर्ने छ । कठिन तहको अपाङ्गता भएका विद्यार्थीलाई उनीहरूको स्तर, रुचि र आवश्यकताका आधारमा समय तालिका बनाई त्यस अनुसार मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ । तपसिलको लेटरग्रेडिङ पद्धतिअनुसार विद्यार्थीको आन्तरिक र बाह्य मूल्याङ्कनको ग्रेड छुट्टा छुट्टै निकालेर विषयगत अन्तिम ग्रेड र जिपीए निकाल्नुपर्ने छ ।

क्र.स.	**उपलब्धि प्रतिशत**	स्तरीकृत अङ्क	**अक्षरमा उपलब्धिस्तर**	**उपलब्धि स्तरको व्याख्या**
१	९० र सोभन्दा माथि	४.०	A+	सर्वोत्तम (Outstanding)
२	८० र सोभन्दा माथि ९० भन्दा कम	३.६	A	अत्युत्तम (Excellent)
३	७० र सोभन्दा माथि ८० भन्दा कम	३.२	B+	उत्कृष्ट (Very Good)
४	६० र सोभन्दा माथि ७० भन्दा कम	२.८	B	उत्तम (Good)
५	५० र सोभन्दा माथि ६० भन्दा कम	२.४	C+	सन्तोषजनक (Satisfactory)
६	४० र सोभन्दा माथि ५० भन्दा कम	२.०	C	ग्राह्य (Acceptable)
७	३५ र सोभन्दा माथि ४० भन्दा कम	१.६	D	आधारभूत (Basic)
८	३५ भन्दा कम	-	NG	अवर्गीकृत (Not Graded)

विद्यार्थी मूल्याङ्कनको नतिजा विवरण (Grade Sheet) यसप्रकार हुने छ :

विद्यालयको नाम : ....

विद्यार्थीको नाम : लिङ्ग :......................

कक्षा : .... रोल न.......... जन्म मिति :

नतिजा विवरण (Grade Sheet)

क्र.सं	विषय	पाठ्य घण्टा	ग्रेड	ग्रेड पोइन्ट	अन्तिम ग्रेड	कैफियत
१	नेपाली (सैद्धान्तिक) नेपाली (आन्तरिक)	२.५ २.५				
२	अङ्ग्रेजी (सैद्धान्तिक) अङ्ग्रेजी (आन्तरिक)	२.५ २.५				
३	गणित (सैद्धान्तिक) गणित (आन्तरिक)	२.५ २.५				
४	विज्ञान तथा प्रविधि (सैद्धान्तिक) विज्ञान तथा प्रविधि (आन्तरिक)	२.५ २.५				
५	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा (सैद्धान्तिक) सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा (आन्तरिक)	२.५ २.५				
६	स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला (सैद्धान्तिक) स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला (आन्तरिक)	१.५ १.५				
७	मातृभाषा वा स्थानीय विषय (सैद्धान्तिक) मातृभाषा वा स्थानीय विषय (आन्तरिक)	२ २				
ग्रेड पोइन्ट औसत (Grade Point Average-GPA) =						

विषय शिक्षकको हस्ताक्षर : प्रधानाध्यापकको हस्ताक्षर :

नाम : नाम :

मिति :

(ख) आवधिक मूल्याङ्कन

निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा अन्तिम परीक्षाको भार ५० प्रतिशत हुनेछ । प्रत्येक परीक्षामा प्रश्न सोध्दा शैक्षिक सत्रको सुरुदेखि पढाइ भएका सबै पाठहरूबाट समेटिएको हुनुपर्नेछ । यस विषयको परीक्षामा विशेष गरेर ज्ञान र बोध, प्रयोग र उच्च दक्षतामा आधारित हुनेछन् । पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका उद्देश्यअनुरूप विद्यार्थीहरूले ज्ञान, सिप, अभिवृत्ति प्राप्त गरे नगरेको मूल्याङ्कन गरी त्यसको आधारमा प्रमाणीकरण गरिन्छ । अन्तिम परीक्षाको प्रश्नपत्र निर्माण गर्दा तपसिलको विशिष्टीकरण तालिकाको आधारमा गरिनेछ । यस पाठ्यक्रममा कक्षा ८ को विशिष्टीकरण तालिका विकास गरिएको छ । यसलाई आधार मानेर विद्यालयले अन्य कक्षा ४, ५, ६ र ७ को विशिष्टीकरण तालिका निर्माण गरी अन्तिम परीक्षा (५० पूर्णांकको परीक्षा) को प्रश्नपत्र बनाई मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ ।

विषयवस्तुको क्षेत्र/एकाइ र अनुमानित कार्यघन्टा (कक्षा १, २ र ३)

क्र.स.	क्षेत्र/एकाइ	अनुमानित कार्य घण्टा		
		कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
१	दंगिशरण गाउँपालिकाको परिचय	३५	३५	३५
२	दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु	३५	३५	३५
३	दंगिशरणवासीका पेसा, व्यवसाय,सिप र प्रविधि	२५	२५	२५
४	मूल्यनिष्ठ शिक्षा, जीवनोपयोगी सिप, बोल्ने कला र व्यवहारिक लेखन	२५	२५	२५
५	सामाजिक संस्था, कार्य, सामाजिक व्यक्ति तथा स्थानीय खेलहरु	२०	२०	२०
६	विपद्/ फोहोर व्यवस्थापन तथा हरित बिद्यालय	२०	२०	२०
जम्मा		**१६०**	**१६०**	**१६०**

विषयवस्तुको क्षेत्र/एकाइ र कार्यघन्टा (कक्षा ४ र ५)

क्र.स.	एकाइ	अनुमानित कार्य घण्टा	
		कक्षा ४	कक्षा ५
१	दंगिशरण गाउँपालिकाको परिचय	३५	३५
२	दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु	२५	२५
३	दंगिशरणवासीका पेसा, व्यवसाय,सिप र प्रविधि	२०	२०
४	मूल्यनिष्ठ शिक्षा, जीवनोपयोगी सिप, बोल्ने कला तथा व्यवहारिक लेखन	२०	२०
५	सामाजिक संस्था, कार्य, सामाजिक व्यक्ति तथा स्थानीय खेलहरु	१२	१२
६	विपद्/ फोहोर व्यवस्थापन तथा हरित बिद्यालय	१६	१६
जम्मा		**१२८**	**१२८**

विषयवस्तुको क्षेत्र/एकाइ र अनुमानित कार्य घण्टा (कक्षा ६, ७ र ८)

क्र.स.	क्षेत्र/एकाइ	अनुमानित कार्य घण्टा		
		कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
१	दंगिशरण गाउँपालिकाको परिचय	३५	३५	३५
२	दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु	२५	२५	२५
३	दंगिशरणवासीका पेसा, व्यवसाय,सिप र प्रविधि	२०	२०	२०
४	मूल्यनिष्ठ शिक्षा, जीवनोपयोगी सिप, बोल्ने कला तथा व्यवहारिक लेखन	२०	२०	२०
५	सामाजिक संस्था, कार्य, सामाजिक व्यक्ति तथा स्थानीय खेलहरु	१२	१२	१२
६	विपद्/ फोहोर व्यवस्थापन तथा हरित बिद्यालय	१६	१६	१६
जम्मा		**१२८**	**१२८**	**१२८**

अनुसूची २ विशिष्टीकरण तालिका (कक्षा ६–८)

पूर्णाङ्क : ५०   समय : १ घण्टा ३० मिनेट

प्रश्न योजना तथा अङ्कभार वितरण																						
एकाइ	क्षेत्र/एकाइ	पाठ्यघण्टा	पूर्णाङ्क	ज्ञान			बोध			प्रयोग			उच्च दक्षता			जम्मा प्रश्न सङ्ख्या			जम्मा अङ्कभार			जम्मा अङ्क
				अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	
१	दंगिशरण गाउँपालिकाको चिनारी	३५	१३	१	१		१	१								२	२		२	४		६
२	दंगिशरणका परम्परा र संस्कृतिहरु	२५	१०					१			१				१		२	१		४	४	८
३	दंगिशरणबासीका पेसा, व्यवसाय, सिप र प्रविधि	२०	८	२				१			१				१	२	२	१	२	४	४	१०
४	मूल्यनिष्ठ शिक्षा, जीवन उपयोगी सिप, बोल्ने कला, व्यबहारिक लेखन	२०	८	१	१			१			१	१				१	३	१	१	६	४	११
५	सामाजिक कार्य, संस्था तथा स्थानीय खेलहरु	१२	५		१			१				१		१			३	१		६	४	१०
६	विपद्/फोहोर व्यकस्थापन र हरित बिद्यालय	१६	६	१					१							१		१	१		४	५
जम्मा		१२८	५०	५	३		१	५	१		३	२		१	२	६	१२	५	६	२४	२०	**५०**

प्रश्न सङ्ख्या, अङ्कभार र समय तालिका

क्र.स.	**प्रश्नको प्रकार**	**प्रश्न सङ्ख्या**	**प्रति प्रश्न अङ्कभार**	**जम्मा अङ्कभार**	**समय (मिनेट)**
१	अति छोटो प्रश्न	६	१	६	९० मिनेट (१ घण्टा ३० मिनेट)
२	छोटो प्रश्न	१२	२	२४	
३	लामो प्रश्न	५	४	२०	
जम्मा		२३		५०	

द्रष्टव्य :

- सामान्यतया ज्ञान तहका प्रश्न २० प्रतिशत, बोध तहका प्रश्न ३० प्रतिशत, प्रयोग तहका प्रश्न ३० प्रतिशत र उच्च दक्षताका प्रश्न २० प्रतिशत हुने छन् । तर संज्ञानात्मक क्षेत्रका तहहरू भित्र समेत ±३ हुने गरी प्रश्न निर्माण गर्न सकिने छ ।
- उच्च दक्षताअन्तर्गत विश्लेषण, मूल्याङ्कन र सिर्जना रहने गरी प्रश्न निर्माण गर्नुपर्ने छ

अनुसूची ३

दंगिशरण गाउँपालिकाको स्थानीय बिषयको पाठ्यक्रम निर्माणका लागि संकलित सुझावको एकिकृत स्वरुप

१. दंगिशरण गाउँ पालिकाको स्थानीय बिषयको पाठ्क्रमको नाम के राख्दा उपयुक्त होला ?

वडा	दंगिशरण पहिचान	दंगिशरणको सेरोफोरो	हाम्रो दंगिशरण	दंगिशरण चिनारी	दंगिशरण गौरव	हाम्रो दंगिशरण राम्रो दंगिशरण
१	७	०	०	६	०	०
२	५	०	७	०	०	०
३	०	०	९	०	२	०
४	०	४	८	०	०	०
५	०	३	७	०	०	०
६	०	२	३	०	६	०
७	०	०	७	०	५	०
समुदाय	०	०	३	२	७	०
जम्मा	१२	९	४४	८	२०	०
प्रतिशत	१३	९	४८	८	२२	०
	४८ प्रतिसतले हाम्रो दंगिशरण भनेकाले हाम्रो दंगिशरण राख्दा राम्रो हुने देखियो ।					

२. दंगिशरण गाउँ पाालिकाका वडाहरुको अबस्थिति

वडा	**वडा तथा पालिकाको भौगोलिक अबस्थिति तथा परिचय**
१	यो वडाको पूर्बमा वडा नै २ मधपुर प्रहरी चौकी देखी हुलाकीबाटो । पश्चिम बबइ ७ बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज, उत्तर बबई नदि र दक्षिण चुरे क्षेत्र (तिलकन्या सामुदायिक बन र कनरिया सामुदायिक बन) रहेको छ ।
२	यस वडाको पूर्बमा तुलसीपुर १३ ढकना दमारगाउँ, पश्चिममा वडा नं १ छरकट्टा, उत्तरमा बबइ र दक्षिणमा चुरेपहाड रहेको छ ।
३	यस वडाको पूर्बमा वडा नं ४ मौली रहेको छ । पश्चिममा बागर खोला(चिरे गैरा) उत्तरमा मिरौली र दक्षिणमा बबैनदि रहेको छ ।
४	यस वडाको पूर्बमा तुलसीपुर ११ सुकौरा, पश्चिममा दंगिशरण ३ बिजुलीपुर, उत्तर दंगिशरण ३ हेकुली, दक्षिण दंगिशरण १ रामपुर रहेको छ ।
५	यस वडाको पुर्बमा भमके खोला, पश्चिममा बागर सोता (चिरेगैरा) उत्तरमा तुलसीपुर सुर्खेत सडक आ.बि. र दक्षिणमा वडा नंबर ४ मौली रहेको छ ।
६	यस वडाको पुर्बमा चिरेगार खोला, पश्चिममा दंगिशरण ७ वडा, उत्तरमा शान्तिनगर गाउँपालिका र दक्षिणमा बबै नदि रहेको छ ।
७	यस वडाको पुर्बमा दंगिशरण ६ वडा प्रसडुवा कुलो, पश्चिममा शान्तिनगर गापा ७, उत्तरमा शान्तिनगर गाउँपालिका जुम्लेकुला र दक्षिणमा बबै नदि रहेको छ ।

३. दंगिशरण गाउँ पालिकाका वडाहरुको अबस्थिति

वडा	वडामा रहेका जातजातीगत अबस्था
१	थारु, क्षेत्री, दलित, मगर
२	चौधरी, दलित क्षेत्री, मगर ब्राम्हण, कुमाल
३	थारु, क्षेत्री बाहुन, दलित दशनामी, मगर
४	थारु, ब्राम्हण क्षेत्री, मगर र दलित
५	चौधरी, क्षेत्री ब्राम्हण, दलित र मगर
६	थारु, क्षेत्री, दलित, मगर, ब्राम्हण
७	थारु, क्षेत्री, ब्राम्हण, दलित, मगर, योगी/गीरी

४. दंगिशरण गाउँपालिकाका वडाहरुका गाउँबस्तीहरु अबस्थिति

वडा	वडा तथा पालिकाको भौगोलिक अबस्थिति तथा परिचय
१	गनारी, छरकट्टा, गौरा, गोल्टाकुरी, रामपुर, बाँकी, रहरपुर, फुर्केसल्ली, बुर्केसाल, ठाँटी, लामीतरा, कालितरा, कोट, खर्काखुटी, हाउरे, चिउरेपानी, कालिखोला, साङले, वेलवा
२	सातटाकुरा, कौवाघारी, बंगलापुर, मधपुर, सिमतारा, नमुना बस्ती, सरुवाडाँडा, सिमलकुना, गैरागाउ, कलङखोला
३	चखौरा, रावतगाउँ पदमपुर, बिजुलीपुर हेकुली चिवनपुर, एकली
४	बैबाङ, मौली, सुकदेवा, सरैया
५	मिरौली, लाल घरेली, पोटली, कुमलगढी, नन्द्रा गाउँ, बालापुर डाडाँचिस, लौवस्था, डाडाँगाउ, सलौरा, मधुपुरी, खलुवाचिस देबीगञ्ज, बिकासनगर,
६	लेटार, खड्कपुर, श्रीगाँउ, बागर, नयाँबस्ती बागर, राजपुर, पर्सडुवा, मैरुवा, थपगाउँ
७	बाका, मन्त्रीडाडा, बुटनिया, बुट्टीपुर, पुर्बरचपल, श्रीगाउँ, बोकटी, चीरकुटी, कोइरालडाडा, सिमठाना, कठवा, डाब्री, पश्चिम रचपल,

५. दंगिशरण गाउँपालिकाका वडाहरुमा रहेका सामुदायिक बनहरु

वडा	वडामा रहेका सामुदायिक वनहरु
१	तिलकन्या, कनरिया, महालक्ष्मी, झोलुङे, जनकल्याण, वराहदेव,
२	तीलकन्या, राजाकोट, पाथीभरा
३	चखौरा, रावतगाउँ, पदमपुर, बिजुलीपुर,
४	बैभाङ महिला सामुदायिक बन
५	लौबस्ता, रानीबन
६	भवानी, चिसापानी
७	श्रीगाउँ, मधुवन, बबई, मनहरिया,

६. दंगिशरण गाउँपालिकाका वडाहरुमा रहेका सहकारी संस्थाहरु

वडा	वडामा रहेका सहकारी संस्थाहरु
१	गोल्टाकुरी महिला साना किसान, सूर्य किरण, तिलकन्या, जय भवानी

२	साना किसान, हाम्रो राजाकोट बहुउदेश्यीय, सत्येश्वरी, भाग्यकृषि, गाउँसुधार, दिपकस्मृति,
३	गुर्वार्बा बहुउदेश्यीय सहकारी चखौरा, पदमपुर रावतगाउ र बिजुलीपुर आमा समुह
४	सतिदेबी बचत तथा ऋण, मौली कृषि, हेकुली तरकारी तथा बिउ बिजन, लक्ष्मी नारायण सामुदायिक वन
५	बालापुर, जनकृषि,
६	त्रिसक्ति सहकारी राजपुर, साना किसान सहकारी श्रीगाउँ
७	मनिसा कृषि, बोकरी कृषि सहकारी, रचपल कृषि सहकारी, गोरक्ष, जगन्नाथ, भाग्यलक्ष्मी मौरीपालन

७. दंगिशरण गाउँपालिकाका वडाहरुमा रहेका सरकारी कार्यालयहरु

वडा	**वडामा रहेका सहकारी कार्यालयहरु**
१	वडा कार्यालय, सामुदायिक बिद्यालयहरु
२	वडा कार्यालय, सामुदायिक बिद्यालयहरु, प्रहरी चौकी, अतिरिक्त हुलाक,
३	वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था, राधाकृष्ण मन्दिर भुयार थान,
४	वडा कार्यालय, इलाका प्रहरी कार्यालय, रात्री आ.बि.
५	वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी बिद्यालय.
६	वडा कार्यालय, क्याम्पस, बिद्यालय प्रहरी चौकी
७	वडा कार्यालय, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, बिद्यालयहरु

८. दंगिशरण गाउँपालिकाका वडाहरुमा रहेका सामुदायिक बन र सहकारी बाहेकका अन्य संघसंस्थाहरु

वडा	**वडामा रहेका सहकारी र सामुदायिक वन बाहेकका अन्य संघसंस्थ**
१	हरियाली आमा समुह, आ.बि. बाँकी, प्रा.बि. मलै, जाल्पा लघुबित्त, चौतारी, शिवसक्ति आमा समुह, सूर्यकिरण
२	अपाङ्गता सञ्जाल, दिदि बहिनी, समृद्ध समाज, रिफ्लेक्ट समुह, साहित्य सृजना बालक्लव
३	
४	सतिदेबी मन्दिर संरक्षण संस्था, आमा समुह, बर्गचाम समुह, सतिदेबी मन्दिर समुह
५	अभियान र ग्रामिण लघुबित्त, चिस र मातृभुमी युथ क्लव, दलित एकता समाज, आमा समुह, वडा बालक्लव
६	क्याम्पस, लालिगुरास आमा समुह, हरियाली कृषि समुह, क्रियाशिल कृषि समुह
७	सिमठाना, रचपल, बुकटी, भवानी आमा समुह महिला समुह, जिल्ला बिकास समिति समुहहरु,

९. दंगिशरण गाउँपालिकाका वडामा रहेका मुख्य मुख्य धार्मिक तथा पर्यटकिय क्षेत्रहरु

वडा	धार्मिक क्षेत्रका नामहरु	पर्यटकिय क्षेत्रका नामहरु
१	शिव मन्दिर, चामुण्डा मन्दिर, भुयारथान, सिद्बवाबा (बैकरुवा) बाह्रबर्दिया, छर्कटा, पश्चिम बाकी, गोल्टाकुरी भुयारथानहरु	शिवपुरी पर्यटकिय बिकास क्षेत्र, बाघदेला ताल, ओबिचिरा ताल

२	शिव मन्दिर, भगबति मन्दिर, भयरथानहरु कौवाघारी चर्च, सिद्बबाबा मन्दिर,	राजाकोट, सिद्बथान बाघेचिरा ड्याम कौवाघारी ताल ड्याम
३	राधाकृष्ण मन्दिर भुयार थान,	रानीबनभोज स्थल पार्क, बुलबुले ताल चखौरा
४	सतिदेब मन्दिर, शिव मन्दिर, भुयारथान, लानेश्वर मन्दिर बैभाङ, सरैया शिवालय सरैया,	मिनि संग्राहालय, दक्षिन कुवा, पुल पुलेसा, सतिदेबी मन्दिर
५	कुल देबता, नागेश्वर, शिव, लक्ष्मीनारायण, बालगोपाल, महेश्वर , अद्वेत शाखा खलवाचिस,	डाडाचिस ताल, रानीबन पार्क
६	बिन्दबासीनी, भगवती, सुवाकोटी मोला, चिसापानी शिव, बागर मस्जीद, चर्च थपगो लेटार थारु नाचघर	चिसापानी गौसाला
७	रतननाथ मन्दिर, बोकटी श्रीगाउ सिमठाना आदी भयरथान, रचपल मन्दिर, बाका मन्दिर	रचपल पार्क, रचपल ताल,

१०. दंगिशरण गाउँपालिकाका वडालाई चिनाउने स्थानीय सिप, प्रबिधी, पेशा, व्यबसाय तथा कलाका क्षेत्रहरु

वडा	स्थानीय सिप, प्रबिधी, पेशा, व्यबसाय तथा कलाका क्षेत्रहरु
१	चोया डोको, नाङलो, टपरी, जाल हेकुला, टापी, गुन्द्री, पटकी, ढकिया
२	डोका छिटुवा, ढकिया, कलमदानी, तरकारी खेती, सिलाईकटाई , आरन डकर्मी, ह्याचरी,
३	ढकिया, गैजा, गुन्द्री, जाल, हेल्का, बाखा पालन, बंगुर पालन, भैसीपालन, कुखुरा पालन,
४	माटोको भाडा, ढकिया, गुन्द्री, हेल्का, जाल, छत्री, गैजा, हलो डोको, सिलाई कटाइ, तरकारी खेती
५	बज्र बंगुर फर्म, ड्रागन खेती, मघौटा, छोक्रा, पैया, झ्याउरे, दलित एकता समाज, कुखुरा फर्म, सिलाइकटाइ
६	सखिया, मघौटा, झुम्रा, दुम्र, ढकिया बुन्ने, गैजा, सिलाइ, हेकुला, तापी, खोङ्ग्या, हारी पौवा,
७	च्याउ उत्पादन, डोको डाला उत्पादन, छिटुवा बनाउने मौरी पालन, बाखा पालन गाई पालन

११. दंगिशरण गाउँपालिका अन्तर्गत तपाइको वडालाई चिनाउने मुख्य चिज के हो ?

वडा	कृषिका हिसावले	पशुपालनका हिसावले
१	धान, मकै, गहुँ, तोरी	बाखा, कुखुरा भैसी, बंगुर
२	धान, गहुँ मकै तोरी,	कुखुरा बाखा भैसी बंगुर
३	मकै धान गहु तोरी	कुखुरा पालन, भैसीपालन, बंगुर पालन, ह
४	मसुरो, धान, मकै, तोरी, आलु	बंगुर बाखा भेडा, भैसी रागा कुखुरा
५	धान, गहुँ मकै तोरी,	कुखुरा बाखा भैसी बंगुर
६	मसुरो, धान, मकै, तोरी, आलु	बंगुर बाखा भेडा, भैसी रागा कुखुरा
७	धान, मकै, तोरी, मौरी	बंगुर बाखा भेडा, भैसी रागा कुखुरा

१२. दंगिशरणका वडाहरुलाई चिनाउने लोकसंस्कृतिका क्षेत्रहरु

वडा	लोकसंस्कृतिका क्षेत्रहरु	पेशागत सीप दक्षताका क्षेत्रहरु
१	सोरठी सखिया, मघौटा, झ्याउरे टप्पा	चोया, डोका, नाङलो, हेकुला, टापी, गुन्द्री
२	सोरठी थारु नाच झ्याउरे	मुडा डोको छिटुवा, घर बनाउने,
३	सोरठी नाच	छिटुवा, गुन्द्री मुडा
४	सोरठी, सखिया, झुमरा, हुरङया, कठघोरी, बनघारी	छिटुवा, मुडा गुन्द्री,
५	थारु नाचहरु	छिटुवा, मुडा, गुन्द्री
६	माघी, अत्वारी, चैतेदशै,	
७	हरङया नाच, सखिया, टप्पा, मघौटा नाच	डोका, छत्री गैजा मुडा

१३. दंगिशरण उपमहानगरका वडामा पाइने मुख्य मुख्य जडिबुटीहरु

वडा	मुख्य मुख्य जडिबुटीका नामहरु
१	कुरिलो हर्रो बर्रो अमला बोझ्फो, धौलागिरी निम
२	अमला कुरिलो हर्रो बर्रो, खयर, गानेगुर्जो, मालकोव्नो,
३	निम, पत्थरचट्टा, घीउकरी, तुलसी, पिपला, बोझ्फो, अमला, दालचिनी
४	नीम असुरो, लहरेगुर्जो, तुलसी, अपामार, अमला, लज्जाबती झार, बेल, पिपल, ध्यु कुमारी, नागबेली
५	तुलसी, गुर्जो, अपामार अमला दालचिनी बर पिपल
६	खयर गुर्जो गोलसिर्की, मुरेजरो, जामुनो, निम, थाकल जरा, हलेदो
७	लहरे गुर्जो, बिस्काप्रे, धतुरो, तितेपाती, रुदिलो, हटेलो, बेसार, सदासुन्दरी भुइ अमला

१४. दंगिशरण गौँपालिकाका सामाजिक राजनीतिह परिबर्तनसंग जोडिएका व्यक्तित्वहरु तथा उहाँको योगदान

वडा	**सामाजिक राजनीतिह परिबर्तनसंग जोडिएका व्यक्तित्वहरु**	सामाजिक योगदान
१	यज्ञ वहादुर बिष्ट, शेर व.डाँगी, भद्रबीर डाँगी, एकराज डाँगी, कलिभान डाँगी, मानबीर चौधरी, बुद्दिलाल थारु,	स्कुल मठमन्दिर भयरथान निर्माण खानेपानी योजना बाटोघाटो निर्माणमा अगुवाई
२	तिलक व डाँगी, भरत परियार, हिरालाल थारु, हरि प्रसाद चौधरी, तुलसीराम देबकोटा, डम्बर खत्री	भयरथान, स्कुल बाटो खानेपानी निर्माण
३	धरनीधर चौधरी, धमकली चौधरी,	बीरेन्द्र माबि स्थापनामा योगदान
४	दिपक गिरी, शम्भु गिरी, पदमा चौधरी, श्यामेश चौधरी, कबिराम चौधरी	राजनिति तथा समाजसेवा
५	-	
६	बिष्णुमणि शर्मा, अम्बिका प्रसाद आचार्य, निमनाथ, पटवारी,	
७	घनश्याम उपाध्याय, पतिलाल चौधरी, देव ब. के.सी,	

१५. दंगिशरण गाउँपालिकाका वडाहरुमा घट्न सक्ने बिपदका क्षेत्रहरु

वडा	बिपदका घट्न सक्ने तथा घटिरहेका घटनाहरु	कैफियत
१	वाढी, पहिरो, भुक्षय, आगलागी,	बाकी रहरपुर फुर्केसल्ली गनारी
२	वाढी, पहिरो, आगलागी भुक्षय, असिना पानी, नदिकटान	
३	बाढी, भुक्षय सर्पको टोकाइ	
४	बाढी, भु कटान सर्पको टोकाइ	
५	बाढी, पहिरो, भु क्षय/कटान, चट्याङ	
६	कटान बाढी आगलागी	
७	सर्पको टोकाइ, बन डढेलो, बन्यजन्तु आक्रमण, बाढी	

१६. दंगिशरण गाउँपालिकामा रहेका नदिनाला, बजार तथा बजार उन्मुख क्षेत्रहरु

क.स	नदिनाला	ताल तलैया	बजार तथा बजार उन्मुख क्षेत्रहरु
१	ववइ	बाघदेला,गोल्टाकुरी,फुर्केसल्ली, लामीताल	बाँकी गोल्टाकुरी
२	ववइ, तुइसोता, कलङ र घट्टे खोला	भुते ताल, बाघेचिरा ड्याम	**हेकुली बजार**
३	ववइ, मया खोला,	-	हेकुली पदमपुर
४	ववइ, माझखोला	मौली ....ताल,	हेकुली
५	भमके, पातु, बागर, माया	डाडाचिस, खलुवाचिस	बालापुर, मिरौली, पोटली
६	चीरेगार, बबइ, बरौ	लेटार, डम्मा	हाटबजार, बागर, श्रीगाउ, पर्सडुवा, थपगाउँ
७	ववइ, वरउ, पर्सडुवा	जरुवा पानी बोकरी, रचपल, बुटनीया	श्रीगाउ

१७ दंगिशरण गाउँ पालिकामा रहेका साना तथा ठुला उद्योग/कलकारखानाहरु

वडा	घरेलु तथा साना उद्योगहरु	ठुला उद्योग/कलकारखाना
१	सेलर मिल, आरन, फर्निचर	
२	सेलर मिल, ब्रोइलर फर्म	
३	सेलर मिल, ब्रोइलर फर्म	
४	फर्निचर उद्योग,	
५	चप्पल उद्योग, दलित एकता कृषि औजार	
६	-	
७	बोकरी मिल, सिमठाना श्रीगाउ, कोइरालडाडा राइसमिल	

१८. दंगिशरणका बासीन्दाको रोजगारीको अबस्था (धेरैजसो के गर्छन ?) र आम्दानीको मुख्य श्रोत

वडा	स्थानीय बासीन्दाको रोजगारीको अबस्था/पेशा व्यबसाय	कैफियत
१	कृषि, पशुपालन, ज्याला मजदुरी, बैदेशिक रोजगार	
२	पशुपालन, कृषि बैदेशिक रोजगार, नोकरी	
३	कृषि, पशुपालन, मजदुरी, बैदेशिक रोजगारी	
४	कृषि, बैदेशिक रोजगारी, पशुपालन, मजदुरी मीस्त्री	
५	कृषि, ज्याला मजदुरी, बैदेशिक रोजगार पशुपालन,	
६	मजदुरी, कृषि, जागिर	
७	कृषि, मजदुरी, बिदेश, नोकरी, तरकारी खेती, पंक्षी पालन,	

१९. दंगिशरण गाउँपालिकाको वन बनजंगलमा पाइने रुख बिरुवा तथा बनस्पतिका नामहरु

वडा	वन बनजंगलमा पाइने रुख बिरुवा तथा बनस्पतिका नामहरु	कैफियत
१	साल खयर सिसौ, साज सल्लो, सादल	
२	साल, साफ्ह, सल्लो, अमला सानान, सीसौ, जामुन,	
३	इपिलिपील, खयर, सिसौ, मसला, बाँस, साल, सिमल,	
४	सीसौ, बकाइनो, मसला, खयर, इपीलिपील, आप, बर पिपल, सीमल	
५	साल सिसौ, खयर, सिमल, मसला	
६	साल, सिसौ, खयर, बकैना, सिमल, निम, इपिलिपील, मसला, कोइराल, आप	
७	साल, खयर, सिसौ, जाबुनो, वेल, इपिलिपिल, आप बेलौती,	

२०. राष्ट्रिय पाठ्क्रमले समेट्न नसकेका स्थानीय पाठ्क्रममा समेट्नु पर्ने अन्य थप बिषयहरु के के हुन सक्छन ?

वडा	राष्ट्रिय पाठ्क्रमले समेट्न नसकेका स्थानीय पाठ्क्रममा समेट्नु पर्ने बिषयहरु	कैफियत
१	स्थानीय संस्कार संस्कृति र चाडपर्बहरु	
२	भौतिक पुर्बाधार बिकास सम्बन्धि प्रगति,	
३	महतौ संस्कार	
४	र्दगिशरणको इतिहास, मातृभाषा	
५	-	
६	लागुपदार्थ बाट बच्ने उपाय बारे, जडिबुटीको उपयोगबारे	
७	किशोरी शिक्षा	

२१. स्थानीय पाठ्यक्रममा समेट्ने बिषयका बारेमा वडास्तरमा भएको छलफलका सहभागीहरुको नामाबली

वडा	स्थानीय पाठ्यक्रममा समेट्ने बिषयका बारेमा वडास्तरमा भएको छलफलका सहभागीहरुको नामाबली
१	रमेश भण्डारी, अनिल चौधरी, गोमा बस्नेत, एकराज डाँगी, खेमराज बुडाथोकी, सूर्य वहादुर थारु, मिना परियार, प्रेम वहादुर बिष्ट, बन्दना पुन, तोर्ण अधिकारी, हेमा वली देबी बुडाथोकी, झरेन्द्र खत्री, दिपक कुमार बिक.
२	डम्मर खत्री, तिलक डाँगी, सालिकराम पुन, हिरालाल थारु, भरत परियार, नुमराज केसी, छबि योगी, रेनुका बिक, धनबिर भण्डारी, बिष्णु गौतम, नोखिराम बि.क., कौशिला के.सी, बिमला कडेल
३	शोभाराम बिष्ट। सञ्चालन चौधरी, बालुराम चौधरी
४	कमल थारु, मनिराम चौधरी, तोरण रावत, दामोदर लामिछाने, पदमा चौधरी
५	प्रेम प्रकाश चौधरी, डिल्लीराज आचार्य, निरज बस्नेत, सुमित्रा बिक, फणेन्द्र उपाध्याप, जीवराज आचार्य, भुमीसरा गिरी,
६	एकानन्द लामिछाने, गजाधर वली, बामु चौधरी, लक्ष्मी परियार, खिम वहादुर चौधरी, महेन्द्र के.सी.
७	बेद वहादुर डाँगी, करली प्रसाद चौधरी, हिराजाल चौधरी, गापानी परियार

अनुसूची ४

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि वडागत सुझाव संकलनका क्रममा गरिएको कार्यशाला तथा समुह छलफल वडा नं १ र २ दंगिशरण २ मधपुर

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि वडागत सुझाव संकलनका क्रममा गरिएको कार्यशाला तथा समुह छलफल वडा नं १ र २ दंगिशरण २ मधपुर

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि वडागत सुझाव संकलनका क्रममा गरिएको कार्यशाला तथा समुह छलफल दंगिशरण वडा नं ३ र ४ मा.वि.हेकुली

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि वडागत सुझाव संकलनका क्रममा गरिएको कार्यशाला तथा समुह छलफल ंगिशरण वडा नं ३ र ४ मा.बि. हेकुली

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि वडागत सुझाव संकलनका क्रममा गरिएको कार्यशाला तथा समुह छलफल दंगिशरण वडा नं ५

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि वडागत सुझाव संकलनका क्रममा गरिएको कार्यशाला तथा समुह छलफल दंगिशरण वडा नं ५

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि वडागत सुझाव संकलनका क्रममा गरिएको कार्यशाला तथा समुह छलफल दंगिशरण वडा नं ६ र ७ मा.वि. श्रीगाउँ

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि वडागत सुझाव संकलनका क्रममा गरिएको कार्यशाला तथा समुह छलफल दंगिशरण वडा नं ६ र ७ मा.वि. श्रीगाउँ

जल सञ्चय गरी सिचाई सुबिधा उपलव्ध गराउन निर्माण गरिएको दंगिशरण गाउँपालिका २ मा रहेको बाघेचिरा हाइड्याम

दंगिशरण ३ हेकुली गाउँको दृश्य

अनुसूची ५

स्थानीय बिषयको पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा वडा तहबाट सुझाव संकलन गर्न तयार गरिएको प्रश्नावलीको नमुना

दंगीशरण गाउँपालिकाको स्थानीय बिषयको पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन प्रश्नावली

सुझाव संकलन स्थान : दंगीशरण गाउँपालिका वडा नं. ....मिति ....

१. दंगीशरण गाउँपालिकाको स्थानीय बिषयको पाठ्क्रमको नाम के राख्दा उपयुक्त होला ?

क. दंगीशरण पहिचान ख. दंगीशरणको सेरोफोरो ग. दंगिशरण चिनारी घ. हाम्रो दंगीशरण ङ. दंगीशरण गौरव
च. अन्य कुनै..........................

२ यस **गाउँपालिको भौगोलिक अबस्थिति (पूर्ब, पश्चिम, उत्तर दक्षिण) तर्फ रहेका वडाहरु तथा गाउँहरु**

३. यस गाउँपालिकामा रहेका जातजाती बाहुल्यताका आधारमा क्रमश लेख्नुहोस ।
क) ख) ग) घ) ङ) च)

४) लोपोन्मुख तथा अल्पसंख्याक समुदाय वा जातजाती भए खुलाउने क) ख) ....

४.१ ....जाती/समुदायका पहिचानका बिशेष क्षेत्रहरु (सम्पर्क व्यक्तीको नाम र सम्पर्क नंबर
क) ख)

५ यस गाउँपालिकामा रहेका सामुदायिक बनहरुको नाम

क.सं.	सामुदायिक बनको नाम	सम्पर्क व्यक्ती	सम्पर्क नंबर

६. यस गाउँपालिकामा रहेका महिला, कृषि लगायतका सहकारी संस्थाहरुको नाम

क.सं.	सहकारी संस्थाको नाम	सम्पर्क व्यक्ती	सम्पर्क नंबर

७ यस गाउँपालिकामा रहेका सरकारी कार्यालयहरु

कं गाउँपालिका कार्यालय, ख) वडा कार्यालयहरु खं) स्वास्थ्य चौकी/स्वास्थ्य प्रबर्धन केन्द्रहरु

ग) ………………… घ) ङ) ………… …

च) ……………………… छ) ……………………… ज)

८.यस गाउँपालिकामा रहेका सामुदायिक बन/सहकारी संस्था वाहेकका अन्य सामाजिक संघसंस्थाहरुको नाम

क.सं.	सहकारी संस्थाको नाम	सम्पर्क व्यक्ती	सम्पर्क नंबर

९. यस गाउँपालिका रहेका मुख्य मुख्य धार्मिक क्षेत्रहरु (मन्दिर भयरथान, मस्जिद, गुम्बा चर्च आदी)

क.सं.	धार्मीम क्षेत्रको नाम	रहेको स्थान	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नंबर
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				
८				
९				
१०				

१० यस गाउँपालिकामा रहेका मुख्य मुख्य पर्यटकिय तथा रमणिय क्षेत्रहरु
(कोट, तालतलैया, पार्क, बाल उद्यान वा अन्य...)

क.सं.	पर्यटकिय क्षेत्रको नाम	रहेको स्थान	संभाबित जानकार व्यक्ति	सम्पर्क नंबर
१				
२				

३				
४				
५				
६				

११. यस गाउँपालिकामा भएको तथा पालिकालाई चिनाउने स्थानीय सिप, प्रबिधी, पेशा, व्यबसाय तथा कलाका क्षेत्रहरु

क.सं.	स्थानीय पेशा, शिप, कला तथा पहिचानका क्षेत्रहरु	जानकार व्यक्ति	सम्पर्क नंबर
१			
२			
३			
४			
५			
६			

१२ यस पालिकालाई चिनाउने मुख्य चिज के हो ?

क) कृषिको प्रमुख उत्पादनका क्षेत्रहरु क)		ख)		ग)
घ)

ख) पशुपालनका प्रमुख क्षेत्रहरु क)		ख)		ग)
घ)

ग) यस पालिकामा कुन कुन शिप (पेशागत दक्षता) भएको मानिसहरुको बसोबास रहेको छ ?
क) जस्तै ढकिया बनाउने कला ख)		ग)		घ)

ङ) यस पालिकालाई चिनाउने लोक संस्कृतिका क्षेत्रहरु क) ख) ग)

यस पालिकालाई चिनाउने अन्य क्षेत्रहरु क) ख) ग)

१३. यस पालिकामा पाईने मुख्य स्थानीय जडिबुटी र तिनीहरुको उपयोग

जडिबुटीका नाम	जडिबुटीको स्थानीय उपयोग कुन कुरामा हुन्छ ?	जानकार व्यक्ति	सम्पर्क

१४. यस पालिकामा सामाजिक/राजनीतिक व्यक्तित्वहरु तथा उहाँले पुऱ्याएको सामाजिक योगदान (प्रदेश र संघका निर्बाचित पूर्ब तथा बर्तमान जनप्रतिनीधिहरु तथा शिक्षा क्षेत्रमा योगदान पुराएका लगायत)

क्र.स.	सामाजिक व्यक्तिको नाम	उहाँले गरेको सामाजिक काम	उहाँका बारे जानकार व्यक्ति	सम्पर्क नंबर
१				
२				
३				
४				
५				
६				

१५. यस पालिकामा हुनसक्ने तथा भइरहेका स्थानीय बिपदका घटना, क्षेत्र तथा स्थानहरु

क्र.स.	बिपदको नाम	बिपद भएको स्थान तथा क्षेत्रहरु	बिपदले पारेका असरहरु	सो बिपदबारे जानकार व्यक्ति	सम्पर्क नंबर
१					
२					
३					
४					
५					

६					
७					

१६. यस पालिकामा रहेका नदिनाला, बजार तथा बजार उन्मुख क्षेत्रहरु तथा अन्य पहिचानका क्षेत्रहरु

क.स.	नदिनाला	बजार/बजार उन्मुख क्षेत्रहरु	ताल तलैया	पोखरी	पाटीपौवा
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					

१७ यस पालिकाका बासीन्दाको रोजगारीको अबस्था (धेरैजसो आम्दानीको मुख्य श्रोत क्रमश लेख्नुहोस)

क)

ख)

गं)

घ)

ङ)

च)

१८ यस पालिकामा **रहेका साना तथा ठुला उद्योग/कलकारखानाहरु**

क. सं.	**उद्योगको नाम**	**उद्योगबाट उत्पादन हुने बस्तुहरु**	**जानकार व्यक्ति**	**सम्पर्क नंबर**
१				
२				
३				
४				
५				
६				

१९. यस पालिकाको वडाको बनजंगलमा के कस्ता रुख बिरुवा तथा बनस्पति पाइन्छन ?

२० यस पालिकामा रहेका राम्रा परम्परागत शैक्षिक अभ्यास

२१. राष्ट्रिय पाठ्क्रमले समेट्न नसकेका स्थानीय पाठ्क्रममा समेट्नु पर्ने अन्य थप बिषयहरु के के हुन सक्छन ?

क)

ख)

ग)

घ)

सूचनादाता छलफलमा सहभागी सबैको नाम

क.सं.	नाम	ठेगाना	संस्था/पद	हस्ताक्षर	सम्पर्क नंबर
१					
२					
३					
४					
५					

समुदाय बिशेषका अगुवाहरुले भर्ने फर्म

१.थारु जातीका मानिसले मनाउने चाडपर्बहरु तथा गर्ने क्रियाकलापहरु

चाडका नाम	गरिने काम/हुने क्रियाकलाप/के अबसरमा	जानकार व्यक्ती	सम्पर्क नंबर
१. माघी			
२. अत्वारी			
३.			
४.			
५			
६			
७			
८			

१.१ थारु जातीका मानिसका पुरुष तथा महिलाले पहिरिने पहिरनहरु (जो पहिचानको बिषय हो)

क.सं.	पहिरनका नाम	कस्ले पहिरिन्छ ?	के अबसरमा पहिरिने गरिन्छ	जानकार व्यक्ती	सम्पर्क नंबर
१					
२					
३					
४.					
५					
६					
७					

८					
९					

१.२ थारु जातीका मानिसका पुरुष तथा महिलाले पहिरिने गरगहनाहरु (जो पहिचानको बिषय हो)

क.सं.	गरगहनाको नाम	कस्ले पहिरिन्छ ?	के अबसरमा पहिरिने गरिन्छ ?	जानकार व्यक्ती	सम्पर्क नंबर
१					
२					
३					
४.					
५					
६					
७					
८					
९					
१०					

१.३ थारु जातीका मानिसका पहिचानका अन्य क्षेत्रहरु (भाषा, खानाका परिकार, समुदाय बिशेषका चलन

क.सं.	पहिचानका क्षेत्रहरु (उदाहरण(भुमीपुत्र)	कसरी (पुष्ट्याइको आधारहरु) त्यसको के महत्व छ ? किन गरिन्छ किन खाइन्छ ?	जानकार व्यक्ती	सम्पर्क नंबर
१	परिकारहरु ढिकरी, ...			
२				

३				
४				
५				

१.४ थारु जातीका मानिसले गर्ने कर्महरु

क.सं.	कर्मका क्षेत्रहरु	सो अबसरमा गरिने क्रियाकलापहरु	जानकार व्यक्ती	सम्पर्क नंबर
१	जन्मकर्म			
२	ब्रतबन्ध कर्म			
३	बिबाह कर्म			
४.	मृत्यु कर्म			
५	अन्य कर्म			
६	परम्परागत पेशागत पहिचानका कर्महरु १			
	२			
	३			

१.५ थारु समुदायमा प्रचलित यस वडामा नाचिने नाचहरु

क.सं.	नाचका नामहरु	सो अबसरमा गरिने क्रियाकलापहरु	जानकार व्यक्ती	सम्पर्क नंबर
१	छोक्रा नाच			

२				
३				
४.				
५				
६				

१.६ थारु समुदायमा प्रचलित बाद्यबादन तथा गितका क्षेत्रहरु

क.सं.	बाद्यबादनका नामहरु	सो अबसरमा गरिने क्रियाकलापहरु	जानकार व्यक्ती	सम्पर्क नंबर
१				
२				
३				
४.				
५				
	गितका नामहरु			
१				
२				
३				
४				

५				

१.७ थारु जातीमा प्रचलित राम्रा सामाजिक प्रचलनहरु

१ उदाहरण

थारु समुदायमा माघी नयाँ बर्ष नयाँ योजना निर्माण

२

३

४

५

प्रश्नावली भर्ने टिमको नाम संस्था पद र सम्पर्क नंबर तथा हस्ताक्षर

१

२

३

४

५

समुदाय बिशेषका अगुवाहरुले भर्ने फर्म

१..................जातीका मानिसले मनाउने स्थानीय चाडपर्बहरु तथा गर्ने क्रियाकलापहरु

चाडका नाम	गरिने काम/हुने क्रियाकलाप/के अबसरमा	जानकार व्यक्ती	सम्पर्क नंबर
१.			
२.			
३.			
४.			
५			
६			

१.१ .... जातीका मानिसका पुरुष तथा महिलाले पहिरिने पहिरनहरु (जो पहिचानको बिषय हो)

क.सं.	पहिरनका नाम	कस्ले पहिरिन्छ ?	के अबसरमा पहिरिने गरिन्छ ?	जानकार व्यक्ती	सम्पर्क नंबर
१					
२					
३					
४.					
५					
६					
७					
८					
९					

१०					

१.२ .... जातीका मानिसका पुरुष तथा महिलाले पहिरिने गरगहनाहरु (जो पहिचानको बिषय हो)

क्र.सं.	पहिरनका नाम	कस्ले पहिरिन्छ ?	के अबसरमा पहिरिने गरिन्छ ?	जानकार व्यक्ती	सम्पर्क नंबर
१					
२					
३					
४.					
५					
६					
७					
८					
९					
१०					

१.३ .... जातीका मानिसका पहिचानका अन्य क्षेत्रहरु -भाषा, परिबार आदी)

क्र. सं.	पहिचानका क्षेत्रहरु (उदाहरण(भुमीपुत्र)	कसरी (पुष्ट्याइको आधारहरु)	जानकार व्यक्ती	सम्पर्क नंबर
१				
२				

३				
४.				
५				
६				

१.४ .... जातीका मानिसले गर्ने कर्महरु

क.सं.	कर्मका क्षेत्रहरु	सो अबसरमा गरिने क्रियाकलापहरु	जानकार व्यक्ती	सम्पर्क नंबर
१	जन्मकर्म			
२	ब्रतबन्ध कर्म			
३	बिबाह कर्म			
४.	मृत्यु कर्म			
५	अन्य कर्म			
६	परम्परागत पेशागत पहिचानका कर्महरु १			
	२			
	३			
	४			
	५			

१.५ .... समुदायमा प्रचलित यस वडामा नाचिने नाचहरु

क.सं.	नाचका नामहरु	सो अबसरमा गरिने क्रियाकलापहरु	जानकार व्यक्ती	सम्पर्क नंबर
१				
२				
३				
४.				
५				

१.६ .... समुदायमा प्रचलित बाद्यबादन तथा गितका क्षेत्रहरु

क.सं.	बाद्यबादनका नामहरु	सो अबसरमा गरिने क्रियाकलापहरु	जानकार व्यक्ती	सम्पर्क नंबर
१				
२				
३				
४.				
५				
	गितका नामहरु			
१				
२				
३				

४				

१.७ ....जातीमा प्रचलित राम्रा अभ्यासहरु । उदाहरण थारु समुदायमा माघीमा नयाँ बर्ष नयाँ योजना निर्माण

१
२
३
४

प्रश्नावली भर्ने टिमको नाम संस्था पद र सम्पर्क नंबर तथा हस्ताक्षर

१
२
३
४
५
६

धन्यबाद ।

सन्दर्भ सामग्रीहरु

१. राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप २०७५, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र भक्तपुर ।

२. स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन २०७६, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र भक्तपुर ।

३. आधारभूत तह कक्षा १-३ को पाठ्यक्रम २०७६, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, भक्तपुर ।

४. स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम बारबर्दिया गौरव (कक्षा १-८) २०७८, बारबर्दिया नगरपालिका, बर्दिया ।

५. मरिण गाउँपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रम (कक्षा १-५) २०७८, मरिण गाउँपालिका सिन्धुली ।

६ स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम हाम्रो बुटवल (कक्षा १-८) २०७७, बुटवल उपमहानगरपालिका, रुपन्देही ।

३. शिक्षा ऐन संशोधन सहित २०२८, कानुन किताब व्यवस्था समिति, काठमाडौ ।

४. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, काठमाडौ ।

६. पन्धौ पञ्चवर्षिय योजना २०७६/०७७-२०८०/८१, राष्ट्रिय योजना आयोग काठमाडौ ।

७. नेपालको संविधान २०७२, कानुन किताब व्यवस्था समिति, काठमाडौ ।

८. शिक्षा नीति २०७६, शिक्षा मन्त्रालय, काठमाडौ. ।

९. निशुल्क तथा अनिवार्य शिक्षा ऐन २०७५ काठमाडौ ।

१०. कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तिका २०७७/०७८, शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र, भक्तपुर ।

११. दिगो विकास लक्ष्य २०१७-२०३०, राष्ट्रिय योजना आयोग काठमाडौ ।

१५. वार्षिक बजेट कार्यक्रम पुस्तिका आ.ब.२०७८/०७९, घोराही उपमहानगरपालिका, दाङ ।

१६. शिक्षा सरोकारवाला लक्षित समूहसँग गरिएको समूहगत SWOT ANALYSIS टिपोट ।

१७. शिक्षा नियमावली २०५९ संसोधन सहित, कानुन किताब व्यवस्था समिति, काठमाडौ ।

१८. विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम २०७३-२०८० शिक्षा विभाग काठमाडौ ।

१९. गढवा गाउपालिकाको आधारभूत तहको स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम हाम्रो गढवा २०७८, दाङ ।

२०. तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको आधारभूत तह कक्षा १-८ को स्थानीय पाठ्यक्रम हाम्रो तुलसीपुर २०७९ दाङ ।

२१. बंगलाचुली गाउँपालिकाको आधारभूत तह कक्षा १-८ को स्थानीय पाठ्यक्रम हाम्रो बंगलाचुली २०७९ दाङ ।

२२. घोराही उपमहानगरपालिकाको आधारभूत तह कक्षा १-८ को स्थानीय पाठ्यक्रम हाम्रो घोराही २०७९ दाङ ।